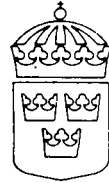

Riksdagens protokoll

1988/89:86

Protokoll
1988/89:86

22 mars 1989

Debatter m. m.

Onsdagen den 22 mars

Anmälan om kompletteringsval till fullmäktige i riksbanken	3
Meddelande om dagens sammanträde	3
Konsumentpolitiska frågor m.m.	4
Anslag till teater, dans och musik	50
Inkomstbeskattning, m.m.	80
Begränsad avdragsrätt för vissa reaförluster, m.m.	129
Föräldraförsäkringen	149
Meddelande om fråga 1988/89:552 av Lars Norberg (mp) om principerna vid försälj- ning av statliga företag	179

Avgjorda ärenden

Onsdagen den 22 mars

Val av en suppleant för fullmäktige i riksbanken	3
<i>Näringsutskottets betänkanden</i>	
1988/89:NU13 Export m.m. av alkoholdrycker och tobaksvaror	3
1988/89:NU14 Statliga företags sponsring	4
<i>Arbetsmarknadsutskottets betänkanden</i>	
1988/89:AU9 Anslag till Jämställdhet	4
1988/89:AU10 Anslag till Arbetsmarknadsdepartementet m.m.	4
1988/89:AU14 Gemensamma frågor	4
1988/89:AU15 Anslag till statlig personalpolitik m.m.	4
<i>Lagutskottets betänkanden</i>	
1988/89:LU17 Konsumentpolitiska frågor m.m.	4
1988/89:LU16 Anslag till kronofogdemyndigheterna, m.m.	49
1988/89:LU20 Ändringar i förmånsrättsordningen	49

Prot.	1988/89:LU14 Anslag till bokföringsnämnden	49
1988/89:86	1988/89:LU21 Ansvarsförsäkring för fritidsbåtar	49
	<i>Kulturutskottets betänkanden</i>	
	1988/89:KrU17 Anslag till teater, dans och musik	50
	1988/89:KrU20 Forskning	79
	<i>Konstitutionsutskottets betänkande</i>	
	1988/89:KU26 Överklagande av vissa förvaltningsbeslut av enskilda organ	79
	<i>Skatteutskottets betänkanden</i>	
	1988/89:SkU17 Godkännande av protokoll mellan Sverige och Finland om ersättning för bortfall av kommunalskatt i vissa fall, m.m.	80
	1988/89:SkU20 Inkomstbeskattning, m.m.	80
	1988/89:SkU28 Begränsad avdragsrätt för vissa reaförluster, m.m.	129
	<i>Socialförsäkringsutskottets betänkande</i>	
	1988/89:SfU12 Föräldraförsäkringen	149

Onsdagen den 22 mars

Kl. 09.00

Anmälan om kompletteringsval till fullmäktige i riksbanken

Meddelande om dagens sammanträde

1 § Justerades protokollet för den 14 mars.

2 § Anmälan om kompletteringsval till fullmäktige i riksbanken

Talmannen meddelade att socialdemokratiska riksdagsgruppen som ny suppleant i riksbanksfullmäktige efter statssekreterare Gunnar Lund anmält planeringschef Klas Eklund.

Talmannen förklarade vald till

suppleant för fullmäktige i riksbanken
planeringschef Klas Eklund

3 § Meddelande om dagens sammanträde

Anf. 1 TALMANNEN:

Jag får meddela att dagens sammanträde beräknas pågå åtminstone till kl. 23.00 med sedvanligt middagsuppehåll mellan kl. 18.00 och 19.00 samt att voteringar med all säkerhet kommer att äga rum även under kvällen.

4 § Företogs till avgörande näringsutskottets betänkanden 1988/89:NU13 och NU14 samt arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1988/89:AU9, AU10, AU14 och AU15 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 81).

Näringsutskottets betänkande 13

Mom. 1 (AB Vin- & Spritcentralens export)

Först biträdades reservation 1 av Per-Ola Eriksson m.fl. med 76 röster mot 17 för reservation 2 av Lars Norberg. 221 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 226 röster mot 91 för reservation 1 av Per-Ola Eriksson m.fl. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (Svenska Tobaks AB:s utlandsverksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 204 röster mot 113 för reservation 3 av Per-Ola Eriksson m.fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Prot. 1988/89:86
22 mars 1989

*Konsumentpolitiska
frågor m.m.*

Mom. 3 och 4

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 14

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (vissa åtgärder mot statliga organs sponsring m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 39 för reservationen av Paul Lestander och Lars Norberg. 1 ledamot avstod från att rösta.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 9

Mom. 1 (anslag till Jämställdhetsombudsmannen m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 262 röster mot 62 för reservation 1 av Charlotte Branting och Kjell-Arne Welin.

Mom. 2 (anslag till Särskilda jämställdhetsåtgärder)

Först biträdde reservation 2 av Charlotte Branting och Kjell-Arne Welin – som ställdes mot reservation 3 av Kersti Johansson och Göran Engström – genom uppresning.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 242 röster mot 41 för reservation 2 av Charlotte Branting och Kjell-Arne Welin. 41 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 10, 14 och 15

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

5 § Föredrogs

lagutskottets betänkande

1988/89:LU17 Konsumentpolitiska frågor m.m (prop. 1988/89:100 delvis).

Konsumentpolitiska frågor m.m.

Anf. 2 EWY MÖLLER (m):

Herr talman! Lagutskottets betänkande 1988/89:17 som vi nu skall behandla handlar om konsumentpolitiska frågor. Det gäller dels anslagsfrågor, dels ett antal motioner väckta under den allmänna motionstiden som utskottet har behandlat. Till betänkandet har fogats 16 reservationer varav moderata samlingspartiet finns med på 7. Reservationerna 3, 5, 9 och 13 har vi gemensamma med folkpartiet och centerpartiet, och reservationerna 1, 6 och 8 är gemensamma för moderata samlingspartiet och folkpartiet. Jag skall i korthet redogöra för några av dessa reservationer.

Inledningsvis vill jag framhålla att vi moderater när det gäller konsumentpolitiken har en konsekvent inställning som vi också har redovisat många

gångerna tidigare när konsumentpolitiken varit uppe till debatt här i kammaren. Detta skedde framför allt 1986, då vi ingående debatterade och fattade beslut om mål för och inriktning av konsumentpolitiken.

Från moderata samlingspartiets sida har vi inte ansett att det finns anledning att vid behandlingen av de konsumentpolitiska frågorna på nytt ta upp de grundläggande principerna i konsumentpolitiken. Vi står fast vid den inriktning vi har redogjort för i andra, föregående behandlingar som innebär att bra konsumentpolitiska mål kan uppnås främst genom ett samspel mellan kompetenta konsumenter och ansvarskännande producenter. Vi anser att det främst är marknadsekonomin som bygger på ett sådant samspel – ett växelspel i marknadsekonomin mellan konsumenter och producenter utgör den största tryggheten för konsumenterna, därför att fri konkurrens är ett betydande inslag i marknadsekonomin. Faran för konsumenterna är när detta växelspel sätts ur funktion. Vad jag då syftar på är när konkurrensen försvinner, vilket i dag sker när det gäller vissa av samhället producerade tjänster. Just inom dessa områden där konkurrensen är så gott som obefintlig blir det också till nackdel för konsumenten. Det gäller främst inom den offentliga sektorns verksamheter, där konsumenternas val är begränsat till en enda källa. Där det skapas monopol, där sätts också marknadsekonomin ur spel.

Vi anser att en framsynt konsumentpolitik skall syfta till att inrikta de samhällseliga insatserna på områden där de verkligen behövs för att skydda dem som kan komma i en svagare ställning. Vi anser därför att man inom konsumentverkets verksamhet skall prioritera frågor rörande efterlevnaden av marknadsföringslagen, lagen om avtalsvillkor och branschöverenskomelser med näringsidkarnas organisationer. På det sättet stärker man konsumenternas ställning.

Jag skall redogöra för några av våra reservationer. Reservation 1, som handlar om anslag till allmänna reklamationsnämnden, eller ARN som den kallas i dagligt tal. ARN:s främsta uppgift är att lösa tvister mellan konsumenter och näringsidkare. Ett område som på senare tid aktualiserats är ARN:s behörighet att även pröva tvister mellan konsumenter och fastighetsmäklare. Den här frågan var föremål för behandling 1988, och riksdagen beslutade då om en översyn av lagen om fastighetsmäklare. Det uttalades då att det ankommer på regeringen att avgöra översynsarbetets omfattning. Vi har i denna fråga anslutit oss till ett krav som förts fram i en folktopinion, nämligen att det är önskvärt att ARN i denna fråga, som är av så stor vikt för de enskilda konsumenterna, redan under kommande budgetår kan börja pröva fastighetsmäklartvister. I reservationen framgår det hur vi vill finansiera vårt förslag.

Reservation 3, som bygger på en motion av Nic Grönvall, behandlar konsumenttekniska nämnden. Nic Grönvall ifrågasätter starkt den konsumenttekniska nämndens existens och sammansättning. Vi har i reservationen begärt en översyn av nämndens sammansättning, och vi vill ha en utvärdering. Nic Grönvall kommer emellertid längre fram i debatten att redogöra för sina synpunkter i denna fråga.

I reservation 5 tar vi upp frågan om prisinformation. Varornas prismärkning är en aktuell fråga för både handeln och konsumenten. Prismärkning,

oavsett om den sker direkt på varan, på hyllkanten eller i skyltfönstret, är en angelägen upplysning för kunden. Vi anser att konsumenten skall kunna ställa krav på handeln att prismärkningen skall vara tydlig så att konsumenten själv kan kontrollera sina inköp. Risken i dag är att prismärkningen försämrats helt vid införandet av datakassor i butiker och i varuhus. Vi vill ge konsumentverket i uppdrag att ta upp prismärkningsfrågorna med handeln och på frivillig väg träffa en överenskommelse som innebär en förbättring för konsumenten.

I reservation 6 behandlas extraprisssystemet. Prissättningen på varor är ett viktigt konkurrensmedel som ger signaler till konsumenten. Den erfarenheten vi har är att hushållen i mycket stor omfattning utnyttjar extrapriser, och vanligen köper konsumenterna mer av en vara när den har extrapris. Naturligtvis kan det finnas avarter inom detta system liksom på många andra områden. Vi anser självfallet att avarter inom extraprisssystemet måste motverkas. Men vi anser att extraprisssystemet överväger till gagn för konsumenterna. Vi vill därför ha kvar de röda prislapparna.

Utskottsmajoriteten hänvisar i betänkandet till regeringskansliets arbete med direktiven till en utredning av konkurrensförhållandena i svensk ekonomi. Men vi vill redan nu deklarerat vår inställning. Vi hävdar konsumenternas fria val och tillgång till jämförande alternativ. Vi kommer inte att godta en lagstiftning som innebär förbud mot extrapriser eller det som livsmedelsutredningen förordade, nämligen ett enprissystem, som varken tillgodoser näringsidkarnas eller konsumenternas behov.

Reservation 8 handlar om vikten av varudeklarationssystem, och reservation 9 handlar om datastyrd konsumentinformation. Ulla Orring kommer att utveckla dessa reservationer vidare i sitt anförande, och för att inte förlänga debatten nöjer jag mig med att yrka bifall till dessa två reservationer.

Reservation 13 handlar om produktsäkerhetslagen. Vi är mycket kritiska mot den bestämmelse i lagen som gäller val av adressat för ett åläggande för varningsinformation eller återkallelse. Lagen har allvarliga brister ur säkerhetssynpunkt, och den är oklar. Den kan slå hårt mot en näringsidkare som inte är direkt ansvarig för produkternas säkerhetsbrister.

Vi anser att ett åläggande som kan avse flera näringsidkare skall begränsas till att gälla någon eller några av dem. I första hand bör åläggandet vara riktat mot den näringsidkare som i egenskap av tillverkare eller importör har det faktiska ansvaret för produkten. Vi ställde samma krav vid behandlingen av produktsäkerhetslagen i december 1988.

Herr talman, med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 1, 3, 5, 6, 8, 9 samt 13 och i övrigt till utskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 3 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Konsumentfrågorna och konsumentpolitikens utformning tilldrar sig ett allt större intresse. I debatten efterfrågar konsumenten kvaliteten på produkterna och innehållsdeklarationer främst på matvaror. Livsmedelsverket har äntligen förstått kraven, långt efter det att handeln på egen hand börjat införa symbolmärkning på livsmedelsprodukterna. Nu kommer den gröna symbolen med nyckelhålet för fettsnåla och fiberrika varor. Justitieministern har också efter starka krav från oss i folkpartiet beslutat att ändra på

sekretesslagstiftningen angående den tillsynsverksamhet som miljö- och hälsoskyddsnämnden utför. Det innebär att rapporter om dålig livsmedels-hygien eller miljöfarliga utsläpp antligen blir offentliga. Allt detta är bra, och det syns att opposition lönar sig.

Det är ovanligt många motioner och nära 40 yrkanden som avspeglar konsumentintresset i riksdagen när det gäller de beslut vi i dag skall fatta.

Herr talman! Den internationella konsumentdagen uppmärksammades förra veckan. Det kan därför vara lämpligt att påminna om att det förflutit 27 år sedan president John F. Kennedy för USA:s befolkning proklamerade de fyra rättigheterna för konsumenterna – rätten till säkerhet, rätten till information, rätten att välja och rätten att bli hörd.

Den internationella konsumentrörelsen har dessutom tillagt ytterligare fyra rättigheter, nämligen rätten till gottgörelse, rätten till konsumentutbildning, rätten att få sina grundbehov tillfredsställda och rätten till hälsosam miljö.

Ställer vi i Sverige upp bakom kraven? Är t.ex. rätten att välja så självklar i vårt land? Tyvärr kan jag inte svara ja på den frågan.

Vi i folkpartiet talar om att det i huvudsak finns tre fronter att attackera för att stärka konsumenternas ställning. Ett av de områden vi prioriterar är en reformering av den offentliga sektorn. Syftet är att öka valfriheten för medborgarna inom områden som vård, omsorg, utbildning, etermedia, teletjänst, m.fl. offentliga sektorer. Här vill vi försöka stimulera till enskilda initiativ.

Vi anser att här saknas rätten att välja i vårt land – en av konsumenternas rättigheter i USA.

Den debatten kommer säkert att föras vid annat tillfälle, men jag vill slå fast att det också är en av konsumentens rättigheter att välja. Konsument-skyddet i vårt land borde gälla också för den offentliga sektorn.

Herr talman! Jag nämnde att vi ville attackera tre fronter för konsumenten's bästa. Offentlig sektor har jag nämnt och kommer här att mer ingående beröra de två övriga områdena, nämligen marknadsekonomi – mera marknadsekonomi – samt konsumentutbildning och konsumentupplysning.

När vi i folkpartiet talar om mer marknadsekonomi vill jag påminna om att vi liberaler alltid har slagit vakt om marknadsekonomin som vi ser den – en socialliberal marknadsekonomi. Inget annat system värnar tillnärmelsevis på samma sätt om konsumenternas intresse och önskemål. Och där finns fyra viktiga hörnstenar: privat äganderätt, näringsfrihet, en fri och sund konkurrens och en skattepolitik som stimulerar i stället för hämmar. Vi vet att utrymmet för enskilda initiativ finns i marknadsekonomin, och där verkar konsumenter, företag och organisationer inom vissa spelregler. Vi bekämpar den socialistiska detaljstyrningen. En fri och sund konkurrens med mångfald gynnar konsumenten. Det blir konsumentens köpval som bestämmer produktionen, ty genom den fria konkurrensen – etableringsfrihet, frihandel – skapas förutsättningar för det vi som liberaler eftersträvar: valfrihet, prispress, utveckling och anpassning. I vår modell för en bra konsumentpolitik, med sikte på konsumentens bästa, vill vi därför undvika lagstiftning och systematiskt sträva efter ett samspel mellan produktion och konsumtion med frivilliga överenskommelser.

Där ligger också enligt vårt förmenande frågan om affärstiderna. Förståelse för och kunskap om konsumenternas föränderliga behov är avgörande även för handelns överlevnad, särskilt som svensk handel i så stor utsträckning bygger på småföretagsamhet. Här går en klar skiljelinje mellan liberal och socialdemokratisk konsumentpolitik. Den nyligen tillsatta utredningen, som skall se över handelns öppettider, är helt onödig. Konsumenten vill handla på kvällar och helger, och det har handeln ställt upp på. De fria affärstiderna måste behållas, inte minst med tanke på barnfamiljer och människor med oregelbundna arbetstider.

Det finns hos socialistiska politiker – ja, även hos en del miljöpartister – en förmyndarattityd som innebär att man ofta vill tillgripa politisk styrning för att trycka på andra människor sina egna värderingar om lämpliga eller olämpliga produkter och livsstilar. Vi har en annan utgångspunkt. Vi utgår från en valfrihet – att inte styra. Vi värnar bäst om konsumentintresset genom att erbjuda alternativ. Det går inom den fria sektorn; däremot är den offentliga än så länge alltför monopolinriktad. Vi kommer att agera för en förändring även där. Att låta konsumenten välja vara utifrån kvalitet, pris, hållbarhet med korrekt information anser vi vara att sätta konsumentintresset i fokus. Men här saknas som sagt den offentliga sektorn.

Det är självklart att konsumenten måste ha kunskap/utbildning för att göra de viktiga valen på marknaden. Vi vill medverka till att förbättra informationen och kunskapen – inte reglera och styra.

Av denna anledning har vi i vår partimotion en rad viktiga yrkanden som behandlas i detta lagutskottets betänkande och vars innebörd är att erbjuda konsumenten instrumenten att fördjupa sina kunskaper om varornas kvalitet och om tillgång till jämförande produktinformation med ett lättillgängligt system – videotex – och därmed flytta fram positionerna. Det finns hjälpmedel, och vi konsumenter bör använda oss av de system som står oss till buds.

Konsumenten, den minsta enheten i vårt samhälle, blir därmed bättre informerad och kan bättre hushålla med sina och samhällets resurser. Utbildningen i skolan är synnerligen viktig, och den vill vi slå vakt om och fördjupa kunskaperna hos eleverna. Men den debatten hör inte hemma här.

Det är också på sin plats att här nämna vikten av det regelverk som står till konsumentens förfogande. Jag tänker på konsumentverket, allmänna reklamationsnämnden, NO, SPK och de viktiga lokala konsumentnämnderna. Det är inte minst hos konsumentvägledaren som den viktiga rådgivningen sker. Eftersom detta är en kommunal angelägenhet är det kommunpolitikernas uppgift att värna om både kvalitet och kompetens ute i kommunerna. Budgetrådgivningen till den enskilde konsumenten kan betyda att samhället i det långa loppet spar stora pengar både för individen och för samhället i stort.

Vi har också i vår partimotion framfört en rad förslag för att öka konsumentupplysningen genom ökad varuprovning, varudeklarationer, teledistribuerad varuinformation, prismärkning samt ett ökat anslag till allmänna reklamationsnämnden. För att ta det sista först vill jag säga att vi anser att allmänna reklamationsnämnden redan kommande budgetår bör få resurser för att lösa tvister mellan fastighetsmäklare och köpare. Riksdagen

beslutade i höstas om en översyn av lagen om fastighetsmäklare. En brist ansågs vara att det saknades alternativ till domstolsprövning. Då framfördes krav om ett institut.

Från folkpartiets sida, med instämmande av moderaterna precis som Ewy Möller här nämnde, vill vi därför redan nu föra fram kravet att tillåta allmänna reklamationsnämnden att påbörja verksamheten med tvistelösning. Vi föreslår ett resurstillskott för att nämnden därmed kan bistå de konsumenter som råkat illa ut och behöver en kvalificerad hjälp, som allmänna reklamationsnämnden verkligen kan erbjuda. För den enskilde kan tvister röra sig om stora pengar. Jag yrkar därför bifall till vår reservation nr 1 och därmed avslag på utskottsmajoritetens förslag om finansiering med särskilda medel av den lokala reklamationshanteringen. Vi anser att allmänna reklamationsnämnden centralt har de bästa kvalifikationer att utföra tvistelösningar för de enskilda konsumenterna.

Herr talman! Jag har tidigare talat om viktiga förutsättningar för en socialliberal marknadsekonomi. Jag anser att prissättningen har flera viktiga funktioner, bl.a. att informera producenter och konsumenter om den samhällsekonomiska kostnaden för och nyttan av olika varor. Subventioner, punktskatter och differentierad moms innebär en konsumtionsstyrning. Konsumenten får inte genom priserna en korrekt information. Ingrepp i den fria prisbildningen såsom prisstopp, som ju livligt har förekommit under den socialdemokratiska regeringstiden, anser vi bara får förekomma vid absolut exceptionella förhållanden.

Vi vänder oss också mot andra ingrepp i detaljhandelsverksamhet, som det klåfingriga förslaget häromåret om att förbjuda extrapriser. Prissättning är ett viktigt konkurrensmedel inom handeln och bör finnas kvar. Jag tycker att "röda lappar" skall ses som ett konkurrensmedel, men självklart inom ramen för och enligt det system av överenskommelser som träffas mellan konsumentverket och branschen, inte som ett system som skall tillämpas permanent på en vara. Detaljreglera inte detaljhandeln! Det är detta budskap som jag vill lämna. Det är svagt av utskottsmajoriteten att den inte har en åsikt utan vill vänta på vad utredningen om konkurrensförhållandena eventuellt skall tycka. Vi här i riksdagen skall ha en åsikt, och den skall uttalas klart. Jag yrkar därför bifall till reservation 6.

I frågan om prismärkning och prisinformation har det uppstått lätt turbulens. Jag vill därför klart deklarerat att folkpartiet inte efterfrågar en lagstiftning på området. Vi tror att branschen och konsumentverket skall kunna träffa en frivillig överenskommelse även på detta område.

Priset på varan är en synnerligen viktig del i handelns information till kunden. När nu en ny teknik alltmer gör sitt intåg i butiken i form av kodläsande datakassor och kassakvitton som skall vara tydliga med text och siffror, uppstår självfallet diskussion om den tidigare prismärkningen. Men även handeln inser att prisinformationen måste fungera. Tyvärr slarvas det i alltför många butiker. Vissa datakassor ger inte heller alltid en fullständig information. Men det finns också utmärkta välskötta butiker, som t.ex. den i Viksjö som jag besökte i måndags – en fantastiskt välordnad butik med klar prismärkning på varorna.

Med tydliga hyllkantsetiketter, med jämförpriser och den gröna symbol-

märkningen för fettsnåla produkter tillgodoses en del av kraven på prisinformation. Sedan bör handeln ställa upp med märkpena om prislappen saknas. Det allra bästa konkurrensmedlet för handeln är att varorna är prismärkta med varuetikett, prisskylt eller prislapp. I en vanlig livsmedelsbutik kan man fördela sortimentet i tre olika varugrupper i fråga om prisinformation. En tredjedel av varorna är märkta med pris på hylletikett eller prisskylt – mjölk, mejerivaror, öl och läsk. En tredjedel är förpackade färskvaror som ost, grönsaker och kött – alltid märkta med prisetikett direkt på varan. En tredjedel är specierier, konserver, hårt bröd, och där finns priset oftast på hylletikett och ibland på prislapp. Det är när det gäller den senare gruppen som det råder delade meningar om huruvida prisinformationen fungerar.

Nu tillsätts en utredning om konkurrensförhållandena i den svenska ekonomin, och denna utredning har fått till uppgift att överväga frågan om prisinformation. Vi anser att det är en onödigt omväg. Här bör överenskommelse träffas mellan branschen och konsumentverket. Även på ett annat område krävs bättre prisinformation, nämligen i fråga om skyltfönstren. Där krävs skärpning.

Jag yrkar bifall till reservation 5.

Konsumentinformation i form av varuprovningar och varudeklarationer och datastyrd konsumentinformation utgör väsentliga inslag för att konsumenten skall kunna göra sitt fria val med väl underbyggd kunskap. Att före köp kunna jämföra olika varors egenskaper och kvaliteter bidrar till en god hushållsekonomi.

Konsumentverkets varuprovningar, som till största delen utförs på uppdrag, är utmärkta. Men för att varuprovningarna skall kunna utvidgas till att även omfatta området utanför ren uppdragsprovning – det finns ju många produkter som inte fabrikanterna själva vill prova – borde konsumentverket mer prioritera detta område. Vi anser att jämförande provningar i det långa loppet bidrar till bättre produkter – på samma sätt som ett system med varudeklarationer, som vi anser borde införas.

I Sverige fanns redan på 50-talet en varudeklarationsnämnd, som startade som en ideell förening. Totalt fanns då drygt hundratalet varudeklarationsnormer för livsmedel, kläder, heminredning och husgeråd. VDN-systemet innebar att tillverkarna blev mer medvetna om de krav som ställdes på deras produkter, och konsumenterna fick god vägledning inför valet av produkt. Men VDN-märkningen försvann på 70-talet. Nu har symbolmärkning kommit på livsmedel, och det är bra, men vi vill gå ytterligare ett steg. Vi anser att konsumentverket bör få i uppgift av regeringen att initiera ett samarbete med branschorganisationerna för att åstadkomma en frivillig standardiserad varuinformation även inom andra varugrupper än livsmedel, på samma sätt som i dag sker med Möbelfakta.

Den teledistribuerade varuinformationen ser vi också som ett viktigt verktyg för konsumenten. Vi vet att det kan vara svårt att överblicka alla utbud som finns på dagens marknad. Med bl.a. videotex och text-TV, kompletterat med teleprogramvara, kan viktig jämförande information om varor och tjänster ställas till konsumentens förfogande.

Vi menar att konsumenten inte enbart skall behöva vända sig till en konsumentvägledare utan genom detta system själv kunna plocka fram

fakta. Det har bedrivits försök med varuinformation direkt till ett antal hushåll i Västerås, vilket visat sig vara en fullt framkomlig väg. I Frankrike är systemet väl förankrat. Samverkan måste ske med konsumentverket för att utvidga verksamheten, och det borde finnas goda möjligheter att bilda lokala konsumentföreningar och intressegrupper i arbetet med att få fram mer videotextinformation. Tänk om vi fick en publicering av sammanställningar av tester från Råd och Rön, tidningen Vi eller ICA-kuriren! Nog skulle det underlätta för oss konsumenter!

Vi vill att konsumentverket skall gå vidare med sin 1987 påbörjade försöksverksamhet och dessutom göra utvidgade prov med videotext. Jag yrkar bifall till reservationerna 7, 8 och 9.

Helt kort vill jag beröra produktsäkerhetslagen, som tillkom i höstas. Vi menar från folkpartiets sida att det är viktigt att skadliga produkter omgående dras bort från marknaden och att konsumenten får en varningsinformation. Vi anser att det i första hand är handeln som skall svara för uppgifterna, utom i fråga om direkta märkesvaror, då det ankommer på tillverkaren eller importören att återkalla varan. Ett åläggande bör i första hand riktas mot den som i egenskap av tillverkare eller importör har det faktiska ansvaret för produkten. Det är endast om det bedöms att ett sådant åläggande inte kan ge avsedd effekt som ett åläggande kan riktas mot detaljist eller grossist. Jag yrkar bifall till reservation 13.

Enligt motionären Nic Grönvall bör den konsumenttekniska nämnden avskaffas. Det anser inte folkpartiet. Däremot ställer vi oss starkt kritiska till nämndens sammansättning. Vi har i vårt konsumentpolitiska program lyft fram vikten av brukarmedverkan, som skett genom initiativ från bl.a. Chalmers tekniska högskola i Göteborg. Om den nämnd som tillkommit på regeringens initiativ innebär det bästa sättet att tillvarata brukarinflytandet, det vet vi inte. Men vi anser att det bör ske en utvärdering och att framför allt nämndens sammansättning bör granskas.

Avslutningsvis vill jag beröra problemen med våldsleksaker. Det är förvånande att inte en branschöverenskommelse har kunnat träffas mellan konsumentverket, barnmiljörådet och branschen. Redan förra året hade lagutskottet en omfattande diskussion om den förnedrande försäljningen av våldsleksaker, framför allt våldsförhärlikande dataspel. Vi genomförde en hearing med berörda parter. Vår inställning i folkpartiet är att man så långt möjligt skall undvika lagstiftning. Men sker inte en förbättring, måste starkare medel användas.

Dåliga varor hör inte hemma på den svenska marknaden, framför allt inte i barns och ungdomars värld. Ökad information till föräldrar kan öka medvetenheten hos berörda personer och måste kunna leda till en sanering av utbudet av framför allt data- och TV-spel med våldsinslag.

Folkpartiet instämmer därför i kravet om att ge regeringen till känna vad utskottet anser och att det skall ankomma på regeringen att närmare överväga vilka åtgärder som skall vidtas för att öka informationen på detta område.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till de reservationer där folkpartiet finns med och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 4 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Konsumentpolitiken bör enligt centern skapa förutsättningar för enskilda konsumenter att medvetet och effektivt kunna hushålla med resurserna och kritiskt kunna välja bland utbudet av varor och tjänster. Konsumentpolitiken betyder därför synnerligen mycket för de enskilda hushållens ekonomi. Kunniga och medvetna konsumenter kan även genom att ställa krav på produkters tillverkningsmetoder och innehåll påverka tillverkare och producenter. Konsumenterna kan därigenom bl.a. bidra till att miljöriktigare produkter framställs. Vad medvetna konsumenters efterfrågan kan betyda för tillverkningsmetoder och produktutbud är den mycket snabba övergången till efterfrågan på oblekt papper ett bra exempel på.

Utbildningen i konsumentkunskap är synnerligen viktig för att de som tillhör den unga generationen skall få tillräckliga kunskaper för att som framtidens konsumenter kunna bidra till en både ekonomisk och miljöriktig utveckling. Centerpartiet har därför i olika sammanhang krävt att utbildningen i konsumentkunskap skall vara omfattande i vårt utbildningssystem. Det har också gällt bevarande av såväl konsumentteknisk linje på gymnasiet som lanthushållsskolorna. Då det var fråga om att informera konsumenterna betydde hemkonsulenterna på länsnivå mycket. Vi motsatte oss därför indragning av denna värdefulla verksamhet.

När det gäller konsumenternas möjlighet att hävda sina rättigheter och få ersättning för skador och förluster betyder den konsumentpolitiska lagstiftningen och olika skadeståndsregler mycket. Centerpartiet har inom det området bl.a. krävt att skyddet för den enskilde skall vara lika starkt när motparten är myndigheter och offentlig verksamhet som när motparten är privat näringsverksamhet. Efter det att socialdemokraterna i många år har avslagit dessa krav synes nu regeringen ha insett att åtminstone vissa reformer fordras. Justitieministern skall ju i morgon redovisa regeringens överväganden efter alla avslag i riksdagen, senast i november i fjol.

Eftersom de båda föregående talarna har redovisat något av sina resp. partiets grundläggande samhällssyn, vill jag framföra några av centerns principiella synpunkter med avseende på samhällsutveckling och konsumentpolitik.

I centern arbetar vi för ett decentraliserat samhälle med en rättvis fördelning av landets resurser och spridning av boende, arbetstillfällen och service. Vi arbetar för ett samhälle med fri konkurrens och valfrihet. Därför arbetar vi för ett samhälle med marknadsekonomi som skall ta sociala och miljömässiga hänsyn. Ett sådant samhälle är enligt centern också den bästa grunden för en bra konsumentpolitik.

I det betänkande från lagutskottet som vi nu har att ta ställning till behandlas dels anslag till konsumentverket, marknadsdomstolen och allmänna reklamationsnämnden, dels 27 motioner, varav 3 från centern. Jag avser att främst upphålla mig vid de spörsmål som tas upp i de tre centermotionerna, men jag vill även ta upp några andra frågor.

I vad gäller anslagen till de nämnda myndigheterna vill jag erinra om vikten av att det i budgetpropositionen ges en rättvis redovisning av resp. myndighets anslagsframställning, så att vi riksdagsledamöter kan göra

jämförelser mellan myndigheternas framställningar och vad regeringen föreslår.

När det gäller allmänna reklamationsnämnden hade nämnden – vilket dock inte kan utläsas av budgetpropositionen – begärt anslag för prövning av fastighetsmäklartvister. Oberoende av om detta krav borde tillgodoses eller inte har vi i utskottet enhälligt i anledning av det inträffade understrukit vikten av att det i budgetpropositionen lämnas alla uppgifter som erfordras för bedömningen av anslagsframställningarna.

En av de grundläggande förutsättningarna för att en konsument skall kunna göra sakliga bedömningar vid inköp är information om dels varans pris, dels varans innehåll och lämplighet att använda i olika situationer.

Frågan om prismärkning av varor har behandlats flera gånger av riksdagen. Handelns datorisering får inte leda till att prisinformationen försämras. Konsumenterna skall ha rätt att ställa krav på tydlig prismärkning, direkt på varan eller på hyllkanten. De brister som nu förekommer måste undanröjas genom påverkan, självsanering och frivilliga överenskommelser inom branschen. Med hänsyn till vikten från konsumentpolitisk synpunkt av tydlig prismärkning har vi från centerns sida ställt oss bakom reservation 5 i vilken yrkas på ett tillkännagivande till regeringen om vikten av att konsumentverket ges i uppdrag att på nytt ta upp prismärkningsfrågorna med handelns representanter för att söka åstadkomma bättre prismärkning.

Extrapriserna är en annan fråga som behandlas i betänkandet. Även i år har det nämligen väckts en motion om detta. I fjol hade utskottet att behandla dels en socialdemokratisk motion med krav på lagstiftning *mot extrapriser*, dels två folkpartimotioner med krav på ett riksdagsuttalande mot inskränkning i rätten att tillämpa extrapriser. Som framgår av det särskilda yttrande som vi centerpartister har fogat till betänkandet anser vi inom centern att riksdagen, i avvaktan på frågans vidare prövning, inte nu har anledning att göra något uttalande i frågan. Vi betonar emellertid att vi inte kommer att godta en lagstiftning som skulle innebära ett förbud mot extrapriser, eftersom vi ser systemet med extrapriser som ett acceptabelt konkurrensmedel. Samtidigt påpekar vi att vi anser det närmast självklart att "avarter" inom extraprisssystemet måste motverkas både genom åtgärder av branschen och genom myndigheternas medverkan.

Jag vill nu, herr talman, övergå från pris- till produktinformationen. Produktinformationen är ju en annan viktig förutsättning för att konsumenterna skall kunna göra bedömningar inför ett köp. I en centermotion har vi tagit upp frågan om information om livsmedlens innehåll och användbarhet. Konsumentverkets uppgift är bl.a. att "utföra eller låta utföra undersökningar av olika varor, tjänster och andra nyttigheter" och "att informera konsumenterna om för dem väsentliga fakta och förhållanden". Men detta gäller inte livsmedel, trots att livsmedlen både väger tungt i en familjs budget och mer än något annat torde ha betydelse för människors hälsa. Från centerhåll begärde vi redan i fjol att konsumentverket i samråd med livsmedelsverket skulle påbörja ett konsumentinformationsarbete på livsmedelsområdet med inriktning dels på ursprungsmärkning, dels på innehållsdeklarationer, dels också på information om användningsområde, och eventuella begränsningar därav. Motionen avslogs då, varför vi har återkom-

Prot. 1988/89:86
22 mars 1989

*Konsumentpolitiska
frågor m.m.*

mit med motsvarande krav i år. Vi anser att det bör vara en rättighet att få kännedom om livsmedlens verkliga innehåll och ursprungsland, och även om deras lämplighet. Exempelvis är det för allergiker viktigt att få information om kött kan innehålla antibiotikarester. Det kan vidare vara viktigt för konsumenterna att få information om huruvida visst kött bör konsumeras först efter upphettning. Inte heller är det oväsentligt för konsumenterna att få kännedom om huruvida livsmedel innehåller tungmetaller, liksom restsustanser av tillväxthormoner. Vi anser att konsumentverket, på samma sätt som verket har att informera om andra varors lämplighet, innehåll och användningsområden, bör ha vissa skyldigheter även när det gäller livsmedel. Som jag nyss har framhållit betyder livsmedlen synnerligen mycket för människors hälsa och hushållens ekonomi. Samtidigt vill jag betona att konsumentverket är det organ som har den bästa kunskapen om hur information skall lämnas.

I en annan centermotion tas frågan upp om vikten av varudeklaration om produkter som innehåller miljöfarliga ämnen. Motionärerna konstaterar att det på marknaden finns en stor mängd varor, som trots att de kan misstänkas innehålla miljöskadliga ämnen inte är försedda med varudeklaration. Detta gäller trots att miljöintresset bland enskilda har ökat markant. I motionen tas upp frågor om både uppgifter av betydelse för allergikänsliga konsumenter och uppgifter om vilka t.ex. tvätt-, disk- och rengöringsmedel som man bör använda för att minska de miljöfarliga utsläppen. Från centerns sida anser vi det angeläget både från allmän miljösynpunkt och för den enskilde att allmänheten får tillgång till information i form av varudeklaration om miljöskadliga ämnen i olika produkter. Vi har följt upp motionen med reservation 12 i betänkandet.

Herr talman! Frågan om åtgärder mot försäljning av våldsleksaker har i år, liksom tidigare år, föranlett flera motioner, bl.a. en från centern. Jag vill uttrycka min tillfredsställelse över att vi i lagutskottet står eniga bakom en kraftfull skrivning, där vi framhåller, att om inte överenskommelser om erforderliga åtgärder kan uppnås genom förhandlingar mellan barnmiljörådet och branschen, återstår endast lagstiftningsalternativet. Med anledning av centermotionen framhåller vi dessutom det ansvar den icke organiserade handeln måste ta, om branschorganisationerna förbinder sig att inte saluföra våldsleksaker och data- och TV-spel med markanta våldsinslag.

Jag hoppas verkligen att utskottets tveklösa skrivning skall leda till att våldsleksaker och dataspel med våldsförhäriligande inslag skall komma bort ifrån marknaden, så att barn och ungdom slipper utsättas för dessa leksakers och spels negativa påverkan på värderingar om vad som är rätt och orätt i relationerna mellan människor.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 3, 5, 9, 10, 12 och 13 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 5 ELISABETH PERSSON (vpk):

Herr talman! För tre år sedan, våren 1986, fattade riksdagen beslut, som bl.a. innebar att den kommunala konsumentverksamheten skulle ges hög prioritet inom konsumentpolitiken. Konsumentpolitisk verksamhet skulle inrättas i alla kommuner, och de lokala konsumentmyndigheternas arbets-

uppgifter och myndigheternas samarbete med andra intressenter skulle ges större omfattning. Även på annat sätt betonades hur viktigt det är med lokal konsumentvägledning.

Nu har tre år gått, och trots alla dessa vackra utfästelser och målsättningar är vi långt ifrån att ha konsumentvägledning överallt i landet. Skillnaderna mellan olika kommuner är mycket stora. I några är konsumentvägledningen väl utbyggd, med kunniga och välutbildade informatörer, som står till kommuninvånarnas tjänst. Där är den lättillgänglig och har öppettider som passar konsumenterna. I andra kommuner kan "konsumentvägledningen" bestå i att en redan hårt belastad socialsekreterare fått som extra arbetsuppgift att också fungera som konsumentvägledare. I några kommuner finns det över huvud taget ingen konsumentvägledning alls.

Det här är naturligtvis orättvisor och skillnader som drabbar konsumenterna. Orättvisorna kommer att bestå så länge konsumentpolitiken inte är en obligatorisk uppgift för kommunerna. Vpk:s förslag om lagstadgad kommunal konsumentvägledning är det enda sättet att garantera alla människor, oavsett var de bor här i landet, tillgång till kvalificerad konsumentvägledning.

Otvivelaktigt behövs detta. Det är mycket länge sedan marknadens parter – köpare och säljare, eller konsument och producent – hade ett jämnstarkt och likvärdigt förhållande. Jag vill påstå att det nu är regel att konsumenterna befinner sig i underläge i denna maktkamp. Dagens varu- och tjänstemarknad är mycket komplicerad, och den kräver både specialkunskaper och tid av konsumenterna för att de skall ha en chans att tränga igenom den djungel som råder på många områden. Vi är många som varken har kunskaperna, tiden eller de praktiska möjligheterna att kunna avgöra om det vi vill köpa är det rätta eller det vettigaste köpet.

Våra val försvaras också av allt skickligare och intensivare marknadsföring och reklam. Det är anmärkningsvärt att somliga anser att vi inte har råd med konsumentvägledning men inte ifrågasätter de enorma summor som omsätts just på marknadsföring och reklam. En aldrig så väl utbyggd konsumentvägledning skulle bara kosta en bråkdel av vad reklamen och marknadsföringen kostar.

Uppgifterna för konsumentvägledarna är alltså många. De skall kunna tillhandahålla vägledning åt enskilda konsumenter, ge allmän information i konsumentfrågor samt kontrollera och följa upp hur konsument- och marknadsföringslagar efterlevs av näringsidkare i kommunerna.

Jag vill därför yrka bifall till vpk:s motion om obligatorisk konsumentvägledning.

Lagstiftning som syftar till stöd eller skydd för konsumenterna behövs så länge vinstmaximering är ett måste för producenter och säljare. Frivilliga överenskommelser är otillräckliga. Mycket ofta följs de inte, och ibland är de omöjliga att åstadkomma. Tyvärr har vi sett alltför många exempel på detta.

Ett flagrant exempel är de överenskommelser som 1979 träffades mellan barnmiljörådet och leksaksbranschen om krigsleksaker. Syftet med överenskommelsen var att begränsa leksaker med utpräglat våldssyfte, men leksaksimportörerna och tillverkarna hittade snart på nya sätt att kringgå överens-

kommelsens syfte, genom att introducera nya typer av våldsleksaker och spel.

De här nya, våldsriktade leksakerna, som sedan några år finns på marknaden, exempelvis de som skildrar rymdkrig, omfattas inte av överenskommelsens bokstav. Tvärtom har våldsinslagen i leksakerna och spelen blivit allt grövre. Tortyr och människoförakt ingår som självklara och huvudsakliga moment i många av dem. De trivialiserar döden. De förmedlar en rå och förvriden livsstil.

Barn utsätts ständigt för aggressioner, förtryck och hot. Genom lek kan barnen bearbeta sina upplevelser och erfarenheter och forma sin verklighet. Men att sätta sådana här våldsleksaker i deras händer är i sig en aggressiv handling mot barnen, ett ytterligare sätt att förgripa sig mot dem. Det borde inte vara tillåtet, liksom det inte heller är tillåtet att aga barn.

Våldsutvecklingen bland barn och ungdomar måste motverkas med olika metoder. Det finns inga enkla, formella lösningar för att förhindra en oönskad våldsutveckling, men en åtgärd bland flera är att stoppa marknadsföringen, importen och den inhemska tillverkningen av sådana leksaker och spel där det råa våldet är huvudsaken, som trivialiserar dödande och krig och som skapar nya aggressioner hos barnen.

Nu har ett enigt utskott givit leksaksbranschen en sista chans till frivillig överenskommelse. Kan inte en uppgörelse komma till stånd och leksaksmarknaden saneras före årets slut, återstår endast lagstiftning som direkt förbjuder försäljning av leksaker och spel som bygger på våld.

När det gäller frågan om könsdiskriminerande reklam är tiden nu verkligen mogen för lagstiftning. Trots kvinnokamp och jämställdhetslag, trots arbetsmarknadsavtal och opinionsbildande arbete, trots forskning och utbildning, går utvecklingen mot verklig jämställdhet långsamt. Den könsdiskriminerande reklamen florerar som aldrig förr och bidrar till att underminera de jämställdhetsmål som samhället faktiskt har beslutat om.

Vi i vpk tror inte längre att det går att tala reklammakarna till rätta och på det sättet få bort denna typ av reklam. Med nuvarande marknadsföringslag finns det inte möjlighet att komma åt ens de mest kränkande exemplen. Vi kräver därför en ändring eller ett tillägg i marknadsföringslagen så att könsdiskriminerande reklam förbjuds.

Det här är en viktig kvinnofråga. Det finns inte en kvinnoorganisation i detta land som inte i skarpa ordalag har uttalat sig mot könsdiskrimineringen i reklamen. Jag vill verkligen uppmana alla riksdagens ledamöter, kvinnor såväl som män, att se det här ur ett kvinnoperspektiv såsom en viktig jämställdhetsfråga och kvinnofråga som är överordnad partitillhörighet och rösta för reservation 14, där vi kräver lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam.

Avslutningsvis vill jag, herr talman, säga några ord om prismärkning. I åratal har olika rekommendationer prövats som systematiskt har kringgåtts av handeln. Vi i vpk anser att dessa frågor är så viktiga att det inte går att komma till rätta med dem genom att lappa ett ofärdigt system. Här behövs klara och entydiga regler, som utgår från konsumenternas behov.

Därför noterar vi med tillfredsställelse att konsumentministern efter ett förslag från vpk har inlemmat dessa frågor i utredningen om konkurrensför-

hållandena. Vi ser fram mot att frågan kommer att få en bred lösning efter det att utredningen har avslutat sitt arbete.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 2, 4 och 14 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 6 ELISABET FRANZÉN (mp):

Herr talman! Det är viktigt med en stark konsument. Det har sedan länge varit grunden för näringslivet i Sverige och för konkurrensen. Det är vad de liberala teoretikerna säger, men vi vet att konsumenten i dag blir alltmer oskyddad och behöver hjälp för att kunna välja ordentligt på marknaden. Anpassningen till EG är inte bra för konsumenten, och konsumentskyddet behöver förstärkas av denna anledning. Konsumentverket har i dag en verksamhet som till stor del är inriktad på hushållsekonomin med budgetrådgivning och skuldsanering, vilket är viktigt för många enskilda. Vi har en lag om produktsäkerhet som är alltför begränsad. Man kan bara ingripa om det är fara för människors liv och hälsa, men inte vid fara för miljön och vid mindre skador på människor. Det talas i lagen om bevakning av företagens marknadsföring, men det skall huvudsakligen företas genom egna åtgärder.

Allt detta är bra, och vi vill inte minska på något vad gäller konsumentskyddet. Vi vill i stället öka konsumenternas kunskap och få en starkare konsument. En konsument som verkligen är kunnig och medveten är den konsument som har den största makten på marknaden. Det har vi sett genom den revolution som ägt rum det senaste året när det gäller pappersvarorna på butikernas hyllor. Konsumentens krav har förmått tillverkare och säljare att ta fram oblekt och miljövänligt papper i en utsträckning som vi knappt trodde vara möjlig för några år sedan.

Det finns tolv kommuner kvar som inte har konsumentrådgivning. Frågan är om man skall tvinga dessa kommuner med hjälp av lagstiftning. Detta är en fråga som vi har diskuterat inom miljöpartiet, och vi har delade uppfattningar. De flesta av oss tror dock inte att en lagstiftning skulle få en riktigt bra effekt när det gäller dessa kommuner. Det har visat sig att sådant inte fungerat särskilt bra när den politiska viljan inte är så stark. Vi hoppas att väljarna i dessa kommuner skall tvinga sina politiker till att på frivillig väg inrätta en konsumentupplysning.

En mycket viktig del av konsumentupplysningen i dag är informationen om miljöfarliga produkter och effekterna på miljön. Konsumentverkets riktlinjer är inte tillräckligt bra när det gäller detta. Vi i miljöpartiet kommer längre fram att återkomma med förslag till förbättringar på den punkten. Men det finns redan i dag förbättringar som kan göras. Konsumentverket kan samarbeta med livsmedelsverket när det gäller information om livsmedel och deras innehåll. I dag ligger inte denna uppgift på konsumentverket, men det finns där utbyggda kanaler och en organisation som skulle fungera. Vi ansluter oss därför till centerns förslag om att riksdagen skall ge regeringen till känna att ett samarbete mellan konsumentverket och livsmedelsverket bör komma till stånd.

Ett annat problem som konsumenterna i dag har i affären är prismärkning. Det finns regler i marknadsföringslagen, det finns domar från marknadsdomstolen, och konsumentverket har utfärdat riktlinjer till handeln som

handeln har gått med på. Ändå märker vi att prismärkningen blir sämre och sämre i affärerna. Detta kommer i kölvattnet efter införandet av streckkods-märkningen av produkter. Regeringen har nu förutskickat en utredning om konkurrensbegränsning som skall ta upp bl.a. denna fråga, och vi får se vad den kommer fram till. Men i väntan på den utredningen är det mycket viktigt att konsumentverket intensifierar sina ansträngningar för att få handeln att klart och tydligt prismärka varor.

Det är ett grundläggande krav att konsumenten skall kunna se vad varan kostar utan att behöva stå och leta, och att konsumenten skall kunna räkna ihop vad varorna i korgen kostar när man skall gå fram till kassan. Man skall kunna jämföra priserna i olika affärer. Vi i miljöpartiet de gröna vill därför att konsumentverket försöker få handeln att rätta sig efter dessa riktlinjer. Om handeln inte gör detta, får vi ta ställning till frågan om lagstiftning efter det att regeringen kommer med sin utredning om konkurrensbegränsning.

När man går in i affärer ställer man sig mycket ofta dessa frågor: Vad är detta egentligen? Vad skall det användas till? Var är det gjort? Vilket land kommer det ifrån? Vilket företag är det som gjort den här varan, är det fråga om en multijätte eller en liten tillverkare? Jag själv väljer mycket gärna varor från en mindre tillverkare, vare sig det gäller bröd, öl, kläder eller något annat. Det är i många fall viktigt att veta när varan är producerad och med vilken produktionsmetod. Det är inte bara när det gäller livsmedel som detta kan vara intressant.

Denna märkning behövs ur konsumentsynpunkt. Det finns vissa förslag och utredningar som pekar åt det hållet, men vi vill att detta arbete skall skyndas på och att riksdagen skall ge regeringen detta till känna.

Ett annat problem inom handeln är massförpackningarna. Om man skall köpa möbeltassar, skruvar och pennor måste man mycket ofta köpa dessa i plastpåsar. Detta är dels fråga om resursslöseri, dels blir man många gånger tvungen att köpa mer än vad man vill ha. Jag är medveten om att det ibland är nödvändigt att dagligvaruhandeln, för att t.ex. kunna tillhandahålla skruvar, förpackar många på en gång för att lätt kunna sälja och lagerhålla varorna. Men detta har blivit alltför vanligt, och konsumenten blir bunden av det. Vi vill därför att det skall ingå i uppdraget till den utredning som nu skall tillsättas om konkurrensförhållandena att se på problemet med massförpackningarna och hur de inverkar på konkurrensförhållandena.

Sedan kommer vi till reklamen, som är ett kapitel för sig. Vi i miljöpartiet talar mycket gärna om köpfrid. Man skall inte tvingas att hela tiden motta en mängd köpbudskap.

Jag skall berätta om en resa som jag för några år sedan gjorde och som gav mig en tankeställare. Min man och jag åkte genom Östtyskland. Det var i många stycken en förfärande upplevelse. På åkrarna fanns det inte utsäde, det var inte dränerat och det var dåligt med varor i butikerna. Det var otäckt att se hur man på det hotell vi bodde på försökte efterlikna något slags västeuropisk lyx. Den andra dagen kom vi på kvällen till Östberlin, där man hade börjat restaurera gamla byggnader. Vi fick en mycket skön kväll, och vi åt på ett trevligt ställe. Det var lugnt, det var klass på det, och det kändes mycket skönt.

Strax före midnatt åkte vi genom Checkpoint Charlie till västsidan och

möttes av ett bedövande reklamutbud. Det gjordes först och främst en massa hatpropaganda mot denna fruktsvärdra mur. Att man gjorde kommers av den fruktsvärdra tragedi som denna mur innebär var ruskigt. Det fanns flammande neonskyltar överallt och ljudliga köpbudskap. Jag upplevde här kontrasten starkt, och jag kände att denna påträngande reklam var en nedsmutsning av mitt sinne som jag inte vill utsätta mig för. Samtidigt kände jag att jag inte heller ville ha det samhällssystem som fanns på andra sidan gränsen. Detta utgör en del av de tankar jag har inom miljöpartiet. Man måste kunna kombinera den frid från påträngande köpbudskap som jag kände i öst med den till vissa delar fungerande ekonomi som vi har i väst. Men jag ser reklamen som ett hinder för en fungerande ekonomi. Den uppmunt- rar till en konsumtionsökning, som har blivit till ett självändamål och som inte fyller ett vettigt mänskligt behov. Vi måste leta efter former för att minska reklamen. Man får inte missgynna de små företagen – gärna de stora, så att de små får bättre förutsättningar. Man får inte heller inskränka yttrandefriheten på väsentliga punkter. Där letar vi alltså efter former. Man kan börja med förslaget i vår reservation som gäller en begränsning av den direktreklam som väller in i våra brevlådor. Sådan reklam kan jämföras med hemfridsbrott, och vi vill att regeringen lägger fram ett förslag om begräns- ning av direktreklamen.

När det gäller könsdiskriminerande reklam önskar vi att en egensanering kunde ske, men trots att företeelsen har diskuterats i decennier, trots att man mycket länge försökt påverka marknaden, är tendenserna just nu de motsatta. Det verkar tyvärr vara nödvändigt med en lagstiftning mot de grövsta formerna av könsdiskriminerande reklam. Därför väntar vi på att regeringen lägger fram ett förslag som grundar sig på konsumentverkets nyligen framlagda rapport. Vi tror att det är nödvändigt att lagligen reglera de allra värsta formerna av kränkande könsdiskriminerande reklam.

Sedan har vi en gammal bekant från i höstas när det gäller konsumentlag- stiftningen. Förutom konsumentombudsmannen har i dag konsumentorgani- sationerna samt organisationer av arbetstagare och näringsidkare rätt att föra talan i marknadsdomstolen. Eftersom varor i dag många gånger innehåller kemiska produkter, nya och okända, och det inom miljöorganisationerna ofta finns kunniga forskare, kemister och andra, som kan dessa ämnesområ- den bättre än konsumentombudsmän, arbetstagare och näringsidkare, föreslår vi att miljöorganisationerna skall få talerätt i marknadsdomstolen. Det anfördes i diskussionerna i utskottet att om miljöorganisationerna skrev in i sina stadgar att de samtidigt är konsumentorganisationer, skulle de få talerätt. Men det skall inte behövas. Det gäller inte arbetstagarorganisatio- nerna exempelvis. Jag har faktiskt kontrollerat en del stadgar hos LO- förbund och Statstjänstemannaförbundet. Där står ingenting om att dessa är konsumentorganisationer.

Allra sist vill jag understryka den vikt som vi lägger vid utskottets krav på att marknaden skall saneras från våldleksaker. Jag hoppas verkligen att marknaden lyckas det här året, så att vi slipper en lagstiftning. Om man inte lyckas med en egensanering är lagstiftning nödvändig – det är utskottet enigt om.

Så vill jag yrka bifall till de reservationer som miljöpartiet har skrivit under.

Anf. 7 INGER HESTVIK (s):

Herr talman! Vid behandlingen av lagutskottets betänkande 1988/89:17 om de konsumentpolitiska frågorna har vi från socialdemokratiskt håll delat upp debatten så, att jag kommer att ta upp reservationerna 1, 3, 5, 6, 7, 8, 13 och 14, medan Bengt Kronblad ansvarar för de övriga och för vår socialdemokratiska syn på konsumentpolitiken.

Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets hemställan samt avslag på samtliga reservationer.

Allmänna reklamationsnämnden har i sin anslagsframställning bl.a. begärt dels att få ett extra engångsbelopp för lokal reklamationshantering, dels att få 280 000 kr. för att pröva tvister mellan konsumenter och fastighetsmäklare.

Vi socialdemokrater anser att det är viktigt att den lokala reklamationshanteringen får ökat stöd både från den utgångspunkten att det är lättare för konsumenterna om de kan få hjälp på nära håll och från den utgångspunkten att allmänna reklamationsnämnden därigenom kan avlastas och få en minskad ärendetillströmning. Vi motsätter oss alltså det krav som folkpartiet och moderaterna framställer i reservation nr 1 om en minskning av anslaget till lokal reklamationshantering med 205 000 kr.

Vi motsätter oss också det i reservationen begärda anslaget till prövning av tvister mellan konsumenter och fastighetsmäklare. Vi har tidigare under detta riksmöte behandlat lagen om fastighetsmäklare, och utskottet har hos regeringen begärt en översyn av denna. Vi anser därför att vi inte kan gå händelserna i förväg och uttala oss för att allmänna reklamationsnämnden skall ta upp sådana tvister och tilldelas pengar för detta.

I utskottsarbetet observerades att utskottet inte av de uppgifter som redovisades i budgetpropositionen kunde utläsa vilka krav som framställts av allmänna reklamationsnämnden och därmed bedöma dem. Vi fann detta otillfredsställande, som Martin Olsson har påpekat här, och väntar oss en förändring i nästa budgetproposition. Möjligen kan den kommitté som nyligen tillsatts av regeringen för att utreda möjligheterna att reformera utformningen av budgetpropositionen komma fram till en bättre ordning.

I en moderat motion krävs att den konsumenttekniska nämnden, som är ett rådgivande organ knutet till konsumentverket, skall avskaffas. De borgerliga ledamöterna i utskottet vill inte gå lika långt men anser i reservation nr 3 att nämndens sammansättning bör ses över och att verksamheten bör utvärderas.

Utskottsmajoriteten anser att nämnden, som varit i arbete knappt ett år, bör få fortsätta sin verksamhet dels därför att det efter en så kort tid knappast finns underlag för en utvärdering, dels därför att nämnden fyller ett stort behov. Det finns många exempel som visar att samordningen av brukarintressen och produktutformning måste bli bättre. Jag ser att ordföranden i konsumenttekniska nämnden, tillika ledamot i lagutskottet, finns med på talarlistan, så jag nöjer mig med vad jag nu har sagt.

I reservation nr 5 av de borgerliga partierna plus miljöpartiet framhålls att konsumentverket bör få i uppdrag att ta upp prismärkningsfrågorna med

handelns representanter för att få till stånd en för konsumenterna bättre prismärkning.

I reservation nr 6 av moderaterna och folkpartiet yrkas att det nuvarande extraprisssystemet bör finnas kvar.

Vi är alla i utskottet överens om att konsumenterna skall ha tillgång till en bra prisinformation. Den åsikten delar vi med det ansvariga statsrådet Margot Wallström. Hon anser också – precis som utskottet – att det finns brister i prisinformationen när det gäller såväl dagligvaror och andra varor som tjänster.

Regeringen har helt nyligen tillsatt en kommitté som skall utreda konkurrensförhållandena i den svenska ekonomin. I en av de fem punkterna i kommittédirektiven tas just prisinformationen upp. Den exakta lydelsen är som följer: "– – – kartlägga och analysera konsumenternas möjligheter att få en klar och entydig prisinformation och om det behövs överväga en lagreglering av prisinformation till konsumenter." Utskottsmajoriteten anser att vi är tillgodosedda genom det initiativ som regeringen har tagit och avstyrker därför reservationerna.

Folkpartiet har i reservation nr 7 yrkat att konsumentverkets varuprovningens verksamhet skall utökas.

Utskottsmajoriteten har med tillfredsställelse tagit del av provningsverksamhetens utveckling. Som framhålls i betänkandet har verksamheten ökat med 12 % budgetåret 1986/87, med 5 % budgetåret 1987/88 och håller fortfarande på att utvecklas.

Eftersom konsumentverket dessutom beställer provningar från andra laboratorier och deltar i ett europeiskt och nordiskt samarbete anser vi att varuprovningens verksamhet utvecklas i rätt riktning utan påpekande från utskottet, och vi avstyrker därför reservationen.

När det gäller varudeklarationssystem vill folkpartiet och moderaterna i reservation nr 8 ge konsumentverket i uppgift att i samarbete med branschorganisationerna utveckla ett sådant system.

Utskottsmajoriteten står fast vid de synpunkter som förts fram vid tidigare behandling av frågan. Det är viktigt med en bra produktinformation, men det bör vara en standardiserad varuinformation för vissa varugrupper, t.ex. möbelfakta. Vi sade också att det är ett område som passar mycket väl för näringslivets egenåtgärder men att konsumentverket bör få till stånd branschöverenskommelser på sådana områden där det bedöms nödvändigt ur konsumentens synpunkt. Att bygga upp ett omfattande varudeklarationssystem av VDN-karaktär anser vi inte vara meningsfullt. Vi står fast vid dessa synpunkter och avstyrker alltså reservationen.

När det gäller behovet av märkning ur miljösynpunkt, som framförs i samma motion, kan vi bara hänvisa till det betänkande om miljömärkning av produkter som nyligen avlämnats till regeringen och som vi får invänta behandlingen av.

När vi på Luciadagen förra året debatterade betänkandet om produktsäkerhetslag fanns samma yrkanden från de borgerliga partierna som i dag när det gäller adressat för ett äläggande om varningsinformation eller återkallelse. Precis som då anser vi att konsumentombudsmannens omdöme och kunskap i rättssäkerhetsfrågor, som vi har tilltro till, vid handläggningen av

de få fall det kan komma att röra sig om är en garanti både för näringsidkarna och för konsumenterna. Vi får inte glömma att det är fråga om en säkerhet i de produkter som kommer ut på marknaden, och skulle en vara eller tjänst inte uppfylla rimliga säkerhetskrav, måste den snabbt kunna tas bort från marknaden. Vi yrkar avslag på reservation nr 13.

I reservation nr 14 begär vpk och miljöpartiet ett tillkännagivande till regeringen om förslag till lagstiftning om könsdiskriminerande reklam. Det är ett förslag som också förts fram i en socialdemokratisk motion. Yrkandet avstyrks av utskottsmajoriteten på grund av att konsumentverket nyligen lämnat sin rapport i ämnet – Nu ska den bort! – till regeringen. I denna rapport föreslås att lagregler mot reklam som kränker ettdera könet skall införas samt att ett forum för debatt och granskning av könsdiskriminerande reklam skall skapas. Man konstaterar också att ett etiskt råd bildats inom reklambranschen.

Vi brukar låta regeringen arbeta med de förslag som framförts till den och ge den möjlighet att komma med egna övervägda förslag i propositioner innan utskottet föreslår riksdagen att göra tillkännagivanden. Jag kan inte inse att det finns någon åsiktsskillnad mellan reservanterna, motionärerna och utskottsmajoriteten. Vi kände nog samma glädje när konsumentverket hade sin rapport klar. Vi instämmer i rapportens titel Nu ska den bort!, men det är regeringens skyldighet att komma med förslag om på vilket sätt det skall ske.

Konsumentpolitik är viktig på alla områden, men enligt min mening är kanske det allra viktigaste just nu en fråga som väckts i sju motioner av centern, vpk och socialdemokrater och som berör våra barn och ungdomar. I dessa motioner har åtgärder krävts mot försäljningen och marknadsföringen av våldsförhålligande leksaker och spel. Utskottet är enigt om att här måste något hända, och det snart. Vi kan inte utsätta våra barn och ungdomar för en hänsynslös exploatering från näringslivet och oseriösa försäljare som står utanför branschen.

Barnmiljörådet har regeringens uppdrag att förhandla med branschen. Tack vare lagutskottets betänkande från förra året har branschen gått med på att ta upp det förhandlingsarbete som havererade. Detta förhandlingsarbete pågår för närvarande. Utskottet anser att en godtagbar överenskommelse måste nås före årsskiftet. Annars återstår endast lagstiftningsalternativet.

Ett motionsyrkande på detta område har utskottet tillstyrkt utan att för den skull kunna anses föregripa pågående förhandlingar. Det gäller information till föräldrar och andra berörda personer om utbudet av data- och TV-spel. En ökad medvetenhet om att vissa sådana spel innehåller utprägla- de våldsinslag kan enligt utskottets mening leda till att användningen av våldsspelen minskar bland barn och ungdom. Detta är ett litet första steg mot en bättre ordning.

Herr talman! Avslutningsvis kan jag konstatera att vi i stort sett har en bra och väl genomtänkt lagstiftning på konsumentområdet samt att vi med några få undantag är eniga om denna över partigränserna.

Anf. 8 EWY MÖLLER (m) replik:

Herr talman! Först när det gäller anslagen till allmänna reklamationsnämnden för prövning av tvister som uppstår mellan konsumenter och fastighetsmäklare, vet vi egentligen inte när eller om denna fråga kommer att innefattas i det översynsarbete som det ankommer på regeringen att avgöra omfattningen av. Vi anser att denna fråga är mycket angelägen och menar därför att man redan nu bör pröva den. Det finns inte någon anledning att uppskjuta denna fråga.

När det sedan gäller detta med extrapris, har vi den uppfattningen att extrapriser är viktiga för konsumenten. Jag har här redogjort för vår synpunkt, och trots att det tillsatts en utredning, vill vi ändå uttala att vi inte vill ha någon styrning. Vi vill ha en fri konkurrens. Jag tror att även handeln ser detta som angeläget och att den har som önskemål att förse konsumenten med bra priser, god kvalitet och bra service. Det kan inte vara något fel med extrapriser. Tvärtom är dessa ett inslag i den fria konkurrensen.

Vidare när det gäller prismärkning har i dag allt fler varuhus och även mindre butiker, trots motstånd från konsumenterna, gått ifrån prismärkning i och med införandet av datakassor. Vi vet att det finns väldigt många prismedvetna konsumenter. Det är en nödvändighet i dag att vara prismedveten med tanke på alla skatte- och prishöjningar som gör att det blir allt mindre kvar i plånboken för konsumenten.

Vi anser att innan man som konsument kommer till kassan skall man ha möjlighet att veta vad en vara kostar för att kunna jämföra och för att kunna följa prisutvecklingen. Det behövs absolut inte någon lagstiftning i den här frågan och egentligen inte någon utredning heller. Prismärkning måste komma till stånd på frivillig väg genom en överenskommelse med handeln, och då kan konsumentverket vara till hjälp just för de enskilda konsumenterna.

Slutligen när det gäller produktsäkerhetslagen har vi samma uppfattning som vi hade i december 1988, att lagar skall vara klara och tydliga. Så är inte fallet med de bestämmelser i produktsäkerhetslagen som gäller val av adressat. Oklara lagregler leder ofta till rättsosäkerhet och bristande effektivitet.

Jag yrkar än en gång bifall till de berörda reservationerna.

Anf. 9 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Vissa frågor är av grundläggande betydelse inom ett ämnesområde. Av grundläggande betydelse för konsumentpolitiken är bl.a. frågan om konsumenternas rätt att kunna bedöma vad en vara verkligen kostar. Det är av den orsaken som vi har ställt oss bakom en reservation om ett tillkännagivande till regeringen vad gäller prismärkningen. Vi vänder oss emot att den tekniska utvecklingen skall leda till ett försämrat konsumentskydd. Frågan är av den karaktären att det är viktigt att riksdagen gör ett tillkännagivande som stöd för strävandena att behålla prismärkningen för att inte göra det svårt för konsumenterna att bedöma vad en vara verkligen kostar och jämföra priset med priset på andra varor.

En annan fråga som jag vill ta upp och som berördes av Inger Hestvik är detta med miljömärkning. Det är av grundläggande betydelse för en

konsument att få kännedom om en varas eventuella miljöfarlighet för honom eller henne, liksom det är av stor betydelse att alla de konsumenter som på bästa möjliga sätt vill begränsa miljöfarliga utsläpp på varorna kan få uppgift om i vilken mån en produkt bidrar till miljöförstöringen. Konsumenten kan då välja den ur miljösynpunkt bästa produkten.

Det var bra att Inger Hestvik tog upp detta med könsdiskriminerande reklam, så att det klart blev uttalat att alla vi som varit med om att avstyrka motioner i denna fråga har gjort detta mot bakgrund av den rapport om könsdiskriminerande reklam som konsumentverket nyligen överlämnat till regeringen - en rapport som har namnet Nu ska den bort!

Anf. 10 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Inger Hestvik gick igenom de motioner som ligger till grund för reservationerna från folkpartiets sida. I mitt anförande betonade jag mycket konsumentens möjlighet till valfrihet och framhöll vikten av att konsumenten då har en kunskap om den vara han väljer.

Jag vill först ta upp vår reservation angående ökat anslag till allmänna reklamationsnämnden för att lösa fastighetsmäklartvister. Vi vet att det kostar konsumenterna stora pengar att inte få rådgivning på det sätt man önskar så att tvisten kan lösas. Jag tycker därför att det är ganska självklart att vi prioriterar detta.

Inger Hestvik fäste sig vid att vi vill skära ned det ökade anslaget till de lokala konsumentnämnderna för att lokalt klara denna reklamationshantering. Vi menar att det behövs juridisk expertis för att lösa dessa frågor och att den finns i allmänna reklamationsnämnden. Den socialdemokratiska regeringen har alltid varit väldigt avogt inställd till den allmänna reklamationsnämnden, som vi har sett som ett mycket bra forum för tvistelösning.

Inger Hestvik säger sedan att frågan om prisinformation skall utredas. Det tycker jag är så självklart att handeln och konsumenterna bör kunna komma överens om det. Detaljreglera inte detaljhandeln! Detta är en fråga mellan konsumentverket och branschorganisationerna. Märkvärdigare än så är det inte. Om man sätter sig vid förhandlingsbordet, går igenom sortimentet och undersöker var prisinformationen kan förstärkas samt var den kan vara som den är i dag, då tror jag man kan komma överens.

I utskottets skrivning nämns att varuprovningarna har ökat med 5 % budgetåret 1987/88. Men, Inger Hestvik, jag tror att det antal nya varor som kommer ut på marknaden väsentligt överstiger denna ökning. Jag och folkpartiet i övrigt vill framhålla att det är viktigt att varuprovningen även sker på sådana varor av vilka det inte finns en beställare. Därmed kan de olika varorna jämföras på ett rättvist sätt. Vi ser att man inom konsumentverkets varuprovningsverksamhet kan göra det. Vi vill att regeringen skall framföra att detta skall prioriteras.

Visst har vi förtroende för konsumentombudsmannen i frågan om produktsäkerhet. Men det gäller också att veta vem som i första hand ansvarar för att produkterna är av sådan kvalitet att konsumenterna kan känna trygghet.

Till sist vill jag säga så här: På 1970-talet orkade man ha en varudeklarationsnämnd. Varför orkar man inte ha det i dag?

Anf. 11 ELISABETH PERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag skall beröra frågan om könsdiskriminerande reklam.

Inger Hestvik kryper bakom frågan på ett underligt sätt, nämligen när hon säger att konsumentverket har gjort en utredning som har kommit fram till att rekommendera en lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam. Man kan väl i fridens dagar inte ta ifrån riksdagsledamöterna deras ansvar i denna fråga.

Om vi vill få bort den könsdiskriminerande reklamen och i andra sammanhang uttala oss för en lagstiftning mot den, då tycker jag det är synnerligen angeläget att vi nu markerar detta genom att rösta för motionen i fråga. Att riksdagen förutom konsumentverket ställer sig bakom en lagstiftning ger ju ännu större tyngd åt det hela. Det är faktiskt riksdagens uppgift att föreslå lagar.

Jag vill därför upprepa min uppmaning till framför allt kvinnliga ledamöter att markera sin inställning genom att rösta för den aktuella motionen.

Anf. 12 INGER HESTVIK (s) replik:

Herr talman! Låt mig först kommentera vad Elisabeth Persson sade om könsdiskriminerande reklam. I och med det föreliggande betänkandet, som vi skall fatta beslut om i dag, har vi angett inriktningen och sagt vad vi tycker. Även denna debatt, där alla har talat för att det behövs en skärpning på detta område, visar den väg som regeringen bör gå.

Vi måste dock ha klart för oss att denna fråga inte är enkel. Här handlar det om grundlagstiftning, tryckfrihetsinskränkningar och annat. Därför tror jag det är bra med en remissomgång med anledning av konsumentverkets rapport. Om rapporten går ut på remiss sprids också budskapet på ett annat sätt.

Vi har sett konsekvenserna av lagstiftning på detta område i t.ex. Norge och på Island. Sedan 1975 har bara 15 fall varit uppe till prövning. Gränsdragningen mellan schabloniserande reklam och kränkande reklam är svår att dra. Därför bör vi föra en bred debatt om den saken. Problemet löses inte genom lagstiftning, utan vi måste också stärka opinionen.

Allmänna reklamationsnämnden har genom sin nya instruktion fått ökad frihet att själv ta upp tvister om fastighetsmäklarna. Nämndens råd kan ge vägledning. Vissa länsstyrelser har t.o.m. fått anslag för provverksamhet.

Det är förvånande att moderaterna har undertecknat reservationen om minskade anslag till den lokala reklamationshanteringen. Den är ju ett stöd för folkpartimotionen. Ställningstagandet går helt emot den moderata konsumentpolitiska rapporten, som fanns refererad i Konsumenträtt i början av förra året. Där kunde man läsa att moderaterna inte bara vill begränsa konsumentverkets arbetsområde och avskaffa de kommunala konsumentvägledarna, utan man ville också utveckla den lokala reklamationshanteringen. Hur man skall kunna uppfylla det senare utan att säga ja till de i propositionen föreslagna anslagen till kommunal reklamationshantering, förstår jag inte. Men det kanske Ewy Möller kan förklara för mig.

Vi är ense om att prisinformationen är mycket viktig. Det är enligt min mening angeläget att vi får till stånd en bred debatt om just prisernas betydelse. Man kan se det ur handelns synpunkt, att priserna bara är ett

konkurrensmedel för att locka köpare till sig. Men man kan också se det ur konsumenternas synpunkt, nämligen att få en bra vara för det pris man betalar. Jag tror att den översyn som regeringen har fått till stånd genom kommittén i fråga är nödvändig.

Ulla Orring talar om valfrihet, och visst skall vi ha en sådan.

Anf. 13 EWY MÖLLER (m) replik:

Herr talman! Vad först gäller frågan om anslagen till allmänna reklamationen vill jag säga att vi, när riksdagen antog lagen om fastighetsmäklarna i höstas, avgav samma reservation som nu. Vi ansåg att det var mycket viktigt att dessa tvister prövades till nytta för konsumenterna. Vi ansåg även då att konsumentombudsmannens bedömning inte kunde vara tillräcklig för att värna rättssäkerheten. Precis som nu påpekade vi att lagar måste vara klart utformade, och man måste veta vad man har att rätta sig efter. Vi anser att lagen är felaktig just i fråga om bestämmelserna om val av adressat. Det säger vi också i reservationen.

Anf. 14 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Jag återkommer till frågan om allmänna reklimationsnämnden. Inger Hestvik menar att man mycket väl kan börja med den här tvistelösningen. Men för att kunna göra det krävs det mer pengar. Jag tror att det är ganska avgörande för många konsumenter att de får ett rejält stöd vid tvistelösningar på detta område. Allmänna reklimationsnämnden kan därvidlag ställa upp med kunskaper långt utöver de kunskaper som de lokala konsumentvägledarna kan bistå konsumenterna med ute i landet.

I mitt anförande nämnde jag att det är viktigt att se till att man ute i landet anställer konsumentvägledare med ordentliga baskunskaper så att de verkligen kan hjälpa konsumenterna.

I fråga om prisinformationen tror jag att det är onödigt med en lagstiftning. Det är bättre att redan nu initiera förhandlingar och därmed slippa vänta på en utredning. Detta kan handeln och konsumentverket komma överens om.

Anf. 15 INGER HESTVIK (s) replik:

Herr talman! I sin förra replik tog Ulla Orring upp frågan om den utökade varuprovningen på konsumentverket. Vi är helt ense om att det är oerhört viktigt med en varuprovningsverksamhet. Den är mycket omtalad. I sin reklam för en vara säger t.o.m. företagen att varan har fått ett bra omnämnande av konsumentverket.

Skall vi prioritera varuprovningen måste vi emellertid också tala om vilka resurser vi är beredda att avsätta. Är vi beredda att tillföra konsumentverket mer resurser för denna provning, eller skall det göras en omprioritering inom verket? Vad skall man i så fall minska på, Ulla Orring? Det vore intressant att få veta. Såvitt jag känner till har inte folkpartiet anslagit några pengar till detta.

Ewy Möller återkommer till frågan om val av adressat. Jag tycker precis detsamma som jag sade på Luciadagen förra året. Enligt min och utskottsmajoritetens uppfattning skall ett åläggande i första hand riktas mot den som har det faktiska ansvaret för produkten.

I de allra flesta fall kommer detta inte att innebära några problem. I några fall kommer avvägningsproblem att uppstå. För att lagen skall uppfylla de förväntningar och krav som vi ställer på den måste ansvaret för varningsinformation och återkallelse läggas på den eller de näringsidkare som har bäst möjlighet att åstadkomma de resultat som man vill uppnå. Med propositionens förslag når man en vidare krets, vilket är bra för konsumenterna. Detta står jag och utskottsmajoriteten fortfarande fast vid.

När det gäller konsumentombudsmannen anser vi att reservanternas förslag är mera begränsat. Det skulle inte ge full effekt. Utskottet påpekar att konsumentombudsmannen har en väldigt viktig roll i detta avseende. I sina avvägningar bör man ta hänsyn till t.ex. den försämrade goodwill som en näringsidkare kan få genom ett åläggande, precis som man måste ta hänsyn till de kostnader som han kan få bära vid ett eventuellt försvar i domstol. Konsumentombudsmannen bör ställa detta mot den fara som konsumenterna utsätts för. Med de erfarenheter som konsumentombudsmannen har är vi övertygade om att valet av adressat i produktsäkerhetslagen är det rätta.

Talmannen anmälde att Ewy Möller och Ulla Orring anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 16 BENGT KRONBLAD (s):

Herr talman! De konsumentpolitiska frågorna har även i år visats ett stort intresse. I lagutskottets betänkande 17 diskuterar vi vårt arbete när det gäller konsumentfrågorna och pekar på förslag till åtgärder. Utskottet har inför betänkandet gjort studiebesök hos konsumentverket, där vi har inhämtat synpunkter på några av de frågor som behandlas i betänkandet, nämligen bl.a. konsumenttekniska nämndens verksamhet, den kommunala konsumentverksamheten, extraprisssystemet, varuprovningens verksamheten vid konsumentverket och verkets försöksverksamhet med videotextdata.

Herr talman! Målet för den socialdemokratiska konsumentpolitiken skall vara att stödja hushållen i deras strävan att effektivt utnyttja sina resurser samt att stärka konsumenternas ställning på marknaden. Konsumentpolitiken skall sålunda bli tydligare inriktad på hushållsekonomiska frågor och då särskilt på hushållens baskonsumtion. Vi pekar på tre särskilt viktiga utvecklingslinjer.

För det första skall den lokala verksamheten ges hög prioritet. Utbyggnaden, som skall ske genom kommunernas frivilliga åtaganden, bör ha som mål att konsumentpolitisk verksamhet inrättas i alla kommuner. Vidare bör de lokala konsumentmyndigheternas arbetsuppgifter och myndigheternas samarbete med andra intressenter ges större omfattning. För det andra skall särskilt utsatta grupper stödjas, och för det tredje förordas att fler grupper i samhället engageras i konsumentpolitiken. Konsumenternas möjligheter att påverka produktion och distribution av varor och tjänster kan på det sättet förstärkas. Också ett ökat engagemang från organisationer eftersträvas. Vidare skall företagen ha ett större ansvar för att förbättra konsumenternas förhållanden. För att uppnå målet med konsumentpolitiken skall särskilda insatser göras när det gäller att utveckla konsumenternas kunskaper genom

forskning, utbildning, konsumentinformation och information från företagen.

Herr talman! Jag avser nu att kommentera några reservationer, nämligen reservationerna 2, 4, 9–12 samt 15 och 16.

I reservation 2 från vpk och miljöpartiet föreslås att miljöorganisationer skall ha talerätt i marknadsdomstolen i konsumentfrågor. Utskottet konstaterar att organisationer med stadgar som visar att de arbetar med bl.a. konsumentpolitik redan har rätt till talan i marknadsdomstolen. Därmed yrkar jag avslag på reservation 2.

Den lokala konsumentverksamhetens utbyggnad och kravet på ett obligatorium behandlas i reservation 4 från vpk. Utskottet har såväl tidigare som i dagens betänkande understrukit vikten av en väl fungerande lokal konsumentverksamhet samt att det åligger kommunerna att driva och utveckla verksamheten i samverkan med konsumentverket. Utskottet konstaterar att antalet tjänster har ökat från 200 till 225 under det senaste året och att endast 12 kommuner i dag saknar verksamhet. Utskottet utgår från att utbyggnaden fortsätter utan obligatorium, och jag avstyrker därmed reservation 4.

I reservation 9 från moderaterna, folkpartiet och centern framförs kravet på en fortsättning av den försöksverksamhet med datakommunikation inom konsumentinformationen som konsumentverket bedriver. Jag konstaterar dock att man i reservationen inte skickar med någon ekonomi för att bedriva den fortsatta försöksverksamheten. Utskottet erinrar om att konsumentverket i tio av landets kommuner sedan hösten 1987 bedriver ett försöksprojekt med databaserad konsumentinformation.

Konsumentverket håller för närvarande på med att utvärdera projektet, som beräknas vara klart under våren 1989. I och med att detta arbete pågår yrkar jag avslag på reservation 9.

I reservation 10 från centern och miljöpartiet efterlyses en bättre information om livsmedlens innehåll. Jag vill understryka vikten av en god information om innehållet i våra livsmedel. Livsmedelsverket har detta ansvar, och på uppdrag av regeringen har verket utarbetat en rapport om märkning, varubeteckning, tillsatser m.m. Helt nyligen har regeringen lagt fram propositionen 1988/89:68 om livsmedelskontroll med förslag, varmed utskottet anser att kravet i reservationen är tillgodosett. Därför yrkar jag avslag på reservation 10.

I reservationerna 11 från miljöpartiet och 12 från centern tar man upp märkning av dagligvaror samt deklARATION om miljöskadliga ämnen. Utskottet hänvisar även här till den av regeringen framlagda propositionen 1988/89:68 angående märkning. Utredningen om miljömärkning av produkter, SOU 1988:61, är för närvarande föremål för remissbehandling, och regeringen har i december 1988 beslutat om ändringar i förordningen om kemiska produkter. Med hänvisning härtill yrkar jag avslag på reservationerna 11 och 12.

Miljöpartiet kräver i reservation 15 en lag om reklambegränsning. Utskottet vill här erinra om att direktreklam ofta torde falla inom det tryckfrihetsrättsliga regelsystemet. Tryckfriheten innebär bl.a. rättighet för enskilda att, utan några av myndighet eller annat allmänt organ i förväg lagda hinder, utge skrifter. En myndighet får t.ex. inte utöva censur eller hindra

tryckning. Det är inte tillåtet för t.ex. postverket, som är ett allmänt organ, att vägra distribuera reklamblad på grund av dess innehåll.

Beträffande integritetskränkande uppgifter – om sådana lämnas ut för att användas t.ex. i direktreklamsammanhang – föreslås det i data- och offentlighetskommitténs slutbetänkande SOU 1988:64 en ny regel. Betänkandet är nu ute på remiss. Med hänvisning till detta yrkar jag avslag på reservation 15.

I reservation 16 tar miljöpartiet upp frågan om massförpackningar och kräver att konsumenten inte skall tvingas köpa hela förpackningar i stället för enstaka föremål. Utskottet anser att det får ingå i konsumentverkets normala arbetsuppgifter att följa frågan och bedöma lämpliga förpackningsstorlekar. Jag yrkar därför avslag på reservation 16.

Fru talman! Med detta yrkar jag avslag på samtliga reservationer och bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Prot. 1988/89:86
22 mars 1989

*Konsumentpolitiska
frågor m.m.*

Anf. 17 ELISABETH PERSSON (vpk) replik:

Fru talman! Bengt Kronblad talade så varmt om en utbyggnad av konsumentvägledningen och att den skall vara väl fungerande. Jag tror honom på hans ord, när han bedyrar att detta är viktigt, men det förhållandet att tolv kommuner fortfarande helt saknar konsumentvägledning tycker jag inte är något bra argument för att stoppa ett obligatorium.

Det är också på det sättet – och det måste Bengt Kronblad veta väl – att det finns väldigt många kommuner som till namnet har vad man kan kalla för konsumentvägledning, men det kan inskränka sig till, precis som jag sade i mitt inledningsanförande, att en socialarbetare, redan hårt tyngd av annat arbete, får sätta av någon eller möjligen några timmar i veckan för att fungera som konsumentvägledare, utan att ha vare sig intresse, utbildning eller kunskaper för att klara det.

Det lär också på sina håll finnas exempel på att folkvalda politiker går in och gör någon form av frivilligarbete när det gäller konsumentvägledning. Skulle det vara så, är vi inte långt ifrån gamla tiders Förmyndarsverige, när någon satt med kommunalkontoret på fickan och var både patron och politiker i kommunen. Så skall det naturligtvis inte gå till.

Konsumentvägledning är en så kvalificerad sak och kräver så mycket av sina utövare, både i fråga om utbildning och när det gäller förmåga att ha kontakt med människor, att vi bedömer det som synnerligen angeläget att höja dess status. Det kan man bara göra genom att fatta beslut om ett obligatorium, att kommunerna skall fylla vissa normer.

Det skall vara en rättighet för alla konsumenter här i landet, oavsett var de bor, att ha tillgång till konsumentvägledning. Dit kan vi tyvärr inte nå, om vi inte gör konsumentverksamheten till en obligatorisk uppgift för kommunerna.

Jag vill alltså yrka bifall till vpk:s reservation nr 4.

Anf. 18 ULLA ORRING (fp) replik:

Fru talman! Bengt Kronblad talar sig varm för att konsumentpolitiken också skall innehålla moment av forskning, utbildning och kunskap. Det instämmer vi helt i från folkpartiets sida, och det är därför vi anser – med instämmande från både moderaterna och centern – att databaserad varuinformation är väldigt bra för konsumenterna.

Bengt Kronblad talar om att konsumentverket har satt i gång något som kallas för varubörsen. Jag vill säga att det skedde efter den opinion som vi i folkpartiet har drivit i frågan om att utnyttja den moderna tekniken, som kan underlätta för konsumenterna. Hela vår profil går ut på att konsumenterna skall ha tillgång till kunskaper och kunna utvärdera de varor som bjuds ut på marknaden. Det underlättas av ett system med datakommunikation.

Varubörsen finns hos konsumentvägledarna, men vi vill gå ett steg ytterligare. Vi vill vända oss direkt till konsumenterna. De skall kunna ta in de här programmen i sina hemdatorer. Jag är övertygad om att det är en utveckling som kommer.

Reservanterna skickar inte med några pengar, säger Bengt Kronblad. Vi skickar dock med pengar till en allmän budget för konsumentverket, och det här är en prioriteringsfråga. Vi ger hög prioritet åt datastyrd konsumentinformation för att tillgodose konsumenternas krav på kunskap och utbildning. Med ett sådant system blir de fakta som finns från jämförande tester tillgängliga genom videotex och dataprogram.

Anf. 19 MARTIN OLSSON (c) replik:

Fru talman! Från centerns sida har vi anslutit oss till reservationen om datastyrd konsumentinformation. Vi anser det vara viktigt att utnyttja ny teknik för att stärka konsumenternas ställning, så att den nya tekniken inte enbart utnyttjas för kommersiella strävanden.

Jag begärde ordet närmast för att ta upp frågan om livsmedlen. I reservation 10 har vi framhållit att konsumentverket skall ha ett ansvar även när det gäller information om livsmedel.

Bengt Kronblad talade om vad som föreslagits i propositionen i fråga om ursprungsmärkning av livsmedel, och jag vill uttrycka min glädje över att den frågan har kommit så långt. Jag tror att det var 1983 som jag motionerade om att det borde anges på livsmedel både från vilket land livsmedlet kom och från vilka länder som viktiga ingredienser hade hämtats. Då blev det avslag här i riksdagen, men det är ju roligt att det man tagit upp ändå vinner gehör efter hand.

Skälet till att vi tycker att konsumentverket tillsammans med livsmedelsverket skall ha ett ansvar för informationen om livsmedel är att det inte går att komma ifrån att konsumentverket är den myndighet i vårt land som har den främsta kunskapen om och bästa erfarenheten av vad som krävs för att på ett framgångsrikt sätt informera konsumenterna om olika varor. Därför bör inte konsumentverkets informationsskyldighet begränsas på ett sådant sätt att livsmedlen utesluts. Som jag tidigare sagt har livsmedlen synnerligen stor betydelse både ekonomiskt för en familj och för bl.a. hälsosituationen.

Det är alltså mot bakgrund av att jag tycker att samhället skall ta största möjliga ansvar för en fullgod information till konsumenterna om livsmedlens

både innehåll och lämplighet ur olika synpunkter som jag anser att konsumentverket bör kopplas in och få ett ansvar därvidlag.

Prot. 1988/89:86
22 mars 1989

*Konsumentpolitiska
frågor m.m.*

Anf. 20 EWY MÖLLER (m) replik:

Fru talman! Med anledning av Bengt Kronblads anförande vill jag framhålla att vi moderater också är medvetna om att det behövs en bra konsumentpolitik, främst då för de människor som av olika anledningar inte kan klara av sina inköp och sin ekonomiska situation. När man inte klarar av sin ekonomiska situation, behöver man hjälp och rådgivning, det är vi också medvetna om.

Jag sade i mitt inledningsanförande att konsumentpolitiken skall inriktas på dem som har en svagare ställning i samhället och att allt fler kommer i ekonomiska kriser. När man belastar människor med höjda skatter och prishöjningar undan för undan, drabbas främst de grupper som redan har en svag ekonomi.

Vad vi vill med vår konsumentpolitik är att den enskilde konsumenten och de enskilda människorna skall ha en stark ställning i samhället gentemot myndigheterna. Vi vill att människor skall ha rätt till säkerhet, rätt att välja och rätt till information. Det är detta vi har framfört i våra reservationer och i det anförande som jag höll förut.

Anf. 21 ELISABET FRANZÉN (mp) replik:

Fru talman! Först några ord om miljöorganisationernas talerätt i marknadsdomstolen. Förutom konsumentombudsmannen har konsumentorganisationer rätt att väcka talan, det är alldeles riktigt. Dessutom har näringslivsorganisationer rätt att väcka talan, och det kan möjligtvis motiveras med att de ofta är konsumentens eller konsumentombudsmannens motpart i de här målen. Det kan också finnas skäl för att arbetstagarorganisationer har den rätten, och jag har ingenting emot det, men motiveringen som anförts tidigare, att det står i deras stadgar att de företräder konsumenterna stämmer inte. Det finns minst lika starka skäl att ge miljöorganisationerna den rätten, i och med att det där finns kunskap.

Reservation 10 handlar inte bara om att ge bättre information om livsmedel, utan den handlar också om att utnyttja de rätt väl fungerande kanaler som konsumentverket har och på det sättet förbättra informationsvägarna.

När det gäller vårt förslag om reklam begränsning är det alldeles riktigt att det är en fråga som har tryckfrihetsrättsliga aspekter. Men det finns redan tidigare begränsningar i tryckfriheten. Man får t.ex. inte i tryck kränka personer eller grupper, och man får inte avslöja saker som har betydelse för rikets säkerhet. Man får heller inte göra reklam för sprit och tobak. Tryckfrihetslagstiftningen är inte i första hand till för att skydda reklam budskap utan för att främja det fria ordet, det fria informationsutbytet, opinionsbildningen. Det bör gå att införa regler om reklam begränsning som inte inskränker de här önskvärda friheterna. Detta står vi fast vid. Det är en kränkning av människor att tvingas bli utsatta för de här budskapen.

När det gäller massförpackningarna har vi föreslagit att konkurrensbegränsningsutredningen skall titta även på den biten för att avgöra om de

innebär konkurrensbegränsning, om de är ett tvång för konsumenten eller inte. Det tycker jag också att riksdagen kunde gå med på.

*Konsumentpolitiska
frågor m.m.*

Anf. 22 BENGT KRONBLAD (s) replik:

Fru talman! Konsumentverksamheten är viktig, som jag tidigare understök, men ett obligatorium, som Elisabeth Persson talar om, menar vi är att gå ifrån bl.a. kommunernas egen beslutsrätt. Vi ställer alltså krav på att det skall finnas en konsumentverksamhet, men vi vill icke ha ett obligatorium utan anser att kommunerna får ta sitt eget ansvar.

Ulla Orring instämmer i mitt inlägg beträffande utbildning, forskning och information. Det visar kanske också en begränsning av behovet av reservationer. Vad som är anmärkningsvärt, Ulla Orring, är ju att ni reserverar er trots att konsumentverkets utvärdering nu pågår. Vi tycker att det är viktigt att se på den utvärderingen. Jag har fått information om att Ulla Orring ingår i konsumentverkets styrelse, och jag är förvånad över att riksdagen inte skulle ta hänsyn till er utvärdering. Vi tycker det är viktigt att se på den först.

Martin Olsson tog upp livsmedel, antibiotika och diabetiker. Vi anser det viktigt att livsmedelsverket har hand om den delen. Vad beträffar att antibiotika inte får förekomma i kött finns det redan reglerat att man inte får lämna djur som har fått sådan behandling till slakteri. Därför bör det också vara livsmedelsverket som bedriver kontrollen på den punkten och inte konsumentverket, precis som vi tidigare har föreslagit.

Ewy Möller säger att också moderaterna vill ha en bra konsumentpolitik. Men hoppa då med på utskottets hemställan! Där är de riktlinjer fastlagda som jag har talat för.

Det är intressant med debatten om de enskildas styrka. Allmänna reklamationsnämnden är säkert något konfunderad över Ewy Möllers agerande här. På Luciadagen 1988 ville moderaterna nämligen lämna mindre pengar till reklamationsnämnden, och i dag går de in för att lämna mer. Den ryckigheten tycker vi inte hör hemma i en riktig politik.

Elisabet Franzén tar upp talerätten för miljöorganisationer. Har en organisation i sina stadgar att man skall arbeta med exempelvis miljö- eller konsumentfrågor, har man givetvis också möjlighet att bedriva det arbetet. De organisationer som Elisabet Franzén räknade upp har bl.a. till uppgift att arbeta med konsumentfrågor.

Reklamogränsning är en svår fråga, och som jag redovisade måste man fortsätta att utreda den. Skall vi begränsa reklamen, kan vi kanske t.o.m. ifrågasätta en del reklam i samband med de olika valrörelser som bedrivs i landet.

Anf. 23 ULLA ORRING (fp) replik:

Fru talman! Bengt Kronblad återkommer till att det skall ske en utvärdering av varubörsen, som för närvarande provas i tio kommuner. Han påpekar också att jag är ledamot av konsumentverkets styrelse. Allt det här stämmer.

Men Bengt Kronblad har inte riktigt läst vad som står i vår motion och vad vi har framfört i vår reservation. Vi vill i den här frågan vända oss direkt till konsumenterna. Det är den verksamheten som vi tycker nu bör prioriteras

för att konsumenterna själva skall kunna ta del av de varufakta som man kan få fram via videotex och annan information, t.ex. genom att överföra telefonkatalogen på en hemdator som är direkt placerad hos konsumenten. Här finns stora utvecklingsmöjligheter. Ett projekt har prövats i Västerås, och det gav bra resultat.

Det är det här vi vill se, att man kan vända sig direkt till konsumenterna. Det handlar inte om den nuvarande varubörsen, vars upplysningar man har fått hämta hos konsumentvägledaren. Detta är ett sätt att avlasta konsumentvägledarna, och det är ganska stor skillnad. Vi kvarstår vid vår reservation.

Anf. 24 EWY MÖLLER (m) replik:

Fru talman! Helt kort till Bengt Kronblad: Vi har redogjort här för vår inriktning i fråga om konsumentpolitiken, och den står vi för.

Man måste väl ändå hålla sig till vad debatten gäller. Anslaget till allmänna reklamationsnämnden avser de pengar som nämnden har äskat, 280 000 kr., just för att kunna pröva frågan om tvisterna mellan fastighetsmäklare och konsumenter. Det är det vi har ställt upp bakom, och vi har samma uppfattning som vi hade på Luciadagen 1988.

Anf. 25 MARTIN OLSSON (c) replik:

Fru talman! Jag vill återkomma till detta med livsmedlen. Inte alla livsmedel som säljs i vårt land är producerade här, utan en stor del har importerats. Från centerns sida har vi i andra sammanhang begärt att det skall ställas samma krav på importerade livsmedel som på svenska. Det betyder att vi inte skall importera livsmedel som är framställda på ett sätt som miljömässigt och etiskt m.m. är otillåtet i vårt land.

Vi vill att konsumentverket skall få ett delansvar när det gäller informationen om livsmedel, och det beror på att de förekommer mycket på marknaden och att konsumentverket är det organ som har att slå vakt om konsumenternas intresse och behov och rätt till en god information. Vi tycker det är synd att konsumentverkets kunnande i detta fall skall begränsas till varor som inte är livsmedel.

Anf. 26 ELISABET FRANZÉN (mp) replik:

Fru talman! Bengt Kronblad lyssnar som fan läser Bibeln. När det gäller begränsning av direktreklam vill vi ha ett förslag; vi har inte något färdigt förslag att ta ställning till. Och vi har redan sagt att det inte får inskränka yttrandefriheten, informationsfriheten och åsiktsbildningen. Vi kan inte ställa upp på någonting som hindrar att t.ex. politisk information når folk, utan vad vi vill är att minska det ohämmade flödet av direktreklam som väljer in i våra brevlådor. Det behöver inte alls ha några allvarliga tryckfrihetsrättsliga aspekter.

I vad gäller miljöorganisationerna säger Bengt Kronblad här återigen att de organisationer som har i sina stadgar att de är konsumentorganisationer har rätt att föra talan. Nu vill vi alltså att miljöorganisationerna också skall få den rätten, även om det inte står något sådant i deras stadgar – liksom arbetstagarorganisationerna har det utan att det står i deras stadgar, såvitt jag

har kunnat upptäcka. Jag har här några exemplar av Statstjänstemannaförbundets stadgar och LO:s grundstadgar, som Bengt Kronblad kan få läsa innantill i.

Anf. 27 ELISABETH PERSSON (vpk) replik:

Fru talman! Bengt Kronblad vill slå vakt om kommunernas fria beslutsrätt och anför det som ett argument för att inte införa obligatorisk kommunal konsumentvägledning. Men kommunerna har en rad obligatoriska uppgifter som de fullföljer och som inte anses inskränka deras fria beslutsrätt. Jag kan inte se att en obligatorisk konsumentvägledning skulle vara en så förfärligt stor inskränkning i denna allmänna, fria kommunala beslutsrätt. Det handlar naturligtvis i stället om hur man vill prioritera dessa frågor.

Jag tycker att det haltar litet när man å ena sidan då detta ärende behandlats tidigare här i riksdagen, och som nu Bengt Kronblad gjort, talat sig varm för vikten av detta, å andra sidan sedan säger: Nej, kommunerna skall ha frihet att strunta i detta. De orättvisor som härigenom uppstår mellan landets invånare är anmärkningsvärda.

Det har faktiskt också visat sig att kommunerna till syvende och sist själva tjänar på att ha en väl utbyggd och fungerande konsumentvägledning. Finns en sådan har de möjlighet att på ett tidigt stadium hjälpa människor i olika sammanhang. Det kan t.ex. gälla att bygga upp en hushållsbudget eller att bidra till att människor kan ta sig ut ur en tilltrasslad kontokortssituation.

Jag tycker alltså att vi har all anledning att tillse att kommunal konsumentvägledning införs över hela landet, och det kan bara ske genom att det inrättas ett obligatorium.

Anf. 28 BENGT KRONBLAD (s) replik:

Fru talman! Till Ulla Orring vill jag säga att det är viktigt att man tar hänsyn till den kunskap som har byggts upp genom försök som har bedrivits. Den utvärdering som nu pågår skall visa vägen till en förhoppningsvis ännu bättre information än den som i dag bedrivs. Det har vi sagt vid tidigare tillfällen, och jag vill understryka det även i dag.

Ewy Möller säger att moderaterna står för sin politik, och att de gör det har jag ingenting att erinra mot.

Med anledning av Martin Olssons diskussion om livsmedelsverkets import osv. vill jag understryka att det är livsmedelsverkets kompetens som är viktig på det här området. Den bör vi slå vakt om, och därför bör livsmedelsverket få behålla sin kontrolluppgift i detta sammanhang.

Till Elisabet Franzén vill jag säga att det givetvis kan föras en ganska bred debatt kring frågan om reklam begränsning. Men låt mig också uppmana er att pröva era idéer i verkligheten. Vem är det egentligen som skall avgöra vilka reklamblad som skall läggas i min postlåda eller inte? Blir inte detta också en begränsning av öppenheten i vårt samhälle, vilken vi i vissa sammanhang slår vakt om? Vi säger därför i dag nej till en reklam begränsning. Men vi säger med det definitiva inte ja till att vad som helst skall delas ut i våra postlådor.

Vad gäller miljöorganisationernas möjligheter att delta i konsumentarbetet vill jag, som jag tidigare gjort, peka på att de har den rätten om den är

inskriven i stadgarna. Jag tackar för att man till mig har överlämnat LO:s normalstadgar. Jag vill som ordförande i LO-distriktet i södra Sverige säga att jag känner till LO:s stadgar väl. Det står där att vi som andra uppgift har att arbeta med konsumentpolitiken inom vårt område. Jag skall med nöje informera Elisabet Franzén om distriktets uppgifter.

Elisabeth Persson talade för en obligatorisk utbyggnad av konsumentvägledningen. Jag delar uppfattningen att det är viktigt att konsumentorganisationerna och konsumentpolitiken i kommunerna utvecklas och byggs ut. Det är en uppgift som vi har inom ramen för kommunalpolitiken. Vi bör givetvis i riksdagen göra de kraftfulla uttalanden som i dag har förts fram från denna talarstol, och jag vill understryka dessa. Det kan kanske leda till att vi när frågan debatteras nästa gång kan konstatera att målet är nått även för denna utbyggnad.

Förste vice talmannen anmälde att Elisabet Franzén anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 29 NIC GRÖNVALI (m):

Fru talman! Det kan möjligen ses som litet onödigt att till denna debatt foga yttranden från en enkel motionär, men eftersom jag tycker att den motion som jag har väckt och det bemötande som den har fått åskådliggör ett slags politisk-ideologisk skiljelinje, tycker jag att det är väl värt att argumentera en del kring just den. Jag kommer ju i debatten också t.o.m. att möta en uniformerad konsumentkämpe, nämligen Inga-Britt Johansson.

Det är rätt påfallande att de partier som så ofta talar och också verkar utifrån ömsinhet, vård och omsorg om miljö och människor – jag tänker särskilt på miljöpartiet men även på folkpartiet – driver en konsumentpolitik som alldeles uppenbart syftar till att reglera, att införa tvång och att styra. Det är en egendomlig motsägelse, som borde lyftas fram allt oftare, att dessa frihetens och individens apostlar på det här sättet formulerar och agiterar för en politik som innebär begränsningar, regleringar och tvång.

Argumentationen i min motion syftar egentligen just till att påvisa hur konsumentpolitiken i sig rymmer ett mycket betydande element av tvång och ovilja att acceptera andra människors önsknings och sätt att bete sig. Som Ewy Möller sagt står vi moderater bakom de grundläggande konsumentpolitiska motiven sådana som John F. Kennedy har formulerat dem och även i stor utsträckning som de har formulerats av den s.k. världskonsumentrörelsen. Men i dessa krav finns ju ingenting av att man skall begränsa individers frihet eller företagares rätt att utveckla sin rörelse efter sin bästa förmåga. Så är fallet enbart när de minskar konsumentens säkerhet eller fria tillgång till val eller till information. Då skall vi inskränka denna rätt, men inte eljest.

Det finns en utredning vars namn består av ett ord med 49 bokstäver: konsumentteknikforskningsfinansieringsutredningen. Det hade väl varit en tillräcklig poäng, om det hade stannat vid ett världsrekord på den punkten. Det hade räckt med den bragden. Det finns ett avsnitt i den utredningens betänkande vilket jag gärna vill delge kammaren som ett bra exempel på vad konsumentpolitiken är på väg i stället för att syssla med angelägna frågor. Jag läser innantill på s. 43: "Detta kan förefalla förvånande mot bakgrund av ett

ökande intresse från industrins sida för att finna nya vägar att utforska konsumenternas krav och önskemål samt ett växande användande av instrumentet teknikupphandling, främst från stora offentliga upphandlare. Enligt utredningens uppfattning kommer konsumentteknisk forskning även i framtiden att ha svårigheter att hävda sig om inte dessa samband tydliggörs.”

Härav kan man utläsa, att om en konsumentpolitisk utredare finner att konsumentpolitikens mål och medel inte tillräckligt uppskattas av dem som förmodas konsumera denna politik, gäller det att se till att de begriper. Så utarbetar man en utredning, där man skriver: Ni begriper inte ens ert eget bästa. Nu talar vi om för er vad ni skall göra och vad som är bra för er, och sedan skall vi dessutom se till att den politiken blir genomförd. Sedan ordnar regeringen med att det i konsumentverkets instruktion införs en bestämmelse om att det skall finnas en konsumentteknisk nämnd. Generaldirektören ser till att det blir 22 ledamöter i den nämnden. Allra sist, men inte minst, ordnas det minsann så att den utredare som hittat på behovet av nämnden blir ordförande i den. Det kan väl inte vara en tanke utan är naturligtvis en tillfällighet, men det lyser i ögonen.

Man undrar: Hur kan 22 människor med sekreterare och andra medarbetare bidra till att konsumentpolitiska mål uppnås, särskilt när ändamålet med deras verksamhet är begränsat till något så egendomligt som att verka för att brukarkrav beaktas vid utveckling och upphandling av produkter.

Vad i all sin dagar är brukarkrav? Är det inte att produkten är bra, är lätt att använda, har ett fint utseende, är hälsosam att äta eller är ett gott hjälpmedel för att lyfta? Och i så fall: Vad är det som gör att inte dessa konsumentkämpar vågar tro på att konsumenten själv vet vilken produkt som är bäst, att välja den spade som har ett lagom långt skaft, att välja den sjuksäng som ger lättaste medverkan vid lyft av tunga patienter? Varför tror ni inte på att konsumenterna begriper detta?

Ja, ni tror naturligtvis bara på en enda sak. Ni tror nämligen på regleringar, tvång. Ni vill så långt som det är möjligt sätta er över den fria individens förmåga att tänka och handla – och det står i strid med moderat konsumenttänkande.

Anf. 30 ULLA ORRING (fp) replik:

Fru talman! Jag vet inte om Nic Grönvall har varit här i kammaren tidigare i dag och tagit del av debatten hittills. Jag vet alltså inte om han har tagit del av min sammanfattning av folkpartiets konsumentpolitik. Vi säger att vi vill attackera konsumentpolitiken för att förbättra konsumentens ställning dels inom den offentliga sektorn, dels när det gäller att åstadkomma mera marknadsekonomi och dels när det gäller att åstadkomma mer av kunskapsinsamling och utbildning för konsumenterna.

Nic Grönvall gör ett stort nummer av konsumenttekniska nämnden. Jag kan hålla med honom på en punkt, nämligen att konsumenttekniska nämndens sammansättning är en elefant i detta sammanhang. Detta har vi också berört i reservation 3. Vi säger där att vi vill ha en utvärdering och en översyn av nämndens sammansättning.

Däremot håller jag absolut inte med Nic Grönvall när det gäller hans

ganska svepande kritik av folkpartiets konsumentpolitik och av brukarmedverkan. Beträffande den starka teknikutveckling som nu pågår – det gäller också produktutvecklingen i sammanhanget – borde det väl ändå innebära att det fanns någon form av konsumentinflytande. Det gäller ju att få fram bra produkter. Det är detta som jag har velat framhålla under de timmar som dagens debatt har pågått.

Det kan ju handla om kökets utformning, om våra kläder eller om vanliga saker som cyklar – jag har lagt märke till att Nic Grönvall brukar vara ute och cykla. Men när det gäller brukarmedverkan tycker jag att konsumentverket ändå har en uppgift. Jag vet inte om det skall behöva finnas en sådan här nämnd. Däremot tycker jag att det skall finnas ett brukarinflytande i konsumentpolitiken. Vi i folkpartiet vill medverka till kunskapsutveckling och forskarutveckling på något sätt. Det är ju också vad som är på gång nu inom konsumentverkets ram. Men nämndens sammansättning, som jag sade tidigare, är inte precis uppmuntrande i en demokrati. Nämnden är alltför ensidigt sammansatt.

Anf. 31 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Fru talman! Jag vill naturligtvis inte förlänga det här replikskiftet onödigt mycket. Men när det gäller påståendet att jag skulle ha framfört svepande kritik vill jag ändå säga att jag tycker att det är ett riktigt påstående. Jag hade nämligen inte alls lust att gå in i en detaljdebatt med Ulla Orring. Men när man i konsumentpolitiska sammanhang definierar ordet marknadsekonomi är det fråga om en socialliberal marknadsekonomi. Det är alltså en begränsad, reglerad marknadsekonomi. Men denna marknadsekonomi har inte den frihet som ni i så många andra sammanhang talar om.

Beträffande nämndens sammansättning vet jag tyvärr inte riktigt vad som har sagts här tidigare. Jag var nämligen ute och cyklade när den frågan togs upp. Man behöver dock bara läsa innantill för att förstå att nämnden är ett foster som härrör från ett slags sinne som överbetonar det offentligas möjligheter. För närvarande ingår i nämnden företrädare för bl.a. försvarets forskningsanstalt, socialstyrelsen, handikappinstitutet, konsumentverket, arbetsmiljöfonden, statens industriverk, styrelsen för teknisk utveckling, tekniska högskolan i Lund resp. Linköping, Chalmers tekniska högskola, standardiseringskommissionen och Stiftelsen Svensk textiltforskning. Men var finns konsumenten, Ulla Orring?

Anf. 32 ULLA ORRING (fp) replik:

Fru talman! Nic Grönvall vill självfallet tolka en socialliberal marknadsekonomi som en reglerad marknadsekonomi. Det är Nic Grönvalls gamla käpphäst. Men så uttryckte jag mig inte i mitt anförande. Jag sade ganska klart och tydligt vad vi menar med en socialliberal marknadsekonomi. En sådan omfattar nämligen ett konsumentinflytande. Hänsyn tas till konsumenternas ställning på marknaden. Vi arbetar alltså för konsumentens bästa. Tyvärr är det ju ofta så, att det är konsumenten som är den svagare parten i detta sammanhang. Vi vill därför ha en socialliberal marknadsekonomi där hänsyn tas till konsumenten.

Självfallet skall konsumenten vara representerad i fråga om konsument-

verket och den form av brukarinflytande som det här rör sig om. Det är ju det som är själva poängen med ett brukarinflytande.

Jag tycker att jag uttryckte mig ganska tydligt, Nic Grönvall, när jag talade om utformningen i detta sammanhang. Om den nuvarande konsumenttekniska nämnden med sin sammansättning är den riktiga verksamhetsformen betvivlar jag. Däremot vill jag alltså ha ett brukarinflytande. Det vore väldigt bra om man inom näringslivet tog dessa frågor ad notam och hörde sig för hos konsumenterna i dessa frågor i samband med att man utvecklar nya produkter och provar det hela. Det är min filosofi när det gäller brukarinflytandet.

Anf. 33 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag är litet konfunderad efter det senaste replikskiftet. Moderaterna och folkpartiet står ju bakom samma reservation. Men Ewy Möller yrkade bifall till reservationen i fråga med hänvisning till Nic Grönvalls motivering. Mot den bakgrunden tycker jag att ekvationen inte alls går ihop.

Konsumenttekniska nämnden har egentligen sitt ursprung i ett betänkande, "Hushållning för välfärd", som presenterades för några år sedan. Under avsnittet om kunskapsutveckling beskriver man dessa saker. Men man säger också att det behövs ett forum där olika forskare, stora uppköpare och andra intressenter kan träffas och använda varandra som bollplank.

När jag arbetade med finansieringen av Chalmers konsumentteknik -- det långa namnet i detta sammanhang kan mycket riktigt, Nic Grönvall, uppfattas som ett skämt. Men jag kunde helt enkelt inte hitta på ett roligt kort namn -- var det FOA som föreslog att ett slags forum skulle inrättas där man kunde träffas och diskutera olika frågor och där man gemensamt kunde bidra till att kunskaperna spreds. Eftersom många tog fasta på idén, lade jag fram ett förslag. Naturligtvis var det slumpen som gjorde att jag blev ordförande för nämnden. Ett stort antal av dem som på något sätt var inblandade i diskussionerna föreslog nämligen mig. Jag accepterade detta då, men jag kan avgå, om Nic Grönvall tror att det blir bättre om jag gör det.

Vidare sägs det att nämnden har en konstig sammansättning. Ja, det kan se ut så. Men sammansättningen är inte så märkvärdig som man kan tro. De tekniska högskolorna har alltså ansvaret för utbildningen av de tekniker som sedan skall jobba med produktutveckling. De har de forskare som skall jobba med dessa saker. Av branschforskningsinstitutet är det alltså de som har jobbat mest med brukarorienterade produkter och som kan någonting i sammanhanget.

Ett par myndigheter är inblandade när det gäller den brukarorienterade utvecklingen. Landstingsförbundet och Kommunförbundet är de stora uppköparna, och det är tydligen det som har retat Nic Grönvall allra mest. Man frågar sig alltså: Varför är dessa med? Jo, Landstingsförbundet och Kommunförbundet gör upphandlingar för väldigt många miljarder varje år och de har möjligheter att tillsammans med företag komma fram till bra produkter, till produkter som uppfyller de krav som ställs.

När det gäller t.ex. aldringsvården och de äldre som bor hemma finns det flera olika grupper som blir brukare. Det är socialtjänstens folk, sjukhusets

personal och inte minst den äldre själv – alla dessa olika brukares krav skall vara uppfyllda i fråga om den här produktutvecklingen. Sedan måste de lära uppköparna som sköter om upphandlingen att ta till vara de kunskaper som kommer fram. Det är ett arbete som pågår på vissa håll, men i mycket liten utsträckning. Vi tycker att det skulle vara mera.

Standardiseringskommissionen är mycket intresserad av att vara med. Den vet ju att standardisering är ett bra sätt att få fram bra normer och bra produkter för den enskilde konsumenten på marknaden. Standardiseringskommissionen tog initiativ till en grupp i nämnden, som har arbetat fram ett förslag som har presenterats för den Åslingska utredningen. Förslaget handlar om hur konsumenternas behov och hur konsumentrepresentanter skall komma in i standardiseringsarbetet. Det tycker jag är ett bra initiativ, som visar vad man kan göra.

Nämnden är stor. Alla ledamöter i nämnden träffas fem gånger om året. I övrigt arbetar vi var och en för sig eller i små grupper. Man tar kontakt utåt, och man informerar varandra om vad som finns att göra och hur man kan arbeta vidare. Det är en synnerligen obyråkratisk organisation som inte alls har till uppgift att fatta några beslut, lägga ut några tvångströjor eller styrmedel eller reglera någonting. Det handlar bara om att underlätta för dem som vill komma med i det här arbetet att komma vidare.

Jag kan väl nämna medlemmarna i Mekanförbundet. En av dem sade så här när vi hade en överläggning med dem: Jag förstod inte vad brukarorienterad produktutveckling var förrän min gamla pappa, som är 92 år och som vill och kan klara sig själv, helt plötsligt inte kunde använda spisen hemma. Då förstod jag vad det handlade om, sade han. Tyvärr är det så, att eftersom det inte finns framtaget några bra metoder för att man skall få fram brukarkraven och konsumenternas krav, har teknikernas och uppfinnarnas idéer gått alldeles för långt, innan vi äntligen börjat titta på brukaraspekterna. Kan inte vi få lov att vara med i denna nämnd och få all den information som nämnden besitter?

Det finns en tanke bakom sammansättningen i nämnden. Jag är helt övertygad om att nämnden kommer att se annorlunda ut om några år. Det är nämligen i princip ett helt frivilligt deltagande. Varje myndighet som ingår betalar själv sina kostnader. Man får inga arvoden eller någonting sådant. Det kommer därför att bli så att de som inte tycker att de har mer att hämta eller mer att ge kommer att falla ifrån. Det finns då redan en kö med andra som vill komma in.

Många grupper har visat sin glädje över att detta arbete äntligen har kommit i gång. Jag vill även nu ta ett exempel utifrån. En grupp som absolut inte kan anklagas för att ligga på vänsterkanten på något sätt är Husmodersförbundet Hem och Samhälle. Den hade för ett par veckor sedan en stor konferens i Stockholm, dit jag var inbjuden för att informera om nämnden. Man berättade i sin tur att nu när de ser att det pågår ett arbete så försöker man öppna och få i gång en konsumentkanal, där man på det lokala planet skall bygga upp verksamheter så att man fångar in alla dessa problem. Sedan skall man hjälpas åt för att driva det vidare till företag och myndigheter. Det är precis den typ av utveckling som vi vill ha när det gäller konsumentarbetet. Detta står också beskrivet i Hushållning för välfärd. Det handlar om fria

organisationer som verkar i olika aspekter på konsumentpolitikens område och som verkligen kan driva utvecklingen framåt.

Jag vänder mig sedan till Nic Grönvall. Den gigantiska byråkratiska organisation som han har fått sådan bra reklam för i tidningen Köpmannen – som har öst sin galla över oss utan att ta någon som helst kontakt och höra sig för – är en synvilla, och ingenting annat.

Anf. 34 EWY MÖLLER (m) replik:

Fru talman! Jag vill bara göra ett litet tillrättaläggande, eftersom Inga-Britt Johansson sade att jag hade yrkat bifall till reservationen, men med Nic Grönvalls synpunkter som han sedan skulle redogöra för. Jag sade att reservation 3 bygger på en motion av Nic Grönvall, som starkt ifrågasätter den konsumenttekniska nämndens existens och sammansättning. Vi har i reservationen begärt en översyn av nämndens sammansättning. Vi vill ha en utvärdering. Sedan sade jag att Nic Grönvall längre fram i debatten kommer att redogöra för sina synpunkter på motionen. Jag yrkade därefter bifall.

Om jag skulle ha sagt våra synpunkter, så har jag nu fått det justerat i protokollet. Det var sina egna synpunkter han skulle redogöra för.

Anf. 35 ULLA ORRING (fp) replik:

Fru talman! Den historiska bakgrund som Inga-Britt Johansson beskriver är riktig. Det var således utredningen Hushållning för välfärd, som lämnade sitt betänkande 1985, som framförde synpunkter om ett brukarinflytande. Däremot vill jag väl nagga Inga-Britt Johanssons belåtenhet litet grand i kanten. Även vi i folkpartiet var mycket aktiva och vi intresserade oss för den konsumenttekniska forskningen som skedde vid Chalmers tekniska högskola, där det fanns en personlig professur för en befattningshavare som gjorde ett fantastiskt gott arbete för att få fram brukarinflytande när det gäller utformning av kläder, sjukvårdsmaterial och annat. Vi föreslog också att 1,5 milj. kr. skulle avsättas för att man skulle kunna utveckla brukarinflytandet. Så småningom kom Inga-Britt Johansson att bli ordförande i denna kommitté.

Inga-Britt Johansson, nog måste det väl kännas litet egendomligt med sammansättningen av nämnden? Det är ju en gigant, måste man säga. Jag hoppas att det är några som faller ifrån under resans gång, eftersom jag inte tror att en sådan stor nämnd kan arbeta effektivt.

Nämnden har kommit i gång så pass sent. Den har bara varit i verksamhet ett år. Några mogna frukter har ju inte direkt fallit ut av verksamheten. Att man ifrån Husmodersförbundet Hem och Samhälle skulle säga att man får en konsumentkanal och att det enbart beror på denna nämnd, betvivlar jag starkt. Jag tror verkligen att alla goda krafter, alla intresseorganisationer och alla frivilliga behövs för att man skall kunna lyfta fram konsumenternas krav och behov i debatten och framför allt för att man skall få fram bättre varor.

Vi har genom vår reservation anmärkt på nämndens sammansättning. Vi vill se en utvärdering av verksamheten. Det står vi fast vid.

Anf. 36 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Fru talman! För tids vinnande stannar jag i min bänk, annars hade jag så gärna velat stå framför Inga-Britt Johansson. Nu är hon emellertid vänlig nog att vända sig om. Jag vill nämligen säga till henne att jag inte alls vill att hon skall avgå som ordförande för den här egendomliga nämnden. Debatterna med henne tillhör mina mest uppfriskande intellektuella duschar här i kammaren. Det är ett skäl för mig att delta i konsumentpolitiska debatter, och det tycker jag är roligt.

Hela Inga-Britt Johanssons anförande formade sig egentligen till ett bevis på den totala oförmågan att begripa att konsumenter vet vad de vill. Hon preciserade ett antal viktiga områden som den här egendomliga nämnden skulle fullgöra tjänster inom. Det fanns inte tillgång till en enda konsument på något av dessa områden, utan det var myndigheter och organisationer som tillsammans skulle sitta där och tänka. I Hushållning för välfärd stod det om ett bollplank. Det skulle vara ett bollplank där konsumenter och producenter kunde mötas och tillsammans bestämma om och diskutera hur produkter skall utformas. Det försvann i byråkrats pappershögar.

Fru talman! Konsumentens förmåga och vilja att välja åskådliggjordes tidigare i debatten på ett mycket bra sätt av Elisabet Franzén, möjligen utan att det var avsikten. Jag skulle tro att hon egentligen hade precis motsatt avsikt. Hon beskrev emellertid ganska måleriskt för oss hur hon begav sig ut på en resa som slutade i Östberlin. Där rådde det frid, sval tystnad och stort lugn. Det vet vi ju alla att det gör, eftersom man där inte får göra vad man vill, gunås. Sedan reste hon till Västberlin och plågades svårt av det stora reklamutbudet och tyckte att hela hennes själ våldtogs. Det hade ju varit så väldigt enkelt att stanna kvar i Östberlin. Det är detta val som konsumenterna har rätt att göra. Varför utsätta själen för denna plåga, Elisabet Franzén, när friden ändå fanns i Östtyskland?

Beskrivningen av Husmodersförbundet var utmärkt. Det är ju precis så det skall gå till. Människor som av eget intresse samlar upp strömningar hos konsumenter och brukare, tar kontakt med de producenter som kan vara intresserade av informationen och träffar överenskommelser med dem samt utvecklar produkter och tillvaratar konsumentintressen. Det behövs inga nämnder. Det behövs åtskilligt mycket mindre av politik och styrning och reglering, det behövs fria människor som får utbildning i skolan, i en bra skola. Det är den bästa konsumentpolitiken.

Anf. 37 INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag måste gå fram till talarstolen för att kunna se Nic Grönvall. Om jag står vänd bakåt i bänken tar inte mikrofonen upp ljudet.

Konsumenttekniska nämnden *skall inte* styra och reglera någonting. Den skall ge möjlighet att föra ut information, så att det verkligen kommer till stånd förutsättningar för konsumenterna att påverka produktutformningen. Det är inte via konsumenttekniska nämnden som den här påverkan skall ske. Den skall ske direkt i produktutvecklingsarbetet. Det rör sig om en utveckling av vad som redan har påbörjats – man har exempelvis vid universitetet i Lund ett helskaleförsök, där man i princip plockar in folk från gatan och gör en mängd mätningar, tester och prov för att se hur belysningen

skall vara utformad för att fungera eller liknande verksamheter. Ett annat exempel är när man vid Chalmers i Göteborg arbetar tillsammans med pensionärer, socialtjänst och ett företag, vilket med medel från STU utvecklar en toalettstol som även en nyopererad höftledspatient kan använda utan hjälp.

Det är detta jag menar med brukarorienterad produktutveckling, och det är detta som så sakta kommer i gång men som i vissa fall inte alls finns. Småföretagen har ingen som helst egen möjlighet i dag att göra sådant här. Dessa företag måste vi hjälpa via utvecklingsfonder, via högskolorna och via andra kanaler. Men först och främst måste vi få i gång debatten, och det arbetar vi för i konsumenttekniska nämnden.

Då det gäller konsumenternas möjlighet att välja själva har det gjorts klara konstateranden. Flera undersökningar visar att när konsumenter klagat på varor, på kvalitet, så rör det sig om tyget på soffan eller om någonting som går sönder för tidigt o.d. Det är nästan aldrig fråga om de ergonomiska problemen med en vara, för därvidlag är kunskapen så låg att man kryper in i sig själv och skyller på att man har valt dåligt eller på att man inte kan använda den och den prylen. Man säger: Den är för svår för mig. I stället borde man säga: Vad är detta? Varför kan det inte finnas saker som jag kan använda utan att bli trött i handleden.

När Nic Grönvall flyger hem i morgon bör han titta på den kaffekanna som de har i SAS-kabinerna. Det är en typisk produkt som är utvecklad i samråd med brukarna. Man har fått fram en mycket bra produkt, men det skedde efter krav från dem som skulle använda den i slutändan. Det var inte ett företag som hittade på den här kannan – som företag gör med alltför många prylar i dag, vilket de själva erkänner.

Anf. 38 NIC GRÖNVAILL (m) replik:

Fru talman! Den här gången går jag fram till talarstolen, för jag skall efter inlägget lämna ett papper till stenografen.

Jag vill påminna Inga-Britt Johansson om vad det är för sorts nämnd hon sitter i. Det låter så fridfullt och brukarorienterat, men jag skall läsa innantill ur regeringsbeslutet: "Till verket är en konsumentteknisk nämnd knuten. Nämnden har till uppgift – enligt 12 § förordningen med instruktion för konsumentverket – att verka för att brukarkrav beaktas vid utveckling och upphandling av produkter."

Vi vet så väl att när regeringen bestämmer att ett visst organ skall verka för någonting, så ser regeringen till att organet verkar genom att det kommer lagar och regler, om inte "verkandet" kommer i gång.

Detta blir ännu tydligare när man läser vidare i regeringsbeslutet: "I nämnden ingår företrädare för de myndigheter, forskningsinstitutioner och andra organ som regeringen bestämmer. Ordföranden i nämnden utses av regeringen. Övriga ledamöter utses av konsumentverket."

Detta, fru talman, är en fullständig bild av byråkratin.

Anf. 39 INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Det är helt riktigt att det står att vi skall verka för att brukarkraven beaktas. Verka för saker kan man göra på många olika sätt – genom att bedriva opinionsbildning, genom att hjälpa till att sprida information, kanske genom att få fram skrifter osv. Det skall vi göra. Däremot står det ingenstans i papperen att vi skall lämna förslag till ny lagstiftning e.d. Jag kan försäkra Nic Grönvall att vi inte har några sådana tankar.

Anf. 40 CARL FRICK (mp):

Fru talman! Det har varit en intressant debatt, och jag gläder mig faktiskt åt att vara sist. Det skall bli intressant att anlägga några ideologiska synpunkter på konsumentpolitiken.

Våra svenska problem är inte av de slag som många styrande tror att de är – de som dansar kring guldkalven, den kalv som nu har vuxit till en genmanipulerad guldko som föder klonade guldkalvar på löpande band. Politikens huvudaktörer stirrar sig förblindade på ko och guldkalvar och glömmer det som sker bakom deras ryggar. Det är där som våra livsförutsättningar föröds för att göda de gyllene klonkalvarna.

De styrande är guldförblindade, men de som inte är guldförblindade vaknar – folket vaknar till medvetande och insikt om förstörelsen och dess grundorsaker.

Våra verkliga problem är en accelererande miljöförstöring och hotet mot våra livsbetingelser som följd av en ohämmad tillväxt av den materiella förbrukningen.

Den enorma miljöförstörelsen är det allra största hotet mot och den allra största inskränkningen av vår personliga frihet. Att arbeta mot miljöförstörelsen är en av de viktigaste solidaritetsfrågorna. Svensk socialdemokrati, som nu är ett vågmästarparti i svensk politik, har en fantastisk chans att kunna driva en solidarisk politik. Det betänkande som vi skall ta ställning till i dag visar att den inte är villig att använda konsumentpolitiken som en murbräcka i ett solidariskt framtidsarbete.

Miljöpartiet de grönas utgångspunkter för konsumentpolitiken är:

solidariteten med naturen och de ekologiska systemen,

solidariteten med de kommande generationerna,

solidariteten med de fattiga i världen och med utsatta människor i Sverige.

Dessa utgångspunkter ställer krav på oss att producera och konsumera med eftertanke – krav på att vi skall välja produkter som främjar långsiktig hälsa, krav på att varor skall produceras på ett miljörimligt sätt och att varorna under sin funktionstid inte stör miljön samt att varorna efter konsumtion skall kunna återanvändas. Restprodukterna – avfallet – skall helst vara ofarliga.

Konsumentpolitiken är ett viktigt led – ett kanske avgörande led i arbetet att minska den materiella förbrukningen. Kan vi inte minska den materiella förbrukningen kommer vi inte att kunna undgå ekologiska katastrofer. Det vi såg i somras i Västerhavet är bara en svag föraning av vad som förestår oss om vi inte gör något verkligt konkret för att minska den materiella förbrukningen. Konsumentpolitikens utformning och inriktning visar vårt

verkliga ansikte i framtidsarbetet.

Miljöpartiet de gröna ser den upplyste och kunnige konsumenten som en av de viktigaste aktörerna för en bra framtid för oss och för våra barnbarn. Konsumenternas vardagsarbete med framtiden måste paras med hårda bestämmelser och utsläppsskatter för industrin för att stimulera den till miljövänligare processer. Arbetet måste också paras med tvingande lagstiftning när vi inser – och det gör vi – att de två andra sätten inte alltid räcker.

Miljöpartiet de gröna vill utnyttja den omvandlingskraft som finns i marknadsekonomin för att med dess hjälp ändra samhällets inriktning.

Kraven är många, svåra och i dagens samhälle i praktiken omöjliga att genomföra helt. För att nå allt det – som de flesta av oss i ord håller med om – fordras en omställningsprocess. Den innebär att vi tar metodiska och kraftfulla steg för att kunna hålla oss innanför de ramar som naturen sätter och för att vi skall kunna komma undan de ekologiska katastroferna. Denna process är en enorm utmaning, och den ställer oss inför många problem, som utmanar vår fantasi – vår skaparförmåga – och vårt tekniska kunnande, vilka måste utvecklas. Framför allt fordrar processen insikter och kunskaper. Den fordrar medkänsla och lyhördhet – vilja att ta emot information och kraft och mod att handla. Det är som konsumenter som vi också kan ge vårt dagliga bidrag i denna process.

Den kunnige konsumenten är enligt marknadsekonomins teori den som skall styra producenterna. Det är konsumenternas överlagda val som är marknadsekonomins nav.

Kunnig blir man som konsument bara om man har kunskaper. Vårt moderna industrisamhälle blir alltmer komplext med nya produkter, kemikalier, gifter och produkter med fantasinamn. Att på något rimligt sätt hantera allt detta – om det ens är möjligt för den enskilde konsumenten att få tag i all nödvändig produktinformation – ter sig allt öoverstigligare.

För att bli kunniga och fylla den uppgift som marknadsekonomin och framtidsarbetet ställer oss inför måste konsumenterna – vi alla – ha hjälp. Möjlighet att få kloka råd och veta var vi kan få erforderlig rådgivning.

Den allra enklaste metoden för speciellt dagligvaruhandeln är att märka produkterna med viktig, relevant och korrekt information. Vad är det som vi som konsumenter rimligen bör begära?

1. En tydlig och klar prismärkning på alla förpackade varor, med undantag för vissa mejerivaror och kanske flaskor. Den nu allmänna hyllkantsmärkningen är helt otillräcklig och fordrar för många en gymnastisk färdighet som vi inte alla har, för de fall då hyllmärkningen sitter lågt. Dessutom stämmer ibland inte hyllkantsmärkningen med den produkt som finns på platsen. Det är fullkomligt oacceptabelt att, som man nu gör på många håll, helt slopa prismärkningen. Detta är ett grundläggande svek mot konsumenternas behov av att kunna välja och vara ekonomiska. Det är ett medvetet led i arbetet på att öka den materiella konsumtionen som måste stävjas. Detta leder till inflation, eftersom vi blir omedvetna om vad varor kostar – det går lätt att smyghöja priserna. En god prismärkning borde en ansvarskännande inflationsbekämpande finansminister verkligen vara intresserad av.

2. Varje vara måste ha ett korrekt varunamn – dvs. en vara får inte ge sken

av att vara något som den inte är. Det betyder att för att en vara skall få kallas glass, måste varan vara gjord på grädde, ägg och socker och inget annat. För att den skall kunna kallas vaniljglass skall den vara smaksatt med riktig vanilj. En jordgubbsglass måste innehålla riktiga jordgubbar för att ge smak av jordgubbe – inget annat.

3. Producentnamn är ett måste, tillsammans med en uppgift om vilket företag som äger tillverkningen. Vi skall kunna välja bort producenter och ägare som i andra länder säljer av oss förbjudna produkter eller använder av oss förbjudna tillsatser i sina produkter, som de sedan kanske säljer till u-länder. Vi måste få chansen att kunna visa internationell solidaritet och stoppa skurkarna.

4. Produktionsmetod är i många fall en utomordentligt viktig information för oss konsumenter. Genom sådan information kan vi välja bort varor som har producerats på sätt som vi inte accepterar här i landet. Sådana uppgifter kan vara "alternativodlad", "icke klorblekt" osv.

5. Tillverkningsdag eller skördedag är uppgifter som i många fall är av verkligt stor betydelse för konsumenten och bör vara ett måste när det gäller matvaror. Färskhet är en viktig egenskap hos många dagligvaror. Denna uppgift gynnar närproducerade livsmedel och är dessutom ett sätt att minska användningen av konserveringsmedel. Det är de fjärrproducerade livsmedlen, som måste hindras från att bli skämda genom att man pepprar dem med konserveringsmedel. De närproducerade klarar sig, och konsumenterna kommer att välja färskheten – men de måste få veta.

6. Uppgift om behandlingar är en annan viktig information inom livsmedelsområdet. I detta fall rör det sig om uppgifter om vilka kemikalier och gifter som varan har behandlats med under produktionskedjan fram till försäljningstillfället. Uppgiften är ett led i arbetet att öka konsumenternas valfrihet att söka sundare livsmedel, som har producerats på ett miljörimligare sätt.

För allt detta har vi inte fått stöd av utskottets majoritet. Varför ställer man inte upp på att ge konsumenterna den information och den valfrihet som de behöver?

Miljöpartiet de gröna anser att det därutöver fordras en omfattande konsumentrådgivning för att vi skall kunna välja mellan alternativ och fatta kloka beslut.

Det är inte alldeles lätt och ens självklart hur man gör enkla behovsanalyser och att ställa dem mot marknadens utbud och de kostnader som är förbundna med varan under dess funktionstid – att väga mot nytta av produkten. Marknadens utbud är ofta stort och överskådligt, och reklamen strävar inte efter att ge oss allsidig information. Denna problematik ställs vi som konsumenter många gånger inför när vi skall köpa kapitalvaror.

För att man skall bli en kunnig och styrande konsument fordras god information. Vi måste finna former för att kunna slippa påträngande, oombedd reklam som sköljer över oss i dag. Speciellt betänklig är den reklam som kommer direkt i våra brevlådor.

Det finns i dag en rörelse som pläderar för att ta allt skräpet och återbörda det till postens gula brevlådor, som ett straff för eländet. Om detta agerande

får spridning, kan det kanske vara ett sätt att förmå posten att inte delta i denna spridning av reklam.

Det hävdas av reklamförespråkare att ett hinder för direktreklam också skulle innebära stopp för viktig samhällsinformation. Det är naturligtvis nonsens. Det går att skilja mellan varureklam och samhällsinformation. Det är inte fråga om att dyka ned i kuverten och se vad det är för texter i dem.

Miljöpartiet de gröna är definitivt mot reklam i TV. Himmets vrå skulle inte kunna bli skyddad mot reklammassorna. Det är också en form av hemfridsbrott.

I den mån som reklam begränsningar strider mot gällande grundlag, är det partiets mening att dessa lagar måste kunna ses över och ändras.

Miljöpartiet de gröna har i sitt ekonomiska program tagit fasta på uppslag från Gunnar Adler-Karlsson i hans bok Lärobok för 80-talet, där han myntar begreppet köpfrid. Med detta avsåg han att vi bör kunna bli befriade från de floder av reklammaterial som vi får över oss utan att vi har bett om det.

Vi vet alla hur svårt det är att trots markeringar på dörrar och skrivelser till registerförvaltare slippa den pappersflod som vi inte har beställt. Detta är på gränsen till hemfridsbrott.

Köpfridstanken tar fram idén att det i varje kommun skall finnas minst en informationscentral dit vi kan vända oss för att få informationer om marknadens utbud, kvalitet, funktion, prestanda, service och kostnader, miljörimlighet m.m. Jag gillar definitivt de idéer som vpk har framfört i detta sammanhang. Detta skulle då vara och fungera som det ansvariga samhällets erbjudande till konsumenterna och till producenterna och ett alternativ till dagens reklammetoder att pracka på oss varuinformation när vi inte har frågat efter den. Detta är också ett sätt att ge konsumenterna en möjlighet att spela sin roll som marknadens och producenternas styrare, vilket de senare säger sig vilja eftersträva.

Hur en sådan informationsverksamhet skall betalas kan alltid ställas under diskussion. Det enklaste är kanske att den helt betalas med statsmedel, för att kommunerna inte skall uppleva att det naggas på den kommunala självbestämmanderätten.

Massförpackningar är ett industrialiserat köptvång som i grunden strider mot principen om kundens valfrihet och kunden som styrare av marknaden. Alltför ofta är det så att man, om man som konsument vill ha ett fåtal exemplar av en vara, tvingas köpa långt fler än vad man tänkt sig. Förutom att det är ett köptvång är det ett utomordentligt onödigt slöseri med ändliga resurser. Det leder till att vi ökar den materiella förbrukningen i stället för att minska den. Massförpackningssystemet strider mot de grundläggande principerna för en god konsumentpolitik. Därför måste de bort. Men utskottets majoritet kan inte ens tänka sig att utreda ofoget.

Den kunnige konsumenten som kan välja röstar med plånboken – det dagliga demokratiska påverkansarbetet. Genom att rösta med plånboken utövar konsumenten sin makt i marknadsekonomin. Genom att rösta med plånboken kan vi som konsumenter aktivt verka som miljövårdare och hälsovårdare. När många av oss väljer bort miljövidriga och hälsovådliga produkter kommer de att försvinna ur marknaden.

Också den okunnige konsumenten röstar med plånboken – röstar som

dagens producenter vill – röstar för slöseri, eftersom konsumenten, hitintills, många gånger varit utan alternativ. Vi vill ha bort alternativlösheten.

Arbetet med anpassning till EG pågår nu för fullt, med arbetspapper som vi som beslutsfattare inte får ta del av. Vore så fallet skulle alltför mycket komma ut, protesterna skulle hagla, och då skulle man inte kunna pillra in oss i EG så tyst och stilla som man vill. Men informationsflödet har nu stoppats. Det förbehålls det speciella rådet med regeringsledamöter och storindustri. De tystande krafterna har fått förnyad kraft i samhället.

Det är väl värt att i kammaren än en gång ta upp EG-problematiken och då kopplad till konsumentfrågorna. En svensk EG-anpassning innebär att vi skall följa de principer som har fastlagts i EG:s vitbok 13 och 58 §§.

I 13 § i EG:s vitbok heter det: "Exempel på tekniska hinder är de olika standardbestämmelser för diverse produkter som de enskilda medlemsstaterna har antagit av hälso- eller säkerhetsskäl eller för att skydda miljön eller konsumenterna."

I 58 § i EG:s vitbok heter det: "att ifall en vara är lagligt tillverkad och marknadsförd i medlemsstat finns ingen anledning till att den inte skulle kunna säljas fritt inom hela gemenskapen."

EG-anpassningen, som riksdagen fattade beslut om i maj 1988 utan egentlig debatt, är ett fruktansvärt hot mot den svenska konsumentpolitiken, en politik som trots sina brister bygger på tankar om solidaritet och att det måste finnas gränser för producenternas frihet. De nämnda paragraferna i EG:s vitbok visar tydligt på detta. Skrivningar av detta slag kan bara leda till att de varor som har en lägsta kvalitet har ett ekonomiskt försteg. Bestämmelser som är till för att skydda konsumenter är handelshinder. I en framtid blir då också konsumentrådgivning till handelshinder, speciellt om den utförs på nationell nivå.

I Sverige kommer vi med en EG-anpassning att få det utomordentligt svårt att klara hälsofrågor och miljöfrågor som är kopplade till konsumentfrågorna. Bl.a. kommer den nyligen beslutade djurskyddslagen, som har tillkommit för att djuren skall få det bättre och för att vi skall få bättre produkter, inte att kunna genomföras. De svenska reglerna är att betrakta som handelshinder. Att EG-anpassningen kan få allvarliga sociala konsekvenser framgick med all tydlighet av en debatt om EG och alkoholen härförleden i kammaren. EG-anpassningen är inget annat än ett systematiskt svek mot god svensk tradition och fint solidaritetsarbete inom konsumentområdet.

Det är inte utan en viss besvikelse som jag tar del av utskottsmajoritetens skrivning – mot en ännu bättre konsumentpolitik, mot en bättre miljöpolitik och mot en bättre hälsopolitik. Betänkandet andas en allmänt positiv inställning till konsumentfrågorna, men det finns inget sting i skrivningarna, eftersom den grundläggande insikten om konsumentpolitikens sprängkraft uppenbarligen inte finns. Är det kanske just därför som man är så mesig? Här visar man sitt verkliga ansikte! Här visar man att solidaritet, medkänsla och framtidsansvar mer än gärna offras på pengarnas altare!

Tyvärr finns det säkert en rädsla för att kunniga konsumenter utgör ett hot mot tillväxten i den materiella förbrukningen. Var finns stinget i detta? Varför inte satsa helhjärtat på det solidaritetsarbete som en verkligt aktiv

Prot. 1988/89:86
22 mars 1989

*Konsumentpolitiska
frågor m.m.*

konsumentpolitik innebär? Grön konsumentpolitik är en politik för konsumenternas valfrihet.

De ståndpunkter som moderaterna i debatten har gett uttryck för tyder på en dålig insikt och en aningslöshet om maktförhållandena mellan konsumenter och producenter. Det gäller att ge konsumenterna makt över sin vardag. Inte skall producenterna ha den makten?

Överläggningen var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i ärendet.

Mom. 3 (anslag till Allmänna reklamationsnämnden)

Utskottets hemställan bifölls med 223 röster mot 98 för reservation 1 av Ulla Orring m.fl.

Mom. 4 (miljöorganisationers talerätt)

Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 41 för reservation 2 av Elisabeth Persson och Elisabet Franzén. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 5 (konsumenttekniska nämnden)

Utskottets hemställan bifölls med 185 röster mot 134 för reservation 3 av Ulla Orring m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 6 (den kommunala konsumentverksamheten)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 27 för reservation 4 av Elisabeth Persson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 7 (prisinformation)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 156 för reservation 5 av Ulla Orring m.fl.

Mom. 8 (extraprissystemet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Ulla Orring m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (konsumentverkets varuprovningens verksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Ulla Orring och Bengt Harding Olson – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (varudeklarationssystem)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Ulla Orring m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (datastyrd konsumentinformation)

Utskottets hemställan bifölls med 186 röster mot 132 för reservation 9 av Ulla Orring m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 12 (konsumentinformation avseende livsmedel)

Utskottets hemställan bifölls med 261 röster mot 59 för reservation 10 av Martin Olsson m.fl.

Mom. 13 (märkning av dagligvaror)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Elisabet Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (deklaration om miljöskadliga ämnen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Martin Olsson och Stina Eliasson – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (produktsäkerhetslagen)

Utskottets hemställan bifölls med 183 röster mot 134 för reservation 13 av Ulla Orring m.fl.

Mom. 16 (könsdiskriminerande reklam)

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 41 för reservation 14 av Elisabeth Persson och Elisabet Franzén. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 19 (reklam begränsning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Elisabet Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (massförpackningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Elisabet Franzén – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Föredrogs

lagutskottets betänkanden

1988/89:LU16 Anslag till kronofogdemyndigheterna, m.m. (prop. 1988/89:100 delvis),

1988/89:LU20 Ändringar i förmånsrättsordningen,

1988/89:LU14 Anslag till bokföringsnämnden (prop. 1988/89:100 delvis) och

1988/89:LU21 Ansvarsförsäkring för fritidsbåtar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Anslag till teater, dans och musik

Anf. 41 INGRID SUNDBERG (m):

Fru talman! År 1868, för 121 år sedan, ägde den första teaterdebatten rum i den då nya tvåkammarriksdagen. Ett antal motioner hade inlämnats av icke stockholmska riksdagsmän med kravet att anslaget till de kungliga teatrarne skulle minska, eftersom det upplevdes som stötande att en svältande landsbygdsbefolkning skulle med sina skattepengar "understödja huvudstadens liderliga nöjen". Skatteutskottet biföll då inte motionerna men föreslog en skrivelse till Kungl. Maj:t, i vilken teatrarne uppmanades till sparsamhet.

20 år senare hade de statsteaterfientliga krafterna tilltagit. Statsutskottet ansåg att staten borde betala teaterskulderne, men sedan fick det vara nog. Teatrarne borde hyras ut till enskilda. Teatrarne var då Dramaten och Operan. Riksdagen fattade beslut om att driftsanslagen skulle upphöra. Det statliga engagemanget upphörde också.

Hur det gick sedan kan den som är intresserad läsa om i den jubileumsskrift som utgavs till Dramatens 200-årsjubileum och som på ett fascinerande sätt redogör för turerna i den omväxlande dansen mellan Sveriges riksdag och våra nationalscener.

I dag har riksdagen att ta ställning till en ny tur, som berör bidragskonstruktionen och statsanslagen till Operan och Dramaten för det kommande budgetåret. I kulturutskottets betänkande föreslås att riksdagen i tre fall ger regeringen sin åsikt till känna. Anslagen till Dramaten och Operan uppräknas därtill med 19,9 milj. kr. utöver förslaget i budgetpropositionen.

Någon teaterdebatt av den form som ägde rum för mer än ett sekel sedan torde inte komma att föras här i dag. Genom utbyggnaden av våra regionteatrar och det statliga anslaget till dessa har den debatt som tidigare ifrågasatt värdet av nationalteatrar i viss mån avsomnat, och bra är det. När det gäller anslagen och deras storlek har socialdemokraterna frångått propositionens förslag och stött den fempartimotion i vilken gjordes en annan bedömning vad avser medelsbehoven för nationalscenerne än vad statsrådet gjort i propositionen. Utskottet föreslår i sitt betänkande att riksdagen bifaller olika yrkanden som framförts i motionen i fråga. Jag hoppas att kulturministern blir glad över detta ställningstagande från de socialdemokratiska ledamöterna, eftersom det trots allt ger kraftigt förbättrade möjligheter för både Operan och Dramaten att genomföra sin verksamhet på ett sätt som motsvarar deras kulturansvar.

I utskottets betänkande nr 17 hemställs som sagt om tre tillkännagivanden. I budgetpropositionen hade angivits, mot bakgrund av att en ny bidragskonstruktion syftar till en bättre möjlighet till framförhållning, att anslaget skall räknas upp med 5 % per år. Utskottet har inte motsatt sig detta, men har inte velat godta att det sker rent rutinmässigt utan att en bedömning görs – om en uppräknings av anslaget med 5 % ger realistiska förutsättningar för teatrarne

att bedriva den verksamhet som de med hänsyn till sin kulturpolitiska betydelse bör ha.

För att återgå till historien vill jag erinra om att det fanns en tid när man ansåg att man kunde offra den typiska Dramatenrepertoaren till förmån för lättare gods för att därmed trygga en representativ verksamhet vid Operan. I dag har vi två nationalscener, och var och en av dem har sitt ansvar för att vara kulturbärare.

Kulturutskottet konstaterade 1985 i samband med behandlingen av anslaget till Operan, att verksamheter av det slag som bedrivs vid våra nationalscener bör ha en resultatutjämningsfond av lämplig omfattning. Det visade sig nämligen då att Operan hade byggt upp en fond av sådan storlek att fonderade medel förutsattes böra användas, varvid det kvarstående anslagsbehovet minskade i förhållande till tidigare år. Mot bakgrund av den debatt som de senaste dagarna har förts i Svenska Dagbladet finns det anledning att erinra om att detta icke var löntagarnas pengar.

Nu är emellertid situationen den, att det varken för Operan eller för Dramaten finns några reservmedel, vilket helt naturligt försvårar driften och planeringen. Utskottet anser det därför angeläget att regeringen inför nästa års budgetproposition tar upp frågorna om Operans och Dramatens behov av reservmedel och om aktiekapitalens storlek till förnyad prövning. Det föreslås att riksdagen ger regeringen detta till känna.

Det tredje tillkännagivandet berör Riksteatern. Kulturutskottet anser att Riksteatern – inom ramen för de ökade resurser som i framtiden bör satsas på den regionala kulturen – måste få anslag som skapar möjligheter för teatern att bättre leva upp till de anspråk som ställs på den.

Kulturutskottet kan därför ha gott samvete. Utskottet har gjort vad det har kunnat för att säkra verksamheten och förutsätter att så kan ske också för framtiden. Det är bara att hoppas att Teaterförbundet – och jag hänvisar återigen till artiklarna i Svenska Dagbladet – inser detta, eftersom oriktiga spådomar om en starkt minskad teaterverksamhet i vårt land verkligen inte kan gagna vare sig teaterproduktionen eller de anställdas arbetsglädje. Det är trots allt riksdagen som har sista ordet, och innan man ger sig ut i en debatt bör man ha gjort sig underkunnig om lydelsen av detta sista ord.

Fru talman! Runt om i vårt land växer det upp teaterföreningar, inte bara i teaterstäderna. I våra småkommuner startar teaterföreningar – helt på frivillig basis – för att ordna teaterresor, anordna diskussionsaftnar om pjäser man sett och rent allmänt stimulera till fler teaterbesök. Stiftelsen Riksskådebanan och de sju regionala skådebanorna utgör bisarra exempel både på en övertro på folkrörelsernas verksamhetsområden och på ekonomiskt oförstånd. Miljoner som skulle kunna komma våra teatrar till godo som driftsanslag läggs ut på en verksamhet, vars resultat aldrig riktigt bedömts – det vågar man inte – och som skall föreställa vara en av kulturministerns omhuldade folkrörelser, utan att ha en ideell förankring annat än möjligtvis hos kulturministern själv och hos dem som åtnjuter sina anställningsförmåner därifrån. Det finns trots allt en ganska sund inställning hos svenskar. När vi hör av en god vän eller av andra att det ges en trevlig pjäs på teatern, vill vi också gå på teater, och vill vi gå på teater går vi till teatern eller posten och skaffar biljetter. Man sätter sällan i gång en apparat med ombud, som skall

försöka genomföra anskaffningen, såvida man inte har en mycket stark subventionering av biljettpiset.

Nu har också Skådebanan i Stockholms län gått i konkurs. Det var kanske inte oväntat för dem av oss som var med på konferensen i Konserthuset häromåret. Vi moderater vill avveckla Skådebanan i alla dess former. I reservation 8 skriver vi att vi vill föra över grundbelopp från de regionala skådebanorna till bl.a. de mindre symfoniorkestrarna, till Jönköpings orkester och till teaterverksamhet i län som saknar egen länsteater. Vi vill också öka orkestrarnas turnéverksamhet. I reservation 9 tar vi också upp kravet på att medel från Skådebanan används för att öka teatrarnas egen marknadsföringsverksamhet.

Fru talman! Stiftelsen Svenska rikskonserter har nu varit i gång i litet mer än ett år. Det är spännande att följa utvecklingen. För närvarande är det alldeles för tidigt att bedöma hur verksamheten har utvecklats med landstingen som huvudmän. Men de rapporter som har kommit tycks visa på ett starkt engagemang för verksamheten, även om flera landsting tydligen har känt sig främmande för uppgiften att handha länets musikverksamhet. Intresset för musik i alla dess former är i stigande. Vad jag tror att många finner glädjande är de krav på kvalitativt god standard som man möter i de flesta musiksammanhang. Det statliga bidraget till den regionala musikverksamheten skall fastställas genom årliga förhandlingar mellan statens förhandlingsnämnd och Landstingsförbundet. I avvaktan på icke färdiga förhandlingar gällande 1990 har anslaget för kommande budgetår föreslagits bli 170,5 milj. kr. När det gäller anslaget till stiftelsen Svenska rikskonserter vill vi moderater minska detta med 6 miljoner. Minskningen avser då Svenska rikskonserterers artistförmedling och fonogramproduktion. Vi framhåller i reservation 3 att vi vill skapa möjligheter till alternativa uppdrags- och arbetsförmedlingar i privat regi och anser därmed följdriktigt att även Svenska rikskonserterers artistförmedlingsverksamhet bör upphöra.

Fonogramproduktionen är en fråga som vi moderater länge har drivit. Visst bör vissa smala inspelningar ha stöd för att musiklivets krav på mångfald och kvalitet skall kunna tillfredsställas. Caprise gör också utomordentligt förnämliga inspelningar. Vad vi vänder oss emot är att stiftelsen Svenska rikskonserter ensam skall ha detta stöd för sin fonogramproduktion.

Fru talman! Kulturutskottet har i detta betänkande enbart behandlat frågor som rör teater, dans och musik. Utskottets mer övergripande kulturbetänkande kommer att föreläggas riksdagen vid ett senare tillfälle.

Oberoende av detta vill jag gärna göra några kommentarer som rör just dansens, teaterns och musikens område.

Anslagets utformning i vad gäller den regionala musikverksamheten är ny och annorlunda, och jag finner det önskvärt att man noga följer utvecklingen. Jag tror att man här har slagit in på en riktig väg. Kulturministern har dessutom fått 300 milj. kr. extra att spendera under några år. Utskottet har redan lagt till nära 20 milj. kr. för att en fullgod verksamhet över huvud taget skall kunna bedrivas vid våra nationalscener. Enligt vad som sägs skall man i nästa års budgetproposition lägga särskild vikt vid den regionala kulturverksamheten. Jag vill uttrycka en förhoppning om att kulturministern då vågar

visa prov på nytänkande och kreativitet och att han inte låser sig fast vid bedömningar som ligger långt tillbaka i tiden. Mycket har hänt inom musiklivet, med teaterverksamheten och dansen. Publiken kommer, även om den många gånger måste ha det lättare godset som inträdesbiljett. Jag är personligen ledsen över att Skaraborgs län svek i vad gäller musikteatern i Göteborg. Särskilt kände jag detta när jag i söndags körde förbi Malmö stadsteater och utanför teatern räknade till 16 jättebussar från Varberg, Växjö, hela Halland och Skånes olika kommuner. Så är det flera gånger i veckan, och biljetterna är inte billiga. Jag kan föreställa mig att förhållandet kan bli detsamma i Göteborg, om man hade en musikteater, och Skaraborgsbussarna skulle med all säkerhet inte saknas. Min förhoppning är nu att kommunerna i länet skall känna sitt ansvar. Det är ju den väg som vi moderater tidigare förordat när det gäller den regionala kulturpolitiken. Jag vill också erinra om att visst röstade moderaterna i landstinget emot, men sju eller åtta socialdemokrater – uppgifterna varierar – och flera från andra partier gjorde detsamma. Kanske resonerade skaraborgarna så, att de inte ville vara med och betala vad de ansåg vara Göteborgs "liderliga nöjen", för att travestera riksdagens skatteutskott 1868.

Ja, fru talman, debatten om dans, musik och teater kommer att föras år efter år i vår svenska riksdag. Kulturministrar kommer och går, liksom kulturutskottets ledamöter. Vad som förändras är tiden och det samhälle av vilket kulturen är en omistlig del. Låt oss hoppas att dansen, musiken och teatern i framtiden får förbli lika livsnödvändiga som de är i dag.

Fru talman! Jag yrkar bifall till de reservationer där mitt namn återfinns och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 42 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! Ett par veckor efter valet 1988 intervjuades Bengt Göransson i Svenska Dagbladet om sina planer för den kommande mandatperioden. Han påstod där att skillnaden mellan en socialistisk och en borgerlig kulturpolitik skulle ligga i betoningen av folkbildningsperspektivet. Innebörden av detta kunde han inte klargöra.

I en replik, likaledes i Svenska Dagbladet, hävdade jag att skillnaden snarare ligger i socialdemokraternas obetvingliga lust att styra kulturen, inte bara stödja den. Jag kritiserade Bengt Göransson för att hans löften var luftiga och preciserade sedan – inför den hundramiljonerssatsning som socialdemokraterna utlovat – ett antal områden på kultursektorn där behoven är särskilt stora. Så här skrev jag:

”Nationalscenerna Operan och Dramaten behöver rejäla anslagslyft för att klara lönerörelsen och inte behöva minska utbudet.

De regionala teater- och musikenseblerna vill alla ha en kvalitetsförstärkning.

De fria teater- och musikenseblerna slåss för sin existens. Det gäller t.o.m. så framgångsrika grupper som Folkoperan och Skånska teatern.

Symfoniorkestrarna upphävde ett nödrop redan förra året, och deras ekonomiska svårigheter är akuta.

De centrala museerna har knappa medel för sin verksamhet och trängande

byggnadsbehov. Samma gäller de regionala museerna.

Kulturminnesvården är eftersatt och luftföreningarna tär snabbt och effektivt på våra kulturminnesmärken av trä, sten och glas. De statliga insatserna måste kompletteras med ökat kommunalt ansvarstagande.

Konstinköpsanslagen för Nationalmuseum och Moderna museet är oro- väckande låga."

I samma artikel lyfte jag också fram konstnärstödet som den kanske mest angelägna uppgiften av alla.

Så kom då budgetpropositionen i januari. Det visade sig att regeringen gjort helt andra prioriteringar än dem som jag föreslog i början av oktober 1988. Inga förstärkningar till de regionala teater- och musikensablerna, inte till symfoniorkestrarna, inte till de centrala museerna, inte till konstin- köp, inte till kulturminnesvården, inte till de fria grupperna, inte till konstnärstödet. Flera av dessa angelägna behov får vi anledning debattera i anslutning till kommande betänkanden från kulturutskottet.

Min första punkt var påpekandet att "nationalscenerna Operan och Dramaten behöver rejäla anslagslyft för att klara lönerörelsen och inte behöva minska utbudet". Vad innebar då regeringens förslag?

Det stod snart klart att Operan och Dramaten drabbats av ett dråpslag i budgetpropositionen. Kulturministern skrev själv att budgetförslagen "kom- mer att kräva en anpassning av verksamheten till den nivå som är realistisk med hänsyn till statsbidragets framtida utveckling och de möjligheter till inkomster som kan finnas". Jag har karakteriserat denna mening som en kulturpolitisk reträtt. Det var inte fråga om en oförändrad verksamhet utan om en medveten neddragning av den konstnärliga verksamheten.

Effekten av regeringens förslag hade nämligen blivit att regeringen hade förändrat repertoaren för våra nationalscener. Med den kraftiga neddrag- ning som skulle blivit resultatet av budgetpropositionens förslag hade både Operan och Dramaten tvingats göra om sin repertoar. Tolvskillingsoperan och Mästaren och Margarita hade knappast kunnat sättas upp. Baletter som Nötknäpparen och Svansjön hade måst avföras från repertoaren. Lohengrin och Singoalla hade måst utgå. Ja, Operan har tvingats ersätta Tristan och Isolde med ett mindre personal- och kostnadskrävande projekt.

Ofta har i debatten om sponsring framförts farhågor för att företagen skulle kunna påverka teatrarnas repertoar. Hittills har vi lyckligtvis inte sett några exempel på detta. Men vad vi faktiskt har sett är försök från regeringen att indirekt styra repertoaren på våra nationalscener.

Nu har kulturutskottets socialdemokratiska ledamöter insett att regering- ens förslag till anslag var otillräckligt och medverkat till att kulturutskottets förslag på denna punkt har blivit en enhällig tillstyrkan av fempartimotionen om 19,9 milj. kr. i anslagsförstärkning utöver vad regeringen föreslagit. Jag vill gärna ge utskottets socialdemokrater en eloge för detta.

Men problemen är naturligtvis inte över med det. Kvar står frågan om vad som händer inför kommande budgetår för Operan, Dramaten och Rikstea- tern. Visserligen är basen för kommande års uppräknningar förstärkt, men grundfrågan är om den konstnärliga verksamheten vid våra nationalscener skall kunna bedrivas på en bibehållen, konstnärligt acceptabel nivå. Det är

till sist en fråga om vilken syn regering och riksdag har på dessa konstnärliga institutioners uppgift och roll.

Här gör kulturutskottet genom två enhälliga tillkännagivanden till regeringen viktiga markeringar. Regeringen måste inför nästa budgetår bedöma om Dramaten, Operan och Riksteatern får realistiska förutsättningar att bedriva den verksamhet som de – med hänsyn till sin kulturpolitiska betydelse – bör ha. Regeringen måste också inför beredningen av nästa års budgetproposition till förnyad prövning ta upp frågan om storleken på Operans och Dramatens aktiekapital och nationalscenernas behov av ekonomiska reserver.

Men alla de regionala institutionerna har också betydande problem. Lönerörelsen har gett samma utslag där som på övriga konstnärliga institutioner. Och staten har genom arbetsgivarverket tagit initiativ till de förbättringar i fråga om arbetstid, instrumentersättning och lönenivå som musiker och skådespelare långt om länge fått.

Nu delar stat, landsting och kommuner ansvaret för de regionala scenerna. Vad skall vi då säga till dem som arbetar i Göteborg, Karlstad och Umeå om statens insatser? Först måste vi påpeka att kulturutskottet och riksdagen redan för två år sedan enhälligt begärde en översyn av de statliga anslagen till de regionala institutionerna. Men regeringen har först nu, två år för sent, börjat med denna översyn. Följaktligen har heller inga reella förbättringar föreslagits från regeringen.

Vi har i en reservation förordat att det statsanslag som utgått till Skådebanan i Stockholms län, som gått i konkurs, skulle tillfalla de regionala scenerna. Det rör sig om ca 3,3 milj. kr. Behovet av förstärkningar är långt större än så, men mitt yrkande om bifall till reservation 10 skall tolkas som ett löfte att de regionala scenerna måste få prioritet inför nästa års budget.

Statens bidrag till de fria teater-, dans- och musikgrupperna ökar enligt regeringens förslag med 2,3 milj. kr. Det är obetydligt mer än den uppräknings som alla institutioner får som inflationskompensation. Vi tycker att det är otillräckligt. De fria grupperna gör beundransvärda insatser med begränsade resurser. Inte minst svarar de för en väsentlig del av det utbud som riktar sig till barn och ungdom. Vi föreslår därför i reservation 19, som jag yrkar bifall till, en uppräknings av anslaget till de fria grupperna med 3 milj. kr. utöver regeringens förslag.

Vi har också velat ge Svenska rikskonserter särskilda resurser för att beställa verk av svenska kompositörer och anordna fler konserter med anlåtande av svenska musiker och sångare. Vi anser att det statliga arbetsförmedlingsmonopolet på kultursektorn bör avvecklas och ser därför den artistförmedling som bedrivs inom ramen för Svenska rikskonserter verksamhet som ett steg på vägen mot en ökad mångfald inom artistförmedlingen. De 2 milj. kr. vi föreslår i reservation 5, som jag yrkar bifall till, behövs om Rikskonserter skall kunna göra en meningsfull insats för att skapa arbetstillfällen för svenska kompositörer, sångare och musiker.

Fru talman! När riksdagen nu skall besluta om anslagen till teater-, dans- och musikområdena sker det för min del med en blandning av oro och glädje.

Oron gäller alla de angelägna behov som staten inte kunnat tillgodose:

institutioner som tvingas skära ned repertoar och avskeda personal, fria grupper som dignar under bördorna, skådespelare, dansare, sångare och musiker som går utan arbete, ungdomar vid teater-, musik- och operahögskolorna som ser framtida arbetstillfällen hotade.

Glädjen gäller den beredvillighet som funnits i kulturutskottet att korrigera misstag och felbedömningar och söka stärka kulturens roll i ett samhälle där tyvärr fortfarande för de flesta levnadsstandard betyder mer än livskvalitet.

Anf. 43 STINA GUSTAVSSON (c):

Fru talman! Intresset för och satsningar på teater, dans och musik har lett till att vårt land i dag har en mycket bred verksamhet på dessa områden. Så har t.ex. Riksteaterns bildande på 1930-talet inneburit en satsning på turnéverksamhet och uppbyggnad av fasta ensembler ute i länen. Teatern blev på det sättet en tillgång för flertalet. De fria grupperna har sedan slutet av 1960-talet vitaliserat teaterlivet och visat på nya möjligheter att med enkla medel nå ut till människorna.

Den 1 januari 1988 omorganiserades regionmusiken och Rikskonserter. Landstingen blev då huvudman för den regionala musikverksamheten. Även denna förändring har utfallit positivt vad gäller utveckling och intresse. Det negativa har landstingen fått stå för. När beslutet om förändrat huvudmannaskap fattades sades det att det skulle vara kostnadsneutralt att ta över, men så har inte blivit fallet. Landstingen får nämligen vara med om att tillskjuta pengar.

Utbyggnaden av de regionala kulturinstitutionerna innebär dock inte att man kan säga att det svenska kulturlivet är decentraliserat. Det har blivit mer decentraliserat men inte fullt ut. Det visar sig nämligen att grundbeloppen till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner till stor del – ungefär 57 % – hamnar i storstadsområdena.

En rimlig nivå borde vara att storstadsområdena och övriga landet tilldelades ett lika stort antal grundbelopp. Därför föreslår vi från centerpartiet, vilket framgår av reservation nr 13, att 100 grundbelopp inrättas under 1989 för fördelning av kulturrådet. Sammantaget anser vi att det under en treårsperiod behövs ca 290 grundbelopp för att verksamheter utanför storstäderna skall komma upp på samma nivå. Vi anser alltså att det är nödvändigt att redan innevarande år påbörja denna satsning. Det behövs en förstärkning av grundbeloppsnivån med anledning av löneutvecklingen, för en ökad satsning till län som saknar egen teater och för att något häva det svåra sysselsättningsläge som råder bland skådespelare och musiker.

Fru talman! Centerpartiet anser att det är både naturligt och angeläget att rikets huvudstad har ett rikt och allsidigt kulturliv. Det är en följd av att de nationella riksinstitutionerna finns där. Operan och Dramaten har en mycket stark ställning både nationellt och internationellt, och därmed har också riksdagen ett särskilt ansvar för dessa, vilket både Ingrid Sundberg och Jan-Erik Wikström framhållit i debatten tidigare i dag. Likaså är det ett enigt utskott som står bakom ytterligare satsning på Operan och Dramaten. Båda institutionerna är något av vårt kulturella ansikte ute i världen. För att institutioner som är personalkrävande skall kunna ha någon framförhållning, är det nödvändigt att ha ett längre ekonomiskt perspektiv än det nästkom-

mande året. Det är bra att ett treårigt rullande budgetsystem införs, men det behövs därtill en bedömning varje år av om uppräknningen är tillräcklig. Från centerpartiets sida ser vi också Operan och Dramaten som viktiga för kulturlivet i hela Sverige. Det är därför angeläget att några föreställningar varje år kan förläggas ute i landet. När detta förs på tal får man alltid till svar att det är så dyrt och att det inte finns några lämpliga scener. Men nog borde det vara möjligt att ta fram en repertoar som också skulle lämpa sig för uppförande på andra orter.

Ett annat sätt – om ock upplevelserna inte är riktigt desamma – är att utveckla samverkan mellan levande teater, musik, opera, balett och Sveriges television i större utsträckning än vad som görs i dag. Medborgarna i det här landet har genom avgifter och skatter byggt upp såväl televisionen som kulturinstitutionerna. En nära samverkan dem emellan, till allmänhetens tjänst och gagn, är därför både naturlig och nödvändig i den mediasituation vi kommer att möta i framtiden. Den tekniska utvecklingen torde också komma att underlätta en sådan inriktning.

Vad gäller de frigjorda medlen från Skådebanan i Stockholm vill vi från centerpartiet använda 1 miljon av dessa till en anslagspost, Kultur i vardagslivet. Förslag om inrättande av en sådan behandlas av kulturutskottet i ett annat betänkande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 11, 13 och 16 av centerpartiet och i övrigt till hemställan i kulturutskottets betänkande nr 17.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 44 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! De statliga anslagen på teaterområdet har förlorat kraftigt i värde under 1980-talet. För institutionsteatrarna beräknas värdeminskningen mellan 1980/81 och 1986/87 till ca 100 milj. kr. Att åtstramningspolitiken inte fått värre synliga följder än som varit fallet beror bl. a. på att stora delar av skådespelarkåren och de teateranställda varit skandalöst underbetalda. Många har häpnat när de fått klart för sig vilka usla löner som utbetalas till framstående, ofta internationellt uppmärksammade skådespelare.

Förra årets avtalsuppgörelse inbär en viss förbättring av de materiella förhållandena. Men nu är det tydligen meningen att skådespelarna själva skall betala för det genom ökad arbetslöshet. Tilläggas kan att arbetslösheten bland Teaterförbundets medlemmar redan är nästan 20 gånger högre än genomsnittet på arbetsmarknaden. Varannan skådespelare och dansare erhöll någon gång under 1988 bidrag från arbetslöshetskassan.

Vänsterpartiet kommunisterna menar mot denna bakgrund att de av regeringen föreslagna anslagen till teatrarna är helt otillräckliga. Förslaget strider också mot de löften som i höstas utfärdades om en mer generös och framsynt kulturpolitik. Kraftigt ökade satsningar är nödvändiga de närmaste åren. Som ett första steg föreslår vi för det närmaste budgetåret en 10-procentig uppräknings av anslagen. Därvid föreslår vi att anslaget till Svenska riksteatern skall uppräknas med drygt 15 milj. kr., utöver vad regeringen har föreslagit. Regionala och lokala teater-, dans- och musikinsti-

tutioner skall få ett anslag på 27 milj. kr. utöver det regeringen har föreslagit.

Regeringen å sin sida hävdar att en stor satsning i år sker på kulturens område. Även om årets anslag till en del innebär förbättringar på ett sedan länge eftersatt område, är det inte tillnärmelsevis tillräckligt för att garantera den nationella kulturens fortlevnad och expansion. Vpk ser kulturen som ett verktyg med vilket man kan förändra, ett vapen riktat mot framtiden, som en garant för demokrati och yttrandefrihet. I dag hotas vår nationella kultur av starka kommersiella krafter och intressen.

Detta utvecklar vi i andra motioner till årets riksdag. Men det är viktigt att påpeka att det just av denna anledning är betydelsefullt att satsa på sådana institutioner som exempelvis de fria teatergrupperna. De fria teatergrupperna och deras verksamhet inom teater-, dans- och musikområdena tillhör de mest värdefulla bidragen till det svenska kulturlivet under de senaste decennierna. Grupperna, som ursprungligen bildades som motvikt mot statliga och kommunala institutioner, har kommit att innebära en unik förnyelse av kulturlivet, inte minst genom sin uppsökande verksamhet och sin inriktning på eftersatta grupper som t.ex. barn. Trots att en stor del av just barnteaterverksamheten drivs av de fria grupperna får de endast en mindre del av anslaget för sådan verksamhet. Grupperna behövs som motvikt mot den kommersiella kulturen. De behövs för sin vitaliserande roll inom svenskt kulturliv. De behövs för sin uppsökande verksamhets skull och för sin spridning av kulturen inte bara till eftersatta grupper, utan också regionalt ute i landet. Vpk har under en följd av år slagits för de fria gruppernas existens, inte bara i riksdagen, utan runt om i alla kommuner där man valt att skära ned på just kulturanslagen. Alla de fria grupperna satsar på medvetandegörande och levande kultur, och det märks inom alla områden, inte minst inom musiken.

En kraftig uppräknig av stödet till de fria gruppernas verksamhet är nödvändig, inte bara för att garantera deras fortsatta existens, utan också för att möjliggöra bättre levnadsvillkor för dessa konstnärer liksom möjlighet till utveckling och expansion. Många fria grupper lever i dag på ruinens brant, och en framsynt planering och utveckling omöjliggörs genom de knappa bidragen. Statens kulturråd föreslår en uppräknig av anslaget till fria teatergrupper med närmare 16 milj. kr. för nästa budgetår. Regeringen medger drygt 2 miljoner och hävdar att detta skulle vara en kultursatsning. Vpk anser inte det. Stödet till de fria grupperna bör öka mycket kraftigt.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga vpk-reservationer som fogats till det betänkande vi nu behandlar.

Anf. 45 ANDERS NILSSON (s):

Herr talman! Om riksdagen följer kulturutskottets förslag i det betänkande som vi nu diskuterar, betyder det en uppräknig av de flesta anslagen. Operan och Dramaten får stora tillskott. För Riksteaterns del betyder utskottets ställningstagande, om det följs, en beställning till nästa budgetproposition. Svenska rikskonserter får ett ordentligt tillskott. För de regionala och lokala institutionerna innehåller regeringens proposition och utskottets betänkande ett löfte om en översyn av insatserna i framtiden.

Om vi ser till utvecklingen under 80-talet kan vi konstatera att anslagen till teater, musik och dans i fast penningvärde har ökat med över 10 %. Jag avser då de anslag som omfattas av dagens betänkande. Men det finns skäl att till detta lägga de betydande insatser som har gjorts och görs regionalt och lokalt, både vad gäller driftkostnader och vad avser investeringar i lokaler m.m.

Staten har i år avslutat ett treårigt program för att bygga ut regionala institutioner av skilda slag. Riksteatern, vår största turnéteater, har fått nya och ändamålsenliga produktionslokaler i Botkyrka kommun.

Emellertid är musik-, teater- och dansintresset stort, och trycket på de anslagsgivande instanserna är kraftigt, vare sig dessa finns på central, regional eller lokal nivå. Det är naturligtvis i sig en glädjande tendens – denna spänning mellan dels publikens tryck, institutionernas önskemål och planer, dels tillgången på pengar. Anslagen till dessa kulturella områden måste ju vägas både mot andra anspråk inom kultursektorn och mot andra samhällsintressen. Det är säkerligen så att bättre resurser inom hela kultursektorn verkar stimulerande även på de kulturområden som i dagens situation inte hör till de mest gynnade. Mot den bakgrunden är regeringens höjning av kulturanslagen med drygt 100 miljoner glädjande. Den debatt som följt på årets budgetproposition och det missnöje som försports här och var är ett "de höga förväntningarnas missnöje". Och det är, herr talman, tillfredsställande att som socialdemokrat här kunna notera att förväntningarna är stora.

Jag vill yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på de 21 reservationer som lämnats.

Beträffande anslagen till Operan och Dramaten är utskottet enigt. Det gäller även bidragskonstruktionen i framtiden liksom kravet på att regeringen inför nästa budgetproposition ser över frågorna om aktiekapitalets storlek och behovet av resultatutjämningsfonder. Det finns emellertid en punkt härvidlag som jag vill kommentera.

Ingrid Sundberg konstaterade i sitt inledningsanförande att det nu inte finns några reservmedel. Utskottet framhåller i betänkandet att "det är angeläget att regeringen inför beredningen av nästa års budgetproposition tar upp frågorna om Operans och Dramatens behov av reservmedel och aktiekapitalens storlek till förnyad prövning". Även moderaterna står bakom detta uttalande. Jag erinrar mig att när denna fråga var uppe till beslut under 1985/86 års riksmöte fanns en moderat reservation mot en snabb uppbyggnad av Dramatens resultatutjämningsfond. Moderaterna ville då pruta med halva beloppet, nämligen 2,5 milj. kr. Man kan fråga sig hur Dramatens situation skulle ha sett ut i dag, om riksdagen då hade följt det moderata förslaget.

Jag vill även göra en kommentar till den situation som uppstod i samband med fempartimotionen om en höjning av anslagen till Operan och Dramaten. När budgetpropositionen framlades i början av året blev personalen på dessa institutioner oroad över arbetsutsikterna framöver. Det fanns vidare en risk för oro hos de regionala institutionerna och bland andra kulturarbetargrupper att en eventuell höjning av anslaget till två av riksinstitutionerna skulle tas från deras anslag. Mot den bakgrunden har vi socialdemokrater funnit det motiverat att ställa oss bakom anslagshöjningen.

Nu några ord om Riksteatern. Jag finner det en smula anmärkningsvärt att de borgerliga partierna i sin omsorg om riksinstitutionerna på teaterområdet helt glömde bort Riksteatern. Det är kanske symptomatiskt att jag i den här debatten inte hörde vare sig Ingrid Sundberg, Jan-Erik Wikström eller Stina Gustavsson nämna Riksteatern. Ingrid Sundberg talade om två nationalscener. Kan det vara så att moderaterna, centern och folkpartiet endast sett till de institutioner som spelar i Stockholm och glömt resten av landet?

I en socialdemokratisk motion anser motionärerna att Riksteatern i fråga om anslagens storlek bör behandlas som jämbördig med övriga teatrar av riksintresse. Utskottet har ställt sig bakom dessa tankegångar och gör en beställning hos regeringen inför nästa års budgetproposition.

Det finns, herr talman, när det gäller Riksteatern anledning att poängtera två positiva inslag i dess verksamhet. Det ena gäller det utvecklingsarbete som syftar till en finskspråkig teaterverksamhet i Sverige. I en första etapp får Riksteatern resurser för produktion av finskspråkig barn- och ungdomsteater. Riksteaterns planer går ut på att på sikt etablera en finskspråkig teaterensemble. Det andra inslaget är tillkomsten av en dansteater i Stockholm. Om de planer som finns går i lås, kan starten förhoppningsvis ske i början av år 1990.

Som jag nämnde inledningsvis har under en treårsperiod en betydande förstärkning av statens anslag till de regionala institutionerna skett. Anslagen till de fria grupperna har också höjts. Centern, folkpartiet, miljöpartiet och vpk har var för sig reservationer med förslag om höjningar av vissa av dessa anslagsposter. Vi i utskottsmajoriteten anser att den fortsatta utvecklingen av stödet till de regionala institutionerna bör prövas i det övergripande arbetet på utvecklingen av den regionala kulturverksamheten som pågår. Det är dock värt att notera att utbyggnaden av länsteatern i Skaraborg fortsätter, nu med tio nya grundbelopp. Det finns skäl för att utbyggnaden av en ny teaterinstitution kan ske successivt. Därför har utskottet avstyrkt en motion om ytterligare fem grundbelopp till Skaraborg. Utskottet anser att den praxis är rimlig som innebär att fördelningen av grundbeloppen görs av kulturrådet.

I detta sammanhang vill jag som skaraborgare göra en liten kommentar till vad Ingrid Sundberg sade om musikteatern i Göteborg. Hon sade att hon var ledsen för att Skaraborg svek. Ja, det är vi många som är. Men, Ingrid Sundberg, det var ju främst den moderata gruppen i landstinget som svek. Jag kan som skaraborgare vittna om att detta ändå har tillfört teatern en hel del, för hela denna historia har varit dramatik av högsta klass med inslag av såväl fars och komedi som tragedi. Recensionerna av hur aktörerna har agerat har flödat i pressen varenda dag. Förhoppningsvis är sista akten ännu inte spelad, och jag skulle för min del gärna se Ingrid Sundberg som pjäsens primadonna på slutet komma in på scenen och tala sina bångstyriga partivänner och aktörer i Skaraborg till rätta. Då skulle kanske också den här pjäsen kunna få ett lyckligt slut – det är ju någonting som publiken älskar.

I budgetpropositionen kommenteras det förhållandet att Skådebanan i Stockholm har försatts i konkurs. Det finns teatrar som fortfarande har krav på Skådebanans konkursbo, och utredningen härom kan dra ut på tiden. Utskottet vill därför inte tillmötesgå de reservanter som till olika ändamål vill

ta i anspråk de grundbelopp som tidigare gått till Skådebanan i Stockholm. Vi tillstyrker förslaget i propositionen att regeringen får fördela de medel som eventuellt blir tillgängliga för teaterfrämjande åtgärder.

Det statliga bidraget till stiftelsen Svenska Rikskonserter höjs i årets budgetproposition med över 6 miljoner till drygt 54,5 miljoner. Det är en kraftig höjning. Av höjningen är 1,5 miljoner avsatt för en fortsatt verksamhet med den artistförmedling som Rikskonserter bedrivit sedan 1985. Ytterligare 1,5 milj. kr. av statsbidraget skall användas under det första året av ett treårigt projekt med syfte att öka möjligheterna till engagemang för oetablerade unga artister som satsar på en frilanskarriär som solister eller ensemblemusiker.

Både dessa förslag skall ses mot bakgrund av den stora arbetslösheten bland unga musiker. Den artistförmedling som Rikskonserter bedriver medverkar till att förmedla uppdrag både till etablerade och till icke etablerade artister. Inom ramen för det treåriga projektet kommer musikerna att få stöd och möjligheter till utveckling, och det kan kombineras med arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbete. Utskottsmajoriteten har tillstyrkt förslaget, och vi råder kammaren att avslå moderaternas reservation. Moderaterna vill nämligen inte satsa några pengar vare sig på arbetsförmedlingsverksamheten eller på projektet för de unga musikerna.

Även när det gäller Rikskonserterns fonogramproduktion reserverar sig moderaterna för ett avslag på förslaget i propositionen. Det förtjänar att framhållas att Rikskonserterns engagemang härvidlag är mycket välpreciserat. Det innebär att fonogramproduktionen skall inriktas på dels ny svensk musik som är orepresenterad eller ofullständigt representerad på fonogram, dels på svenska artister vilkas konstnärsskap inte kan anses vara tillräckligt dokumenterat. Svenska Rikskonserter skall sträva efter att komplettera den musik som ges ut av andra producenter. Utöver detta har Rikskonserter naturligtvis rätt att ägna sig åt andra produktioner, om det kan ske på kommersiell grund eller med bidrag från andra. Utskottsmajoriteten anser att detta är en kulturpolitiskt betydelsefull gärning och avstyrker därför den moderata reservationen.

Folkpartiet föreslår i en reservation att 2 miljoner skall anslås till Rikskonserter för beställning av verk av svenska komponister och för anordnande av fler konserter med anlitande av svenska musiker och sångare. De nya 1,5 miljoner som jag tidigare nämnde innebär en satsning på unga oetablerade artister. Det ger möjligheter till fler konserter med svenska musiker och sångare. Förslaget har kommit från Rikskonserter. Därifrån har däremot inte kommit något förslag om ökade resurser för beställning av verk av svenska komponister under budgetåret 1989/90. Vi avstyrker den reservationen.

Det är, herr talman, mycket lätt och kanske också naturligt att i en sådan här diskussion fastna i en debatt om belopp och om enskilda anslagsposters storlek. I kulturdebatten tenderar man att låta storleken av dessa betyda liv eller död. Detaljerna skymmer helheten. Så bör det naturligtvis inte vara.

Jag tog i min inledning upp några funderingar kring det tryck som är alldeles tydligt på ökade samhälleliga insatser inom musik-, dans- och teaterområdet, och jag visade på de satsningar som gjorts och görs lokalt,

regionalt och centralt. Detta tryck, detta publika krav, har säkerligen sin rot i många åtgärder. Jag är övertygad om att den kommunala musikskolan betytt mycket för musikintresset, liksom det stora intresset för amatörteater påverkar efterfrågan på professionell teater. Satsningarna på regionala kulturinstitutioner har bidragit till att detta tryck finns överallt i landet. Ökningen av kulturanslagen till studieförbunden verkar naturligtvis i samma riktning.

Det finns också skäl att se utvecklingen i ett tidsperspektiv. För varje budgetproposition och för varje utskottsbetänkande om teater, musik och dans kan det finnas anledning att önska mer. Men ser vi tillbaka på det som har åstadkommit, och blickar vi dessutom framåt och tar del av alla de planer som finns och projekt som är på gång, blir bilden en annan. Det väntar spännande saker! I det perspektivet är årets budgetproposition och vårt utskottsbetänkande en bra produkt.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets hemställan och föreslår avslag på reservationerna.

Anf. 46 INGRID SUNDBERG (m) replik:

Herr talman! Först till Anders Nilsson.

Jag nämnde i mitt anförande Riksteatern och sade: "Utskottet anser att Riksteatern inom ramen för de ökade resurser som i framtiden bör satsas på den regionala kulturen måste få anslag som skapar möjligheter för teatern att bättre leva upp till de anspråk som ställs på den."

Jag vill här också säga att begreppet två nationalscener är vedertaget; därtill kommer Riksteatern. Om Anders Nilsson vill införa begreppet tre nationalscener må det vara honom obetaget, och kanske kan också jag lära mig det.

När det gäller vårt anslag för uppbyggnad av Dramatens fond är det riktigt att vi ville dela upp de fem miljonerna på två år. Vi motsatte oss alltså inte reservfonden. Vad som förespråkas i den fempartimotion som här diskuteras är ju just att reservfonden nästa år skulle vara nere på noll med den utveckling vi nu har.

När det till sist gäller Skaraborg vill jag säga att primadonna har jag aldrig varit! Det händer att man vid slutet av en föreställning låter en deus ex machina ingripa, dvs. att "gudsmaskinen" stiger fram på scenen. Det är enligt Svensk uppslagsbok en oväntad hjälpare ur trångmål. Jag förstår att det kanske var det som Anders Nilsson syftade på, om han menade att min makt över mina partikamrater skulle vara större än den makt som Paul Jansson i Mariestad har över sina – det var trots allt åtta socialdemokrater som, mot ett beslut som tidigare hade fattats, stjälpde förslaget.

I uppslagsboken står dessutom – och det kanske finns skäl att erinra om det med tanke på Skaraborg – att denna deus ex machina som kommer in på slutet är en från ovan nedstigen gudom som så löser en invecklad konflikt. Kanske kan vi hoppas att Anders Nilsson eller kulturministern till slut blir denna deus ex machina.

Anf. 47 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! I mitt anförande nämnde jag Riksteatern två gånger. Jag föreslår att Anders Nilsson i efterhand läser mitt anförande, så skall han finna att det i den liberala själen ryms två nationalscener och dessutom Riksteatern. Skall man ha ett sammanfattande namn kan man möjligen säga tre nationalteatrar.

Så till Skådebanan i Stockholms län, som har gått i konkurs. Jag tycker att de fackliga organisationer som står bakom Skådebanan i Stockholms län skall ta ansvaret för att betala ut de pengar till teatrarna för vilka man har fått biljetter. Men i avvägningen mellan behovet av teaterfrämjande insatser i Stockholms stad och län och behovet av ytterligare stöd till de regionala scenerna tvekar jag inte ett ögonblick. Problemet i Stockholms stad och Stockholms län är inte att prångla ut biljetter till Operan, Dramaten, de fria gruppernas scener, Vasan och Oscars, utan problemet är hur de som står i kö till de utsålda föreställningarna skall kunna få biljetter. Det kan nu vara en lämplig tidpunkt att säga: Nu kan vi ta de här 3,3 miljonerna och stödja ytterligare ansträngningar att förankra regionalteatrarna ute i landet. Så stockholmare jag är klappar mitt hjärta starkare för de regionala scenerna än för Skådebanan i Stockholms län.

Anf. 48 STINA GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Anders Nilsson uppehöll sig av förstäliga skäl mycket vid Operan och Dramaten, men sade att ingen tidigare hade nämnt Riksteatern. Jo, Anders Nilsson, jag nämnde att bildandet av Riksteatern under 1930-talet innebar en satsning på turnéverksamhet och en uppbyggnad av de fasta ensembler som vi nu har ute i länen. På det sättet blev teatern faktiskt en tillgång för flertalet.

Lika fullt som centerpartiet ställer upp för riksinstitutionerna i Stockholm gör vi det för teater-, dans- och musikinstitutioner ute i landet. Dessa har nämligen, på samma sätt som Operan och Dramaten, drabbats av stora lönepåslag. Vi ser det som positivt att lönerna förbättras för grupper som har en lång och dyr utbildning men låga löner. Det är därför vi anser det nödvändigt att redan nu göra ett extra lyft.

Anf. 49 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! I vissa avseenden håller jag med Anders Nilsson: I sådana här debatter, där olika anslag berörs, löper man en risk att omvandla kulturdebatten till en debatt som påminner om prissättningen av olika specerivaror och på så sätt förlora helheten.

Men jag vill hävda att vpk har en helhetssyn. Vi anser att årets budgetförslag bör ses mot bakgrund av det mycket kraftigt ökade kommersiella inslaget på kulturområdet. Vi håller faktiskt på att översvämmas av en kommersiell, främmande och massproducerad kultur, som hotar den svenska kulturen, som hotar den svenska kulturella och nationella identiteten.

Årets kulturanslag skall ses mot bakgrund av den stora debatt som inte minst kulturarbetarna i Sverige förde på höstkanten före valet. Genom Hans Alfredson varnade de för att de historielösa och identitetslösa skara i

Sverige ökar på grund av den torftighet som det svenska kulturanslaget medför.

Mot denna bakgrund, och i medvetenhet om att kulturen är den högsta formen av idédebatt och ideologisk debatt, anser vi att man borde kunna bifalla våra blygsamma krav om en ökning av olika kulturanslag, exempelvis till Riksteatern, som Anders Nilsson apostroferade, till de fria teatergrupperna och till de lokala teater-, musik- och dansinstitutionerna. Det anslaget vill vi öka med blygsamma 10 %.

Mot denna bakgrund anser vi att regeringens ökning av anslaget – som i många fall knappt överstiger inflationskostnaderna – snarare är ett uttryck för en socialdemokratisk syn på kulturen än ett bevis för landets dåliga ekonomiska resurser. Ett av världens rikaste länder har alltså inte råd att satsa mer än vad regeringen har föreslagit på kulturen!

Anf. 50 ANDERS NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag erkänner gärna att jag kanske inte lyssnade så väl som jag borde när det talades om Riksteatern. Men när det gällde att väcka motioner med anledning av budgetpropositionen var det inte särskilt mycket hos Riksteatern som engagerade de borgerliga. Det är värt att notera.

I mitt anförande, Alexander Chrisopoulos, tog jag både i inledningen och i avslutningen upp det kraftiga tryck på ökade kulturinsatser som finns. Det är ett uttryck för ett mycket stort kulturintresse i Sverige. Det ser jag som ett hälsotecken. Det vore mycket värre om inte detta tryck fanns. Det skulle nämligen betyda att ingen egentligen frågade efter kulturella begivenheter.

I fråga om situationen i Skaraborg, Ingrid Sundberg, är min uppfattning att det ligger en poäng i det förhållandet att lokala och regionala instanser är med och satsar. Jag tror inte att det är lyckligt för vare sig Västsverige, Skaraborg eller för kulturintresset i dessa områden att en gudom stiger ned och ordnar fram pengar. Det är bättre att människorna i Västsverige stiger fram och tar ansvar för kultursituationen i det egna området.

Jan-Erik Wikström säger enligt min mening något värdeslöst att Skådebanan skall prångla ut biljetter. Jag har nog uppfattat Skådebanans uppgift som en annan än att prångla ut biljetter, nämligen att stärka teater- och musikintresset bland olika grupper i samhället.

Anf. 51 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Det är bra om de fackliga organisationerna vill stärka intresset för teatern. Det kan göras på olika sätt, men det är inte säkert att det behövs statsbidrag för det. Jag tror inte det vore till gagn för Skådebanans verksamhet om vi närmare granskade det som ligger bakom den konkurs som man har drabbats av.

Sedan säger faktiskt Anders Nilsson att han efterlyser att oppositionen på ännu fler punkter skulle ha korrigerat regeringens budgetförslag. Han frågar ängsligt varför vi inte också väckte en motion om Riksteatern. Det är inte så, Anders Nilsson, att det är en allmän sport att korrigera regeringens budgetförslag, utan också vi har vårt budgetansvar att tänka på. Men man kan hamna i ett läge att man även om inte obegränsade medel står till

förfogande finner att man måste rycka ut. Det var den bedömning som fem partier gemensamt gjorde.

Det är enligt min mening litet säreget att från regeringspartiets sida inte vara nöjd med de motioner som vi har väckt, utan efterlysa ännu fler initiativ. Det är, måste jag säga, att bli hörd i överkant.

Prot. 1988/89:86
22 mars 1989

*Anslag till teater, dans
och musik*

Anf. 52 INGRID SUNDBERG (m) replik:

Herr talman! Jag instämmer i vad Jan-Erik Wikström senast sade. Låt mig tillägga att det verkar som om Anders Nilsson med sitt anförande ville skapa motsättningar så till vida att Riksteatern skulle vara en rent socialdemokratisk angelägenhet, medan man med varm hand överlämnade de två övriga nationalscenerna till de borgerliga partierna. Det vore en mycket olycklig uppdelning om vi skulle betrakta Dramaten, Operan och Riksteatern som på något sätt partipolitiskt anslutna eller att ansvaret för dem skulle ligga på olika partier. Så är det ju inte. Jag tyckte att Jan-Erik Wikström i övrigt klargjorde vår uppfattning i fråga om motionsskrivandet.

I fråga om situationen i Skaraborg delar jag faktiskt Anders Nilssons uppfattning. Vi moderater har alltid ansett att ansvaret för kulturpolitiken skall läggas så lågt som möjligt, i detta fall ute i kommunerna. Min förhoppning är således att kommunerna skall kunna bidra på något sätt.

Den gudom som jag tog fram i stället för att agera som primadonna på en föreställning tänker jag närmast skall vara den som går ut i kommunerna och försöker få dem att ta sitt ansvar. Jag tycker inte att staten skall ta hela ansvaret för Göteborgs kommande musikteater. I mitt exempel från Malmö påpekade jag vilket enormt upptagningsområde som teatern där har. Särskilt gäller det musikteaterföreställningarna. Jag tror att förhållandet skulle kunna bli detsamma i Göteborg.

Sista ordet är ännu inte sagt, sade Anders Nilsson förut. Jag får hoppas att det är ett riktigt konstaterande.

Anf. 53 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Anders Nilsson upprepade det han sade tidigare, nämligen trycket och behovet av ett levande och blomstrande kulturliv. Det kan vi vara överens om. Men vi i vpk nöjer oss inte med att bara konstatera det ökade trycket och motsvarande behov, utan vi ställer i debatten frågor om vad som görs för att tillgodose det ökade behovet. Gör regeringen tillräckligt eller inte? Det var vad jag försökte få fram i mitt anförande och i min replik.

Anf. 54 ANDERS NILSSON (s) replik:

Herr talman! När det gäller musikteatern i Göteborg är det inte fråga om kommunernas eller statens insatser, utan om kommunernas eller landstingets. Jag ser det som en uppenbar svårighet att få 17 kommuner i Skaraborg att enas om anslag till musikteatern i Göteborg. När inte det går blir den här teatern inte längre teater utan ren cirkus. Det kan i och för sig också vara bra, men det är en annan historia.

Jag vill poängtera att vi vad gäller Riksteatern har gjort flera tillkännagivanden i utskottsbetänkandet än de tre som Ingrid Sundberg nämnde. Vi gör ett tillkännagivande även beträffande Riksteatern. Jag förstår inte varför

Jan-Erik Wikström och Ingrid Sundberg argumenterar mot detta. I utskottets betänkande står de ju faktiskt bakom även detta tillkännagivande. Vad jag har frågat efter är varifrån initiativet kommer.

Anf. 55 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Den offentliga teaterdebatten handlar ofta om teaterns bristande resurser. Detsamma gäller debatten om dansens och musikens villkor. Det är i och för sig bra att behoven av insatser från offentligheten uppmärksammas, och det finns alla skäl att instämma i påpekandena om att resurserna är otillräckliga, att de praktiskt taget aldrig svarar mot de önskemål som finns och inte heller mot de kulturverksamhetens möjligheter som kan finnas.

Mindre bra är emellertid att debatten i regel förs mot bakgrund av bristfälliga fakta i fråga om vad som verkligen satsas. Myten om kulturektorn som den sektor som ständigt lider nederlag i budgetarbetet odlas, senast här av Alexander Chrisopoulos, som för att kunna odla myten måste bortse från alla fakta och siffror som redovisas för riksdagens ledamöter. Faktum är ju att knappast någon sektor av vårt offentliga liv har fått så stora reala förstärkningar under de gångna åren som just kulturektorn. Jag hävdar därmed inte att detta skulle vara tillräckligt och att vi har nått de mål som vi vill uppnå. Det har vi inte. Men kulturektorn har faktiskt inte varit föremål för nedskärningar. Jag förstår inte varför Alexander Chrisopoulos ständigt bluffar med korten.

Det anslag som vi diskuterar i dag kan tjäna som exempel på det. Budgetåret 1980/81 anslags av statsmedel i 1988 års penningvärde 901 milj. kr. till detta område. I år har regeringen i sitt budgetförslag anvisat 1 003 milj. kr. Till denna summa kommer de belopp som verksamheten disponerar av medel anslagna av landsting och kommuner. Ytterst är det en fråga om vad skattebetalarna erlägger, inte vad den ena och andra beskattningsnivån anslår. De senare beloppen har ökat väsentligt mer än vad statsanslagen gjort. En av diskussionspunkterna är ju att många landsting anser att de får betala för mycket i förhållande till staten. Men det betyder faktiskt att skattebetalarna svarar för hela summan.

Genomgående är alltså att kommunal- och landstingsanslagen har ökat mer än statsanslagen. Men även av statsmedel har området tillförts mer än vad som framgår av utbildningsdepartementets anslag. Kanske skall man någon gång också komma ihåg det. Statliga bidrag till teaterhusbyggen och omfattande insatser av arbetsmarknadsmedel för att ge flera konstnärer arbetsuppgifter kan tjäna som exempel.

Men man skall erkänna – och det gör jag – att det inom sektorn skett en förändring av fördelningen till förmån för kulturpolitikens decentraliserings- och regionaliseringsmål, för att använda en lätt byråkratisk term. Men även Operan har under perioden kunnat öka antalet anställda; där fanns spelåret 1982/83 drygt 667 årsanställda och spelåret 1987/88 drygt 713.

I regeringens budgetförslag har Operan och Dramaten föreslagits få full kompensations för kommande hyreshöjningar och vidare 10 % höjning av verksamhetsanslaget nästa år och utöver uppräknings för kostnadsökningar de därpå följande två budgetåren en nivåhöjning med 5 % vartdera året.

Anslaget skall dessutom enligt förslaget betalas ut i dess helhet den 1 juli, vilket möjliggör räntevinst. För att klara akuta problem föreslås engångsanslag på sammanlagt 14 milj. kr.

Att antalet arbetslösa inom teaterområdet har ökat under senare år är sant. Vi har all anledning att söka medverka till att skådespelarkåren får möjlighet att utöva sitt yrke. Men det bör trots allt noteras – och här bygger jag på de uppgifter som Svenska teaterförbundet har lämnat till regeringen – att samtidigt som antalet skådespelare som varit arbetslösa någon gång under året har ökat under de senaste åren, har också antalet skådespelare som haft arbete hela året och som inte varit arbetslösa någon gång under året ökat: mellan 1985 och 1987 ökade antalet som hade arbete hela året från 3 080 till 3 216 eller med 4,4 %. Vi har alltså fått fram 136 nya årsarbeten bland Teaterförbundets medlemmar under dessa två år. Detta är siffror som Teaterförbundet självt redovisar i sin statistik.

Jag vill på inget sätt underskatta de svårigheter som våra stora institutioner möter i sin vardag – men jag tycker att en faktabeskrivning som utgår från verkligheten är bättre som debattunderlag än kampanjens förenkling.

Att den senare har fått dominera vinterns debatt är uppenbart: Hur skall man annars förklara att ett parti som nästan maniskt avvisar alla satsningar i Stockholm – centern – plötsligt väljer att lägga ytterligare 20 kulturmiljoner i Stockholm? Hur kan det komma sig att praktiskt taget ingen i den offentliga debatten frågat moderaterna om deras motiv för att låta skolbarnen betala den ökade insatsen till Operan och Dramaten? Moderaterna kräver ju att anslaget för kulturverksamhet i skolan skall slopas. Det står i den motion som moderaterna väckt på skolområdet. 16 av 20 miljoner till Operan och Dramaten skall skolans kulturverksamheter betala.

Är det vidare ingen som funderar över hur det kan komma sig att Alexander Chrisopoulos – riksdagsledamot för Göteborg – starkt engagerar sig för att ge ökade statsanslag till Stockholmsinstitutioner liksom till Drottningholmsteatern, men iakttar en närmast missklädsam tystnad i debatten om en ny musikteater i Göteborg? Är opera i Göteborg finkultur som skall bekämpas medan den i Stockholm är av nationellt värde?

Har folkpartiet tänkt sig att reformerna någon gång skall finansieras, eller drömmer sig Jan-Erik Wikström tillbaka till den tid när han som utbildningsminister kunde lova ut statliga miljoner på kredit, att betalas med hjälp av en socialdemokratiskt upprättad återuppbyggnadsbudget? Har miljöpartiet lämnat alla sina principiella uppfattningar bakom sig när det fick plats i riksdagen – eller var det så att frånvaron av kulturprogram i partiet innebar mer än att programskriften saknades? Vi vet ju att så var fallet; saknades också tänkandet, principen bakom?

Nog finns det skäl att denna vår fundera över motiv och avsikter i den debatt som förs. För regeringens del vill jag klargöra att vi tänker fortsätta att efter måttet av resurser utveckla kultursektorns ekonomiska möjligheter. Allt kommer vi inte att kunna klara på en gång, men vi skall se till både att ökade resurser tillförs området och att våra efterträdare, de må vara socialdemokrater eller tillhöra andra partier, skall slippa betala de räkningar vi lämnar efter oss.

I det stycket skiljer sig socialdemokratiska budgetförslag från oppositionens.

Anf. 56 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Kulturministern har ställt vissa frågor direkt till mig, och jag tänker svara på dem.

Hur kommer det sig att Alexander Chrisopoulos är varm anhängare av ökade resurser till Dramaten och Operan i Stockholm medan han har iakttagit en pinsam tystnad vad gäller motsvarande institutioner i Göteborg? Ja, det förhåller sig så att Alexander Chrisopoulos aldrig har varit motståndare till sådana kulturinstitutioner som Operan och Dramaten, och Alexander Chrisopoulos har aldrig ställt stödet till de kulturinstitutionerna i motsättning till alla andra kulturyrtringar i landet. Alexander Chrisopoulos och hans parti har tagit klar ställning för utbyggnad av Operan i Göteborg, och det ställningstagandet råder det ingen som helst tvekan om.

Nu är kulturministern litet sur. Han har fått finna sig i att riksdagen har korrigerat det ursprungliga förslaget från regeringen, vilket innebar ett mindre anslag till Operan och Dramaten i Stockholm än vad kulturutskottet har bestämt sig för att förorda. Kulturministern har mycket svårt att svälja detta. Jag skulle råda kulturministern att, även om det bär emot, försöka acceptera det här. Sådana här överspända reaktioner talar inte till fördel för en kulturminister.

Nu säger kulturministern att vi satsar mycket efter måttet av våra resurser. Det vill jag på det bestämdaste bestrida. Sverige är ett av världens rikaste länder. I Sverige, där arbetarrörelsen är i regeringsställning, säger man sig värna om svenska folkets kultur och yttrandefrihet. Man säger sig värna om arbetarkulturen och om en utveckling som skall minska kommersialismens negativa verkningar. Har denna regering inte råd att satsa på kulturinslag som fria teatergrupper, Riksteatern och andra institutioner som vi debatterar i dag, mer än vad som motsvarar en knapp kompensation för inflationen? Det som vi föreslagit från vårt partis sida är en ökning med knappt 10 % av anslagen, och det anser vi vara realistiskt, dock inte i förhållande till våra resurser, som är mycket större än så.

Anf. 57 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Också jag fick under mina år som kulturminister vara med om att vid några tillfällen en riksdagsmajoritet ökade på kulturanslagen. Då kan man bete sig på olika sätt. Man kan vara glad över att det i riksdagen finns en sådan förankring för kulturen att man tacksamt tar emot detta stöd, eller också kan man göra som Bengt Göransson gör i dag: fäkta och slå vilt omkring sig. Inte ett argument i sak när det gäller anslagen till Operan eller Dramaten – den debatten är förlorad. Han ger i stället ett slags allmänt svepande kritik parti för parti.

Vad det gäller är att kulturutskottets majoritet på ett antal punkter har gått emot kulturministerns förslag. Man kan tveka om huruvida detta är baserat på ett misstag. Jag vill tro att det delvis är fråga om det. Man har inte förmått att analysera Operans och Dramatens ekonomiska situation. Men det kan också vara fråga om en medveten neddragning av verksamheten.

När man hör kulturministern fäktas här i dag, är det väl den senare teorin man får ansluta sig till. Det är inte ett gott ord om Operan och Dramaten, utan det är slag till höger och vänster. Så betar sig en förlorare.

Men det avgörande är ju till sist inte prestigen för den ena eller andra politikern, utan frågan är: Kan vi upprätthålla en konstnärlig nivå på verksamheten vid våra nationalscener? Vad har kulturministern att säga på den punkten?

Det är inte så att folkpartiet har lovat ut statliga miljoner på kredit. Vi kritiserades under valrörelsen av socialdemokraterna för att vi hade så strama budskap att man menade att vi var beredda att dra ner levnadsstandarden för människor. Man får väl ändå välja vilken argumentationslinje man för.

Nu har Svenska Dagbladet berett Bengt Göransson ett utmärkt tillfälle att svara på den kritik som har kommit fram i två artiklar av Peder Falk och Tomas Sander. Den ena artikeln är rubricerad "Illusionisten" och är illustrerad med ett foto av kulturministern. Den andra artikeln, betitlad "Göransson kallar minskning för ökning", slutar: "Bengt Göransson talar om 'satsning' och 'utbyggnad' medan verkligheten visar på motsatsen. Envist kallar han varje minskning för ökning, varje nedskärning för att 'kulturen lyfts fram' och framhåller sig själv som kulturens vän och förkämpe."

Jag tycker att det är för hårda ord. Jag vill försvara Bengt Göransson och säga att jag vet att han har en stark ansvarskänsla för det här området. Men han har gjort sina misstag, och då tycker jag att det är bra att riksdagen kan korrigera honom.

Anf. 58 INGRID SUNDBERG (m) replik:

Herr talman! Under de senaste dagarna har det kommit fram en mycket stark kritik mot kostnadsutvecklingen i skolan. Man har jämfört kostnaderna med elevbeståndet och med de resultat som skolan uppnår och konstaterat att kostnadsökningen har varit onödigt stor. Från socialdemokratiskt håll har det inte hörts några kommentarer till detta.

Om man däremot diskuterar kostnadsutvecklingen vid Operan och Dramaten, våra nationalscener, skall man nöja sig med att lyssna på kulturministerns anförande här, där han säger att i 1989 års penningvärde är ökningen så och så stor. Det finns trots allt möjligheter att konstatera vad det kostar att producera teater och opera och vad som har hänt med levnadsstandard och löner för arbetare på praktiskt taget alla kulturområden under samma tid. Det hänsynstagandet bör man göra.

Sedan gjorde kulturministern en hänvisning till vårt förslag att ta bort de konkreta kulturpengarna i skolan. Vi har år efter år i motioner framfört kravet på att kulturen inte får ligga som någon sorts löst tillskott till den ordinarie skolverksamheten utan att den skall vara integrerad med hela undervisningen i skolan.

Jag vill erinra om att under de senaste 50 åren har, oberoende av den socialdemokratiska kulturministerns speciella kulturpengar, elever och skolklasser gått på skolkonserter och teatrar, haft tillgång till fria grupper och gått på Operan. Vi ser ingen risk för att den möjligheten skulle uttömmas, om

kulturen i högre grad än vad som nu är fallet kunde ses som en viktig och varaktig del av hela det svenska skolarbetet.

Anf. 59 STINA GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill med anledning av kulturministerns anförande säga att nu önskar jag Operan och Dramaten arbetsro.

Den debatt som har pågått har varit nyttig på flera sätt. Den har lyft fram arbetsvillkoren för skådespelare och musiker. Den har lyft fram den korta framförhållning vad gäller medelstildelning som institutionerna hittills haft. Men debatten har också lyft fram vilken fin tillgång kulturinstitutionerna är för Sverige.

Ett bifall till centerns reservation 13 i det betänkande från kulturutskottet som vi nu behandlar skulle även ge de regionala institutionerna en arbetsro som de också väl behöver.

Anf. 60 KAJ NILSSON (mp) replik:

Herr talman! Kulturministern angriper miljöpartiet en aning aggressivt när det gäller principerna för vårt kulturprogram, innan vi haft tillfälle att presentera det. Jag har inte haft tillfälle att tala om vad vi föreslår i årets kulturbudget. Men jag skall försöka svara i alla fall och sedan återkomma efter den här rundan med våra synpunkter.

Miljöpartiet de grönas kraftiga satsningar sker i medvetande om att vi befinner oss i en starkt centralstyrd kultur, där det råder en socialdemokratisk-borgerlig kulturhegemoni. Den fungerar som ett slags kulturmonopol.

Sådana monopol vill vi bryta upp. Ett led i denna strävan är att satsa på regional och lokal nivå när det gäller kulturpolitiken. Det gäller alltså att stimulera kommunerna och regionerna till ett intensivt kulturliv, för viktiga möten inom kulturen sker bäst i liten skala, i små grupper, under medverkan av professionella och amatörutövare av konsten.

Kulturen och konsten måste få komma in i människors vardagsliv på ett helt annat sätt än hitintills. Där har bl.a. det som vi pratat om i dag, de fria teater-, dans- och musikgrupperna, en mycket stor betydelse med sitt engagemang och sitt kunnande.

Jag skall be att få återkomma sedan med vår syn på den aktuella kulturbudgeten.

Anf. 61 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Kulturen i skolan, säger Ingrid Sundberg, får inte vara något löst tillskott. Den skall vara en väsentlig del av skolans verksamhet, och därför förtjänar den inga anslag!

Stina Gustavsson önskar Operan och Dramaten arbetsro. Det gör också jag. Jag tycker att det är viktigt att vi har en bra opera. Men jag noterade att när Stina Gustavsson gick in och argumenterade i sak för viktiga ting, var det kultur i vardagslivet. Det kan väl knappast vara att resa med turistbuss till Malmö Stadsteater och titta på "Kiss me Kate", det evenemang som Ingrid Sundberg åberopade.

Kaj Nilsson säger i sin replik att miljöpartiet vill bryta upp kulturmonopolen och understryka att de viktiga mötena sker i liten skala. Ja, det var mot

den bakgrunden som jag ställde mig frågan hur det kommer sig att miljöpartiet då väljer att göra en så stor satsning på två centrala institutioner.

Jag invänder inte mot satsningarna på de stora institutionerna, men jag tycker att det är intressant om det ändå finns någon princip, någon tanke bakom de ställningstaganden man gör. Debatten blir enklare och redigare och lättare att föra till konstruktiva beslut, om man har känslan av att det finns en avsikt och en tanke, annat än den kommande omröstningen i riksdagens plenisal. Det var detta som jag pekade på.

Med anledning av det Alexander Chrisopoulos sade noterar jag att vpk tar ställning för en opera i Göteborg. Vpk tar ställning till förmån för allt, det vet vi. Men jag konstaterade att Alexander Chrisopoulos inte har varit särskilt aktiv när det gäller att medverka i en mycket viktig opinionsbildning, som hade kunnat påverka det olyckliga beslut som fattades i Skaraborg.

I det stycket är det på det sättet att de politiker, framför allt regionala politiker, som starkt har engagerat sig där – det gäller både socialdemokraten Lars Johansson och centerpartisten Kent Johansson – har satsat en enorm politisk kraft och prestige för att få igenom ett beslut i Skaraborgs län. Praktiskt taget ingen har hjälpt dem i den argumenteringen.

Jag har följt debatten i tidningarna i Skaraborg och känt en viss beklämning över att politikerna som engagerat sig för en lösning lämnades så i sticket, när så många några månader tidigare var beredda att göra uttalanden om de viktiga insatserna. Det var i den debatten som jag saknade Alexander Chrisopoulos.

Sedan tycker jag att man skall vara korrekt med fakta. Eftersom Alexander Chrisopoulos stiger upp och säger att vi inte har råd att satsa på fria grupper och att anslagen har minskat, kanske jag bör påminna om att under de år som jag har haft möjlighet att lägga fram förslag har anslagen till fria teatergrupper tredubblats. Men jag erkänner att det inte räcker för dem. Det är inte tillräckligt. Men det är de höjningar som jag har sett möjliga att föreslå, och då tycker jag att man kan vara litet generös. Jag ber om ursäkt, Alexander Chrisopoulos, om jag i det stycket låter stingslig, men om ett anslag tredubblas och detta i talarstolen utmålas som en katastrofal sänkning och urholkning, då förbehåller jag mig faktiskt rätten att på den punkten peka på att det inte är sant. Anslagen har tredubblats, men det räcker inte – därom kan vi vara överens.

Jan-Erik Wikström klagar över att jag inte har ett argument i sak. Men jag har ju inte någon möjlighet att i riksdagen, med en ersättare på min plats nr 207, lägga fram förslag om andra anslagstilldelningar än de som utskotten går fram med. Jag har respekt för riksdagen, men jag tycker att det har funnits skäl för mig att i den här debatten ändå redovisa de diskussioner som förts och de bakomliggande motiven och också fundera över varför debatten har förts som den har förts.

Jag sade om Operan och Dramaten att det inte gynnar någondra av dem att man kallar ökningar för nedskärningar. Sedan får man diskutera ökningarnas storlek och om de är otillräckliga, men man skall faktiskt vara korrekt i sin verklighetsbeskrivning.

Det är naturligtvis riktigt när Jan-Erik Wikström säger att han inte har

lovat ut miljoner på kredit. Det har han aldrig gjort. Han har aldrig sagt på förhand att det var kredit det handlade om. Men när jag tittar på vad folkpartiet lovar för närvarande och ser Jan-Erik Wikströms stora programartikel om kulturpolitiken inför valet förra året, där folkpartiet under tre år framåt var berett att utöver nuvarande åtaganden satsa 100 miljoner nya kronor på kulturen, 33 milj. kr. om året, då inser jag att om det inte skall vara några miljoner på kredit, har ni praktiskt taget redan intecknat alla de reformmiljoner som skulle läggas på kulturpolitiken under treårsperioden, och det kanske inte var meningen. Därav drog jag slutsatsen att det kanske fanns en viss kreditrisk i sammanhanget.

Anf. 62 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Kulturministern fortsätter att försöka insinuera någonting om min aktivitetsnivå när det gäller satsningen på musikteatern i Göteborg. På något konstigt sätt antyder han att vpk visserligen har tagit klar ställning, men att Alexander Chrisopoulos inte har aktiverat sig tillräckligt mycket. Nu kan det ju hända att det skall uppfattas som en komplimang – han anser att mitt aktiva deltagande i denna verksamhet skulle påverka opinionsbildningen väldigt mycket och därmed lösa problemet – men jag tror inte det.

Vad han i övrigt vill insinuera förstår jag inte riktigt. Jag kan bara nämna att det f.d. kulturrådet i Göteborg, som aktivt har deltagit i kampanjen, är medlem av vårt parti och att det nuvarande kulturrådet också är vpk-medlem. De driver den här frågan aktivt.

Att jag har engagerat mig så mycket för Dramaten i Stockholm är fel; det har jag inte gjort alls. Motionen i den frågan är undertecknad av Bo Hammar och inte av Alexander Chrisopoulos. Anledningen till att vi agerar på det viset i vårt parti är att vi fördelar arbetet. Det behöver inte tolkas som att vi är oeniga. Den saken är det alltså tämligen ointressant att debattera vidare om.

Den andra frågan gäller vad man skall karakterisera som tillräckligt eller otillräckligt, som ökning eller minskning. Jag kan säga följande: Regeringen har i årets budgetproposition föreslagit en ökning av anslaget till fria teatergrupper med 2 milj. kr. Det är knappast över kompensationen för inflationen. Statens kulturråd föreslår en ökning med 16 milj. kr., detta för att rädda många fria teatergruppers verksamhet och bidra till att de skall kunna fullfölja sin konstruktiva roll som kulturinstitutioner.

Nu är frågan: Vad är det som skall karakteriseras som tillräckligt eller otillräckligt, som ökning eller minskning? Det är relativa begrepp som hela tiden måste ställas i förhållande till någonting annat. När vi talar om en kraftig ökning i enlighet med kulturrådets förslag på 16 miljoner – vi nöjer oss med 12 miljoner till de fria teatergrupperna – menar vi att den är nödvändig för att de fria teatergrupperna skall kunna fortsätta att existera och fullfölja sin konstruktiva roll inom kulturområdet, och så säger också kulturministern sig uppfatta det.

Anf. 63 KAJ NILSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag hade inte tänkt att debattera så mycket om nationalscenerna, men nu efterlyser kulturministern besked om varför vi satsar på dem. Det är vårt första tillfälle över huvud taget att ta ställning till teaterkulturen

här i kammaren. Inför risken att nationalscenerna skulle minska sin verksamhet stod vi mellan två mindre goda ting: att klara verksamheten med vårt stöd, åtminstone det här året, eller låta bli. Vi valde alltså att stödja nationalscenerna.

Vi gör det inte okritiskt. Vi efterlyser att nationalscenerna skall turnera mer i landet, och vi tycker det är ett bra förslag att de också skall bidra mycket mer till TV-teatern. Vårt stöd är alltså villkorat.

Men vi kan inte gå med på att se att ett stort antal högt kvalificerade konstnärer inom olika fack – teater, dans, musik – med en utbildning som är en av de kostsammaste som vi har i landet i viss utsträckning skulle gå och stämpla i arbetslöshetskassorna, när de kan ge oss unika upplevelser, ja, de främsta upplevelserna inom sina speciella områden. Det är förklaringen till att vi stod upp till stöd för fempartimotionen. Det deltagande som vi har bidragit med har ju också haft det goda med sig att kulturministern själv och det socialdemokratiska partiet har kommit in på precis samma linje.

Anf. 64 STINA GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Kulturministern sade att jag i mitt anförande endast uppehöll mig vid kulturteater i vardagslivet. Dagens protokoll kommer med all säkerhet att utvisa att så inte var fallet. Men om man från socialdemokraternas sida är beredd att stödja kultur i vardagslivet, hälsar vi det naturligtvis med tillfredsställelse från centerpartiet, eftersom vi i ett kommande betänkande kommer att behandla just ett anslag för detta ändamål.

De övergripande kulturfrågorna, som till och från har dykt upp här i debatten, kommer senare att behandlas i kammaren, och till dess får väl kulturministern också ge sig till tåls.

Anf. 65 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Jag vill nog hävda att det i den fempartimotion där jag står som första namn ges en alldeles korrekt verklighetsbeskrivning av vad som skulle ha hänt för Operan och Dramaten, om regeringens budgetförslag gått igenom. Det är på den punkten jag har efterlyst argument, för man kan ju inte vara sur över att riksdagen plussar på, om man samtidigt inser att anslagen har varit otillräckliga. Det är i den debatten jag menar att Bengt Göransson egentligen inte har deltagit på allvar.

Det är inget fel att säga: "Vi räknade fel. Vi förutsåg inte konsekvenserna av detta." Det tycker jag mycket väl att man kan göra. Men hela tiden finns ändå misstanken att man medvetet önskade en neddragning av verksamheten. Den ligger inte kulturministern så nära om hjärtat som den uppenbarligen gör för företrädare för de andra partierna.

Jag vill fråga kulturministern, som ju har ännu en replik: Är det bra att Operan och Dramaten har fått denna förstärkning så att de inte behöver friställa konstnärslig och annan personal ganska omgående?

Kulturministern har haft ett alldeles unikt tillfälle – 100 milj. kr. serverade på ett silverfat att fördela som han själv önskar. För att hjälpa honom har jag och många andra försökt att under hösten tala om, var behoven finns. Det har genomgående varit fråga om konstnärsstödet, kulturminnesvården och de regionala institutionerna. Till dem ges det egentligen ingenting. Det

kommer möjligen medel i kommande budgetar. Men jag hade inte väntat mig ett förslag, som närmast skulle vara ett dråpslag för nationalscenerna.

För mig är det här inte en fråga om att spela ut regionerna mot Stockholm, utan det är på något sätt ett test på den konstnärliga medvetenheten. Vad är det som nationalscenerna representerar? Jo, det är det professionella kunnandet på dramatiken och musikdramatikens område. Om inte ett land som Sverige har råd att bibehålla denna konstnärligt medvetna nivå, är vi väldigt illa ute. Jag skulle önska att den här debatten – i vilken jag inte deltagit i tidningspolemiken, utan medverkat till en motion och riksdagens kommande beslut – skulle leda till att vi blev överens om att gemensamt slå vakt om att de två nationalscenerna och de tre nationalteatrarna skall kunna fortsätta att fungera på en bibehållen verksamhetsnivå med den konstnärliga integriteten i centrum.

Anf. 66 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Stina Gustavsson har uppenbarligen missuppfattat mig. Jag sade inte i min replik att Stina Gustavsson uteslutande uppehöll sig vid kultur i vardagslivet. Jag noterade bara den emfas med vilken hon betonade verksamheten, eller möjligen projektet Kultur i vardagslivet – jag vet inte vilket som avsågs. Jag ställde mot den bakgrunden frågan hur hon då såg på den prioritering hon hade gjort vad gäller anslagsfördelningen.

Jan-Erik Wikström ställde en mycket rak fråga: Är det bra att Operan och Dramaten har fått ökade anslag? Ja, det är bra, obetingat bra. Jag har emellertid fört ett resonemang om våra diskussioner om den kulturpolitiska utvecklingen och betonat att den mår bäst av att vi för diskussionen mot bakgrund av korrekt återgivna fakta.

Det är mycket värdefullt att kulturen uppmärksammas och att kultursektorn i dag anses ha ett så stort uppmärksamhetsvärde att den blir föremål för en så pass intensiv diskussion som varit fallet under den gångna vintern. Det har jag naturligtvis anledning att som ansvarig kulturminister fundera över. Det är viktigt att påminna om, bl.a. när det gäller förslagen om kulturarbetarna, att vi mot bakgrund av en analys kommer att se till att 300 friska miljoner kommer ut och gör nytta och kan medverka till att förändra strukturer. Detta kan bidra till utveckling och vi kan med hjälp av de miljonerna locka fram ytterligare medel från andra håll. Det får inte innebära att det sker såsom mellan kommunicerande kärl – 300 milj.kr. från staten lyfter bort 300 milj.kr. från kommunen eller landstinget. Om så vore fallet vore det meningslöst med en sådan satsning, och detta är skälet till att vi vill ha en ordentlig analys.

Ett sådant löfte om 300 friska miljoner väcker naturligtvis mycket stora förväntningar, och det leder också till att man för varje ny miljon får förväntningar som egentligen motsvarar 10 milj.kr. Detta är naturligtvis ett ytterligare exempel på de stigande förväntningarnas missnöje som Tage Erlander en gång talade om. Det missnöjet möter vi. Den debatten är jag beredd att ta, och jag inser att vi kommer att få den. Vi kommer på vissa punkter att få en strid om fördelningen. Den socialdemokratiska regeringen är beredd att ta både debatten och emellanåt striden, men vi hoppas också på de många konstruktiva och goda lösningarna. I det stycket kommer vi inte att

väja. Vi kommer att fullfölja vårt åtagande att tillföra kultursektorn 300 friska miljoner under denna valperiod.

Prot. 1988/89:86
22 mars 1989

*Anslag till teater, dans
och musik*

Anf. 67 LOLA BJÖRKQUIST (fp):

Herr talman! Det är trevligt att kulturministern trots allt är här i dag. Det visste jag inte när jag skrev mitt inlägg.

Det finns en utmärkt dansensemble vid Östergötlands länsteater, och det finns en motion, 1988/89:Kr326, som handlar om denna och som är fogad till betänkandet.

Efter det att utredningen om musikteater kom år 1975 sågs Östgötabaletten som ett mönster för en metod att stegvis bygga ut dansteatern. Tanken var att det skulle tillkomma fler dansensembler i regionerna för att just stärka dansens ställning i landet. Men Östergötlands länsteater är alltså den enda länsteater som har en egen dansensemble. Den håller en hög klass, och den har genom åren haft en mycket varierande repertoar.

Trots detta har dansen som konstform svårare att locka en storpublik, och därmed blir de inspelade recetterna mindre än när man spelar teater.

Kulturminister Bengt Göransson har själv i budgetpropositionen påpekat att dansverksamheten har det besvärligare, eftersom publiken fortfarande är ovan att se dansföreställningar. I besparingstider kan det vara lätt att snegla mot den verksamhet som inte alltid drar fulla hus. Östergötlands länsteater har precis som alla andra regionteatrar drabbats av rejält ökade kostnader de senaste åren. Vid vår teater finns ett stort antal anställda. Det finns ungefär 220 årsarbeten, vilket innebär att det finns ca 300 personer. Av dessa hör 13 till balettensemblen – 10 dansare, 1 koreograf och 2 tekniker. Dansarna har speciella lokaler för repetitioner, och det finns en ljudstudio.

Det finns inga särskilda grundbidrag som går specifikt till baletten. Dessa grundbidrag fastställdes för Östergötlands länsteaters del redan på 1970-talet, och antalet grundbidrag har sedan dess inte ökat i antal. Eftersom Östergötlands länsteater har en så stor ensemble har man också nått taket, och man får inte 55 % av bidragsunderlaget i statsbidrag, utan det ligger snarare på 36–38 %.

Kulturministern vill stödja danskonsten bl.a. genom att ge den ett eget Dansens hus i Stockholm. Det välkomnar nog de flesta. Men regeringen har nu möjlighet att också stödja den danskonst som finns utanför Stockholm genom att, som vi i folkpartiet föreslår, utöka grundbidragen och bl.a. rikta dem till just dansensemblen vid Östergötlands länsteater.

Jag vill i detta sammanhang också påpeka att det är viktigt att den utredning som bl.a. skall se över grundbidragen arbetar skyndsamt. Jag kan också nämna att vår teaterchef, Hans Bergström, har långt framskridna planer när det gäller utveckling av dansensemblen. Östergötlands länsteater vill utveckla sitt samarbete med andra regionteatrar i Östergötland och erbjuda dem balett-föreställningar både för barn och vuxna. På så sätt kommer fler att få ta del av konstformen dans och baletten får också en mer jämnt fördelning i sin spelplan.

Genom att Skådebanan i Stockholms län har försatts i konkurs frigörs ca 3,3 milj. kr. till andra ändamål. Statsrådet Bengt Göransson har föreslagit att de medlen skall användas till teaterfrämjande verksamhet. Detta uttalande

har utskottets majoritet stött, och man överlåter helt åt regeringen att ta ställning till hur de medlen skall disponeras.

Vi i folkpartiet föreslår bl.a. i motion Kr229 att medlen skall användas till ett ökat antal grundbelopp till teater-, dans- och musikinstitutioner såväl i Stockholm som i landet i övrigt. Vi föreslår dessutom att en del av dessa frigjorda medel kommer Östgötabaletten till godo.

Jag yrkar bifall till reservation 10 som är fogad till kulturutskottets betänkande nr 17. Reservationen följer upp förslagen i de tidigare nämnda motionerna.

Anf. 68 KAJ NILSSON (mp):

Herr talman! Jag noterar att kulturministern inte fortsatte att polemisera med miljöpartiet i fråga om nationalscenerna eller om stödet till fempartimotionen, och att min förklaring kan accepteras. Jag skall heller inte uppehålla mig särskilt mycket vid den frågan.

De olika förslag från miljöpartiet de gröna som tas upp i kulturutskottets betänkande nr 17 kan sägas vara signifikativa för vår inställning till den första budget om kulturen som behandlas här i kammaren. Vi hade hoppats på ett trendgenombrott för kulturen, på höjningar av anslagen till en märkbart högre nivå. Vi i miljöpartiet de gröna är beredda att satsa 100 milj. kr. mer än regeringen på kulturen. Vi lägger nästan hälften av pengarna på teater, dans och musik – saker som dagens betänkande handlar om.

Satsningar på teater och dans främjar decentraliseringen av verksamheten och beslutsfunktionerna inom kulturområdet och innebär att man möter eftersatta gruppers behov. Satsningarna ger människor möjligheter till egen skapande aktivitet och främjar kontakter mellan människor – saker som partierna är ense om vad gäller de kulturpolitiska målen, men vi vill gå ännu längre när det gäller pengarna.

Först vill jag uppehålla mig vid Riksteatern. Vi vill öka anslaget till denna med 16 miljoner mer än vad regeringen vill anslå, dels för att stärka Riksteatern i fråga om dess uppgift att leva upp till sin roll när det gäller att kunna stödja regional och lokal teaterverksamhet, dels för att kunna förmedla teaterföreställningar och gästspel av andra institutioner och ensembler. I betänkandet förekommer en skrivning från socialdemokraterna som jag uppfattar som en brasklapp tillkommen i sista stund, eftersom den gäller verksamheten nästa år. Vi vill alltså uppfylla Riksteaterns egna önskemål i den här budgeten. Det gäller nämligen att möjliggöra ytterligare tre vuxenproduktioner per budgetår, och det kostar 16 milj. kr. Genom Riksteaterns verksamhet kan människor på många orter, ofta för första gången, komma i kontakt med en levande teater. Det kraftiga tillskottet skulle också bättre balansera Riksteaterns ställning gentemot de båda nationalscenerna Dramaten och Operan, vilka har debatterats här tidigare. I och för sig har vi stött Dramaten och Operan, men av andra skäl. Den saken är dock redan slutdiskuterad.

När det gäller Dramaten och Operan har vi i miljöpartiet de gröna medverkat till att alla oppositionspartierna kunnat gå samman för att klara verksamheten vid de här nationalscenerna på oförändrad nivå. När det gäller stödet saknas det, som sagt, inte kritik.

Jag yrkar bifall till miljöpartiets reservation 2.

Nästa kraftiga höjning som vi i miljöpartiet föreslår gäller bidrag till de fria grupperna inom teater-, dans- och musikområdet. Där föreslår vi satsningar om 11 milj. kr. mer än vad regeringen anslår. Pengarna skall användas till ytterligare förbättringar av stödet till de här grupperna – främst till teatergrupperna med 8 milj. kr. och till de fria dansgrupperna med 3 milj. kr. Inom denna utökade ram hoppas jag att också Skånska teatern kan få ett utrymme.

De fria grupperna arbetar under svåra förhållanden. En fortsatt satsning på dessa är någonting som är mycket angeläget. Det ligger helt i linje med miljöpartiets ideologiska syn på kulturpolitiken. De här grupperna riktar i hög grad in sig på barn och ungdom och står för okonventionella budskap i kulturdebatten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vår reservation 21.

I samma syfte vill vi i miljöpartiet stödja regional teaterverksamhet i län som saknar egen länsteater – t.ex. Jämtlands och Hallands län. För att stödja regeringens satsningar föreslår vi ett tillskott om ytterligare 490 000 kr., så att båda teatrarna får lika stora bidrag – en halv miljon vardera. Det här är särskilt viktigt nu när utvecklingsplanen, som syftade till att statsbidraget skulle utökas när det gäller de mindre länsteatrarna, i princip har fullföljts. Därför yrkar jag bifall till miljöpartiets reservation 15.

I betänkandet sägs det att reservationerna ofta gäller frågor om medelsanvisningarnas storlek. När det gäller den skrivningen tolkar jag in ett "bara", alltså att det bara gäller medelsanvisningarnas storlek. Så kan det ju dock inte vara. Man har talat om de växande förväntningarnas missnöje. Men i skuggan av detta missnöje tystnar röster i kulturdebatten. Grupper upphör, grupper kan inte fungera. Regeringen säger att kulturen prioriteras i budgetpropositionen. O.K., låt oss då se till att det görs med besked!

Anf. 69 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! Lars-Erik Lövdén från Malmö, Barbro Evermo Palmerlund från Stockholm och jag har väckt en motion som berör stadsteaternas situation i nämnda städer. Motionen har av någon underlig anledning inte ansetts höra hemma i diskussionen om bidragen till regionala och lokala teatrar. I stället tas den här frågan upp i ett annat betänkande som kommer att presenteras senare. Jag vill bara å motionärernas vägnar markera att vi tycker att det är en konstig ordning. Det handlar ju faktiskt om hanteringen av bidragen.

I och för sig är det inte så konstigt att det har blivit så här, för redan efter kulturbeslutet 1974 sattes stadsteatrarna på undantag. Under de senaste åren har det varit en helt öronbedövande tystnad när det gäller stadsteatrarna. Vi har med jämna mellanrum försökt att bryta denna tystnad. Men vi har inte lyckats. Nu petar man alltså undan dem helt och hållet.

Det är bra att en översyn av grundbidragen äntligen kommer till stånd. Om jag förstått det hela rätt har arbetet påbörjats. Förhoppningsvis kan det hända någonting under tiden fram till nästa år. Men jag vill påpeka att den ekonomiska situationen för dessa teatrar är lika kritisk som den situation som andra befunnit sig i och som fått betydligt större uppmärksamhet i debatten.

Stadsteaternas situation bryr man sig tydligen inte särskilt mycket om. Det är inte fråga om de stigande förväntningarnas missnöje, utan det handlar om ett missnöje som vi har påtalat under ett antal år och som bara växer vid de aktuella teatrarna. Men, som sagt, vi får väl fortsätta debatten när det betänkandet tas upp som rör stadsteaternas situation. Återigen vill jag framhålla att det är märkligt att stadsteatrarna inte räknas till vare sig regionala eller lokala teatrar när det gäller stadsbidragen.

Anf. 70 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Utskottet har bl.a. av tidsskäl fått dela upp arbetet med de här frågorna. Det är bara av det skälet som den fråga som Inga-Britt Johansson tog upp inte behandlas i dagens betänkande. Jag tror att frågan kommer upp i det justeringsammanträde som kulturutskottet skall ha senare i dag. Man kan inte karakterisera det så, att vi på något sätt har åsidosatt de stora stadsteatrarna. Deras problem tas alltså upp i ett senare betänkande.

Anf. 71 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! Vi har fått den förklaringen under hand i dag. Men fortfarande tycker vi att det är konstigt att de här stora teatrarna inte finns med i diskussionen om fördelningen av penningarna i fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i ärendet.

Mom. 3 (medelsanvisningen till Bidrag till Svenska riksteatern)

Först biträdtes reservation 1 av Alexander Chrisopoulos – som ställdes mot reservation 2 av Kaj Nilsson – genom uppresning.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 282 röster mot 39 för reservation 1 av Alexander Chrisopoulos. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (beräkning av medel för artistförmedling m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 261 röster mot 62 för reservation 3 av Ingrid Sundberg m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 9 (beräkning av medel för fonogramproduktion)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Ingrid Sundberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (särskilda resurser för beställning av verk m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Jan-Erik Wikström och Margareta Fogelberg – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (stöd till skådebaneverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Ingrid Sundberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (uttalande om resurser för marknadsföring)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Ingrid Sundberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (viss teaterfrämjande verksamhet)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* hemställan i reservation 10 av Jan-Erik Wikström och Margareta Fogelberg, *dels* hemställan i reservation 11 av Jan Hyttring och Stina Gustavsson – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 12 av Ingrid Sundberg m.fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 17 (anslaget i övrigt till grundbidrag)

Först biträdades reservation 13 av Jan Hyttring och Stina Gustavsson med 44 röster mot 23 för reservation 14 av Alexander Chrisopoulos. 255 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 264 röster mot 59 för reservation 13 av Jan Hyttring och Stina Gustavsson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 18 (stöd till teaterverksamhet i län som saknar egen länsteater)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Kaj Nilsson – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (medelsanvisningen m.m. till Bidrag till fria teater-, dans- och musikgrupper)

Först biträdades reservation 20 av Alexander Chrisopoulos med 22 röster mot 21 för reservation 21 av Kaj Nilsson. 279 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 20 av Alexander Chrisopoulos med 41 röster mot 40 för reservation 19 av Jan-Erik Wikström och Margareta Fogelberg. 243 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 242 röster mot 40 för reservation 20 av Alexander Chrisopoulos. 41 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

8 § Föredrogs

kulturutskottets betänkande

1988/89:KrU20 Forskning (prop. 1988/89:100 delvis),

konstitutionsutskottets betänkande

1988/89:KU26 Överklagande av vissa förvaltningsbeslut av enskilda organ (prop. 1988/89:66) samt

Prot. 1988/89:86
22 mars 1989

*Inkomstbeskattning,
m.m.*

skatteutskottets betänkande
1988/89:SkU17 Godkännande av protokoll mellan Sverige och Finland om
ersättning för bortfall av kommunalskatt i vissa fall, m.m. (prop.
1988/89:30).

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

9 § Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1988/89:SkU20 Inkomstbeskattning, m.m.

Inkomstbeskattning, m.m.

Anf. 72 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Dagens inkomstskattdebatt är föranledd av motioner dels om inkomstskatten för 1990, dels om inriktningen av en mer långsiktig skattereform – eller skatteomläggning, beroende på de olika partiernas synpunkter.

Det finns anledning att först stanna vid 1990 års inkomstskatt. Vi kan konstatera att det är anmärkningsvärt att regeringen inte har lagt fram något förslag om vad som skall gälla för 1990. Det innebär i realiteten att man får en kraftig skärpning av skatteuttaget för alla inkomsttagare och naturligtvis också en skärpning av det totala skattetrycket, något som i och för sig alltid har legat i linje med socialdemokratisk politik. Nu har det ryktats, om jag får säga så, att regeringen faktiskt har, såvitt jag förstår på beställning av Landsorganisationen, övervägt marginalskattejusteringar för 1990. Någon information har emellertid inte lämnats till Sveriges riksdag som, såvitt jag vet, fortfarande har den hela och fulla beskattningsmakten. Det vore intressant att höra vad socialdemokraterna i riksdagens skatteutskott och de som har att företräda regeringspartiet i riksdagen har för uppfattning om denna fråga. Är det rimligt att regeringen bedriver skattepolitik och utfäster löften utanför riksdagens kammare, i stället för att för riksdagen i god tid redovisa vad som skall gälla för nästkommande år?

Det är inte bara från denna principiella utgångspunkt man kan kritisera regeringen. Det gäller också att lägga fast klara spelregler, exempelvis för de parter som nu har att förhandla om löneavtal för nästkommande år. Om man inte ger dem klara spelregler är det heller inte möjligt för dem att träffa avtal på rimlig nivå. Jag återkommer något till den frågan.

Som enda parti har moderata samlingspartiet lagt fram förslag för just 1990. En utgångspunkt för vårt skatteförslag för det året är, liksom när det gäller inriktningen av en mer långsiktig verkande skattereform, en sänkning av det totala skattetrycket. Detta är föranlett av att vi vill att alla skall ha sänkt skatt. Vi vill inte att man skall omfördela skattebördan, så att några får betala andras skattesänkningar.

Vi föreslår en sänkning av marginalskatten för alla – för de allra flesta heltidsarbetande föreslår vi en sänkning med sju procentenheter. Den skatteskala som skall gälla måste inflationsskyddas. Om skiktgränserna inte

relateras till konsumentprisutvecklingen innebär det en automatisk skattehöjning i efterhand. Dessutom innebär det att allt fler kommer upp i högre marginalskatteskipt. Vi föreslår dessutom ett första steg i införandet av ett grundavdrag för barn, så att hänsyn kan tas till försörjningsbördan vid beskattningen.

I det betänkande från skatteutskottet som vi nu har att behandla är vi fortfarande ensamma om konkreta förslag när det gäller 1990 års skatt. Jag vet att Birger Schlaug kommer att ha vissa invändningar mot detta, men låt oss ta den debatten senare, när den kommer upp. Jag kan ju redan nu säga att det är ett realistiskt förslag som läggs fram från det partiets sida.

Det är mycket beklagligt att inga förslag om 1990 års skatt läggs fram. Det finns en uppenbar risk, trots att ett avtal nu har träffats mellan SAF och Landsorganisationen på en nivå som i och för sig kommer att bli alltför hög när det gäller bruttolönekostnaden. Men flera avtal kvarstår att träffa, och man har inte lagt fast spelreglerna. Den begränsade marginalskattesänkning som regeringen tycks överväga räcker heller inte till för att garantera lugnet när det gäller 1990 års avtal i detta avseende. Det förslag vi moderater har lagt fram innebär att man kan få ett väsentligt trendbrott i lönebildningen, bl.a. genom att skattetrycket samtidigt sänks, så att man får en skattesänkning både när det gäller skattesats och krontal. Med vårt förslag kan man t.o.m. – jämfört med oförändrade marginalskatter och inget inflationskydd – åstadkomma en nedgång av bruttolöneökningarna i storleksordningen från 6,1 % till 0,7 %, under förutsättning av normal inflationstakt och 1 % reallöneökning efter skatt. Det ger alltså en grund för ett trendbrott i lönebildningen och därmed en förbättring av den svenska konkurrenskraften.

Detta om 1990 års skatter. Det skulle vara intressant, som sagt var, att höra Anita Johansson, som företrädare för socialdemokraterna, kommentera varför socialdemokraterna och regeringen inte vet vad man vill när det gäller 1990 års skatter.

I flertalet motioner läggs också fram förslag om inriktningen av en långsiktigt hållbar skattereform – eller, för vissa partier, omläggning av skattestrukturen i sig. Samtidigt pågår ett intensivt utredningsarbete. Tre utredningar arbetar med företagsbeskattningen, inkomstbeskattningen i övrigt och indirekta skatter. Vad som diskuteras i utredningarna har, på vägar som man kan fundera över, kommit ut. Det gör det omöjligt att föra en debatt om en långsiktig skatteomläggning – eller skattereform – utan att ta hänsyn till vad som är känt om utredningsarbetet. Låt mig dock först lägga fast några utgångspunkter för den diskussionen.

I Sverige svarar det höga skattetrycket tillsammans med skattesystemets utformning för stora problem. Ett problem är vi tyvärr alltför ensamma om att ta upp i debatten. Det gäller valfriheten för enskilda människor. Vi har den klara uppfattningen att man måste förbättra enskilda människors valfrihet. Det måste ske genom att man bryter upp monopol och avreglerar på den offentliga sektorn, tillåter alternativ och stimulerar konkurrens. Men detta innebär också ett krav på att man sänker det totala skatteuttaget, så att medborgarna får disponera en större del av sina egna inkomster efter skatt. Därigenom ökas den enskildes valfrihet.

Skattesystemet och skattetrycket orsakar dessutom stora snedvridningar i samhällsekonomin. De snedvridningarna leder till sämre utnyttjande av de resurser som redan existerar. De leder också till en sämre tillväxt av våra totala resurser. Det blir alltså ett sämre utnyttjande av de resurser vi har och mindre tillväxt för framtiden. Skattesystemet är dessutom utformat så att hänsyn inte tas till försörjningsbördan.

De problemställningar jag nu har redovisat existerar. Det gläder naturligtvis oss moderater att socialdemokraterna har blivit uppmärksammade på åtminstone problemet när det gäller snedvridningen. Vi hade väl hoppats på, men kanske inte väntat oss, att man skulle intressera sig för människornas valfrihet. Fortfarande är socialdemokraterna det parti som vill cementera offentliga monopol och behålla politikerstyre genom högt skatteuttag. Men socialdemokraterna har i vart fall intresserat sig för de snedvridningar som uppkommer i samhällsekonomin. Det innebär att även socialdemokraterna inser att de alltför höga marginalskatterna, skatten på inkomstökningar, måste dras ned. Vi välkomnar socialdemokraterna till de förslag vi sedan många år har väckt i riksdagen, som innebär att man bör slopa den statliga inkomstskatten för flertalet inkomsttagare och ha en högsta marginalskatt på 50 % - 20 % statlig skatt plus kommunalskatt. Det kan bli något högre än 50 %, eftersom inte minst socialdemokratiska kommuner i snabb takt höjer kommunalskatten. Det finns många exempel på detta.

Men man vill naturligtvis inte sänka skattetrycket. Bortsett från valfrihetsaspekten leder denna vägran till andra negativa effekter. För det första kan man inte i tillräckligt stor omfattning motverka snedvridningen av samhällsekonomin. Även om marginalskatterna är det stora problemet, sätts genom det totala skatteuttaget en gräns för möjligheten att dra ned marginalskatterna. Om man skall göra en rejäl skattereform, måste det totala skatteuttaget minska. Dessutom leder en skatteomläggning inom ramen för ett oförändrat skattetryck till att några får betala andras skattesänkningar. Det är inte möjligt att kalibrera en skatteomläggning så att ingen vinner och ingen förlorar eller så att alla vinner. Det kommer att bli några som får betala andras skattesänkningar. Det tycker vi är orimligt. Vi vill sänka skatten för alla.

Den första frågeställningen gäller alltså om det vi skall diskutera på det långsiktiga planet är en skattereform som måste innebära ett sänkt skattetryck eller en skatteomläggning inom ramen för ett oförändrat skattetryck. Vår inställning är naturligtvis klar - sänkt skattetryck. Socialdemokraterna är alldeles uppenbart intresserade av ett oförändrat och på sikt sannolikt ett höjt skattetryck.

För en skattereform eller en skatteomläggning kan det sedan anges flera andra mål. Jag skall nämna tre viktiga, som jag tror att vi i realiteten är överens om.

Det första målet är att skapa ett skattesystem, givet ett visst skattetryck, som kan öka den ekonomiska effektiviteten, så att ekonomin fungerar bättre. Vi får då en snabb resurstillväxt och ett bättre resursutnyttjande.

Det andra målet är att uppnå en anpassning till omvärlden med tanke på att Sverige redan i dag är en öppen ekonomi. För att Sverige skall hålla sig kvar på en nivå med någorlunda hög standard måste Sverige i än högre grad än

tidigare anpassa sig till vad som händer i omvärlden. Det har ju redan fattats ett principbeslut om att avskaffa valutaregleringen.

Det tredje målet är att minska utrymmet och intresset för vad jag skulle vilja kalla överdriven skatteplanering.

Nu måste man notera att dessa tre mål är motstridiga. De är särskilt motstridiga vid ett högt skattetryck i Sverige jämfört med omvärlden. Det innebär att man måste prioritera mellan målen. För oss moderater är det då självklart att vi i medborgarnas intresse prioriterar en förbättrad ekonomisk effektivitet och en sådan anpassning till omvärlden att levnadsstandarden inte försämras och så att det ges möjligheter att trygga välfärden.

Då är det naturligtvis bra att socialdemokraterna, som jag har sagt tidigare, nu har insett att marginalskatterna måste sänkas. Men följderna av att man först och främst helt prioriterar motivet att minska utrymmet för skattearbitrage och skatteplanering kombinerat med ett oförändrat skattetryck leder till slutsatser på andra områden som är förödande både för enskilda medborgare och för samhällsekonomin.

Genom läckor från utredningsarbetet har det blivit känt att man från socialdemokratiskt håll överväger en mycket kraftig skärpning av bostadsbeskattningen, framför allt när det gäller småhus och bostadsrätter, men denna skärpning kommer också att påverka dem som bor i hyreslägenheter. Det rör sig om en skatteskräpning i storleksordningen 10 miljarder. För ett parti som i valrörelsen för ett halvår sedan lovade att det inte skulle bli ett fullt genomslag av fastighetstaxeringen 1990 för småhus måste det ändå vara litet svårt att nu plädера för en skatteförändring på bostadssidan som faktiskt innebär större skattehöjningar än vad som följer av fastighetstaxeringen och oförändrade skatteregler.

Jag skulle vilja fråga Anita Johansson: Är det så snart ni bryter vallöften? Bortsett från de enskilda människor som kan komma i kläm genom ökade kostnader för boendet och genom prisfall på fastigheter, innebär detta naturligtvis ett minskat intresse för sparandet till och i egen bostad. Det är i sin tur negativt för samhällsekonomin.

Sparandet missgynnas också på annat sätt av de tankegångar som präglar de socialdemokratiska utredningsledamöterna. Socialdemokraterna har lagt fram förslag om en kraftig skärpning av beskattningen av pensionssparandet. De vill att avkastningen skall beskattas med 20 eller 30 %. Var de kommer att landa är svårt att i dag säga. Denna beskattning av pensionssparandet kommer naturligtvis att drabba de personer som i avtalspensioner eller i enskilda frivilliga pensionsförsäkringar under en lång tid har satsat på att trygga ålderdomen. Deras förutsättningar rubbas väsentligt.

Socialdemokraterna missgynnar också det totala sparandet, eftersom ett sparmål, förutom den egna bostaden, också är att spara för sin ålderdom i form av pensionsförsäkringar, avtalsbundna eller frivilliga. En beskattning leder naturligtvis till ett minskat intresse för den formen av sparande.

Särskilt stora blir problemen när det gäller anpassningen till omvärlden. När man skärper beskattningen på svenska pensionsförsäkringar, vad hindrar då svenska medborgare att köpa utländska pensionsförsäkringar. Anita Johansson? Vi kommer att få ett utflöde av kapital från Sverige till andra länder. Hur skall socialdemokraterna lösa det problemet? Dels

missgynnas de som sparar, dels missgynnas hela samhället genom en minskning av sparandet, och dels är det risk för ytterligare negativa konsekvenser genom den bristande anpassningen till omvärlden.

Socialdemokraterna föreslår också en kraftig skärpning av beskattningen på framför allt riskkapital. Det är ganska märkligt i ett läge då Sverige behöver ett antal projekt som genom försörjning av riskkapital kan växa sig starka och ge sysselsättning i framtiden. Riskkapital kan snabbt flyttas, särskilt i ett läge då valutaregleringen har avskaffats. Jag skulle vilja ställa en fråga till Anita Johansson: Hur skall socialdemokraterna klara den situation som uppkommer när de än mer fjärrar sig från omvärldens beskattning av riskkapital? Jag har hört tidigare socialdemokratiska riksdagsledamöter offentligt beklaga att alltför få entreprenörer existerar och att alltför få små företag växer upp till stora. Samtidigt är socialdemokraterna beredda att göra det ännu sämre för entreprenörerna.

Vi moderater förespråkar en omfattande skattereform. Den har följande utgångspunkter: Skattereformen skall utformas så att alla får sänkt skatt. Den måste utformas så att hänsyn tas till enskilda människors ekonomiska situation. Människor måste kunna lita på att spelreglerna inte drastiskt försämras. Skattereformen skall utformas så att de mest skadliga effekterna av nuvarande system undanröjs eller minskas kraftigt. Det är därför marginalskatteerna skall sänkas genom att man slopar den nuvarande statliga inkomstkatten för de allra flesta och inför två statliga inkomstskikt, ett på 10 % och ett på högst 20 % statlig skatt.

Sedan måste man gå vidare och ytterligare sänka skattetrycket och skatteuttaget för individerna. Marginalsattesänkningarna måste omfatta inkomsttagare i låga och vanliga inkomstlägen för att ge en positiv effekt på lönebildningen. Skattereformen måste också innebära att inkomstbeskattningen utformas med hänsyn till olikheter i familjers olika försörjningsbördor. Det är därför som vi lägger fram förslag om ett grundavdrag för barn på 15 000 kr. vid den kommunala beskattningen. Socialdemokraterna har nu uppenbarligen tänkt att införa ett barnbidrag, naturligtvis finansierat genom andra skattehöjningar, det ligger ju i förslagets natur. Det blir en ytterligare rundgång och en höjning av skattetrycket. Varför är det fel att inrätta inkomstskattesystemet så att hänsyn tas till försörjningsbördor, så att barnfamiljerna får behålla dessa pengar före skatt?

När vi diskuterar utgångspunkter måste vi ha den internationella utvecklingen som utgångspunkt. Vi kan i längden inte vara isolerade med ett hårt skattetryck och höga marginalsatser. Vi måste också kunna tänka oss att genomföra en skattereform så att vi inte fjärrar oss än mer från de regler som gäller i omvärlden. Skattereformen skall självfallet utformas så att skatteflykt, skattefusk och överdriven skatteplanering motverkas. Det sker bäst om man sänker skattesatserna så långt möjligt. Det är genom sänkta skattesatser som man får ett allmänt minskat intresse för den typen av transaktioner.

Den reform vi förespråkar skall naturligtvis kompenseras när det gäller inkomstbortfallet i så måtto att man inte får negativa stabiliseringspolitiska effekter och, att bytesbalansförsämringen inte blir så kraftig, att man kommer i obalansproblem i detta avseende. Men då skall man mäta det

skattebortfall som uppkommer, inte statiskt utan med hänsyn till de positiva effekter reformen för med sig. Det innebär att de s.k. dynamiska effekterna vägs in vid beräkningen av det faktiska skattebortfallet vid en omfattande skattereform. Man måste också genomföra besparingar i den offentliga sektorn samtidigt som man avreglerar och bryter upp offentliga monopol och utnyttjar resurserna bättre.

Slutligen är vi naturligtvis beredda att även göra de förändringar i skattebaserna som följer av att marginalskatterna sänks, att man exempelvis får en enhetlig beskattning av vad som måste betecknas som lön.

Herr talman! Den omfattande skattereform som vi förespråkar innebär sänkt skatt för alla, en omvärldsanpassning och stora dynamiska effekter som kommer att gynna alla, kanske främst dem med låga inkomster.

Jag yrkar, herr talman, bifall till de reservationer med moderat medverkan som är fogade till betänkandet.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 73 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Herr talman! Bo Lundgren gav miljöpartiet en liten känga. Han talade väldigt mycket om de dynamiska effekterna av en kraftig marginalskattesänkning. Nu är ju de dynamiska effekter som Bo Lundgren talar om väldigt osäkra. Bo Lundgren utgår från att folk skall arbeta mer i lönearbetet. Övertidsarbete skall bli mera lönsamt, och man skall arbeta mera. Men det i sin tur för med sig andra dynamiska effekter, nämligen mindre frivilligt arbete i ideella organisationer, mindre egen barnomsorg, färre föräldra-kooperativa daghem, ökad stress, ökade sjukskrivningar och fler barn som får fler timmar utan föräldrakontakt. Detta riskerar man om man hela tiden skall jaga på att folk skall arbeta mera i lönearbete. Dessutom tvingar man i den skattemodell som moderaterna, folkpartiet och i viss mån socialdemokraterna tycks förorda låginkomsttagare, mest kvinnor, till lönearbete för att de skall kunna upprätthålla sin nuvarande konsumtionsstandard.

Anf. 74 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Genom sänkt skattetryck och sänkta marginalskatter skapas utrymme för valfrihet för människor också när det gäller valet mellan arbete och fritid. I det system som vi för närvarande har straffbeskattas arbete. Jag vet att miljöpartiet vill ha en skattereform, som bestraffar människor som arbetar mer än vad miljöpartiet anser att de skall göra. Det farliga med detta – och det är den stora invändningen – är att man med den inställningen får betydligt mindre resurser för att klara de svåra miljöproblem som vi har. Det krävs nämligen arbetsinsatser för att lösa miljöproblem. Det går inte genom att sitta och tänka och filosofera, vilket Birger Schlaug tycks vilja att människor skall göra, eller tvingar dem till att göra. Det går inte att lösa miljöproblem på det viset, för det krävs åtgärder och det krävs arbete.

Prot. 1988/89:86
22 mars 1989

*Inkomstbeskattning,
m.m.*

Anf. 75 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Herr talman! En del behöver nog tänka och filosofera mera. Det förstår jag efter att ha hört Bo Lundgrens resonemang.

Det här med valfrihet innebär också att man faktiskt skall kunna minska sin arbetstid i lönearbetet. Det intressanta är att de som förordar dessa kraftiga marginalskattesänkningar är så säkra på de dynamiska effekterna. Hur kan Bo Lundgren vara så säker på att det blir så som han säger? Det beror ju litet på hur människor reagerar.

Om man sänker marginalskatterna, sänker man också den totala skatten för människorna. Man skall alltså kunna upprätthålla sin nuvarande konsumtionsstandard och ändå sänka sin lönearbetstid. Tänk om folk gör så i stället, att man väljer att vara ledig t.ex. på torsdagar från lönearbetet, vill ha samma konsumtionsstandard och ta hand om sina barn. Hur går det då med Bo Lundgrens dynamiska effekter?

Anf. 76 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Som Birger Schlaug mycket väl vet vill vi moderater, liksom folkpartiet och centern, att man skall ha en chans att själv ta hand om sina barn om man så önskar. Vi vill skapa incitament och möjligheter till det i det system som existerar. Det intressanta är ju att all erfarenhet talar för att man får en positiv effekt på arbetsutbudet genom marginalskattesänkningar. Det tycker vi är positivt. Til syvende og sidst är vi beroende av att det görs arbetsinsatser för att vi skall kunna lösa olika typer av problem.

När man jämför Sverige med andra länder kan man knappast hävda att vi har en lång genomsnittlig arbetstid. Det är tvärtom jämfört med andra länder i Europa och andra västliga industriländer. Det är beklagligt att Birger Schlaug och miljöpartiet för en skattepolitik, som i realiteten minskar möjligheterna att lösa de stora miljöproblemen. Det tycker jag är det mest allvarliga.

Tredje vice talmannen anmälde att Birger Schlaug anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 77 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! I det betänkande som vi nu debatterar behandlar skatteutskottet ett sextiotal motioner på inkomstskattens område. Hemställen i detta betänkande erbjuder en beklämmande läsning. Den omfattar 35 moment, och i varje moment föreslås avslag på ett eller flera motionsyrkanden. Ofta föreslås avslag på motioner knippvis. Tala om motionsslakt!

Jag har ofta påtalat det sterila nej-sägande och den närmast totala menlöshet som skatteutskottets socialdemokrater lägger i dagen. Vid något tillfälle har jag talat om det förhållandet att vuxna människor, representanter för sitt parti i skatteutskottet och valda ledamöter i Sveriges riksdag, låter sig reduceras, krympas till ett regeringens transportkompani utan vilja, utan åsikt och utan tillstymmelse till kreativt tänkande och blir en anonym hop, vars högsta mål och mening här i livet är att genom beordrat knapstryckeri se till att inga förslag från oppositionspartierna – oavsett hur kloka de än må

vara – bifalls av Sveriges riksdag. Vilken fruktansvärt deprimerande uppgift här i livet!

Jag måste säga att jag lider med riksdagens talmän som under dessa betingelser skall se till att riksdagens anseende upprätthålls och att riksdagens ställning hävdas.

Alla dessa motioner utgör en katalog över avigsidorna, orättvisorna, felaktigheterna och orimligheterna i vårt nuvarande skattesystem, i vilket de fördelningspolitiska ambitionerna sparat ur så till den milda grad att t.o.m. en av arkitekterna bakom verket, finansminister Kjell-Olof Feldt, betecknat det som både perverst och ruttet.

Jag skall gärna medge att det krävs ett betydande mått av moralisk resning för att på det sätt som Kjell-Olof Feldt har gjort erkänna misstagen, sakligt pröva frågorna och lägga om kursen. För denna kursomläggning har finansministern mitt erkännande och folkpartiets stöd. Jag känner ett behov av att få detta sagt.

Herr talman! Jag måste väl i sanningens namn framhålla att motionskatalogen innehåller förslag som vi från folkpartiets sida inte kan ställa upp på. I en hel del frågor delar vi andra partiers åsikter. I andra gör vi det inte. Vi ställer t.ex. inte upp när miljöpartiet nu upprepar sina förslag till en närmast konfiskatorisk beskattning av människor med vad man brukar kalla medelinkomster. Man säger att skatten på arbetet skall sänkas, men i själva verket höjer man marginalbeskattningen, t.o.m. för människor med mycket, mycket blygsamma inkomster. Den skattepolitik som miljöpartiet står för har jag tidigare betecknat som böter för arbete, och jag står fast vid denna bedömning. Minsta lilla skärpning av miljöpartiets skatteskalor, och de hamnar naturligen i brottsbalken. Hur går talet om att skatten på arbete skall sänkas ihop med miljöpartiets skatteskalor?

Herr talman! Vi befinner oss nu mitt inne i årets avtalsrörelse. Från folkpartiets sida har vi under en följd av år i vår skattemotion under den allmänna motionstiden presenterat förslag till sänkningar av inkomstskatterna. Vi gör inte detta i år, utan vi utgår från att regeringen skall lägga fram förslag om en rejäl sänkning av marginalskatterna som ett led i den förhoppningsvis förestående inkomstskattereformen. Men inte heller i år har regeringen kunnat ta sig samman för att lägga fram ett förslag i samband med presentationen av budgeten. I stället nonchalerar man riksdagen och går ut till löntagarorganisationerna med ett villkorat förslag, som också följdriktigt bara ställt till röra i avtalsproceduren.

När skall regeringen egentligen lära läxan och presentera raka linjer på skatteområdet i tid före avtalsförhandlingarna? År efter år har vi nu kunnat notera välfärdsförluster beroende på att regeringen inte kunnat i tid lägga fram raka och klara besked. Det vore intressant om Anita Johansson kunde förklara vad detta hattande skall tjäna till.

Herr talman! Den motionskatalog som jag tidigare talat om förefaller detta år något tunnare än tidigare. Jag tolkar detta som att ledamöterna något håller igen inför det arbete som nu är i gång på skatteområdet.

I februari 1987 presenterade en arbetsgrupp i folkpartiet, som jag själv hade nöjet att ingå i, ett förslag till ett nytt skattesystem. Det byggde på en enhetlig skattesats med likvärdig beskattning av inkomster av skilda slag.

Tanken var den att den som var ute efter att genom olika transaktioner bringa ner skatten i slutänden skulle upptäcka att skatten trots alla fiffigheter ändå blev densamma. Vi valde skattesatsen 40 % bl.a. därför att vi förordade en – låt vara förenklad – real beskattning av kapitalinkomster.

I juni samma år presenterade så regeringen direktiven till det utredningsarbete som snart går in i sin slutfas. Dessa direktiv ansluter i väsentliga delar till de principer som folkpartigruppen tidigare presenterat.

I utredningen om reformerad inkomstbeskattning, RINK, tycks man nu ha stannat för en nominell beskattning av kapitalinkomster. Vi finner det därför befogat med en skattesats på 30 %, som utredningen föreslagit.

Även då det gäller företagsbeskattningen hade vi i folkpartiets arbetsgrupp föreslagit att man skulle ha en real vinstbeskattning. Eftersom detta inte blir fallet talar även det – och naturligtvis också fördelen av att ha en enhetlig skattesats – för att skattesatsen sätts till 30 %.

Det bristfälliga skattesystem med alla negativa effekter som vi dragits med under en lång rad år har kostat Sverige och svenskarna stora välfärdsförluster. Vi har från folkpartiets sida år efter år slagits för en reformering av skattesystemet, och vi har hittills arbetat – och kommer även i fortsättningen att i konstruktiv anda arbeta – för att nå fram till ett bra resultat.

Målet för skattepolitiken bör vara en kraftig sänkning av marginalskatterna. Taket bör sättas till 50 %. Alla inkomsttagare bör således alltid få behålla minst hälften av en inkomstökning. Ett annat krav från folkpartiet är att skatteskalan inflationsskyddas i syfte att förhindra att inflationen automatiskt skärper skatteuttaget. Utan inflationsskydd skärps både marginalskatten och genomsnittsskatten, och reformens värde urholkas snabbt för varje år.

Dagens skattesystem missgynnar sparande och gynnar skuldsättning. För att man bl.a. skall komma till rätta med detta bör de nuvarande inkomstslagen kapital, annan schablontaxerad fastighet samt tillfällig förvärvsverksamhet slås samman till ett inkomstslag. Jag minns att finansministern, när jag nämnde den här modellen under en tidigare debatt, i en replik till mig sade att han tyckte att det var ett intressant förslag. Senare kom det också att bli utredningsdirektiv för RINK. Skattesatsen för detta inkomstslag bör vara densamma som den marginalskattesats som gäller för huvuddelen av inkomsttagarna. Det blir då mindre lönsamt att låna, och sparande stimuleras.

Herr talman! Sedan socialdemokraterna återkom i regeringsställning har man dammsugit hela fältet i jakt på nya skatter, och gamla skatter som man skulle kunna höja. Skattetrycket mätt i procent av bruttonationalprodukten är i dag ca 55,5 %, trots att statsministern preciserat målet till 51,5 %. Folkpartiet kan inte acceptera denna skattehöjarpolitik. Skatteuttaget måste i stället snarast sänkas.

Folkpartiet är också i princip motståndare till all sambeskattning. Detta har lett till att vissa former av sambeskattning avskaffats. När det gäller förmögenhetsbeskattningen kvarstår dock sambeskattningen av makar. Denna bör slopas, och jag yrkar därför bifall till reservation 15.

Speciellt märkligt är det, tycker vi, att fosterbarns och fosterföräldrars förmögenhet sambeskattas. Fosterföräldrarna får ju inte disponera över

fosterbarnens förmögenhet. I akt och mening att rätta till denna felaktighet yrkar jag bifall till reservation 16.

Det är också enligt folkpartiets mening orättvist att barn som förlorat en av föräldrarna, eller båda föräldrarna, skall beskattas hårdare vid feriearbete eller inkomster av annat slag än barn som har båda föräldrarna i livet. Med hänvisning till att frågan behöver utredas vidare har en ändring förhållats år efter år. Detta är oacceptabelt, och jag yrkar bifall till reservation 17.

En bilförsäljare måste normalt köra den senaste årsmodellen för att kunna demonstrera denna för kunderna. En del taxeringsnämnder jämkar därför förmånsbeloppet, men andra gör det inte. Detta leder till en olikformig beskattning, som inte kan accepteras. Riksskatteverket bör därför få i uppgift att utfärda anvisningar som åstadkommer en likformig behandling vid taxeringen. Jag yrkar bifall till reservation 19.

Herr talman! Vid utformningen av skattepolitiken, arbetsmarknadspolitiken och annan lagstiftning som berör arbetslivet har vi från folkpartiets sida sökt tillvarata och utveckla de anställdas inflytande och meddeläggande i och intresse för det företag där de arbetar. Genom företagsanknutna vinstdelningssystem uppnår man på frivillighetens väg en rad fördelar för företagen, för de anställda och ur samhällsekonomisk synpunkt. Medarbetarnas intresse ökar. Det dagliga arbetet blir mer stimulerande, och företagets resultat förbättras. De anställda får också ett ägarinflytande i företagen, och enskilt sparande och ägande ökar.

Allt detta är effekter som vi i folkpartiet finner synnerligen positiva. Intresset för vinstdelningssystem har också ökat kraftigt under senare år. Ur de anställdas synpunkt är socialdemokraternas reaktion obegriplig. I stället för att ta vara på de välståndsbildande krafter som utvecklas i ett sådant system gör man allt för att förhindra att dessa system kan utvecklas. Det sker dessutom praktiskt taget regelmässigt i strid med de anställdas önskemål.

Från folkpartiets sida vill vi utveckla och stimulera tillkomsten av vinstandelsystem. Detta har vi motiverat såväl i våra motioner genom åren som i reservation 24, vilken jag rekommenderar till läsning och givetvis yrkar bifall till.

Vi vill från folkpartiets sida också ge dem som uppnår pensionsåldern möjlighet att fortsätta sin yrkesverksamhet, om än kanske i nedtrappad skala. Därför föreslår vi ett förvärvsavdrag om 10 000 kr.

Herr talman! Tiden rinner i väg, och jag hinner inte kommentera alla folkpartireservationerna utan får nöja mig med att yrka bifall till alla reservationer där mitt namn står antecknat.

Innan jag slutar vill jag något beröra den otroligt seglivade frågan om sänkt moms på maten. Denna fråga är avlivad i utredning efter utredning. Det har blivit samma resultat. Vinsterna för dem som man vill hjälpa – barnfamiljer, pensionärer, låginkomsttagare – blir försumbara. Problemen, inte minst avgränsningsproblemen, är mycket stora. Kontrollen är närmast omöjlig.

Miljöpartiet gillar inte fläsk. Likväl kör man med detta valfläsk, och likt grisen Särimmer uppstår matmomsen varje dag i ny skepnad. Miljöpartiets förslag är att svensk basmat skall momsbefrias, och man räknar i motioner och i reservationen upp en rad exempel. Jag hinner inte gå in på alla dessa exempel, jag får nöja mig med ett.

Svensk fisk skall momsbefrias, och min fråga till miljöpartiet blir då: Om jag går till "Feskekörka" i Göteborg för att inhandla en torsk, hur skall jag då veta att torsken är svensk? Vad har det för betydelse, enligt er mening, om den är landad av en svensk eller en dansk trålar? Och hur skall jag veta att torsken som den svenska trålaren fiskat i Skagerrak är svensk?

Jag kommer, herr talman, alldeles osökt att tänka på göteborgaren som kom in i affären för att köpa en burk sardiner. Skall det vara spanska eller portugisiska sardiner? frågade den servicesinnade expediten. Det kvittar, sade göteborgaren, jag skall inte snacka med dem.

Anf. 78 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Herr talman! Kjell Johansson kan t.o.m. vara litet rolig ibland. Annars är han mest onyanserad. Vad beträffar basmaten kommer Carl Frick att utveckla våra synpunkter mycket ingående.

Jag vill fråga: Anser Kjell Johansson att haven skall överleva? Och tror Kjell Johansson att detta har någonting alls med vårt jordbruk att göra? Tror Kjell Johansson att detta i sin tur har någonting alls att göra med fläskproduktionen i Sverige? Om ni visste det, om ni såg de ekologiska sambanden, som Carl Frick sedan kommer att redogöra för, så hade ni förstått vår avsikt.

Sedan gav Kjell Johansson miljöpartiet en känga för det här med marginalsatser. Jag tror nog att Kjell Johansson har klart för sig att marginalsatserna inte är detsamma som den totala inkomstsatzen. Det är faktiskt så, att vi i vårt förslag sänker den totala inkomstsatzen med ca 5 miljarder. Dessutom anser vi att arbetsgivaravgifterna skall sänkas. Om man skall ha ett resurshushållande samhälle är det väldigt viktigt – vilket alla ekonomer som har ekologin klart för sig är fullständigt överens om – att kostnaden för arbetstiden måste sänkas medan kostnaden för energi måste öka. Jag återkommer till detta senare i mitt anförande.

Om nu Kjell Johansson är emot inflation, hur kan han då vara för ett inflationsskydd? Borde inte alla krafter, alla mäktiga grupper arbeta mot inflation, och varför skulle man göra det på alla håll om man hade ett inflationsskydd?

Sänkt skattetryck kan väl aldrig vara ett självändamål i sig. Visst är det i och för sig trevligt med ett sänkt skattetryck, men det väsentliga är ju vad skattetrycket innebär. Transfereringar som gör att småbarnsföräldrar kan vara hemma hos sina små barn genom att vara dagbarnvårdare för eget barn är ju jättebra, och detta skall också finansieras genom skatter.

Att ta itu med miljöförstöringen innebär också att vi måste ha skatter, miljöskatter. Detta är precis vad folkpartiet säger sig vilja arbeta med. Ni vill ju ha ekonomiska styrmedel. Är inte skatter och avgifter sådana?

Anf. 79 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker att vi skall förlägga synpunkterna när det gäller grisarnas inverkan på miljön till en annan debatt. Därför avstår jag från att kommentera detta.

Däremot håller jag med Birger Schlaug när han säger att miljöpartiets förslag innebär att inkomstsatzen sänks totalt. Jag skulle vilja gå så långt att

jag vågar påstå att ni kommer att sänka den katastrofalt, för med det förslag som ni lägger fram kommer arbetet att reduceras så kraftigt att skatteinkomsterna kommer att urholkas på ett sätt som vi aldrig tidigare har skådat i Sverige. Vi kommer att uppleva en flykt av kvalificerade medarbetare i företagen från Sverige till utlandet som vi inte har sett maken till. Så nog kommer ni att sänka den totala inkomstskatten.

Varför skall man ha inflationsskydd om man är motståndare till inflation? Jo, det skall man ha därför att om man har ett inflationsskydd vet löntagarnas organisationer när de sätter sig att förhandla, att de inte behöver lägga på 3-5 % på sina lönekrav för att kompensera den förlust som inflationen orsakar när man gör bokslut för det år som man förhandlar om. Då kan man i stället hålla sig till måttliga lönekrav som täcker en real förbättring. På så sätt pressar inte lönerörelsen upp lönerna och priserna. Således får man inte en höjd inflation utan en sänkt.

Alla kan förstå vilka transfereringar vi kommer att kunna genomföra när vi har infört en skatteskala som inte är någonting annat än rena böter för människor som ökar sina arbetsinsatser.

Anf. 80 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Herr talman! Jag vidhåller att Kjell Johansson är något onyanserad. Han avstår dessutom från att diskutera miljöfrågorna. Han tror tydligen att miljöpolitik är någonting som utgör en speciell sektor som ligger inom vattentäta skott. Jag återkommer till detta i mitt huvudanförande.

Egentligen vet man mycket litet om dynamiska effekter. Vi vet inte hur människor reagerar i dag när allt fler människor uppskattar fritiden alltmer. Den ena undersökningen efter den andra visar ju att det är brist på tid som människor lider av. Då vill moderater, folkpartister och numera även socialdemokrater tvinga människor att utföra mer lönearbete. Hur reagerar människor då? Jag anförde ett exempel i diskussionen med Bo Lundgren, och jag kan ta upp fler. Om man lönearbetar mer får man råd att låta någon annan besöka ens gamle far på långvården. Visst, man kan köpa den tjänsten. Men med sänkta marginalskatter kan man sänka sin arbetstid och själv besöka sin gamle far på torsdagar. Hur går det då med de dynamiska effekter som man i folkpartiet talar om?

Man kan naturligtvis övertidsarbeta mer för att kunna byta ut sitt kylskåp när en annan färg blir modern. Visst, särskilt om man har den fria syn på reklam som folkpartiet har.

Man skall nog vara väldigt försiktig med att ge några definitiva synpunkter på detta med dynamiska effekter. Dessutom gynnar vi den informella sektorn med vårt skattesystem, och det gör vi fullt medvetet.

Anf. 81 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Det finns internationella exempel som visar de dynamiska effekterna. Men att här gå in i det resonemanget skulle bli alltför omfattande. Vi har också från folkpartiets sida behandlat de dynamiska effekterna med ganska stort ansvar. Vi säger inte att det omedelbart uppstår stora, dynamiska effekter på en enda gång. Däremot är vi fullständigt övertygade om – liksom man är i andra länder där en reformering av inkomstskatten har

genomförts på det sätt som vi föreslår – att de dynamiska effekterna kommer att uppstå. I annat fall vore vitsen med att göra denna inkomstskattereform inte så stor.

Jag reagerar varje gång Birger Schlaug sätter likhetstecken mellan den informella sektorn, som ju ökar om man avhåller människor från att arbeta, och moral hos människor. Birger Schlaug har anklagat mig för att inte vilja ta hand om mina barn. Nu insinuerar han också att man skulle vara hänsynslösare mot sina gamla föräldrar. Det finns inte något som helst samband. Tvärtom, får man bättre råd har man ju bättre tid.

Tidigare nämnde Birger Schlaug barnen. Man kan ju tänka sig den transferering som följer av att man – innan man skaffar barn – tillför samhället resurser genom arbete och att man efter det att barnen har flugit ut arbetar mer och skaffar samhället resurser – resurser som kan överföras till barnfamiljer för att ge föräldrarna mer tid till att vara tillsammans med sina barn.

Tredje vice talmannen anmälde att Birger Schlaug anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 82 GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! För drygt tre månader sedan förde vi i skatteutskottet en diskussion om inkomstskatterna med anledning av regeringens proposition. Då fattades beslut om årets skatteskala i elfte timmen, skulle man kunna säga. På det viset kunde inte regeringen påverka förra årets avtalsrörelse ett enda dugg i stabiliserande riktning.

Under de senaste åren har avtalsrörelserna dominerat den ekonomiska debatten. Resultatet av arbetsmarknadens parters överenskommelser påverkar i allra högsta grad viktiga faktorer i den svenska ekonomin, inte minst inflationen.

Vad som har påverkat lönestegringarna är – förutom koncentrationspolitik med åtföljande överhettning – det stigande skattetrycket. Efter 1981 års skattereform då marginalsatserna sänktes kraftigt för ett stort antal löntagare har regeringen underlåtit att inflationsskydda skatteskallorna. Därmed har skattetrycket höjts i takt med löneökningarna, och kompensering för detta har blivit stående krav i avtalsförhandlingarna. Detta omfattar i princip samtliga löntagare.

Det naturligaste vore att regeringen i sin budgetproposition i januari anger vilka skattesatser som skall gälla för nästkommande år. Det bästa vore att regeringen i början av året visar sin vilja att sänka skatterna så att avtalsparterna kan utgå ifrån bestämda villkor. Vad gör då regeringen? Jo, den ställer villkor: Om ni inte håller er på mattan vill inte vi socialdemokrater sänka skatterna för detta år. Ungefär så har det låtit.

Utskottets socialdemokrater anger i betänkandet att möjligheterna att överblicka resultatet av de pågående löneförhandlingarna är mycket bättre i juni, och då kan man se hur skatterna för 1990 skall se ut. Detta leder ju inte till stabila villkor, utan i stället till spekulation om hur regeringen eventuellt kommer att agera och till ständigt kraftigt höjda löner.

Från centerpartiet förväntar vi oss emellertid att regeringen redan i vår

kommer med ett förslag till 1990 års skatter. Regeringen bör lägga fram förslag om sänkta skatter för alla, dels en liknande skattesänkning som för 1989, dels också en skattereduktion på 500 kr. för andra halvåret 1989 och 1 000 kr. för alla under nästa år. Det är fler än moderaterna som har en uppfattning om 1990 års skatter.

Vi föreslår en skattereduktion av två skäl. Det första gäller fördelningspolitiken. Den skattesänkning som regeringen genomdrivit för 1989 lämnar låginkomsttagarna utan skattesänkning. Det anser vi i centerpartiet vara fel. Alla skattebetalare måste få del av en skattesänkning för att det inte skall ställas kompensationskrav.

Det andra skälet gäller stabiliteten i ekonomin. Inflationstakten i Sverige är i dag betydligt högre än den är i konkurrentländerna. Trots flera års högkonjunktur förlorar svenska företag marknadsandelar. Det är mycket viktigt att skattepolitiken utformas med varsam hand, så att det inte uppstår kompensationskrav och spänningarna i ekonomin och mellan grupper ökar.

Skattereduktionen vill vi i centern, liksom tidigare, finansiera med höjda skatter på olja, kol och uran.

För mig framstår det som mycket märkligt att socialdemokraterna väljer att invänta skatteutredningens betänkande innan förslag om 1990 års skatter kan läggas fram. Skatteutredningen har inte rätt att fatta beslut om den kommande skattereformen utan kan endast fatta beslut om förslag som skall läggas fram. Det är dessutom förslag som gäller tiden efter 1990 – såvida inte regeringen avser att lägga fram en proposition i vår med förslag i delar av den påtänkta skattereformen.

Är det så, Anita Johansson? Är det därför som ni socialdemokrater vill avvakta ställningstagandena i utredningen? Annars finns det inte någon som helst anledning att invänta utredandet för att åstadkomma lägre skatter nästa år. Det finns inte heller anledning att invänta löneförhandlingarna, eftersom löneglidning och lokala avtal inte kan greppas redan i vår.

Vi anser att en fortsatt skattesänkning 1990 måste åtföljas av fördelningspolitiska skatteåtgärder, som en kraftig kommunalskatteutjämning och sänkt matmoms – Kjell Johansson till trots. Vi anser att sänkt matmoms kan finansieras inom den kommande skattereformen.

Kommunalskatten är den tyngsta skatten för de allra flesta, vilket vi från centerpartiet har hävdat gång på gång, särskilt för människor med inkomster under den nivå där riksdagen har beslutat om marginalskattesänkningar. Från det perspektivet är det redan nu nödvändigt med en förstärkt kommunalskatteutjämning och sänkta matpriser.

Skillnaden 7 kr. i kommunalskatt mellan kommuner innebär att den som bor i en högskattekommun i princip betalar totalt 25 % mer i skatt än den som bor i en lågskattekommun vid samma inkomst. Det tål att tänka på.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 10 i skatteutskottets betänkande 20.

Kraven på en reformering av skattesystemet har under 1980-talet vuxit allt starkare. Orsakerna kan sökas i det höga skattetrycket men också i mera djupgående förändringar i samhällsförhållandena. Skattesystemet har framför allt under 1980-talet visat en rad tecken på att inte kunna klara de

uppgifter som det är tänkt att fullgöra. Kravet på en mer genomgripande reform är därför berättigat.

Skattetrycket måste sänkas, men det måste ske i en sådan takt att rättvisa och välfärd inte hotas. Det måste också ske på ett sådant sätt att låginkomsttagarna inte får en sämre ekonomisk situation. Då inträder i stället krav på ökade transfereringar i form av bostadsbidrag och socialbidrag.

Vart man sig i betänkandet vänder, hänvisar den socialdemokratiska gruppen till de pågående skatteutredningarna. Det är naturligtvis nödvändigt att se på vad en kommande skattereform bör innehålla enligt centerpartiets uppfattning.

För det första skall grundprincipen "skatt efter bärkraft" gälla. Den har aldrig hämmat utvecklingen eller tillväxten i samhället, snarare tvärtom. Den grundförutsättningen gällde på den tiden då välfärden byggdes upp. Frågan är om det är frånvaron av den grundtesen som gör att välfärdssamhället urholkas.

Skatt efter bärkraft innebär att människor får behålla mer av sin inkomst efter skatt än de får i dag, så att de klarar sin försörjning. Det innebär med andra ord lägre skattesatser.

Skatt efter bärkraft innebär ett grundavdrag, som också höjs. Det innebär att skatteskalen för arbetsinkomster ej kan vara proportionell, utan en viss progressivitet måste behållas.

Skatt efter bärkraft innebär att låginkomsttagarna inte skall betala för att de som har bättre inkomster skall få kraftiga skattesänkningar. Det innebär snarare att alla måste få del av skattesänkningen, om än inte lika stor. Här spelar sänkt matmoms och en utjämning av kommunalskatten en oerhört stor roll, liksom bibehållna rescavdrag och möjligheter att klara sitt boende genom avdragsrätt för räntekostnader.

För det andra skall skatt gynna sparande och ett decentraliserat ägande. Att åstadkomma ett ökat sparande får sägas vara en stor uppgift för regering och riksdag. Den i utredningen föreslagna separatmodellen är tilltalande enkel att förstå för gemene man, och den innebär med 30 % skattesats en lägre beskattning av själva sparandet i sig och att det blir mindre gynnsamt att låna, med utgångspunkt i sparandet.

Det kan dock behövas sparstimulanser. Förutom att pensionssparandet behålls med bl.a. hjälp av avdragsrätt i deklARATIONEN, anser vi i centerpartiet att införandet av personliga investeringskonton kan ha stor betydelse. Dessa konton skall användas för i första hand boende och nyföretagande. Att lånebelastningen på hushållen skall minska vad gäller bostadslånekostnader, genom att den egna insatsen ökas och därigenom det egna kapitalet, är ett viktigt mål.

Det finns i dag ett stort intresse för sparande med hjälp av personliga investeringskonton. Det kan i och för sig tyckas att det skulle minska skatteintäkterna mycket – det gör i och för sig också det skattefria sparandet i dag – men på något sätt måste inriktningen i samhället vara att människor själva skall kunna ha en buffert och kunna göra en egen insats för att bl.a. ordna sitt boende.

I samband med kapitalbeskattningen är det också viktigt att komma ihåg

att aktiebeskattningen skall ta hänsyn till att ägandet i samhället bör spridas.

För det tredje skall skatt främja arbete och företagande. Det sker genom sänkta marginalskatter och marginaleffekter, genom sänkt skatt för framför allt de mindre företagen och genom slopad förmögenhetsskatt på arbetande kapital i företag.

Marginaleffekter på grund av t.ex. bostadsbidrag och daghemsavgifter kommer att finnas kvar även efter reformen, fastän på en lägre nivå. Då är det också viktigt att inte höja de trappstegen, genom att göra bostadsbeskattningen så betungande att högre bostadsbidrag behövs. Jag tänker då inte bara på fastighetsskatt och höjda taxeringsvärden utan också på förslagen att lägga moms på vattenavgifter, sophämtning, telefonavgifter, osv.

Jag vill också betona vikten av att en kommande skattereform verkligen tar hänsyn till egenföretagarna, som i dag är hårt belastade av både höga marginalskatter och höga egenavgifter. Vi har från centern länge hävdad att de mindre företagen bör få sänkta arbetsgivaravgifter, men vi har ännu inte fått gehör för det.

För det fjärde skall skatt styra mot en god miljö och energi- och resurshushållning. Det handlar då om att ha styrmedel för det. Bl.a. har punktskatter varit styrande t.ex. när det gäller energipolitiken, men de har inte varit tillräckligt styrande. Jag tänker inte gå närmare in på det, eftersom vi i dag framför allt behandlar inkomstbeskattningen. Men det är viktigt att kunna reducera beskattningen av arbete och att samtidigt kunna ordna resurshushållningen och energipolitiken bättre genom styrning medelst punktskatter.

Jag yrkar bifall till reservationerna 3 och 8 i betänkandet.

Jag hade inte tänkt ta upp de dynamiska effekterna. Men de har berörts av flera talare, och jag tror att det är viktigt att vi tar upp den diskussionen. Dynamiska effekter innebär i och för sig inte bara ökat arbetsutbud. De medför också att man får en bättre fungerande ekonomi över huvud taget, t.ex. att människor kan klara sig bättre själva och att vi inte behöver ett alltmer ökande transfereringssystem. Det kan ge en bättre dynamik. Att investeringar görs i näringslivet, i stället för att pengar används till spekulation, och att sparandet ökar ger i sig dynamiska effekter.

Beroende på hur skattereformen kommer att se ut, kommer de dynamiska effekterna att se ut lite olika. Skall man i princip överfinansiera skattereformen, inte sänka skattetrycket något och inte räkna med några dynamiska effekter i inledningsskedet av skattereformen, tror jag att den inte kommer att ge de dynamiska effekter som man eventuellt skulle önska att den gav. Då kommer krav på ökade transfereringar i stället, och det har i sig en dämpande effekt på dynamiken.

Jag tycker att det är viktigt att komma ihåg att, vilket Kjell Johansson pratade om, människor behöver få skatterna sänkta för att t.ex. kunna unna sig mer tid med sin familj. Det stämmer. Man skall komma ihåg att de som har barn hemma som inte är så stora kommer att välja att vara hemma mer med sina barn om de får den möjligheten. De kanske inte har råd att i dag minska sin arbetstid. Men om de får mer pengar kvar efter skatt kan de ha råd att prioritera sina barn som de skulle vilja. Jag tycker att man skall ställa det

mot det ökade arbetsutbudet, som ensidigt förs fram när det gäller dynamiska effekter.

Jag tror att man måste väga in dynamiska effekter i finansieringen. Det blir svårt att över huvud taget åstadkomma en fördelningspolitisk profil om man inte gör det. Det är mycket möjligt att man måste se över skatteskalan också, för jag tror att fördelningspolitiken är viktig för dynamiken i samhället. Skatt efter bärkraft har stor betydelse för det vi kallar dynamik.

Med anledning av matmomsen vill jag säga att det är besvärligt med åsikter som totalt har fastnat, trots att förutsättningarna ändras. För de har ändrats. I dag finns det inga administrativa hinder. Det är nästan att nedvärdera den fantastiska apparat vi har byggt upp för att hantera granskning och kontroll, att säga att det inte går att klara. Att gränsdragningar i sig skulle vara så omöjliga att göra tror jag inte heller. En viss anpassning får naturligtvis göras för att klara uppgiften. Men det är helt klart att sänkt moms kommer att leda till lägre priser på maten. Folkpartiet talade ju om att sänkt moms över hela linjen ger sänkta priser. Då måste de tycka så även när det handlar om matpriser. Sänkta matpriser har betydelse för den som har låga inkomster. Oavsett vilken statistik man plockar fram har kostnaderna för boende, kostnaderna för mat betydelse för de människor som har en stor försörjningsbörda i förhållande till sin inkomst. Det är alldeles klart.

I en reservation tillsammans med folkpartiet och moderaterna ger vi uttryck för vår gemensamma åsikt om beskattningen av anställdas vinstandelar. Vi har också en mängd särskilda yttranden angående barnpension, bilförmån och reseavdrag. Men jag ämnar inte gå in på de sakerna nu, utan yrkar bifall till samtliga reservationer som centerpartiet står bakom.

Anf. 83 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Jag vill egentligen bara ställa en fråga till Görel Thurdin. Skattereduktionen skall finansieras genom att oljeskatten höjs med 300 kronor per kubikmeter och kolskatten med 300 kronor per ton, genom införande av en uranskatt samt med hjälp av litet annan beskattning. Vilka får betala de här skatterna på uppvärmning och el. och hur ser fördelningseffekterna ut?

Anf. 84 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Görel Thurdin talade om att det går att finansiera en sänkning av momsen. Visst går det. Man kan finansiera den på många olika sätt. Det är inte det som egentligen förbryllar mig, även om jag tycker att centern finansierar sänkningen på ett mycket konstigt sätt. Centern vill höja momsen på bilar och på kylskåp. Därmed ser man till att vi får en motsatt verkan på energipolitiken, en motsatt verkan på miljön än den vi vill ha. Men visst går detta.

Får jag i diskussionen med Görel Thurdin fortsätta på samma tema som tidigare, exemplet med torsken. Ni föreslår att man skall sänka momsen på vissa baslivsmedel, bl.a. fisk. Men det skall vara obearbetade baslivsmedel, dvs. torsken skall vara hel. Däremot skall man ha full moms på bearbetade livsmedel. Då är min fråga till Görel Thurdin: Vad är det för vits med att den som har råd att gå och köpa en hel, färsk torsk i Feskekörka skulle få sänkt

moms, medan den förälder som rusar in i en butik på vägen hem till barnen och köper fiskbullar eller litet djupfrysta torskfileer skall behöva betala full moms? Det är konsekvensen av ert förslag.

Prot. 1988/89:86
22 mars 1989

*Inkomstbeskattning,
m.m.*

Anf. 85 GÖREL THURDIN (c) replik:

Herr talman! Det är fantastiskt vilken indignation det väcker hos Kjell Johansson – och jag utgår från att det gäller hela folkpartiet – när man talar om att försöka sänka matpriserna i vårt land. Jag måste säga att jag tycker att det är av mindre betydelse var exakt man sätter gränserna när man skall bestämma sig för detta. Det är principen som är viktig. Egentligen skulle vi i riksdagen ägna oss mer åt grundläggande viktiga principer i den politiska debatten, än att sänka oss ner i fiskedjupen, där vi eventuellt kan fånga detaljer, som sätts upp som stora staket då någonting viktigt eventuellt skall genomföras.

Jag tycker inte att det Kjell Johansson för fram om dessa gränsdragningar har någon relevans. Vi lade fram ett förslag i en motion tidigare för att visa hur det kunde se ut. Vi har sagt att vi tänker finansiera den sänkta matskatten totalt i den kommande skattereformen. Därför har vi släppt kravet på att höja momsen på de nämnda kapitalvarorna. Vi är inte sämre än att vi kan ändra på en viss inriktning då förutsättningarna ändras, eftersom vi skall genomföra denna skattereform.

Till Bo Lundgren vill jag bara säga att vårt förslag om höjda punktskatter innehåller i sig en mycket viktig miljödel. Man kan fråga sig hur stor uppslutning det finns i riksdagen när det gäller att tillgodose miljön. Energipolitiken skall styras så att vi får både en bättre resurshushållning och en bättre energianvändning. Men vi hör aldrig talas om vad det kommer att kosta om vi t.ex. skall behålla kärnkraften och underhålla den. Vi har inte fått höra vad det kan kosta i ökade energipriser att vara fast i det energisystem som finns i dag. Jag vill bara säga att höjda punktskatter enligt det här förslaget slår mindre hårt än moms på energi, som nu diskuteras i den utredning som arbetar med detta.

Anf. 86 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Görel Thurdin säger att det inte spelar så stor roll och att man inte skall fästa sig så mycket vid hur förslaget är utformat. Men det tycker jag att man skall göra. Jag tycker att man skall fästa mycket stor vikt vid utformningen. Görel Thurdin säger att det är principen som är viktig. Det tycker jag inte.

Ni talade om vardagsmat och förde in ett helt nytt begrepp, som är något svårt att definiera och något svårt att särskilja. Vad får er att föreslå att jag, om jag går in i en butik och köper en röding eller en annan ädelfisk, skall ha nedsatt moms på den, eftersom det är vardagsmat, men att jag, om jag köper fiskbullar, som sannolikt inte är malda av röding, skall betala full moms på dem? Visst är det intressant, Görel Thurdin, och svårt att förstå hur man kan gynna barnfamiljer, pensionärer och dem som har det litet knapert ställt genom att lägga fram och genomföra sådana förslag.

Anf. 87 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Jag kan i viss utsträckning förstå att Görel Thurdin inte ville svara på min fråga, men den är ändå relevant, eftersom centern föreslår en skattereduktion 1990 för att på det viset få en bra fördelningsprofil när det gäller skatteuttaget.

Jag vill fråga Görel Thurdin en gång till, och försök att svara exakt på frågan: När det gäller den höjda oljeskatten som påverkar uppvärmningskostnaderna, när det gäller uranskatten som ökar elkostnaderna – vilka får betala dessa skatter, och hur ser fördelningseffekterna ut?

Anf. 88 GÖREL THURDIN (c) replik:

Herr talman! Jag hade inte tänkt föra någon lång debatt om mervärdeskatt och matmoms med Kjell Johansson i dag, men det går ju inte att undvika. För att Kjell Johansson skall få sova gott i natt så lovar jag att jag visst skall se till att fiskbullarna går att inhandla utan matmoms. Det tror jag inte är något större problem.

Det är riktigt att de höjda punktskatterna kostar en del för hushållen, men med det förslaget blir kostnaderna mindre än med det energisystem som vi har i dag. Vi har haft alldeles för litet av debatt om framtida energipriser. Energikonsumtionen torde vara betydligt högre för höginkomsttagare än för låginkomsttagare. Har man lägre inkomster reflekterar man säkert mer över både hur man bor och hur man använder energi. Jag tror också att man kan utgå ifrån att höginkomsttagare i regel bor på större ytor, om inte annat. Jag ser att Bo Lundgren skakar på huvudet.

Vi tar in detta i en total skattereform, där andra vill lägga än mer på hushållen när det gäller energibeskattnings. Det är klart att Bo Lundgren hela tiden klarar sig – han vill ju bara sänka skatterna. Jag ser att han nickar instämmande. Sedan vill han inte vara med och finansiera skattesänkningarna, och då gör man det enkelt för sig – jag förstår det. Då kan man ifrågasätta det mesta av den finansiering som föreslås och där kanske flera partier så småningom måste ställa upp för att klara hem en skattereform, som de facto även Bo Lundgren vill ha.

Anf. 89 LARS BÄCKSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag har anmält mig för att tala i tio minuter, men efter att ha hört de här intressanta inläggen kanske jag behöver någon minut längre tid för att även kunna kommentera dessa inlägg. Jag har inte haft förmånen att kunna gå in i de tidigare replikskiftena.

Det finns mycket att säga om detta betänkande, men jag skall begränsa mig till de inledande momenten. Maggi Mikaelsson från vpk kommer att ta upp andra moment, bl.a. momsmomentet.

I likhet med alla andra debatter handlar ju den här debatten inte om att få någon att ändra ståndpunkt till den votering som vi skall företa om någon timme. Vi vet ju hur det kommer att gå i den. Men debatten handlar om att kanske få någon att ändra sinnelag till de voteringar som vi skall ha våren 1990.

I denna stilla vecka blir debatten om detta betänkande uppenbarligen just stilla. Lika uppenbart är det att debatten blir nog så intensiv vad gäller de

kommande förändringarna av skattesystemet.

Under många år har moderaterna och folkpartiet krävt stora skatterefor-
mer. Ingen kan anklaga dem för bristande ihärdighet i dessa krav. Även till
detta riksmöte återkommer motionerna som ett säkert vårtecken. Lika
säkert har de avslagits och kommer de att avslås.

Under alla dessa år har nyliberalerna likt folket i förskingringen fått
återupprepa "nästa år i Jerusalem". Och de lär få säga så även denna påsk.
Men kanhända blir de bönhörda nästa vår, för nu har delar av socialdemokra-
tin gjort sin Canossavandring, och det som inte kunde sägas till valet 1988 och
det som inte kan göras våren 1989 kanske blir sanning till våren 1990. Så blir
fallet om den socialdemokratiska riksdagsgruppen väljer den högersväng
som kanslihusögern önskar.

Å andra sidan är politik det möjligas konst, och vad som vissa ministrar
önskar låter sig inte alltid göras. I debatten om det kommande skattesystemet
har vi i dagarna noterat hur man på andra sidan kanalen tagit intryck av
kritiken.

Så kom det nya förslaget, PM 100, ett Columbi ägg som vill göra troligt att
slopade statsskatter mest gynnar de breda löntagargrupperna. De som tjänar
120 000 kr. får en skattesänkning på 10 000 kr. De som tjänar 400 000 kr. –
det tjänar låginkomsttagarna bland höginkomsttagarna – får 75 000 kr. i
skattesänkning. Detta säger man gynnar mest de vanliga breda löntagargrup-
perna.

Visst tror jag att experterna kan räkna, visst talar de sanning. Men det finns
också en selekterad sanning. Och det är snarast den man nu rör sig med.
Riktlinjerna från PM 50 ligger nämligen i allt väsentligt fast även i PM 100.
Varens modellbeteckning är ny, men grundkonceptet är exakt detsamma.
Det följer principen "gammalt vin i nya läglar". Därför tror jag att vi kommer
att ha kvar fördelningsdebatten, trots att den blir av en ny årsmodell.

I det betänkande som vi just nu formellt debatterar finns några inledande
moment som är väl värda att betänka.

I reservationerna 1 och 2 kan vi skönja en skattepolitisk linje, en
skattepolitisk linje 1 där nyckelordet bakom skattepolitiken är "tillväxt".
Bakom dessa reservationer finns en förhoppning om ett slags skattepoliti-
kens perpetuum mobile, maskinen som genererar sin egen kraft. Den har
ingen lyckats skapa inom mekaniken, och jag betvivlar att någon kan göra det
inom skattepolitiken.

I reservationerna 3, 4 och 5 kan man se konturerna av en annan
skattepolitisk inriktning. I dessa reservationer talar man om fördelningspoli-
tik, skatt efter bärkraft, problem med höga kommunalskatter, krav på slopad
matmoms och krav på regional balans. Det är samma krafter som hade en
likartad syn på kärnkraften, och jag tror att man snart kan tala om en
skattepolitikens linje 3 eller en röd-grön allians, om ni så vill. Fast hittills är
det väl endast vi i vpk som fått svara för det röda inslaget. I senaste numret av
Från Riksdag och Departement kunde vi t.o.m. få en grafisk illustration på
omslaget till denna glidning i politiken.

Nu rör det sig t.o.m. om en bredare samsyn än den i förutvarande linje 3. I
kraven på åtgärder mot stigande kommunalskatter och för fördelningspoli-
tisk rättvisa finner man en bredare bas än hos linje 3, en bred bas som rymmer

betydande delar av fackföreningsrörelsen. Visst finns det skillnader inom denna bas, men skillnaderna är inte större än de går att överbygga.

I dag yrkar jag naturligtvis bifall till reservation nr 4 från vpk. Vi avser inte att i dag stödja någon annan reservation. Men jag vill understryka att det går att bygga upp en samsyn kring den breda basens skattsyn. Och det finns plats för fler partier!

Vi i vpk har valt att i vår reservation särskilt hårt trycka på kommunalskatternas betydelse. Vi gör det för att dessa i verklighetens värld skapar vida större problem än marginaleffekter från statsskatten. Man talar gärna om Wigforss i skattedebatten, och vissa säger att hans skalor inte alls gav lika höga marginaleffekter som dagens skalor. Det är sant.

Å andra sidan låg kommunalskatterna då på en väsentligt lägre nivå. I dag talar man om slopad statsskatt och en marginalsatt på 30 %, men då glömmer man att kommunalskatterna i många kommuner redan ligger över 30-procentsnivån. Det är alltså orimligt att tala om marginaleffekter och skatter utan att tala om den "grundbult" som utgörs av kommunalskatterna.

Att sänka kommunalskatterna med runt 10 kr. skulle kosta ca 60 miljarder. Det skulle sänka marginalsattarna med omkring 10 %. Men då skulle skatterna sänkas underifrån; det skulle således bli en skattesänkning också för dem som tjänar minst.

Vad man hittills har diskuterat i Sverige är egentligen – det ger jag Bo Lundgren rätt i – inte skattesänkningar utan skatteomläggningar: från direkt till indirekt beskattning av hushåll, och enbart en omfördelning inom beskattningen av juridiska personer och företag. I klartext har man diskuterat att gå från progressiv till rak eller rent av regressiv beskattning.

I Reagans USA, som i mångt och mycket är förebilden för den tänkta reformen, nöjde man sig inte med detta, utan man omfördelade skatteuttag från hushåll till företag.

Reagans omtalade skatterevolution innebar att företagen inom en femårsperiod skulle betala in runt 120 miljarder dollar mer i skatt. Vill man inspireras av Reagan, borde man kanske överväga att hellre löpa den linan ut. Den effektiva företagsbeskattningen i Sverige är som bekant inte särdeles hög, speciellt inte på storföretagen, medan vinsterna är just särdeles höga.

Detta faktum förtjänar uppmärksamhet också när man diskuterar det s.k. skattetrycket. Det är inte bara skattekvotens storlek som är intressant, utan också vem som betalar skatten och vad den används till. Att höja skatt för att få fler JAS-plan är inte bra, men att höja skatt för att korta vårdköer kan vara nödvändigt. Men detta utvecklar vpk i sitt särskilda yttrande nr 1. I dagens votering kommer vi att stödja utskottet under detta moment.

Angående skatteskalorna för 1990 avser vpk att stödja utskottet. Vi gör det, medvetna om att frågan återkommer. Vi kommer då att lägga fram yrkanden för att ge besluten en rimlig fördelningspolitisk profil.

Jag yrkar vidare bifall till vpk-motionen Sk444, yrkande 16, under moment 26. Det föreligger ingen reservation på den punkten, så jag yrkar därför bifall till motionen.

Så en kommentar speciellt till socialdemokraterna. I dagarna har man på ledaravdelningarna spekulerat om vad PM 100 betyder för olika grupper och om det verkligen går att skapa en majoritet för en skatteomläggning. Jag

menar att ingenting kan vara enklare för er. Det går säkert alldeles utmärkt att få stöd från folkpartiet och moderaterna för de bärande idéerna i PM 100. Det kanske rent av är möjligt att upprepa manövern från kärnkraftsomröstningen och skapa en skattepolitikens linje 2 tillsammans med folkpartiet. Men har ni politiskt råd med den manövern? Kan man vinna hela världen men förlora någonting annat? Det kan visa sig vara en pyrrusseger.

Vill ni, så finns det en annan lösning. Det går att söka sig till den linje 3 i skattepolitiken som jag inledningsvis skisserade. Då kan en skattepolitik byggas upp från en bred bas, i samklang inte bara med de partier som jag har nämnt utan också med fackföreningsrörelsens värderingar. Valet är ert – det borde vara lätt! Det handlar inte om några kluriga matematiska beräkningar – det handlar om politisk vilja.

Där är det kanske slut på de tio minuter som jag anmält mig för, men jag finner också anledning att något kommentera en del av de andra anfördena.

Bo Lundgren och Kjell Johansson talade mycket om de dynamiska effekter som de vill göra gällande att skattereformen skall få – det är den stora poängen med den. Det vet väl alla människor att det uppstår dynamiska effekter – det finns ju gott om bevis för det, tycks man vilja säga. Men var någonstans finns bevisen för det? Samhällena är inga laboratorier. Det går inte att visa på enkla kausala samband i nationalekonomin. Nationalekonomins internationella namn är just politisk ekonomi – det är en värderingsrik vetenskap.

Vi har här talat om de dynamiska effekterna i USA. Men där ökade man ju skatteuttaget på företag! Det är en väsentlig skillnad. Vad man gjorde i USA skulle kanske kunna kallas för ett slags nykeynesianism, i och med att man stimulerade utbudet, dvs. efterfrågan, inom försvarsindustrin till rent astronomiska siffror, vilket satte snurr på hjulen. Det ledde i och för sig också till ett gigantiskt budgetunderskott. Det är baksidan av den s.k. dynamiken, att vi har ett allvarligt hot mot hela världsekonomin på grund av dessa gigantiska budgetunderskott som härrör från skattesänkningar. Vi har ju i den svenska politiken bitter erfarenhet av gigantiska budgetunderskott, som vi haft svårt att få ned och fått kämpa med.

Man talar om arbetskraftsutbudet – det är väl självklart, säger man, att det blir ett ökat utbud av arbetskraft. Det finns mig veterligt två undersökningar på det området: en norsk och en svensk. I den ena undersökningen sägs det att om man gör en marginalskattesänkning med runt 10 % ökar arbetskraftsutbudet med kanske 0,2 %. Å andra sidan tappar man lika mycket i skatteintäkter, så det går ungefär jämnt upp.

I den undersökningen påpekas mycket riktigt att människor med hög marginalskatt oftast jobbar för fullt. Om man har mycket höga inkomster har man ofta en position där det förutsätts att man arbetar 60 timmar i veckan. De människorna har så att säga inget utrymme för att öka sitt arbetskraftsutbud.

Det är också så att man vanligtvis har chefslöneavtal som säger att man inte har rätt till övertidsersättning. Det är klart att man inte tjänar någonting mer på sin övertid, eftersom man inte får en enda krona mer när man jobbar över – det står i de personernas avtal.

Det är ett känt faktum att dessa chefslöneavtal finns inom privat näringsliv och numera även inom offentlig förvaltning. Det är så att säga avtalet och inte skattesystemet som gör att de inte kan jobba över.

Men jag tror att det på ett sätt är riktigt att den här reformen har en dynamisk effekt, dvs. att man får ett ökat utbud av arbetskraft. Men det är inte genom morotseffekten utan det är genom piskeeffekten som det framför allt uppnås. När man sänker marginalskatterna, när man sänker statsskatten, och finansierar det med ökad indirekt beskattning får låginkomsttagarna ingen vinst av skattesänkningen, men de får vara med och betala skattesänkningen för de bättre ställda. Vill man då ha oförändrat konsumtionsutrymme måste man göra någonting. Då får man öka sin arbetskraftsinsats.

Vilka finns då i den gruppen? Jo, det är kvinnor i de unga familjerna, där kvinnan ofta har gått ned i arbetstid för att få tid för sina barn. Så är det i verklighetens värld. Vad tvingas den familjen då göra? Jo, öka sitt utbud av arbetskraft.

Det är också vad nationalekonomer har sagt: Orsaken till det ökade utbudet av arbetskraft under 1980-talet står icke främst att söka i sänkta marginalskatter – det är kvinnorna som ökat sitt utbud av arbetskraft – utan i att familjerna fått försämrade realinkomster. Den som då haft möjlighet att satsa litet mer tid har gjort det. – Det blir nog en dynamisk effekt, men inte alls den dynamiska effekt som ni tror; det är inte moroten utan piskan som åstadkommer den.

Vad barnfamiljerna i Sverige behöver är – tror jag – inte att jobba ännu mer. En av orsakerna till de problem vi redan har i samhället är nog att de redan tvingas jobba så hårt.

Jag skall sluta nu – jag har redan överskridit den angivna tiden tillräckligt. Jag yrkar alltså bifall till reservation 4 och till motionen Sk444, yrkande 16. Tack!

Anf. 90 BIRGER SCHLAUG (mp):

Herr talman! Jag skall börja med att citera en känd miljö- och energiminister som har sagt så här:

”Vår stund på jorden, kamrater, skall bli den stund då vi återupprättar respekten för människan och naturen i samspel! Vi skall under vår livstid återskapa vår barndoms gröna ängar, rena friska luft och klara källsprång.”

Citatet härrör från socialdemokraternas senaste kongress. När Birgitta Dahl sagt detta dånade applåderna bland kongressdeltagarna, om jag inte minns fel. Kanske t.o.m. några av socialdemokraternas ledamöter i skatteutskottet applåderade för fullt.

Det minister Birgitta Dahl hävdade före valet handlade om en historisk omvändelse inom socialdemokratin, en historisk uppgift för socialdemokratin, nämligen att ta miljöfrågorna på allvar. Nu undrar jag om socialdemokraterna i skatteutskottet med Lars Hedfors i spetsen förstått innebörden av Birgitta Dahls uttalande. Det finns tyvärr inget tecken som tyder på det i det aktuella utskottsbetänkandet. I stället avstyrker man varje miljöintention.

Herr talman! Ordsvallet var imponerande i valrörelsen, och orden blev allt starkare för varje säl som flöt i land på västkusten. I dag ser vi facit, inte bara i form av våldtäkt av Bratteforsåns dalgång och inte bara i form av en

handelspolitik som göder miljöförstöringen, inte bara i form av en mycket tafflig miljö- och energipolitik, utan också inom skatteområdet.

Det finns förmodligen en riksdagsmajoritet som tycks ställa sig bakom en modell för en fastighetstaxering, som innebär att miljö- och energiinvesteringar straffbeskattas i stället för att uppmuntras. En riksdagsmajoritet tycks ställa sig bakom dagens betänkande, i vilket majoriteten avstyrker att miljömål skall införas i skattepolitiken. Det tycker jag är häpnadsväckande. Varför avstyrker socialdemokraterna i skatteutskottet kravet på att miljömål skall införas i skattepolitiken? Jag vill få ett konkret svar på den frågan.

En riksdagsmajoritet hotar att i dag ställa sig bakom en beskattning av tjänstebilar, något som faktiskt leder till ökad bilism, ökade koldioxidutsläpp och ökade kväveoxidutsläpp, trots att vi i riksdagen har beslutat att kväveoxiderna skall minska med 30 % och att koldioxiderna inte skall öka.

Det märkliga nu är att en majoritet inte är villig att se till att kvävenedfallet minskar genom den lilla åtgärd som det står i skatteutskottets betänkande att vi kan vidta.

Övergödningen i havet beror framför allt på kvävet, och kvävet kommer främst från bilismen. Jag tycker det vore lämpligt att en riksdagsmajoritet gav sitt stöd åt de grönas reservation nr 25, som innebär ett litet steg av alla de små steg som måste tas för att komma till rätta med kväveoxidutsläppen, dvs. stoppa schablonbeskattningen för tjänstebilar. Är inte miljön värd detta lilla, lilla steg, Lars Hedfors, Kjell Johansson, Bo Lundgren och ni andra?

Miljöpolitiken är inget isolerat. Det är ingen sektor med vattentäta skott mot andra politiska sektorer. Kjell Johansson vill inte debattera miljöpolitik, och han förstår inte att skattepolitik och miljöpolitik hänger ihop. Det är tragiskt. Miljö- och naturresursmål måste alltså vara målsättningar för skattepolitiken.

Grundläggande för en skattepolitik som är miljörelaterad är att skatt och avgifter på arbetstiden sänks radikalt, att kostnaden för arbete sänks och att skatter och avgifter på energi höjs lika radikalt.

Låga energipriser har varit en målsättning både för industri och den politiska makten sedan mycket lång tid tillbaka. Ännu i dag, 15 år efter den s.k. oljekrisen, innehåller den förda politiken föga som uppmuntrar till hushållning och renare energiformer. Tvärtom har vi en fastighetstaxering på gång som kommer att göra investeringar i ny energiteknik mer eller mindre olönsamma.

En analys av kostnadsutvecklingen när det gäller energi å den ena sidan och arbetskraft å den andra talar sitt klara språk. I fast penningvärde har energipriserna generellt sett ökat med bara 25 % sedan 1950. För arbetskraften har kostnaderna per timme och i fasta priser ökat med 375 % under samma tidsperiod. Av denna ökning är ungefär två tredjedelar ökade skatter och ökade avgifter. En sådan utveckling i kostnadsrelationerna leder naturligtvis till en stor inverkan på samhällsstrukturen.

Herr talman! Hela miljörörelsen reagerar mot det här. Det gäller miljöpartiet de gröna, Naturskyddsföreningen med Anders Wijkman i spetsen, och det gäller resursekonomer och humanekologer världen över. Varför gör vi då det? Jo, återvinning, återbruk, reparation, kultur, vård och undervisning är arbetskrävande verksamheter. Kostnadsutvecklingen på

arbete och energi har inneburit att energiintensiv nytillverkning har gynnats på bekostnad av arbetskraftsintensiv återvinning och underhåll. Det betyder att prylkonsumtionen baserad på ändliga naturresurser har gynnats på bekostnad av resurshushållning. Slit-och-släng-mentalitet och trendprylar har gynnats, medan kvalitet har missgynnats. Allt detta är en följd av bl.a. skattepolitiken. Vi har fått en politik som präglas av tillväxtfundamentalism i stället för ekonomisk-ekologisk realism.

Anders Wijkman, numera ordförande i Svenska naturskyddsföreningen, säger så här, och då vill jag att speciellt Bo Lundgren hör på, eftersom Anders Wijkman är en gammal moderat kompis till honom:

”Helt avgörande är inställningen till tillväxtsamhället, dvs. villigheten att ta upp en seriös diskussion om materialismens avigsidor, om nödvändigheten av att modifiera både livsstil och konsumtionsmönster.”

Inget av de gamla riksdagspartierna har hittills stött tanken på att förändringar i vårt sätt att leva är nödvändiga. Ni vill tydligen, framför allt moderaterna och folkpartiet och tyvärr även socialdemokraterna, inte acceptera att miljökrisen till väsentliga delar är ett resultat av vår ständiga jakt på materiell tillväxt. Självklart är den här diskussionen mycket obekvämt, särskilt i en valrörelse, men den måste ändå kunna föras. Vi måste inse att det konsumtionsmönster vi i en liten del av världen ägnar oss åt är orimligt i global skala. Jag skulle vilja få ett svar från framför allt de tre partierna i den grå triangeln, moderaterna, folkpartiet och socialdemokraterna, om ni anser att vårt konsumtionsmönster är realistiskt att överföra i global skala. Är det realistiskt eller inte? Om inte, varför säger ni då att vi skall ha mer av samma konsumtionsmönster?

Det är faktiskt så att vi tillhör det folk på jorden som skitar ner mest per capita, som slösar mest av jordens ändliga naturresurser per capita och som mal ner naturresurser snabbast till avfall och rök. Det är faktiskt så att naturresurserna har haft årmiljoner på sig att växa och produceras. De här gör vi slut på under några få historiska ögonblick, bl.a. med hjälp av den skattepolitik som inte minst den grå triangelns partier förordar.

Jag beklagar att framför allt Bo Lundgren och Kjell Johansson är så extrema tillväxtfundamentalister som de är. Jag tror att man måste börja diskutera tillväxtens innehåll och inte vara så fruktansvärt präglad av fundamentalism.

Herr talman! I miljöfrågorna är socialdemokraterna vågmästare. De har att söka stöd hos moderater och folkpartister eller hos det gröna bältet. Tyvärr väljer de nästan konsekvent att söka stöd så att miljön blir förlorare.

Inom fördelningspolitiken är det samma sak. Socialdemokraterna är vågmästare. Antingen söker de stöd hos Bildt och Westerberg eller också kan de söka stöd i det gröna bältet. Jag tror det är viktigt att det gröna bältet i riksdagen – miljöpartiet de gröna, centern och vpk – gemensamt försöker ta ett ansvar för att förmå socialdemokraterna att tänka om. Partiegoismen måste vika för en gemensam regnbågsfront mot den grå triangeln Feldt-Westerberg-Bildt i fördelningspolitiska frågor.

Centern, vpk och de gröna har förvisso olika grundvärderingar i en rad frågor, men det finns också gemensamma tunga grundbultar när det gäller fördelningspolitiken. Vi borde kunna bilda en gemensam regnbågsfront när

det gäller momsens bort på mat, kommunal skatteutjämning och en inkomstskatteskala som skyddar låginkomsttagare.

Partierna har litet olika infallsvinklar och olika finansieringsalternativ inom dessa tre områden. Det är förvisso sant. Men nog är skillnaden mindre mellan oss tre än den spännvidd som råder inom socialdemokratien.

Jag är också övertygad om att stora grupper inom socialdemokratien, inte minst inom fackföreningsrörelsen, skulle ställa sig bakom en regnbågsfront, även om den skulle utmana den nuvarande socialdemokratiska ledningen med Kjell-Olof Feldt i spetsen.

Jag anser att partiegoism måste vika för sakpolitik och för vårt gemensamma ansvar att skydda de sämst ställda i samhället, när nu den grå triangeln allt klarare framträder som bärare av de sämsta sidorna hos traditionell högerpolitik.

Det framgår av skatteutskottets betänkande att det gröna bältet anser att skattepolitiken skall inriktas på tre mål – vilket vi också hört här – miljömål, fördelningspolitiska mål och regionalpolitiska mål. Detta synsätt skiljer sig radikalt från den grå triangelns värderingar där tillväxtfundamentalism och konventionella tillväxtmål är helt dominerande.

Jag vill än en gång betona att socialdemokraterna är vågmästare. Ni skulle tillsammans med en regnbågsfront driva frågan om en rättvis fördelningspolitik. Ni har själva att välja att antingen söka stöd hos folkpartiet och moderaterna eller hos oss andra.

Herr talman! Miljömål, fördelningspolitiska mål och regionalpolitiska mål är viktiga för skattepolitiken. Jag yrkar därför bifall till de grönas reservation nr 5, vilket innebär ett stöd för såväl en miljöpartimotion som en centermotion.

När det gäller inkomstskatten för år 1990 yrkar jag bifall till reservation 11, vilken bl.a. innefattar krav på ett ordentligt höjt grundavdrag och endast marginella skattesänkningar för höginkomsttagare.

En annan fördelningspolitisk fråga är momsens på mat. Jag yrkar bifall till reservation 14 från de gröna, och jag hoppas att det är sista gången som centern, vpk och miljöpartiet går ut med olika reservationer resp. ett särskilt yttrande i den här frågan. Vi borde på något sätt kunna skriva ihop oss. Denna fråga kommer att utvecklas vidare av Carl Frick i hans inlägg.

I reservation 17 yrkar folkpartiet, moderata samlingspartiet och miljöpartiet att en utredning bör se över barnpensionerna. Jag instämmer i detta fall i Kjell Johanssons argumentation.

I reservation 21 behandlas frågan om förmån av fri tjänstebil. Eftersom det är en miljöfråga har vi kommit i total konfrontation med moderata samlingspartiet. Det är tyvärr inte helt ovanligt. Riksdagen har beslutat, även Bo Lundgren och Kjell Johansson, att kväveoxiderna skall minska med 30 % fram till år 1995. Samma riksdag har beslutat, även Kjell Johansson och Bo Lundgren, att koldioxidutsläppen inte får öka. Man måste då vidta åtgärder för att hejda bilismens tillväxt. Vi måste komma ner till samma nivå på bilismen som rådde år 1981–1982, dvs. en minskning med 25 %. Vi var inte förskräckligt fattiga, och vi hade det inte förskräckligt eländigt år 1981–1982. Om vi inte klarar av detta, klarar vi absolut inte heller av att nå de mål som naturen sätter.

Bilismen ökar årligen med 5 %. Kväveoxidutsläppen från bilismen ökar trots införande av katalytisk avgasrening, och koldioxidutsläppen kommer vi tyvärr inte alls åt med rening.

Moderaterna brukar i denna kammaren hårt driva frågan om koldioxidutsläpp. 40 % av koldioxidutsläppen kommer från bilismen, och jag har över huvud taget aldrig hört någon moderat säga något om hur man skall komma till rätta med de ökade koldioxidutsläppen från just bilismen. Det vore kul att höra Bo Lundgren redogöra för detta. Det vore mycket intressant.

Skall vi inte ha ekonomiska styrmedel, som Bo Lundgren brukar tala om, exempelvis höjd skatt på bensin? Vad är det annars för vits med att ha mål om man inte på något sätt försöker uppfylla målen? Jag yrkar bifall till reservation 21, och jag tar för givet att många andra ledamöter också kommer att rösta för den vid voteringen.

Jag yrkar också bifall till reservation 32, i vilken miljöpartiet föreslår – i enlighet med vår syn på global solidaritet – att avdrag för gåvor till tredje världen accepteras. Vi är principiellt emot avdragssystemet, men just detta fall är det gyllene undantaget. Jag hoppas vi får stöd av folkpartiet vid voteringen, eftersom folkpartiet faktiskt har samma inställning.

I reservation 35 föreslår folkpartiet och miljöpartiet att ett *särskilt* inkomstslag införs för kulturverksamhet. Jag yrkar bifall till den reservationen.

Miljöpartiet har gått samman med folkpartiet och moderata samlingspartiet om reservation 36 som gäller krav på utredning om införande av s.k. nyetableringskonto. Vi från de grönas sida ser problem med detta och vill därför ha frågan utredd. Det är värt en utredning om man genom ett nyetableringskonto kan ge människor möjlighet att utnyttja sin kreativitet. Vi behöver fler småföretag i landet, och vi behöver ta till vara idéer. Småföretagen med sina idéer och sin kreativitet behövs som en motvikt till den konservatism, stelbenthet och oförmåga till nytänkande som dominerar bland de stora bolagen. Jag yrkar bifall till alla reservationer som miljöpartiet har undertecknat.

Herr talman! I övrigt anser jag att kärnkraften snarast skall avvecklas, eftersom ingen mänsklig varelse, inte ens politiker, kan ta ansvar för dess följder.

Anf. 91 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Jag blir uppriktigt sagt skrämmd när jag lyssnar till hur Birger Schlaug utvecklar sin retorik om tillväxtsamhällets fasor. Man kan diskutera hur den ekonomiska tillväxten används. Men den ekonomiska tillväxten har ändå gjort att vi i Sverige inte längre lever i ett fattigdomssamhälle. Jag vill fråga Birger Schlaug: När skulle tillväxten ha stoppats, 1880 eller 1925? Var det så Sverige skulle se ut i dag? Hur ser situationen ut i ett land som Polen med låg tillväxt och dålig ekonomi? Där klarar man inte att lösa några miljöproblem, eftersom det krävs resurser för investeringar i miljövänlig teknik, något som vi är ganska duktiga på i Sverige.

Hur skall man i tredje världen klara sig från svälten om man inte har tillväxt i de länderna? Birger Schlaug förordar att man i Sverige skall få rätt till avdrag för gåvor till tredje världen. Men han förnekar då alldeles uppenbart

möjligheten att dessa länder genom egna insatser kan komma ifrån sitt fattigdomssamhälle.

Birger Schlaug talar om en regnbågsfront. Men det gäller att då komma ihåg vad en regnbåge egentligen är. Många försöker nå fram till regnbågen, men det klarar man aldrig eftersom regnbågen egentligen inte existerar. Det är fråga om ett optiskt fenomen som försvinner i intet.

Man måste ha en helhetssyn när det gäller miljöpolitiken. Det är intressant att Birger Schlaug här talar om säldöd och de sälar som flöt i land. Det var något som miljöpartiet politiskt exploaterade taktiskt, eftersom det är ett politiskt parti med taktiskt tänkande. Man exploaterade detta för att skapa miljödebatt när det i realiteten var fråga om en sjukdom. Det var en sjukdom som kunde ha bekämpats med en sådan teknik som Birger Schlaug ville förbjuda forskningen att utveckla.

Birger Schlaug talar om kväveoxiderna från bilismen. Ett sätt att förbättra situationen vore naturligtvis att ersätta en bil utan avgasrening med en ny bil som har avgasrening. Man måste även ha en helhetssyn när det gäller koldioxiden, och se till att de utsläpp som sker kan hanteras i naturen. Men Birger Schlaug vägrar att inse vad som krävs för att ersätta kärnkraft.

Herr talman! Jag blir skrämmd när jag hör Birger Schlaug och hans retorik, som egentligen innebär att han vill driva Sverige tillbaka till det fattigdomssamhälle vi hade på 1800-talet.

Prot. 1988/89:86
22 mars 1989

*Inkomstbeskattning,
m.m.*

Anf. 92 GÖREL THURDIN (c) replik:

Herr talman! Birger Schlaug nämnde att det vore önskvärt att vpk, miljöpartiet och centern framöver avger gemensamma reservationer. Vi har en gemensam syn när det gäller miljön och behovet av att rädda den natur vi har, en bättre resursanvändning och en bättre energipolitik osv. Men när man talar om ekonomiska styrmedel och om hur man skall påverka människor, hänger detta också ihop med det ekonomiska system som man har i samhället. Om vi inte har riktigt samma syn på hur det ekonomiska systemet skall bäras upp av samhället, kan vi faktiskt inte avge gemensamma reservationer. Vi har olika syn på frågan om människors frihet. Miljöpartiet vill med styrmedel tvinga människor på ett sådant sätt att de egentligen mister sin frihet.

Vi tycker i centerpartiet att även om man skall rädda miljön måste människan ha en viss frihet också i fortsättningen, och det är där våra vägar skiljs åt. Jag beklagar att det inte finns en sådan samsyn att vi kan skriva ihop oss, men nu föreligger det vissa skillnader som gör att vi inte kan det.

Anf. 93 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Herr talman! Jag börjar med Görel Thurdin. De tre partierna har ändå en gemensam syn när det gäller momsen på mat. När det gäller kommunal skatteutjämning har vi snarlika syn, och när det gäller att se till att låginkomsttagare inte förlorar har vi också en gemensam syn. Jag tycker att det är viktigt att ta vara på det här.

När det gäller ekonomiskt system förstår jag inte riktigt vad Görel Thurdin menar. Vi använder i stort sett samma ekonomiska styrmedel som centern. Så det var väl att ge ammunition till Bo Lundgren att använda mot centern.

Vi värnar kanske mer om den riktiga marknadsekonomin än något annat parti här. Vi är ju livrädda för EG-anpassningen som leder till en blå planekonomi, där allt fler beslut fattas i allt färre styrelserum hos allt större multinationella företag. Det är livsfarligt.

Sedan till Bo Lundgren. Jag skall läsa upp ett citat från Kjell-Olof Feldt, ur Göteborgs-Tidningen. Vid ett besök på Chalmers i Göteborg sade han så här om ekonomisk tillväxt:

”Ser vi det ur ekonomisk effektivitetssynpunkt och tillväxtsynpunkt är det uppenbart att vi skall offra Västkusten. Jag kan inte hitta någon annan lösning som ger bättre avkastning. Och varför skall vi göra det? Ja, vi vill ha ekonomisk tillväxt! Vi struntar i om vi förstör några tiotal mil kust i det här landet. Det finns hundratals mil kuster längs Medelhavet och andra hav.”

Det var ett ordagrant citat från bandinspelning, refererat i GT och Miljö och Framtid.

Det är väl så här. Visst behövs det tillväxt på många ställen. När Per Albin Hansson och Hjalmar Branting på sin tid arbetade med en hård social verklighet och man höjde den materiella tillväxten, då hände det att också människors välbefinnande ökade. Men om vi i dag höjer den materiella tillväxten, är det inte alls säkert att människors välbefinnande samtidigt ökar. Här blir sambanden mycket mycket mer komplicerade än de var på den tid som Bo Lundgren talar om.

Det finns gränser för tillväxten. Vi kan inte köra hur mycket bil som helst, det klarar vi inte av, och vi kan inte flyga hur mycket som helst. Det är tyvärr bara så. Sedan är det självklart att en solidarisk politik måste innebära att vi i vår del av världen inte gör slut på naturresurser på det sätt som vi gör i dag, för då räcker de inte till u-länderna.

Vi kan inte pracka på dem vår dåliga teknik. Vi har en mycket primitiv teknik. Ta kärnkraften exempelvis, som Bo Lundgren tycker är så fruktansvärt effektiv och bra. 1,5 % av energin i kärnbränslet utnyttjas i verkligheten i elvärmerna – ett slöseri utan like!

Slutligen vill jag säga att det inte var vi som exploaterade säldöden. Det var ett annat parti, som älskar bilismen; nämligen folkpartiet, som t.o.m. hade valaffischer med sälar. Det var just rätt parti. Så vänd er till folkpartiet, Bo Lundgren!

Anf. 94 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Citatet av vad Kjell-Olof Feldt sade får rimligen Birger Schlaug diskutera med Anita Johansson och andra, och då möjligen i en annan debatt, men det är sin sak.

Den principiella frågan är viktig här: Behövs tillväxt? Nu skall vi inte försöka krypa ifrån den. Jag har inga fler repliker i detta replikskifte, men Birger Schlaug har en till.

I Sverige behövs ingen tillväxt nu – vi har haft för mycket, enligt Birger Schlaug. Då är naturligtvis en relevant fråga: När skulle den ha slutat? 1880? 1930? 1940? Kom ihåg att tillväxten på den tiden skedde genom produktionsmetoder som var betydligt värre ur miljösynpunkt än de produktionsmetoder som man nu, tack vare teknikens utveckling, kan använda sig av.

Jag vill också fråga: Vilken teknik menar Birger Schlaug att man skall få

använda i u-länderna? Som jag sade, riskerar de ju svält i den modell Birger Schlaug står för.

Föra tillbaka det svenska samhället, inte utveckla tekniken. Vad skall man då kunna ge till de underutvecklade länderna? Jo, avdragsrätt för gåvor, sade Birger Schlaug.

Säldöden valde jag som exempel på hur miljöpartiets teknikfientlighet kan slå. Det är korrekt att Birger Schlaug faktiskt förespråkade ett stopp för den forskning som skulle kunna utveckla botemedel mot det virus som orsakade den s.k. säldöden.

Anf. 95 GÖREL THURDIN (c) replik:

Herr talman! När vi i centern talar om ekonomiska styrmedel, är det inte bara fråga om styrmedel för att få till stånd en bättre miljö eller en bättre resurshushållning utan också om sådana ekonomiska styrmedel som ger människor möjlighet att utveckla ekonomisk handlingskraft, och där har partierna inte riktigt samma syn.

Vad beträffar matmomsen vill jag säga att hade er reservation gällt ett principiellt uttalande om att sänka momsen på mat, då hade vi naturligtvis kunnat samskriva oss om det. Men nu är ju den reservationen oerhört detaljerad, och som jag sagt tidigare anser vi det inte möjligt att här i riksdagen åstadkomma en utformning exakt i detalj.

Det viktiga är principen, och sedan får man se vilka förslag som kan läggas fram av den administrativa sakkunskap som finns i samhället. Därför har vi skjutit över den här frågan till skatteutredningen, eftersom vi tänker ta in den som en del i den kommande skattereformen.

Anf. 96 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är väldigt viktigt med valfrihet. Det är därför vår skattepolitik har en sådan fördelningspolitisk profil att även låginkomsttagare skall ha valfrihet, t.ex. när det gäller barnomsorg – man skall ha rätt att vara hemma hos små barn, osv. Jag inser att vi naturligtvis också måste ge någonting, om vi skall kunna samarbeta när det gäller momsen och den kommunala skatteutjämningen. Självfallet är vi öppna för diskussioner.

Till Bo Lundgren vill jag säga att motståndskraften hos djur, sälar t.ex. eller fiskar, i ett sjukt hav sjunker högst avsevärt. Det är detta som är intressant. Man kan inte bara medicinera bort allting. Att åtgärda orsakerna till sjukdom är både billigare och effektivare, även om det leder till att vi tillsammans faktiskt får åka litet mindre bil, om vi tillsammans också får gå över till ett biologiskt jordbruk som minskar kvävetillförseln till havet, om vi inte i fortsättningen kan köpa klorblekt papper. Någonting får vi betala, litet bekvämlighet kanske. Men det är det väl värt.

Hur stor tillväxten än är, Bo Lundgren, kan vi inte köpa oss ett nytt hav, och vi kan inte köpa oss en ny skog. Dessutom är BNP ett ovanligt ointelligent mått på tillväxten. Det mäter omfånget, kvantiteten, inte kvaliteten.

Om jag åker hem till Bo Lundgren, i Skåne någonstans, och diskar hans disk, och Bo Lundgren åker hem till mig och diskar min disk, och vi tar betalt

av varandra, då ökar tillväxten. Inte speciellt lyckad tillväxt, vad? Åker vi bil till varandra, så köper vi en massa bensin och gör slut på ändligen naturresurser. Då ökar tillväxten, men det är inte speciellt intelligent tillväxt i det här fallet.

Sedan släpper vi ut så mycket kolväten från våra bilar att våra barn får allergichocker och måste föras till sjukhus. Vad händer då, Bo Lundgren? Jo, då ökar tillväxten. Inte speciellt intelligent tillväxt det heller.

På vägen hem, när jag skall hem till mig och Bo Lundgren hem till sig, krockar vi med Kjell Johansson, så att bilarna skadas. Bilarna måste lämnas in på reparation, och då ökar tillväxten. Men det är fortfarande inte speciellt intelligent tillväxt.

Låt oss tala om intelligent tillväxt, inte om tillväxt anonymt utan om tillväxtens innehåll. Det är det som är väsentligt.

Tredje vice talmannen anmälde att Bo Lundgren anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 97 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är en lång och intressant debatt som har pågått i denna kammare om skatterna. Efter att ha lyssnat till mina meddebattörer blir jag emellertid ganska överlycklig över att finansministern i det här landet heter Kjell-Olof Feldt, och det tror jag att många av svenska folket skulle kunna instämma i.

I olika massmedier har vi de senaste månaderna matats med hur orättvist vårt skattesystem fungerar, och en del har förfasat sig över hur finansministerns utspel kommer att drabba skilda kategorier av människor.

Många medborgare har av förståeliga skäl blivit djupt oroade och upprörda, och inte har det blivit bättre av att många deltagare i debatten inte gjort speciellt mycket för att tillrättalägga de grövsta felaktigheterna. Här har man skrivit om hur en familj drabbas av att reseavdraget till och från jobbet skulle ändras till att omfatta endast resor med egen bil som överstiger sammanlagt 10 mil per dag.

Men det finns ju, som många av er vet, inte något konkret förslag av den innebörden. Därför kan det tyckas märkligt att uppgiftslämnarna till en del tidningar inte drar sig för att lämna uppgifter som inte är helt relevanta.

En enig socialdemokratisk partikongress beslöt för två år sedan att arbeta för en total skatteomläggning. Man gav efter en bred remissomgång tämligen utförliga besked om vilken skattereform vi skulle ha i framtiden och hur den skulle vara utformad. I vårt valmanifest, Bo Lundgren, inför 1988 års val har det tämligen utförligt sagts hur den reformeringen skall gå till och vad vi vill uppnå. Vi gick alltså inte ut till väljarna med några lögner när det gäller skatterna. Jag kan gärna bistå Bo Lundgren med ett exemplar av vårt valmanifest, om han så önskar.

Man kan så här i efterhand naturligtvis konstatera att just den biten inte alls blev den fråga som kom att behandlas i massmedierna. Den kanske hade för litet av "affär" över sig, och därmed ansågs den inte vara tillräckligt intressant.

Detta ter sig så mycket märkligare, eftersom vi ju kunnat konstatera att

just detta med skatterna var den fråga som väljarna intresserade sig för. Den kom faktiskt före både miljön och äldreomsorgen i många opinionsmätningar.

Herr talman! Jag har tidigare i någon debatt i denna kammare haft nöjet att kunna konstatera att väljarna vid det förra valtillfället genomskådade både moderaternas och folkpartiets skatteförslag och tog konsekvenserna av detta. Att de skatteförslagen skulle ha drabbat låginkomsttagarna mycket hårt är numera helt klart. Men om man mot den bakgrunden tar del av årets motioner till riksdagen från de borgerliga partierna, kan man konstatera att de inte har lärt sig särdeles mycket av valutslaget.

Inom socialdemokratien har vi under lång tid försökt att skapa rättvisa mellan arbete och kapital och därmed också komma till rätta med den sjunkande skattemoralen och en alltför ohämmad skatteplanering.

För snart ett halvt år sedan preciserade sig den socialdemokratiska partistyrelsen i fråga om inriktningen på det nya skattesystemet och den reformering vi står inför. Vår syn är att vårt nuvarande skattesystem måste förändras i grunden och att vi redan nu måste börja arbeta i riktning mot det slutliga skattesystem som vi väntas få på 1990-talet.

En av förutsättningarna för den här genomgripande reformen är att kraven på fördelningspolitisk rättvisa upprätthålls; jag vill gärna säga det till det s.k. gröna bältet här i kammaren. Det innebär i klartext att det samlade skatteuttag som höginkomsttagarna står för inte får minska som ett resultat av reformen och att den ökade tillväxt som reformen väntas medföra skapar nya resurser för fördelningspolitiska insatser, t.ex. inom familjepolitiken.

Herr talman! Mitt partis linje är att åstadkomma ett skattesystem som ger både mer rättvisa och mer effektiva skatter. Skatterna skall uppmuntra till arbete, investeringar och sparande. Skatteflykt skall motverkas liksom skatteplanering, och kapitalbeskattningen skall skärpas.

Den linjen har vi redan börjat arbeta efter, och det är därför vi har avstyrkt de 60 motionerna på skatteområdet, vilket Kjell Johansson ondgjorde sig så mycket över.

Jag kan säga till Kjell Johansson att jag hade förmånen att sitta i riksdagen under den borgerliga regeringens tid. Måhända en del folkpartister mådde illa av att avstyrka folkpartistiska motioner. Det kan han ju kontrollera med sina äldre kamrater här i kammaren.

Vårt agerande bör emellertid betraktas på litet längre sikt, eftersom det i hög grad ingår i det reformarbete som påbörjades av vår partikongress 1987.

1980-talet har inneburit att vi på olika sätt försökt förenkla och förbättra vårt skattesystem. Det här arbetet har varit mycket seriöst och målinriktat.

Marginalskatterna har som en direkt effekt av 1982 års skattereform sänkts kraftigt för en majoritet av de heltidsarbetande, samtidigt som underskottsavdragens skattevärde begränsats till den nivå som gäller för förvärvsarbetande i allmänhet.

Den reformen har följts upp med justeringar av olika slag, och så sent som förra året beslutade riksdagen om en 3-procentig marginalskattesänkning för innevarande år.

Under 1980-talet har också deklarationsförfarandet förenklats, vilket gjort att de skattskyldiga lättare kunnat överblicka sin ekonomiska situation. Det

nya systemet har också medfört rättvisare och snabbare beslut inom taxeringsorganisationen.

Fru talman! Ett förslag till ny taxeringslag har lagts fram av skatteförenklingskommittén, som har till uppgift att reformera och förenkla skatteprocessen. Till detta kan också läggas olika förslag att förhindra att skattereglerna utnyttjas på ett icke avsett sätt.

Men de här åtgärderna räcker inte, utan får endast ses som en början på den mera djupgående reform som jag inledningsvis talade om. Det finns brister i vårt nuvarande system som tydligen inte kan åtgärdas utan mer vittgående ingrepp. Jag tänker då på den bristande likformigheten i beskattningen av kapitalinkomster och skatten på inkomst av arbete.

Som kammarens ledamöter väl känner till arbetar ett flertal parlamentariska kommittéer. I de kommittéerna, Kjell Johansson, sitter ett stort antal socialdemokratiska riksdagsledamöter som är med och påverkar den framtida skattepolitiken. Vi skall göra en översyn av hela vårt skattesystem. Avsikten är att vi skall vara klara i juni månad detta år. Den tänkta reformen skulle då efter en bred remissomgång kunna tillämpas fr.o.m. inkomståret 1991.

Mot den bakgrund som jag försökt skissera finns det enligt min mening ingen anledning att i dag gå in och närmare penetrera de motioner som lagts fram. De krav på förändringar som här skisseras har i flera fall tidigare varit uppe i riksdagen och avslagits. Något krav kan anses ha delvis nytt innehåll, men det nu framförda förslaget har bedömts vara av sådan art att det har ringa värde att man nu tar ställning till förslaget. Man kan med fördel invänta den nya skattereformen och därmed också få en mer samlad bild av skatterna i framtiden.

Fru talman! Först efter en remissomgång med omfattande debatt och genomlysning kommer regeringen nästa vår att lägga fram ett förslag för riksdagen om reformerad inkomstbeskattning. Eventuell kritik mot detaljlösningar i det tänkta förslaget bör därför enligt min mening anstå, inte minst från massmediernas sida, till dess att det finns ett förslag att ta ställning till.

I tidningarna förekommer ofta tabeller där skattesänkningar för höginkomsttagare redovisas utan att man tar hänsyn till effekterna av de minskade avdragen och förändringen av kapitalbeskattningen. Sådana här höginkomsttagare utgör ingen stor andel av svenska folket, och därför tycker jag att det är ganska meningslöst att föra den debatten. Vad som är intressant är hur det nya förslaget påverkar låg- och mellaninkomsttagarna, och denna debatt får vi helt säkert återkomma till här i kammaren.

Fru talman! Jag vill med detta yrka bifall till skatteutskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 98 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Anita Johansson sade att hon i varje fall var lycklig över att Kjell-Olof Feldt var finansminister. Det är egentligen litet förvånande, för jag antar att Anita Johansson delar ledande socialdemokraternas uppfattning om vårt nuvarande skattesystem – det som kallas perverst och ruttet.

Jag vill erinra Anita Johansson om att Kjell-Olof Feldt under lång tid bidragit till att skapa just detta perversa och ruttna skattesystem. Det hade kanske varit bättre om vi sluppit den typen av finansminister.

Vidare säger Anita Johansson att socialdemokraterna gav besked före valet, och i vart fall kom man inte med några lögner. Jag har i och för sig inte talat om lögner, men det är ändå så att de riktlinjer som den socialdemokratiska partikongressen redovisade var väldigt tunna. Mycket litet sades, men det gavs några vallöften. Ett vallöfte som jag bestämt kommer ihåg att jag hörde från flera – från dåvarande bostadsministern och en del andra, jag tror det var finansministern och statsministern – var att 1990 års fastighetstaxering inte skulle få fullt genomslag.

Får jag fråga Anita Johansson: Står det löftet kvar? Kan Anita Johansson garantera att socialdemokraterna inte kommer att skärpa bostadsbeskattningen i detta avseende för småhusen mer än att man kan klara det vallöftet som säger att fastighetstaxeringen inte får slå fullt ut?

Anita Johansson menade att de förslag som vi från moderat håll lade fram skulle kunna drabba låginkomsttagare. Men vi lade ju fram förslag som innebar att alla skulle få sänkt skatt. Jag vet inte om Anita Johansson avser att kritisera det förslag som innebar att vi ville slopa statsskatten för de flesta inkomsttagarna och ha en högsta marginalskatt på 50 %. Är det detta Anita Johansson kritiserar? Det var ju ett förslag som vi lade fram i valrörelsen. Är det inte acceptabelt? Jag skulle vilja ha svar på just den frågan – det är den andra av mina frågor.

Jag nöjer mig, fru talman, i denna replik med dessa två frågor för att Anita Johansson skall kunna svara. Det kan bli för mycket annars. Kommer socialdemokraterna att hålla vallöftet när det gäller småhusen? Och hur ligger det till: Är det så att det ni kritiserar i vår politik är just detta löfte från valrörelsen att man skall slopa statsskatten för de flesta inkomsttagarna och ha högst 50 % marginalskatt?

Anf. 99 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Anita Johansson hade faktiskt obegränsad tid till sitt förfogande i talarstolen och borde ha kunnat bemöda sig om att svara på några av de konkreta frågor hon fick. Jag skall upprepa några av dem.

Varför avstyrker den socialdemokratiska gruppen i skatteutskottet kravet på att ett miljömål skall införas? Inte behöver vi vänta med detta tills utredningar och genomlysningar gjorts – till nästa år och Gud vet allt vad det är. Varför kan man inte införa ett miljömål? Varför avstyrker ni detta förslag?

Varför accepterar ni en schablonbeskattning av tjänstebilar, när ni samtidigt har varit med om att ta konkreta beslut om att kväveoxiderna skall minska med 30 % fram till 1995 och att koldioxidutsläppen inte skall öka? Hur tror ni socialdemokrater i skatteutskottet att man skall kunna komma till

rätta med detta, om man ingenting gör konkret? Skall det liksom komma någonting uppifrån eller hur skall det ske? Ni hade ju en liten chans här.

Jag läste i tidningen där hemma – det är Katrineholms-Kuriren som vi har i Vingåker. Man skriver så här på ledarsidan i dag: "Hur skall socialdemokraterna lyckas med konststycket att försvara uppemot 30-procentiga marginalskattesänkningar våren 1989, då fyraprocentiga skattesänkningar valrörelsen 1988 innebar kraftiga orättvisor?"

Det är en borgerlig tidning som skriver detta, och jag håller med. Jag tycker att eftersom ni socialdemokrater har en vågmästarställning så skall ni utnyttja den och hamna på rätt sida – inte tillsammans med moderaterna och folkpartiet.

Anf. 100 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag kan inte hjälpa att jag kom att tänka på prinsessan på ärten när Anita Johansson beklagade sig över de angrepp som riktas mot socialdemokratin, beroende på det arbete som pågår för att få fram ett nytt skattesystem. Jag har faktiskt svårt att tycka synd om socialdemokratin i det avseendet, när Anita Johansson direkt, i nästa andetag, här upprepar de felaktiga påståendena och attackerar folkpartiet för att vi skulle ha haft ett dåligt förslag för låginkomsttagarna. När man analyserade förslagen visade det sig ju att just folkpartiets förslag var det bästa för låginkomsttagarna. Sluta med den typen av angrepp, så kan vi få en mera konstruktiv debatt!

Jag måste säga, Anita Johansson, att jag är besviken på arbetet i skatteutskottet. Jag hittar ingen som helst konstruktivitet längre. Det är en stor besvikelse att vi inte kan avhjälpa de enklaste orättvisorna – det rör sig ofta om mycket enkel lagstiftning.

Jag ville höra litet grand om socialdemokratin inställning till inflations-skyddet. Jag utgår från att om vi genomför en skattereform, så tycker socialdemokraterna att de skatteskalor som de nu själva är med om att introducera är bra. Då är den stora frågan: Varför skall man avvisa ett inflationsskydd och därmed se till att det inte finns någon som helst chans att dessa skatteskalor skall stå sig? Om man tycker att skatteskalorna är bra när man inför dem, borde man ju slå vakt om dem, men det gör man inte. Jag skall något belysa hur det kommer att te sig. Det är väldigt många inkomsttagare som kommer att hamna i det högsta läget för marginalskatt, alltså 50 %. Tag en person som i dag ligger strax under brytpunkten. Han har en inkomst på 150 000 kr. och en marginalskatt på 47 %. Han kommer, när reformen genomförts, att få en sänkt marginalskatt – hans marginalskatt blir 30 %. Men om inflationen bara är blygsamma 4 % per år kommer hans inkomst att vara ca 200 000 kr. efter drygt sju år, och då har hans marginalskatt ökat till 50 %. Skulle inflationen genomsnittligt bli 6 % tar det bara fem år innan denna person är i den sitsen att han har en marginalskatt på 50 % och avdrag som är värda 30 %, mot att de i dag i alla fall är värda lika mycket som den marginalskatt han betalar.

Vad är det som gör att ni vill radera reformen, riva ner de här skatteskalorna och förändra dem utan att det fattas några som helst beslut i riksdagen? Varför skall inflationen kunna radera den skattereform som vi skall genomföra?

Anf. 101 GÖREL THURDIN (c) replik:

Fru talman! Jag tror inte att det finns några här i kammaren som kan slå sig för bröstet så häftigt som socialdemokraterna. Anita Johansson gav verkligen uttryck för sin belåtenhet över det mesta som gjordes från deras håll. Ändå kan man säga att klyftorna under dessa sex år av högkonjunktur de facto har vidgats i detta samhälle. Det har inte bedrivits någon fördelningspolitik. Man har inte sett om låg- och mellaninkomsttagare under dessa sex år.

Här i kammaren åberopas ständigt valmanifest och partikongresser. Visst är det bra att ni samlas och försöker bestämma er för vad ni vill. Men vi ser ju inte röken av någon handlingskraft i den riktning ni påstår er vilja arbeta i, vare sig det gäller miljö- eller skattepolitik. Det är ju vad man åstadkommer som man till syvende og sidst skall räknas för.

Anita Johansson talar om justeringar av skatteskalor och att ni har ordnat en skattereform. Nu beslöts ju skattereformen under en annan regeringstid, så jag vet inte precis om ni kan tillgodoräkna er den till 100 %. Ni har sedan inte inflationsskyddat skatteskalorna, vilket har höjt skattetrycket hela tiden och påverkat inflationen ganska påtagligt. Ni har för 1989 sänkt skatterna med 3 %, men då har ni lämnat låginkomsttagarna utanför. Därför har centerpartiet föreslagit en skattereduktion.

Jag uppfattade inte riktigt om Anita Johansson svarade på frågan om anledningen till att man i betänkandet när det gäller 1990 års skatter hänvisar till att man vill invänta vad utredningen kommer med innan man lägger fram något förslag och om ett sådant förslag möjligtvis kommer att innehålla delar av en kommande skattereform. Annars ser jag ingen anledning att åberopa detta.

Vi har samma åsikt när det gäller rättvisa mellan inkomster av arbete och kapital. Visst är det riktigt att se till att vi inte har ett system där småspararna får betala skatt på i princip varenda krona de sparar och där andra, som har hög avkastning på stort kapital, egentligen får tillbaka på sin skatt. Men det beror i så fall på det system vi har i dag som är felaktigt och som skall rättas till.

Jag måste också fråga varför ni vill strypa debatten hela tiden. Det är ju det ni gör. Vad är ni rädda för, när ni inte medger folk att debattera vare sig reseavdrag eller annat i massmedia eller här eller ute i samhället?

Anf. 102 LARS BÄCKSTRÖM (vpk) replik:

Fru talman! Till Anita Johansson vill jag säga följande. Socialdemokraternas representant hade två argumentationslinjer här i talarstolen. Den första var: Vi har talat om allt redan. Den andra linjen var: Vi har inte sagt någonting alls. Man kan välja någon av dessa linjer, men inte båda. Ni har sagt en del, men ni sade det mycket lågt. Sedan har ni sagt mycket och det ganska högt i utredningarna. Jag tror nog att ni kan täta en del av läckorna själva, vad gäller PM 100. Ni säger att det samlade skatteuttaget för höginkomsttagarna inte får minska. Men i er egen handling säger ni att många höginkomsttagare inte betalar någon skatt. I så fall bör det ju öka, annars har man kvar denna orimlighet som ni själva pekar på.

Det grundläggande är att ni socialdemokrater måste ta ställning till företagsbeskattningen. Vi fick i dag i våra brevlådor material från Industri-

förbundet, där Lodin skriver att det finns en sak som är bra med socialdemokratisk skattepolitik, och det är att man ligger nära Industriförbundets program när det gäller företagsbeskattningen. Lodin säger att det i den beryktade PM 50 framhålls att personskattereformer i flera länder har finansierats med höjd skattebelastning på bolagen men att den svenska reformen inte har denna inriktning. Detta är ett grundläggande problem för er. T. o. m. Reagan kunde våga sig på att höja skatteuttaget för företagen. Om ni kan ge dessa direktiv, kan ni också klara fördelningspolitiken. Men om ni tror att ni kan finansiera stora sänkningar av statskatterna genom att höja den indirekta beskattningen, går det inte att klara fördelningspolitiken. Detta är ett grundproblem.

Det finns emellertid en liten öppning. Det är när Anita Johansson säger att vi skall ha en omfattande remissomgång. Där är en öppning för oss alla som deltar i detta offentliga samtal. Där kan man kanske hoppas på en förändring av sinnelaget.

Men det finns en annan sak man måste nämna, och det är att det inte diskuteras något om kommunalskatterna. Det är det andra felslutet. Man måste diskutera detta som en helhet och med företagsbeskattningen och försöka öka uttaget där. Ni socialdemokrater har givit företagsvärlden kraftfoder under ett decennium nu. Då får ni också vara beredda att mjölka kon, så att säga, när den har fått så mycket kraftfoder. Det finns resurser inom svenskt näringsliv som kan bidra till sänkningar av beskattningen av arbetsinkomster. Det utrymmet bör man utnyttja. Man bör göra något åt kommunalskatterna. Det går aldrig att få någon 30-procentig skatt, som ni förespeglar, om man inte sänker kommunalskatterna.

Anf. 103 ANITA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag kan lugna Bo Lundgren och alla andra eventuella villaägare att vi socialdemokrater kommer att se till att folk även efter omläggningen kommer att kunna bo kvar i sina villor. Det är väl vi socialdemokrater som har varit garanterna för att folk har kunnat få ett så fint boende.

Görel Thurdin sade att för att få en stabil ekonomi är det viktigt att tidigt ge besked om nästa års skatter. Jag tänker då på 1990 års skatteskalor. Jag skulle, Görel Thurdin, vara ganska försiktig med att prata om stabil ekonomi om jag vore centerpartist. Det är nämligen så – det kan jag väl säga till er allihop – att om vi inte har en god ekonomi och får ordning på våra finanser, kan vi inte genomföra några reformer över huvud taget i detta land. Det är därför vi nu har skrivit i betänkandet när det gäller 1990 års skatteskalor att vi avvaktar inriktningen på utredningen och att vi avvaktar också för att se vad som händer i avtalsförhandlingarna. Jag hoppas givetvis – det har jag sagt i utskottet och det kan jag säga här i kammaren – att regeringen snarast möjligt kommer med förslag om skatterna för nästa år.

Birger Schlaug pratade om miljömål. Visst skall vi ha miljömål, och det har vi. Men det skulle vara klädsamt om miljöpartiet någon gång förstod sambandet mellan en god ekonomi och en bra miljö. Utan ett bra skattesystem och en väl fungerande ekonomi kan vi heller inte uppnå våra

miljömål. Det tyckte jag att Bo Lundgren utvecklade på ett bra sätt i en replik till Birger Schlaug – var så god, Bo Lundgren!

Jag är glad över att finansministern heter Kjell-Olof Feldt när jag tittar på vilka alternativ som finns till den socialdemokratiska politiken. Det är bara att läsa i betänkandet. Då kan man konstatera att alla partier har olika reservationer när det gäller inriktningen av skattepolitiken. Likadant var det för någon vecka sedan, när vi diskuterade finanspolitiken här i kammaren – fem olika reservationer från resp. partier. Man ställer sig undrande: Hur ser exempelvis en gemensam borgerlig strategi ut för framtiden? Det finns alltså, fru talman, i detta betänkande bara en enda gemensam borgerlig reservation.

Anf. 104 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! När socialdemokraterna är trängda brukar de tala om andra partiets eventuella problem. Nu är dessa problem inte särskilt stora, eftersom partierna i den parlamentariska demokrati med flera partisystem som vi har redovisar sina uppfattningar. Men det gäller inte socialdemokraterna. De brukar ligga lågt före valet och efter valet tala om vad de vill göra. Socialdemokraterna kritiserar oss i vissa valrörelser för att vi vill spara in pengar i kommunerna under kommande valperiod. Men utan att säga ett ord drar socialdemokraterna in tre fyra gånger så mycket som vi ens diskuterat. Det går inte att använda den tekniken längre, den är inte trovärdig.

När Anita Johansson talar om att de borgerliga förslagen i valrörelsen var fördelningspolitiskt tveksamma, menar hon just att vi moderater föreslog att man skulle slopa den nuvarande statsskatten för de allra flesta och ha en högsta marginalskatt på 50 %. Det var ju det socialdemokraterna sade i valrörelsen. Jag hörde det många gånger. Vi moderater har ju haft rätt i alla år. Socialdemokraterna har ju sagt att detta är riktigt och rimligt. Och det är socialdemokraternas målsättning i inkomstskatteutredningen, om jag får tro de tidningar som redovisar vad som händer i utredningen. Jag är glad över att Anita Johansson i detta avseende har kommit till klarhet.

Sedan finns det andra låsningar som är besvärligare för Anita Johansson. De gäller att vi även i fortsättningen skall ha ett högt skattetryck i Sverige. Det leder till att socialdemokraterna måste skärpa bostadsbeskattningen så kraftigt att de inte kan hålla det löfte de faktiskt gav i valrörelsen. De förslag som ligger kommer, såvitt jag förstår, Anita Johansson och andra att ställa sig bakom den 19 juni när inkomstskatteutredningen skall presenteras. Dessa förslag innebär att människor får skattehöjningar som väsentligt överstiger vad ett fullt genomslag av fastighetstaxeringen nästa år skulle medföra. Socialdemokraterna har naturligtvis också en känsla för att man inte så att säga kan slå folk från hus och grund i alltför stor utsträckning. Men efter den underbara nattens uppgörelse ökade faktiskt antalet exekutiva auktioner. Många familjer fick stora problem att hantera sin ekonomiska situation, vilket naturligtvis är beklagligt.

Problemet för socialdemokraterna är att de fortfarande vill ha ett system med högt skatteuttag, stora offentliga monopol och regleringar, som leder till sämre resursutnyttjande och till att resurserna inte ger tillräcklig tillväxt. Detta problem kan lösas på ett enkelt sätt genom att skattetrycket sänks. Då kan man öka valfriheten för människorna. Men den politik som Anita

Johansson förespråkar leder till att man fortsätter med en inlåsning av människorna och utlämnar dem till politikerna och inte ger dem någon valfrihet.

Anf. 105 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Jag fick inte något svar på frågan varför socialdemokraterna inte vill att man i skattebetänkandet skriver in att skattepolitiken skall ha ett miljömål. Varför?

Jag fick inte heller, trots att Anita Johansson fick tala så länge hon ville, svar på frågan varför socialdemokraterna accepterar schablonbeskattning när det gäller tjänstebilar, vilket faktiskt ökar bilismen. Birgitta Dahl och den övriga regeringen har ju sagt att man skall åtgärda detta.

När det gäller god ekonomi vill jag säga följande. Vad är ekonomi, Anita Johansson? Ekonomi betyder egentligen hushållning med jordens knappa resurser, om man skall vara riktigt noga. Men det är ju inte det som sker. Vi har ett konsumtionsmönster som är omöjligt i global skala. Jag frågade i mitt inledningsanförande om socialdemokraterna i skatteutskottet anser att vårt konsumtionsmönster går att översätta i global skala och vad som då skulle hända.

Jag förstår att socialdemokraterna tycker att Bo Lundgrens tillväxtresonemang var klokt och bra. Ni i den grå triangeln har ju en ointelligent syn på BNP-tillväxt. Ni talar inte om innehållet utan om omfånget, kvantiteten och inte kvaliteten. Det tycker jag är dåligt.

Till och med vår kommunikationsminister har i en miljödebatt sagt att det är klart att bilismen ökar på västkusten eftersom vi har ekonomisk tillväxt. Det finns alltså en avigsida på den ekonomiska tillväxten som vi måste ta på allvar. Jag har citerat en finansminister som anses vara så duktig av vissa just när det gäller hans syn på tillväxten – om västkusten dör spelar ingen roll bara det blir ekonomisk tillväxt, det är det väsentliga. Sedan kan vi bada vid Medelhavet. Jag vill alltså ha svar på de två konkreta frågor som jag ställde. Varför vill socialdemokraterna inte ha detta miljömål med i skattebetänkandet, och varför accepterar socialdemokraterna en schablonbeskattning av tjänstebilar när det leder till ökade koldioxidutsläpp och ökade kväveoxidutsläpp?

Anf. 106 GÖREL THURDIN (c) replik:

Fru talman! Jag skall göra Birger Schlaug glad genom att också jag ta upp god miljö och god ekonomi. Om vi i fortsättningen inte har en god miljö får vi inte heller någon bra ekonomi, det är alldeles klart. Men å andra sidan kan man säga att när man har förstört ganska mycket kanske man behöver pengar för att köpa viss teknik eller utveckla sådan för att klara av att ta hand om det som har förstörts tidigare. Men miljön måste vara basen för den goda ekonomin.

Anita Johansson kunde inte begripa att jag som centerpartist vågade tala om stabil ekonomi. Hade vi haft en bättre opposition under den borgerliga regeringstiden, kanske det hade varit möjligt att åstadkomma bättre ting. Men vi kunde inte ändra på det som socialdemokraterna hade skapat före den borgerliga regeringsperioden. Socialdemokraterna hade ju före 1976

fattat en mängd beslut, som påverkade regeringssituationen under följande sex år. Jag tycker att det är ganska skamligt att jämföra de sex åren med borgerlig regering och de sex följande åren med socialdemokratisk regering. Förutsättningarna var ju helt olika.

Jag efterlyser en gemensam socialistisk strategi, men den finns inte i denna kammare. Om regeringen drar in pengar från kommunerna så gör den det med hjälp av moderaterna. Regeringen lägger fram skatteförslag, som liknar de förslag som folkpartiet har lagt fram och lutar sig alltså mot folkpartiet. Sedan tar regeringen hjälp av vpk när den vill införa t.ex. valpskatt. Regeringen lutar sig t.o.m. emellanåt mot centerpartiet, när den tycker att den saknar fördelningspolitisk profil. Jag har inte sett någon konsekvent socialdemokratisk profil i denna riksdag, eftersom socialdemokraterna är i minoritet.

Anf. 107 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag skulle helst inte vilja ta upp den självförhåvelse som jag tycker att Anita Johansson visar å Kjell-Olof Feldts vägnar. Jag tycker ändå att det är litet grand på sin plats med någon blygsamhet. Sverige är i jämförelse med OECD:s 24 medlemsländer enligt prognoserna för innevarande år på väg att hamna på 21 plats då det gäller tillväxten. Endast tre länder beräknas få en lägre tillväxt än Sverige. För 1990 visar prognosen att Sverige kommer att inta jumboplatsen då det gäller tillväxten. Litet försiktighet borde därför vara på sin plats.

Jag vill föra en konstruktiv debatt. Jag har tagit upp följande i två inlägg men inte fått något svar. Anita Johansson sitter ju själv i inkomstskatteutredningen. Jag antar att ni där gör ert bästa för att få fram skatteskalor som är så bra som möjligt. En utgångspunkt är att nio av tio inkomsttagare skall ha högst 30 % marginals katt när inkomstskatteutredningen är färdig med sitt arbete. Vad är det då för vits med att inte göra systemet komplett med ett inflations skydd? Redan vid mycket rimliga antaganden kommer bara tre fjärdedelar av inkomsttagarna inom ungefär fem år att ha 30 % marginals katt om inflationen får härja. Om man börjar med nio av tio, vad är det då för vits med att bara åtta av tio inkomsttagare efter några år skall ha 30 % marginals katt? Och varför skall inflationen få försämra systemet, det system som alla nu bryr sin hjärna med för att det skall bli så bra som möjligt? Den frågan tycker jag att Anita Johansson borde svara på.

Anf. 108 ANITA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill till Bo Lundgren säga att det som vi gick ut med i vårt valmanifest var rättvisare beskattning mellan kapital och arbete. Nu säger Bo Lundgren att moderaterna också hade sagt det och att de ville ha 50-procentiga marginals katter. Men det är ju en väsentlig skillnad, Bo Lundgren, mellan moderat och socialdemokratisk skattepolitik. Ni moderater vill ju inte vara med om att skärpa kapitalbeskattningen. Ni vill inte vara med om avdragsbegränsningar, osv. Då vill jag påstå att vår skattepolitik är mera fördelningspolitiskt riktig. Jag tänkte på vilket ramaskri det blev när vi genomförde den s.k. engångsskatten och beskattningen av pensionerna. Det visade sig faktiskt att marknaden aldrig hade kunnat få någon bättre

draghjälp än just det. Det var undergången, lät det då i debatten. Jag undrar, fru talman, om inte Bo Lundgren är litet avundsjuk på oss socialdemokrater som med kraft har tagit tag i skatterna och skattedebatten. Det är ändå vi som leder debatten just nu. Vad alla diskuterar är vad socialdemokraterna gör. Det är glädjande. Man skulle naturligtvis kunna önska att det någon gång stod någonting i tidningarna om vad de borgerliga gör, men sådant är det svårt att hitta.

God ekonomi, Görel Thurdin och Birger Schlaug, ger en god miljö. Jag kan inte se annat än att de hänger samman. Visst finns det mycket som skulle kunna vara bättre, Görel Thurdin. Men med den politik som vi bedrivit sedan vi kom tillbaka i regeringsställning har vi ändå lyckats, och det skäms jag inte för, att rätta till ekonomin. Nu har vi kommit dithän att vi kan börja tala om reformer och skattereformer för framtiden. För mig känns det väldigt bra.

Vi är inte färdiga än i skatteutredningen. I juni skall vi i utredningen presentera vårt förslag. Då är det bestämt hur vi som sitter i utredningen ser på frågan. Sedan återstår, som jag sade tidigare, en lång remissomgång, där många skall tycka till, innan vi kanske om drygt ett år får ett förslag till riksdagen. Sedan kan vi diskutera skatterna inför framtiden.

Förste vice talmannen anmälde att Bo Lundgren, Birger Schlaug och Görel Thurdin anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 109 MAGGI MIKAELSSON (vpk):

Fru talman! Jag måste säga att det vore mycket frestande att kommentera det som har sagts i kammaren, men luften håller snart på att gå ur dem som suttit och lyssnat, för debatten har ju pågått ganska länge. Så jag skall avstå från det den här gången. Jag vill i stället börja med ett tillrättaliggande genom att yrka bifall till ett särskilt yrkande angående mom. 26, som är utdelat till kammarens ledamöter. Av misstag, eller kanske på grund av bristande rutin, har jag missat att i utskottet reservera mig till förmån för vårt yrkande om underhåll till icke hemmavarande barn. Jag vill rätta till det på det här viset. Yrkandet lyder sålunda:

att riksdagen med anledning av motionerna 1988/89:Sk340, 1988/89:Sk342 yrkande 1, 1988/89:Sk383 och 1988/89:Sk444 yrkande 16 hos regeringen begär förslag om höjd beloppsgräns för rätt till avdrag för underhållsbidrag till 6 000 kr. per barn och om omvandling av detta till en skattereduktion om max. 3 000 kr. i enlighet med vad som förordats i min motion 1988/89:Sk444.

Jag tänker fortsätta där Lars Bäckström slutade för en och en halv timme sedan och ta upp mom. 6 i hemställan, som handlar om mervärdeskatten på livsmedel. En hel del har redan sagts om denna, och det är ju allmänt känt att vi har världens högsta matskatt i Sverige, liksom att det finns en stark opinion mot denna.

Vpk har i många år motionerat om ett avskaffande av matmomsen, och att döma av debatten hittills får vi hålla på ännu några år. Utskottsmajoriteten har avstyrkt våra yrkanden och hänvisar i texten bl.a. till tidigare års behandling av vpk-motioner med samma innehåll. Det intressanta är att man i den utskottsskrivning som här refereras och som för resten är från riksmötet

1983/84, säger att "ett system med olika mervärdeskatt skulle skapa betydande administrativa problem och kostnadsökningar inom såväl statsförvaltningen som näringslivet, försvåra skattekontrollen och öppna nya möjligheter till skattefusk".

Sedan riksmötet 1983/84 har det allt blåst en hel del olika vindar. Numera är man inom regeringen inte alls lika säker på att det skulle bli vare sig stora administrativa problem eller öppna möjligheterna till skattefusk – tvärtom. Det blåser EG-vindar över Sverige, och då går det bra att tänka om, t.o.m. när det gäller momsens och åtminstone när det gäller utredandet. I tilläggsdirektiv till KIS, kommittén för indirekta skatter, fick utredningen så sent som i juni förra året i uppdrag att pröva bl.a. om en lägre mervärdeskatt på viss konsumtion skulle ha positiva fördelningseffekter mellan olika hushåll. Detta gjordes mot bakgrund av frågans behandling i EG. Måhända kan man också se det som en eftergift åt den starka opinionen. Den politiska viljan att ta bort matmomsen är nog dess värre inte förändrad.

En av de grupper som direkt skulle gynnas om matmomsen togs bort är de lågavlönade barnfamiljerna. De måste ju lägga en förhållandevis större del av sina inkomster på mat. Folkpartisterna anser visserligen att kravet på slopande av matmoms är hopplöst förlegat. De hänvisar till att utredning på utredning har bestyrkt detta. Visst finns det utredningar som visar att barnfamiljerna skulle göra måttliga vinster om man slopade matmomsen och betalade detta med breddad eller höjd moms på andra varor, dvs. inom mervärdeskattesystemet. Det är här skillnaderna mellan vpk, centern och miljöpartiet finns. Vi i vpk menar att det är ett oeftergivligt krav att en reform av det här slaget skall finansieras utanför mervärdeskattesystemet. Med detta följer också att vi inte kan stödja miljöpartiets reservation i dag. Uppenbart är i alla fall att en slopad matmoms är ett krav, som stöds av en väldigt stor majoritet av det svenska folket. Bo Lundgren sade i sitt inledningsanförande att målet är sänkt skatt för alla. Varför inte, Bo Lundgren, sänka skatten på mat då?

När det gäller förmånen av fri bil, som tas upp i mom. 13 i utskottets hemtällan, vill jag deklarerat att vi kommer att stödja utskottets hemställan. Vi stödjer delvis den skrivning som finns i miljöpartiets reservation, och vi är överens om nödvändigheten av att hejda utsläppen av kväve- och koldioxid genom bl.a. att minska bilismen. Men vi anser inte att reservationens förslag får en sådan effekt.

Vi har vidare avgivit ett särskilt yttrande angående tidsvinst för att lämna och hämta barn på daghem och resor till och från arbetet. Det har aviserats i den kommande skatteomläggningen, även om det till viss del dementeras av socialdemokraterna, att man inte skall få göra några reseavdrag för de första fem milen enkel väg. Vi kan naturligtvis inte gå med på sådana försämringar och menar i likhet med centern att reseavdraget tvärtom måste förbättras.

Fru talman! Så vill jag säga något om reservationerna 29 och 30, som handlar om skattereduktion för fackföreningsavgift och extra avdrag på grund av sjukdom. Hösten 1982 beslutade vpk och socialdemokraterna, mot de borgerliga partiernas vilja, att införa en rätt till skattereduktion för fackföreningsavgifter. Underlaget maximerades till 1 200 kr., och reduktionen som utgjorde 40 % av underlaget blev alltså högst 480 kr. Sedan beslutet

fattades har priserna höjts och värdet av skattereduktionen urholkats. Vi anser nu att det är dags att avskaffa maximeringen och att fackföreningskostnaderna skall ses som en kostnad för inkomstens förvärvande.

Förslaget om att vid taxeringen avskaffa avdrag för sjukdomskostnader innebär att olika sjukdoms- och handikappgruppers behov ställs emot varandra, och det tycker vi är stötande. En grupp som skulle drabbas om det här avdraget avskaffades är pensionärerna. Riksdagen har ju tidigare i år avskaffat det fria sjukhusåret, vilket har medfört ökade kostnader för pensionärerna. Vpk var och är fortfarande motståndare till den försämringen. Vi tycker att det är extra angeläget att villkoren inte ytterligare försämrats. Även om högkostnadsskyddet reformeras, finns det enligt oss inte skäl att slopa möjligheten till avdrag för sjukdomskostnader i taxeringen.

Slutligen vill jag yrka bifall till reservationerna 29 och 30 och i övrigt till samtliga av vpk lämnade reservationer.

Anf. 110 CARL FRICK (mp):

Fru talman! Det har varit en intensiv och ganska spännande skattepolitisk debatt. Av någon anledning har matmomsen kommit att spela en stor roll. Det verkar som om den har blivit något av en symbolfråga, och det är också så för miljöpartiet.

Svensk livsmedelspolitik har under en lång rad av år varit sådan att den har lett till att vi ur många synpunkter har fått sämre mat. Orsakerna till detta är flera. En dominerande orsak har varit den strävan till koncentration och specialisering som har präglat politiken. Detta har lett till en stor användning av jordbruksgifter och konstgödsel. Giftrester finns i vår mat, och vi vet i dag mycket litet om de långsiktiga verkningarna på hälsan av detta.

Våra husdjur hålls många gånger på sätt som upprör landets konsumenter. De värsta avarterna skall förhoppningsvis kunna elimineras så småningom med hjälp av den nya djurskyddslagen. Det gäller bara att nu snabbt få fram bra tillämpningsföreskrifter helt i lagens anda – om inte EG-anpassningen gör det omöjligt.

Under en historiskt kort tid har vi av föregivna ekonomiska effektivitets- och tillväxtskäl utsatts för ett storskaligt samhällsexperiment, med en omfattande miljöförstöring i släptåget. De starkt negativa konsekvenserna av giftspridningen kan konstateras för miljön, djur- och växtlivet samt odlingslandskapet och dessutom i form av övergödning av vattendrag, algblooming och fiskdöd.

Det finns i dag ett mycket starkt och stigande intresse för livsmedel som är producerade utan jordbruksgifter och konstgödsel och som kommer från djur som har hållits på ett etiskt acceptabelt sätt – när man nu vet vad allt annat kan ställa tillmed. Vårt land har blivit utomordentligt sårbart under de senaste 40 åren. Även detta är ett resultat av en medveten politik, som de flesta av de gamla partierna i riksdagen har ställt sig bakom. Sårbarheten visar sig dels som ett mycket starkt utlandsberoende som äventyrar försörjning med baslivsmedel under avspärrningar och krig, dels som distributionsproblem under kriser beroende på den tidigare nämnda koncentrationen och specialiseringen.

Livsmedelspriserna har under de senaste åren stigit mycket kraftigt och i

genomsnitt snabbare än konsumentprisindexet. Detta gör att barnfamiljer många gånger tycker att det finns en dålig praktisk överensstämmelse mellan publicerade siffror för konsumentprisindex och de faktiskt upplevda prisökningarna. Detta är en av grunderna till de protester som bl. a. har kommit till uttryck genom "Dalauppropet".

Det är miljöpartiet de grönas bestämda uppfattning att vi i Sverige måste utveckla ett robust och uthålligt jordbruk, som kan försörja oss väl med bra basmat till rimliga kostnader för konsumenterna och barnfamiljerna såväl i fred som i kristider.

I Sverige har vi den märkliga situationen att vi har världens högsta matskatt – momsens, som är 23,46 %. Miljöpartiet de gröna vill slopa moms på svensk basmat och kompensera bortfallet av skattemedel med en generell höjning av den allmänna momsens med drygt 2 %.

Den basmat som miljöpartiet för närvarande vill stödja är mjölk, syrade mjölkprodukter etc. samt kött av nöt, får, lamm och get liksom fisk landad av svenska fartyg – även om Kjell Johansson tycker att det är vansinnigt. Det måste gå precis lika bra att skilja fisk från olika länder som att skilja äpplen och päron från olika länder – även om Kjell Johansson har varit med om att se till att vi kan importera praktiskt taget hur dåliga äpplen och päron som helst. Vi skall inte ta hänsyn till hur de har behandlats.

Vidare skall säd och sädesprodukter som gryn, mjöl, flingor och matbröd stödjas liksom potatis, rotfrukter, grönsaker, frukt, bär, svamp, konserver och honung.

Till basmat som miljöpartiet de gröna inte vill stödja räknas ägg, griskött, broiler, socker, margarin och smör- och margarinblandningar. Undantagen för griskött, ägg och broiler motiveras av att dessa produkter till övervägande delen tas fram på ett etiskt oacceptabelt sätt. Miljöpartiet de gröna vill dessutom medvetet gynna jordbruk med nötkreatur framför de med svinuppfödning. Nötkreatur passar väl in i de odlingssystem som partiet vill att det svenska jordbruket i stor utsträckning skall anpassas till. På så sätt minskas kväveläckage, övergödning och död av våra hav.

Anf. 111 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag ber att få erinra Carl Frick om att vi behandlar skatter. Det är angeläget att vi så långt möjligt koncentrerar oss på det ämnet.

Anf. 112 CARL FRICK (mp):

Fru talman! Jag lovar att jag är strax klar. Men denna fråga är en viktig principalsak.

Anledningen till att vi vill ge dessa matvaror stöd är att den slojade momsens på basmaten gynnar uppbyggandet av ett ekologiskt rimligt svenskt jordbruk. Det gynnar uppbyggandet av ett resurssnålt och uthålligt svenskt jordbruk som kan klara folkets försörjning under krig och kriser. Det gynnar de familjer som genom konsekventa val kan sänka sina totala matkostnader. Det gynnar på sikt folkhälsan, eftersom vi kommer att få basmat med mindre inblandning av gifter än i dag och med produktionssätt som inte skadar människor och natur. Det gynnar miljön totalt med minskad kvävebelastning. Det blir billigare för samhället, och de totala skadorna minskar.

Det hävdas ofta i debatten att ett slopande av matmomsen på den svenska basmaten inte skulle gynna barnfamiljer med låga inkomster. Det är faktiskt inte sant. Man vill då tona ner betydelsen av de dynamiska effekterna, som är så populära i politiska sammanhang. I detta enkla fall vill man faktiskt bortse från dem. Miljöpartiet har den bestämda uppfattningen att en kostnadsförändring av detta slag kommer att ha mycket stor betydelse för konsumtionen. De kostnadsmedvetna konsumenterna kommer att se till att de väljer rätt. Över huvud taget använder man de dynamiska effekterna som finanspolitikens gubben i lådan. De passar praktiskt taget till allting och, de skall klara vilka samhällssektorer som helst. Men det tror inte miljöpartiet på.

Vi måste alltså slopa moms på svensk basmat. Man skall slopa moms på svensk basmat så att det går att få i gång processen för en bättre miljö och bättre hälsa och totalt lägre samhällskostnader. Utskottets avslag innebär att majoriteten inte vill angripa de verkliga problemen i samhället. Det är ett svek mot framtiden, våra barn och deras barn. När skall vågmästarpartiet socialdemokraterna ta sitt grundläggande ansvar för miljö och framtid och samtidigt göra något riktigt vettigt i fördelningspolitiken? Som vågmästare har ni chansen. Slopa moms på svensk basmat. Det är ett steg mot ett bättre samhälle. När får vi se att ni tar den chansen?

I maj för knappt ett år sedan fattades viktiga beslut i riksdagen på miljöområdet. Det borde rimligen ha lett till en störtskur av propositioner som skulle ha verkat för att vi skulle få skatteförslag som skulle vara gynnsamma för miljön. Vi har inte sett till något förslag. Ni har i utskottet punkt för punkt avstyrkt alla olika förslag som leder i den riktningen. Det är utomordentligt dåligt. Det vittnar om vilken betydelse svensk socialdemokrati tillmäter på miljöfrågorna.

Jag yrkar bifall till miljöpartiets reservationer under denna punkt på dagordningen.

Tack för ordet!

Anf. 113 BENGTO-OLA RYTTAR (s):

Fru talman! Det är litet märkligt att under flera timmars skattedebatt är det först nu vid avmattningsfasen som skattereduktion för fackföreningsavgiften över huvud taget nämns. Det är litet märkligt eftersom det är många miljoner svenskar som berörs av detta.

Vpk har en reservation där man föreslår att kronstaket skall tas bort. I motionerna Sk307 och Sk386 föreslås att även procentsatsen skall tas bort och att hela fackföreningsavgiften skall ligga till grund för skattereduktionen. Principen om likhet inför lagen säger också att det borde vara så för fackföreningsmedlemmarna, eftersom arbetsgivarorganisationerna har full avdragsrätt för sina organisationskostnader.

Fru talman! I utskottets motivering för avslag på dessa motioner hänvisar man till skatteutredarna och deras arbete. Nu hoppas jag verkligen att våra skatteutredare är så kloka att de inser att det är åtskilligt mycket lättare att motivera och förankra en framtida skattereform som är så brutal som den som nu är på tapeten, om detta med reduktionen för fackföreningsavgiften blir utformad som det är föreslaget i dessa två motioner.

Anf. 114 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Fru talman! Jag vill inleda mitt korta anförande med ett citat. Jag skall så småningom tala om vem jag citerar.

”Och kan vi hur länge som helst skjuta frågan om det moderna tillväxtsamhällets vara eller icke vara ifrån oss? Varför vågar inte politikerna (utom möjligen miljöpartisterna) ifrågasätta människornas livsstil, nämligen ytterst den som förtär våra resurser och äventyrar vår miljö? Hur länge ska vi blunda för att de ekologiska problemen i själva verket kräver omedelbara, antagligen smärtsamma, åtgärder och inskränkningar i livsstil och produktionsmönster om vi skall kunna se våra barn i ögonen och ta ansvar för vår jord?”

Jag citerade en känd svensk manlig chefredaktör. De flesta chefredaktörer är ju män. Han är i färd med att byta jobb. Det är en trendig och god skribent som arbetar på Östgötakorrespondenten. Snart kommer moderater i hela Sverige att lätt kunna läsa Mr Trend, Bertil Torekull, när han skriver i Svenska Dagbladet. Jag hoppas på fortsatt insiktsfullt skrivande för Bertil Torekulls del och på nya och tilltagande insikter för Svenska Dagbladets läsares del.

Det är någonting som jag vill tillfoga debatten om trafik och skatter. Skatterna på dieselolja och kilometerskatten måste ju höjas för att dämpa lastbilstrafiken. Samtidigt behöver tydligen riksdagens ledamöter påminna både kommunikationsministern och SJ-chefen om järnvägens ansvar att – medan vi väntar på att en effektivare regionalpolitik skall bidra till att minska transportererna över huvud taget – ta hand om mer och mer av de långväga transportererna i stället för mindre och mindre.

Till Bo Lundgren vill jag säga att han möjligtvis inte vet vad som har hänt med sälarna. Det har nämligen visat sig att sälkropparna som flöt i land är så fulla av gift att hälsovårdsmyndigheterna i Tyskland har förbjudit att de bränns, eftersom det skulle medföra för stora giftutsläpp.

Anf. 115 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Får jag crinra också Krister Skånberg om att det är skatteutskottets betänkande 20 som vi behandlar, och att det rimligtvis bör vara skattefrågor som tas upp.

Anf. 116 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Fru talman! Det hindrade dock inte Bo Lundgren från att tala om sälarna. Därför tänkte jag att jag kanske kunde ge svar på tal.

Det har talats mycket om tillväxt här, och jag förmodar att detta hör till skattedebatten. Man får intrycket av att tillväxten är absolut nödvändig för att komma till rätta med miljöproblemen. Bo Lundgren ställde en fråga till miljöpartiet: Var skall vi dra gränsen för tillväxten? Svaret kunde faktiskt många politiker ge i sina valtal i höstas. Inte mer än vad naturen tål, sade man då, även om man har glömt bort det nu. Jag anser att det hör till skattedebatten när talare efter talare talar om för oss att för miljös skull måste vi ha en ökad tillväxt.

Avslutningsvis vill jag hjälpa Birger Schlaug med ett problem som han har. Han har nämligen inte fått något svar från Anita Johansson på frågan om

varför inte miljömålet har tagits med i dagens skattepolitik. Jag måste säga att Birger Schlaug har varit ouppmärksam. Anita Johansson har svarat. Hon sade att det inte fanns något väsentligt i motioner och reservationer.

Fru talman! Det är bara i ord och före val som socialdemokraterna tar hänsyn till vad naturen tål – inte i politisk handling.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 117 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Tiden medger dess värre inte att vi tar voteringen nu. Det innebär att vi inleder förhandlingarna kl. 19.00 med votering. För att det inte skall uppstå några missförstånd vore jag tacksam om det går att sprida detta besked till så många som möjligt.

10 § Kammaren beslöt kl. 17.54 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

11 § Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av tredje vice talmannen.

12 § Inkomstbeskattning, m.m.

(forts. skatteutskottets betänkande 20)

Kammaren övergick till att fatta beslut i ärendet.

Mom. 1 (allmänna riktlinjer för skattepolitiken)

Först biträdades reservation 5 av Birger Schlaug med 21 röster mot 19 för reservation 4 av Maggi Mikaelsson. 273 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 3 av Görel Thurdin och Rolf Kenneryd med 34 röster mot 22 för reservation 5 av Birger Schlaug. 256 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdades reservation 2 av Kjell Johansson och Britta Bjelle med 37 röster mot 36 för reservation 3 av Görel Thurdin och Rolf Kenneryd. 241 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 1 av Bo Lundgren m.fl. med 58 röster mot 38 för reservation 2 av Kjell Johansson och Britta Bjelle. 217 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 143 röster mot 60 för reservation 1 av Bo Lundgren m.fl. 111 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (skattetrycket)

Först biträdades reservation 7 av Kjell Johansson och Britta Bjelle med 37 röster mot 36 för reservation 8 av Görel Thurdin och Rolf Kenneryd. 239 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 6 av Bo Lundgren m.fl. – som ställdes mot

reservation 7 av Kjell Johansson och Britta Bjelle – genom uppresning.
Slutligen bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Bo Lundgren m.fl. – genom uppresning.

Prot. 1988/89:86
22 mars 1989

---

*Inkomstbeskattning,
m.m.*

Mom. 3 (skatten för 1990 års inkomster)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 9 av Bo Lundgren m.fl., *dels* reservation 10 av Görel Thurdin och Rolf Kenneryd, *dels* reservation 11 av Birger Schlaug – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (barnavdrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (mervärdeskatt på livsmedel)

Först biträdades reservation 13 av Maggi Mikaelsson med 23 röster mot 20 för reservation 14 av Birger Schlaug. 269 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 270 röster mot 19 för reservation 13 av Maggi Mikaelsson. 24 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 7 (sambeskattning av förmögenhet i allmänhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (sambeskattning av fosterföräldrars och fosterbarns förmögenhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (barnpension)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (existensminimum)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (värdering av bilförsäljares förmån av fri bil)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (förmån av fri bil i övrigt)

Först biträdades reservation 20 av Bo Lundgren m.fl. med 60 röster mot 20 för reservation 21 av Birger Schlaug. 233 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Bo Lundgren m.fl. – genom uppresning.

Mom. 17 (pensionsförsäkringar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Prot. 1988/89:86
22 mars 1989

Inkomstbeskattning,
m.m.

Mom. 18 (fackliga stipendier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (vinstdelning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 24 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (schablonavdraget i tjänst)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (tidsvinst vid resa för att lämna och hämta barn på daghem)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (resor till och från arbetet i övrigt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 27 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (dubbel bosättning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 28 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (skattereduktion för fackföreningsavgift)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 20 för reservation 29 av Maggi Mikaelsson.

Mom. 25 (extra avdrag på grund av sjukdom)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 30 av Maggi Mikaelsson – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (underhåll till icke hemmavarande barn)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 31 av Bo Lundgren m.fl., *dels* det av Maggi Mikaelsson under överläggningen framställda yrkandet – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (avdrag för gåvor som SIDA förmedlar till tredje världen)

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 21 för reservation 32 av Birger Schlaug. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 28 (avdrag för gåvor till ideellt humanitärt arbete)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 33 av Kjell Johansson och Britta Bjelle – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (kulturarbetarnas rätt till avdrag för utvecklingskostnader)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 34 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 31 (ett särskilt inkomstslag för kulturverksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 254 röster mot 60 för reservation 35 av Kjell Johansson m.fl.

Mom. 34 (nyetableringskonton)

Utskottets hemställan bifölls med 199 röster mot 113 för reservation 36 av Bo Lundgren m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

13 § Föredrogs

skatteutskottets betänkande

1988/89:SkU28 Begränsad avdragsrätt för vissa reaförluster, m.m. (prop. 1988/89:71).

Begränsad avdragsrätt för vissa reaförluster, m.m.

Anf. 118 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Efter den debatt vi nu har haft om inkomstskatt, sälar, torskar och mycket annat, skall vi gå över till att diskutera ett förslag om begränsad avdragsrätt för vissa reaförluster, m.m.

Ursprunget till detta förslag är att finansminister Feldt, som Anita Johansson tidigare karakteriserade som önskedrömmen om en finansminister, fann sig föranlåten att på själva nyårsafton lägga fram förslag med retroaktiv verkan när det gällde skatterna för 1989. Det ena förslaget kommer senare att behandlas i kammaren och gäller en särskilt kraftig vinstskatt på företagsvinster. Det som nu behandlas är ett förslag om begränsad avdragsrätt för reaförluster på aktier och andra, motsvarande värdepapper.

Det förslag som har lagts fram har föranletts av problem som i realiteten har sitt ursprung i de förändringar och skärpningar av realisationsvinstbeskattningen som genomfördes av socialdemokratiska regeringar i slutet av 1960-talet och början av 1970-talet. De problem som uppstod hade i och för sig kunnat förutses.

De effekter som uppkommer genom det förslag som har lagts fram i den proposition som behandlas i föreliggande betänkande är orimliga. De innebär att personer som har en sammanlagd realisationsförlust genom transaktioner under året faktiskt kan få betala en nettoskatt på denna förlust. Det är ett orimligt förslag och en orimlig effekt. Det utredningsarbete som pågår tyder på att detta skall kunna fortsätta. Socialdemokraterna vill uppenbarligen institutionalisera den modellen, där man även i fortsättningen skall betala skatt på förluster i än större utsträckning.

Förslaget innebär dessutom en kraftig asymmetri. Tanken är nämligen att man, till skillnad från tidigare, inte längre skall få dra av realisationsförluster fullt ut på kortvarigt innehav av aktier och motsvarande värdepapper, oavsett om detta sker mot korta eller långa vinster. Det ger de effekter som

Prot. 1988/89:86
22 mars 1989

*Begränsad avdragsrätt
för vissa reaförluster,
m.m.*

jag tidigare redovisade. Denna asymmetri som uppkommer motverkar också risktagande, som sparande i riskvilligt kapital, vilket behövs inte minst för uppbyggnaden av mindre företag.

De problem som har uppstått till följd av den skärpning som genomfördes av socialdemokraterna, som jag tidigare nämnde, kan lösas på ett sätt med bibehållen symmetri och utan missgynnande av risktagande. Det sätt på vilket detta kan göras redovisas i reservation nr 1 av moderata samlingspartiet, folkpartiet och centerpartiet. Det innebär en ren symmetri, där såväl vinster som förluster får tas upp resp. dras av till 40 % oavsett innehavstid. Jag yrkar självfallet bifall till reservationen 1.

Om det nu skulle vara så, trots de övervägande starka skäl som talar för reservationen, denna ändå inte skulle bifallas av kammarens majoritet, finns det anledning att göra justeringar i propositionen. Det bör göras en sådan justering att symmetri delvis uppnås, så till vida att det är bara under förutsättning av att en realisationsvinst på korttidsinnehavda aktier görs mot långtidsvinster som begränsningen skall vara 40 %. Annars skall nuvarande regler gälla.

Detta återfinns i reservation nr 4, som jag i andra hand yrkar bifall till, dvs. om reservation nr 1 skulle falla.

Oavsett resultatet, finns det anledning att yrka bifall också till reservation nr 5, där vi tar upp övergångsreglerna och den retroaktiva verkan som förslaget från finansministern de facto har. Även om förslaget – meddelande om detta lämnades till riksdagen på nyårsafton – står i överensstämmelse med de bestämmelser som för närvarande gäller enligt retroaktiv skattelagstiftning får det sannolikt oavsedda effekter. För den som har lämnat in en aktie enligt ett erbjudande före årsskiftet och därmed har frånhänt sig aktien i fråga kan det bli så att den försäljning det rör sig om anses ha skett efter årsskiftet och han därmed drabbas av de nya reglerna. För att detta skall kunna undvikas bör övergångsreglerna ändras enligt förslaget i reservationen 5.

I betänkandet finns ytterligare en del resonemang som gäller spridning av aktieäggande, skatteregler generellt och skatteregler för konvertibler. Herr talman! Jag tänker inte gå in i detalj på reservationerna i dessa frågor, med tanke på den sena timmen och för att underlätta behandlingen, utan jag nöjer mig med att yrka bifall till de reservationer som moderata samlingspartiet har medverkat till.

Anf. 119 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! I det ärende vi nu skall behandla inträffade ett par händelser under utskottsbehandlingen som förtjänar att beröras innan jag går in på själva skattefrågan.

Den första händelsen var att en del av oppositionspartierna önskade skicka den aktuella propositionen till lagrådet för yttrande. Det som då hände var att socialdemokraterna motsatte sig detta, och först efter votering kunde utskottet fatta beslut om en lagrådsremiss. Till saken hör att Sveriges aktiesparares riksförbund i skrivelse till utskottet pekade på att det behövdes övergångsregler, eftersom de menade att lagstiftningen fick retroaktiv verkan för den som vid ikraftträdandet hade orealiserade aktieförluster.

Vidare menade de att förslaget är ett hot mot principen om likformig och rättvis beskattning.

Vi i folkpartiet tyckte att det låg en del i deras argument och hade dessutom själva motionerat i ärendet. Vi ansåg därför att det var naturligt att låta lagrådet svara på dessa frågor. Jag kan inte förstå varför socialdemokraterna ville motsätta sig att lagrådet skulle höras. Att höra lagrådet är ett sätt att vinna säkerhet i att den lagstiftning vi beslutar om blir korrekt. Att motsätta sig att lagrådet hörs är dessutom ett ogeneröst sätt att arbeta på i utskottet, speciellt som en lagrådsremiss i detta fall tidsmässigt inte hade någon betydelse.

Den andra frågan som jag vill beröra är lagrådets yttrande över propositionen. Skälet till att lagrådet skulle höras var att förslaget aldrig remissbehandlades. I de flesta motionerna och i en skrivelse framkom synpunkter som pekade på att den aktuella lagstiftningen kunde vara retroaktiv eller på annat sätt olikformig och därför orättvis. Vad som då hände var att lagrådet lämnade ett yttrande på fem ord: "Lagrådet lämnar förslaget utan erinran."

Med detta yttrande menar jag att lagrådet på ett förvånansvärt sätt har nonchalerat riksdagen och samtidigt urholkat tilltron till lagrådets verksamhet. När riksdagen begär ett yttrande från lagrådet beror det naturligtvis på att vi är osäkra på om den lagstiftning som vi just är i färd med att besluta om verkligen överensstämmer med grundlagen och inte innehåller några orättvisor.

I regeringsformens 8 kap. 18 § står det:

"Lagrådets granskning skall avse

1. hur förslaget förhåller sig till grundlagarna och rättsordningen i övrigt,
2. hur förslagets föreskrifter förhåller sig till varandra,
3. hur förslaget förhåller sig till rättssäkerhetens krav,
4. om förslaget är så utformat att lagen kan antagas tillgodose angivna syften,
5. vilka problem som kan uppstå vid tillämpningen."

Om det av motioner och skrivelser framgår att det finns en oro över att lagförslaget som lagrådet skall granska innehåller problem, menar jag att det hade ålegat lagrådet att beröra dessa frågor för att på det sättet hjälpa riksdagen att förstå att de problem som vi såg var överdrivna.

Debatten om att Sverige behöver en författningsdomstol får förnyad näring när det visar sig att lagrådet nonchalerar riksdagen och tar så lätt på sin uppgift som lagrådet gjort i detta fall.

Herr talman! När det gäller själva skattereglerna är vår uppfattning i folkpartiet att vi skall ha en skattelagstiftning som bl.a. gynnar sparande och risktagande och som leder till spritt ägande i näringslivet. I flera år har det enskilda hushållssparandet varit alldeles för lågt. De senaste åren har det t.o.m. varit negativt. Hushållens direktägda andel av det totala börsvärdet har dessutom minskat till 20 % 1988, från att ha varit 70 % 1965.

Men skattesystemet måste, förutom att gynna sparande och risktagande, också vara rättssäkert och ge stabila regler för den enskilde. När man vill förändra skattereglerna för att förhindra eller försvåra oönskad skatteplanering anser vi i folkpartiet att detta förändringsarbete måste utföras varsamt

och med hänsynstagande till företag och enskilda som bedriver seriös verksamhet och som planerar utifrån de spelregler som riksdagen har angivit.

Den proposition som vi nu behandlar har tillkommit för att förhindra viss skatteplanering när det gäller användandet av reaförluster vid försäljning av aktier. Förslaget går ut på att rätten till avdrag för reaförluster vid försäljning av aktier och andra värdepapper samt rättigheter som beskattas enligt aktievinstreglerna skall begränsas till 40 % redan från första innehavsdagen. Detta innebär att reavinstskatten för s.k. korta aktieinnehav förändras på så sätt att vinst skall beskattas till 100 %, medan endast 40 % av uppkomna förluster får dras av. Förslaget innebär avsteg från viktiga skatterättsliga principer.

När man ändrar spelregler för enskilda och företag anser vi i folkpartiet att ett minimikrav vid förändringen borde vara en redovisning av hur omfattande den skatteplanering är som man vill förhindra. Någon sådan redovisning finns inte i propositionen, och därför kan man inte heller få någon uppfattning om hur angeläget det är att förändra reglerna.

Ett av skatteplaneringsexemplen som åberopas i propositionen är att den som har förlustaktier säljer dessa innan två år förflutit från förvärvet och därigenom säkrar ett hundraprocentigt förlustavdrag, som sedan kan sparas i sex år för att under den tiden kvittas mot en vinst, där vinsten bara beskattas med 40 %.

Både detta och andra förfaranden som beskrivs i propositionen kan stävjas genom att den s.k. tvåårsregeln avskaffas och skatteplikten för reavinster på aktier begränsas till 40 % oavsett innehavstidens längd. En sådan reavinstbeskattning medför samtidigt en generell begränsning av avdragsrätten för reaförluster till 40 % av förlusten. Fördelarna med detta förslag är att lagstiftningen behålls symmetrisk, att regelsystemet förenklas och att inlåsnings effekterna försvinner. Med andra ord ett bättre förslag än det som regeringen har valt.

Förutom ambitionen att begränsa skatteplanering sägs det i propositionen att nuvarande regler leder till att olika transaktioner motverkar ett skatteuttag efter bärkraft.

Propositionens förslag förbättrar inte detta förhållande. Enligt de nya reglerna kan det i många fall uppstå en skattepliktig vinst, trots att placeraren gjort en nettoförlust. Som exempel kan nämnas den person som realiserar en vinst på en korttidsaktie och får 6 000 kr. Samma år realiserar vederbörande en förlust på en korttidsaktie på 10 000 kr. 40 % av förlusten på de 10 000 kronorna, dvs. 4 000 kr., blir avdragsgill mot vinsten, som jag sade var 6 000 kr. Med 50 % marginalskatt blir det 1 000 kr. i skatt. Den här personen har alltså först förlorat 10 000 kr. och sedan betalat skatt med 1 000 kr. Vinsten på 6 000 kr. räcker inte för att täcka det ekonomiska avbräcket på 11 000 kr. Med propositionens förslag kan man knappast säga att reglerna leder till ett skatteuttag efter bärkraft.

Slutligen vill jag nämna ett särskilt problem som inte beaktats i propositionen. Om en aktie före årsskiftet på ett bindande sätt lämnats in för överlåtelse i samband med ett uppköpserbjudande och uppköparen först efter årsskiftet fullföljer sitt åtagande, ansågs enligt tidigare praxis överlämnandet av aktien som avyttringsdag. Med de nya reglerna, som överlåtaren

inte hade anledning att räkna med, riskerar överlåtaren att drabbas av negativa ekonomiska effekter som han inte kunde förutse vid tillfället då aktien lämnades till försäljning. För att undvika de svårigheter som är förenade med att bedöma i vilket skede avyttring i ett sådant här fall skall anses ha skett, bör det finnas särskilda övergångsregler.

Vi i folkpartiet anser inte att dessa problem skall lösas av de tillämplande myndigheterna, utan vi menar att problemen skall lösas med övergångsregler som beslutas av riksdagen.

Mot bakgrund av vad jag nu har gått igenom yrkar jag bifall till de förslag som finns i reservationerna 1, 5 och 8.

Anf. 120 ROLF KENNERYD (c):

Herr talman! Vårt nuvarande skattesystem innehåller en lång rad asymmetrier och obalanser. Det ger grogrund för en i och för sig lagenlig men oönskad skatteplanering. Ett exempel på sådan oönskad skatteplanering är att det fram till årsskiftet har varit möjligt att kvitta 100-procentiga förluster som har uppstått under två års innehav mot 40-procentiga vinster som har uppstått vid innehav under längre tid än två år.

Regeringen föreslår i proposition att denna möjlighet skall försvinna. För centerpartiets del instämmer vi i propositionens syfte, nämligen att stoppa oönskad skatteplanering, men vi instämmer inte när det gäller den metod som föreslås i propositionen. Denna metod drabbar nämligen seriös verksamhet på ett otillbörligt sätt. Den lägger ytterligare lock på riskkapitalförsörjningen, som vi inte har kunnat få att fungera på ett tillfredsställande sätt under den högkonjunktur som vi nu har upplevt under ett antal år. Den skapar dessutom nya asymmetrier och obalanser. Vid korta innehav kommer detta att innebära att vinster beskattas med 100 %, medan förluster enbart får tas upp med 40 % avdragseffekt. Detta kommer att få negativa effekter på det totala sparandet. Det får som sagt negativa effekter när det gäller risktagande och även negativa effekter för våra strävanden att uppnå ett spritt ägande i näringslivet.

Jag vill, herr talman, med det anförda yrka bifall till reservation nr 1.

I övrigt behandlas i detta betänkande ett antal förslag som har mer eller mindre löslig anknytning till det ämne som i övrigt behandlas i betänkandet. Dessa förslag behandlas och övervägs i nu pågående skatteutredningar, och jag ber därför att i dessa delar få instämma i utskottets hemställan.

Anf. 121 MAGGI MIKAELSSON (vpk):

Herr talman! Pengar förökar sig inte av sig själva. Pengar är ett mått på de arbetandes produktion. I ett kapitalistiskt samhälle är spekulering i och profitering på resultatet av de arbetandes produktion en av grundstenarna.

Handel och spekulering i aktier är ett led i det här. Den här verksamheten har ökat explosionsartat, och även vanliga hushåll ägnar sig numera åt s.k. aktiesparande, och i skolorna har man tävlingar i spekulering. Sällan eller aldrig talar man om varifrån pengarna kommer. Varenda krona som de svenska företagen går i vinst med, och som höjer aktievärdet, är ju faktiskt hoparbetade av arbetarna på företagen. Det är mycket ovanligt att några aktieägare bidrar till att skapa mervärde i samhället. Och ändå är det deras

aktieinnehav och aktiespekulation som gynnas i skattesystemet. Aktiespekulation är alltså mycket lönsamt i dag. Börsvärdena har ju mångdubblats under de senaste åren, och börsfallet i oktober 1987, den s.k. svarta måndagen, har vid det här laget återhämtats med råge.

I vpk:s motion har vi föreslagit en rad åtgärder vid beskattningen för att dra in en del av vinsterna på aktiespekulation. Genom att dra in spekulationsvinster till statskassan skapas ett ekonomiskt utrymme för nödvändiga reformer. Dessutom är det ett led i att skapa en rättvis fördelning i samhället.

Av utskottets skrivning framgår att man i avvaktan på de förslag till ny inkomstskattelagstiftning som skall komma från RINK-utredningen är angelägen att täppa till luckorna i nuvarande regler. Det tycker vi är bra, men vi anser inte att de förslag som finns i betänkandet räcker.

Vpk kräver en skärpning av reavinstbeskattningen på aktier efter två års innehav till 75 % av vinsten. Det är enligt vår uppfattning en måttlig höjning i avvaktan på den mer genomgripande reform av aktiebeskattningen som vi menar måste göras i samband med den kommande skatteomläggningen. Inkomst av kapital måste givetvis beskattas minst lika mycket som inkomst av arbete.

Jämsides med den skärpta reavinstbeskattningen bör förstås den i propositionen föreslagna begränsningen av avdragsrätten för aktieförluster genomföras. Den har enligt vår mening fått leva kvar alltför länge, trots att det funnits klara möjligheter att kringgå reglerna, vilket naturligtvis har utnyttjats av dem som har haft kunskaper, eller haft råd att köpa sig dessa kunskaper.

Vi i vpk tycker också att det är angeläget att man gör en översyn av lagstiftningen för att motverka den alltmer tilltagande skatteplanering som sker i organiserad form.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till vpk:s reservationer nr 2 och nr 9.

Anf. 122 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Aktivt, ansvarsfullt och långsiktigt ägande är värdefullt. Men det har blivit allt vanligare att försöka tjäna pengar på kapital i form av s.k. klippekonomi. Detta breder ut sig i Sverige. Det bollande med pengar och s.k. värdepapper som klippekonomin innebär tycks bli allt mindre beroende av verkliga värden. Samtidigt innebär detta att företag helt eller delvis byter ägare, styrelse och inriktning. Om de nya ägarna till sådana företag är "klippekonomer" som bara är ute efter snabba vinster, är det stor risk att ägarbytet får negativa följder för företaget, för dess anställda, för leverantörer och kunder – och därmed för många människors arbete och försörjning.

Miljöpartiet de gröna anser att alla som medverkar i en verksamhet, både ägare och anställda, skall vara personligt ansvariga, moraliskt, ekonomiskt och juridiskt, för den del av verksamheten som de kan påverka.

Vi anser att man skall betala lika mycket i skatt, eller mer, på avkastning av kapital och på realisationsvinster som på eget arbete. Därför skall olika slag av kapitalvinster värderas och beskattas likvärdigt. Som ett första steg för att uppnå dessa syften föreslår vi dels att den s.k. tvåårsregeln vid beskattning av

realisationsvinster på värdepapper, aktier, slopas, dels att en utredning tillsätts med uppgift att föreslå hur olika slag av kapitalvinster skall värderas och beskattas likvärdigt.

Med det sagda vill jag yrka bifall till propositionens förslag om begränsning av avdragsrätten för realisationsförluster. Vi kan just nu inte se något bättre sätt att minska skatteundandragandet än att bifalla propositionens förslag, även om det kanske innebär en ryckig politik. Skatteflykt måste på olika sätt stävjas och bekämpas.

Jag vill passa på att tala om att vi har avgett ett särskilt yttrande, där vi uttalar vårt stöd för spritt aktieäggande. För att få till stånd detta ansvarsfulla och långsiktiga ägande är det nödvändigt att de som arbetar i ett företag ges förköpsrätt när företaget skall säljas, att de anställda får tillgång till ekonomisk, juridisk och praktisk hjälp vid övertagandet av företaget och att anställda och lokalbefolkning, vid utgivning av nya aktier i större företag, skall ha förköpsrätt till en tredjedel var; vid utgivning av nya aktier knyts dessa till en lokal företagsenhet.

Vi menar också att de anställda och lokalbefolkningen skall ha förköpsrätt när det gäller att köpa ett företag eller dess tillgångar när företaget skall läggas ned.

Till slut, herr talman, vill jag säga att jag gläder mig åt att Britta Bjelle tog upp kravet på en författningsdomstol. Miljöpartiet har länge ansett att Sverige måste få en författningsdomstol. Vi märker också att behovet ökar. Riksdagens största parti vill inte alltid inse att riksdagen har den lagstiftande makten. Jag hoppas att riksdagens oppositionspartier, när vi skall fatta beslut om författningsdomstol, skall agera tillsammans här i kammaren på samma sätt som i skatteutskottet.

Anf. 123 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Allt det här talet om reaförluster, reavinster och skatteplanering kan kanske förefalla något kryptiskt för den oinvigde. Jag skall därför med ett enkelt exempel försöka visa vad det handlar om. Även om exemplet är förenklat säger det en hel del om hur skatteplanering med hjälp av reaförluster kan gå till.

Vi skall följa personen X, som köper aktier för 10 000 kr. Efter knappt två år går aktiekurserna ned, och X säljer sina aktier för 7 000 kr. Då har X gjort en förlust – en s.k. reaförlust – på 3 000 kr. Men nu händer någonting egendomligt: Den smarte herr X köper omedelbart tillbaka sina aktier igen för 7 000 kr. X har nu sina aktier kvar. Men han har en annan sak också, nämligen en bokföringsmässig förlust på 3 000 kr., som han får, som man säger, spara ett antal år.

Och så inträffar några år senare det som är så vanligt i dessa dagar: Kurserna går upp, och X säljer nu aktierna igen för 15 000 kr. Vinsten blir alltså 8 000 kr., och den skattepliktiga delen av den blir 3 200 kr., eftersom bara 40 % av vinsten skall beskattas. Det är i detta läge som herr X plockar fram sitt lilla trumfkort, nämligen den gamla förlusten på 3 000 kr., och simalabim, så är den skattepliktiga vinsten nere i 200 kr., dvs. 3 200 kr. minus 3 000 kr.

Genom en smart transaktion, som egentligen bara inneburit att aktierna

bytt ägare under några timmar, har alltså herr X lyckats pressa ned den skattepliktiga vinsten från 3 200 kr. till 200 kr. Detta innebär ett skattebortfall för staten på i runda slängar 1 500 kr. Nu invänder förmodligen Vän av ordning att det ju inte är några stora summor – det är väl ingenting att bråka om.

Nej, det kan tyckas så. Men låt oss då leka med tanken – och det är en högst realistisk lek – att det rör sig om aktier, inte för 10 000 kr. utan för 1 milj. kr. och att det inte bara är herr X som gör så utan att det är 1 000 personer som har insett fördelarna med denna typ av avancerad skatteplanering. Då blir det plötsligt fråga om 150 milj. kr. som försvinner från det allmänna.

Nu tyder allting på att inte heller det är tillräckligt. Det rör sig förmodligen om betydligt större belopp – kanske rent av i miljardklassen – som undandras det allmänna och som andra människor genom hårt arbete får betala i stället. Det är i den situationen som Kjell-Olof Feldt och den socialdemokratiska regeringen ingriper och säger: Stopp och belägg! Så där får det inte gå till.

Om herr X vill göra om sin bravad efter den 1 januari i år kommer han enligt regeringens förslag att få skatta för 2 000 kr. och inte för 200, eftersom han bara får dra av 40 % av den tidigare förlusten. Det borde kunna dämpa lusten till sådana smarta manövrer i framtiden, tycker jag.

Regeringen har alltså genom sin proposition satt stopp för systematiska och affärsmässiga skatteplaneringsaktiviteter. De strider förmodligen inte mot lagen, men man måste ändå fråga sig om de är moraliskt försvarbara. Det tycker inte vi socialdemokrater. Det finns anledning att fråga sig vad de borgerliga tycker. Från det hållet går man ju kategoriskt emot propositionens förslag till skärpning av reglerna.

Det är i och för sig inte särskilt förvånande när det gäller moderata samlingspartiet, som ju gått emot samtliga de 24 förslag för att stävja skatteflykt som den socialdemokratiska regeringen lagt fram sedan 1982. Däremot har man anledning att förvånas höja på ögonbrynen när det gäller folkpartiet och centerpartiet, som ju ändå vid något tillfälle varit med på barrikaderna i kampen mot skatteundrandragandet.

Särskilt anmärkningsvärt är det att centerpartiet nu väljer att ställa sig vid sidan om. Centerpartiet säger sig ju värna de lågavlönade, och i sin mera exalterade stunder vill man t.o.m. hävda att man angriper oss socialdemokrater från vänster. Här angriper ni centerpartister oss med stor aggressivitet från höger i era ivriga strävanden att ställa upp för ett välbärgat skattefrälse!

Det är visserligen sant att centerpartiet tillsammans med övriga borgerliga partier i reservation nr 1 hävdar att man vill motverka skatteflykt. Men det gör man genom att lägga fram ett förslag som ytterligare skulle gynna aktieägarna – framför allt de stora aktieägarna – och som ytterligare skulle gynna spekulation i aktier! Man belönar faktiskt dem som satt skatteundrandragandet i system. Återigen ett exempel på att centerpartiets tal om fördelningspolitisk rättvisa inte är något annat än just prat.

Vi socialdemokrater tycker att beskattningen av kapitalvinster skall öka. De kommer i dag alldeles för billigt undan, särskilt om man jämför dem med inkomster av vanligt hederligt arbete, som drabbas av mycket högre skatter. Det finns många exempel på det.

Riksskatteverket har undersökt 70 aktieförsäljningar som genomfördes

åren 1981–1985. Vinsten på dessa försäljningar blev totalt 905 milj. kr. När alla reduktionsregler hade utnyttjats och alla reaförluster dragits av, återstod 15 milj. kr. att beskatta. Den inbetalda skatten blev 10 milj. kr. På en vinst på 905 milj. kr. betalade man alltså en enda futtig procent i skatt!

Här finns det, herr talman, alldeles uppenbart ett rejält utrymme för en höjd beskattning. Därför lägger vi nu fram ett förslag, som leder inte bara till en högre skatt på aktievinster utan också till att avancerad skatteplanering försvåras. Det är för övrigt ett förslag, som ligger väl i linje med de tankegångar som finns i pågående skatteutredningar.

Till sist, herr talman, skulle jag något vilja kommentera Britta Bjelles inlägg när det gäller den formella behandlingen i utskottet.

Det är riktigt att det framfördes krav på att ärendet skulle remitteras till lagrådet. Det är också riktigt att vi socialdemokrater gick emot det. Det gjorde vi därför att det i det här förslaget inte finns någon otillåten retroaktivitet. Det här förslaget innehåller en så enkel lagstiftning att det inte behövs någon remiss till lagrådet, sade vi. Vi sade också att förslaget på intet vis strider mot grundlagen. Ni hävdade motsatsen. Lagrådet fick förslaget för yttrande och gav oss socialdemokrater rätt på alla punkter. Det enda man egentligen sade var att man inte hade något att erinra mot förslaget.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 124 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag har egentligen satt stort värde på Lars Hedfors integritet. Att vi har olika politiska uppfattningar och värderingar är en sak för sig. Men man måste ändå handskas litet mindre vårdslöst med fakta än vad Lars Hedfors har gjort här.

Det exempel som Lars Hedfors redovisade var korrekt. Det är bara det att det är en följd av den lagstiftning som genomfördes av socialdemokratiska regeringar under slutet av 1960-talet och början av 1970-talet. Kan Lars Hedfors förneka att just de regler han själv kritiserade infördes av socialdemokratiska regeringar? Det är den första frågan.

När Lars Hedfors försöker föra ett resonemang om att moderaterna och andra partier slår vakt om den här möjligheten, då talar han antingen mot bättre vetande eller också har han inte förstått vad som står i reservation 1. Vi föreslår nämligen en fullkomligt symmetrisk behandling, som innebär att vinster och förluster behandlas lika. Möjligheter till vändning av förluster finns inte enligt reservation 1. Jag tycker det är rimligt att Lars Hedfors ägnar sig åt att försöka förstå vilka förslag oppositionen framlägger. Annars måste det vara svårt att värdera dem. Vi löser på ett symmetriskt sätt de problem som han tog upp utan att motverka det riskvilliga sparandet, som är så viktigt.

I det sammanhanget försökte Lars Hedfors göra en poäng av att vi moderater skulle vara emot, som han sade, 24 förslag för att stoppa skatteflykt. För det första kan den beräkningen av antalet förslag diskuteras. För det andra är det naturliga genmälet att vi har sagt nej till de 22, 23 eller 19 förslag som ni har lagt fram. Det enkla skälet är att de inte fungerade. Ni har ju tvingats framlägga förslag på förslag just därför att de framlagda inte hade

Prot. 1988/89:86
22 mars 1989

*Begränsad avdragsrätt
för vissa reaförluster,
m.m.*

någon effekt. Ni gick inte till roten med det onda, nämligen det höga skattetrycket och de asymmetriska inslagen i skattesystemet. Det är så man löser problemen och inte på ert vis. Det är en sak som måste tas upp till diskussion.

Om ni inte kan acceptera reservation 1, Lars Hedfors, men ändå på ett snyggt sätt vill lösa de problem ni har tagit upp, som beror på er egen lagstiftning, av vilken anledning kan ni då inte i andra hand ställa upp på den symmetriska behandling som föreslås i andrahandsreservationen? Den går ut på att korta förluster får kvittas på samma sätt mot korta vinster. Kvittas de mot långa vinster är det fråga om en kvittning till 40 % och inte mer. Därmed uppnås också symmetri utan att förstöra riskkapitalförsörjningen. Det är ytterligare ett sätt att hantera frågan.

Sedan säger Lars Hedfors att beskattningen av kapitalvinster skall öka enligt socialdemokraternas syn. Det är egentligen mycket märkligt. Ni tycks inte vara medvetna om att kapitalet är rörligt över gränserna, att ni själva anser att valutaregleringen skall avskaffas och att det leder till att riskvilligt kapital strömmar ut från Sverige i än högre grad än för närvarande. Ni spelar hasard med Sveriges framtid när det gäller riskkapitalförsörjning.

Till sist några ord om lagrådets granskning. Lars Hedfors säger märkligt nog att orsaken till att ni inte ställde upp på en lagrådsgranskning var att ni gjorde den bedömningen att det här inte var ett ärende som lagrådet behövde se på. Men lagrådet är ju till just därför att man skall ha någon som, trots att man tror att förslaget är bra, skall göra den värderingen. Jag förutsätter att regeringar, när de normalt sett remitterar förslag till lagrådet, inte utgår från att förslagen är felaktiga. De gör det för att få en ytterligare garanti för förslagets riktighet. Det är därför som jag i likhet med Britta Bjelle tycker att det här var ett mycket märkligt ställningstagande.

Jag vill också passa på att helt instämma i Britta Bjelles karakteristik av vad som för närvarande händer i lagrådet. Det är inte bara det här exemplet som är en uppenbar nonchalans mot riksdagen och som bör tas upp i annat sammanhang. Det gäller också förslaget till handelsbolagslagstiftning förra året. Lagrådet sade att man egentligen inte hade någon överblick över förslaget, men eftersom förslaget var att se som ett provisorium kunde man godta det. Beträffande förslaget om särskild vinstskatt, som vi snart skall behandla, säger lagrådet att man inte heller har överblick över förslagets konsekvenser. Det är komplicerat, men det skall ändå gå igenom. Lagrådet förefaller mig för närvarande vara ett transportkompani åt regeringen, och det är beklagligt ur grundlagssynpunkt. Det ställer ytterligare krav på en författningsdomstol, vilket också Britta Bjelle berörde.

Får jag fråga Lars Hedfors: Varför godtar ni inte de andra förslag som vi har lagt fram?

Anf. 125 ROLF KENNERYD (c):

Herr talman! Lars Hedfors använde ett enkelt exempel med herr X som huvudperson. Jag tror inte att någon bestrider riktigheten i det exemplet. I vart fall tänker inte jag göra det. Det är ju just ett exempel på – för att använda Stig Malms språkbruk – den ruttenhet som vidlåder det skattesystem som socialdemokraterna har byggt upp under decennier.

Det finns emellertid också andra exempel, herr Hedfors, nämligen bl.a. exemplet med huvudpersonen, den mindre erfarne herr Y, vars situation beskrivs i reservation 1. Denne småsparare blir, förmodligen av likviditets-skäl, tvungen att under samma år realisera en vinst på 10 000 kr. utgörande korttidsaktier och göra en förlust på 20 000 kr. med aktier som han har innehaft under en längre tid. Det skulle enligt de förslag vi nu skall fatta beslut om innebära att herr Y måste redovisa en skattepliktig inkomst 2 000 kr., trots att den sammanlagda förlusten är 10 000 kr.

Vi i centerpartiet vill skydda den lille spararen, och vi vill motverka den "spekulatör" som herr X är ett exempel på. Han har fått ett allt större utrymme för att spekulera sedan 1982 då socialdemokraterna återkom till makten. Antalet mångmiljonärer har under denna period flerdubblats. Herr Hedfors är delansvarig för att den situationen har uppstått.

I mitt anförande sade jag att vi instämmer i syftet att försäkra det för herr X, men vi värnar också om småspararen herr Y. Vi ser till realiteterna i den marknad om vilken vi nu diskuterar.

Herr Hedfors sade att centerpartiet ägnar sig åt mycket prat som går ut på att attackera socialdemokraterna från vänster. Det kan inte bli någon annan positionsbestämning, eftersom vi står kvar vid de positioner vi har intagit sedan en lång följd av år och som vi har drivit i valrörelsen. Socialdemokraterna däremot har sedan valet 1988 förflyttat sig hästlängder till höger om den redan före valet 1988 intagna högerpositionen.

Anf. 126 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Lars Hedfors tog ett exempel där han ansåg att regeringen hade tagit itu med problemen och att regeringen därefter kommit med den lagstiftning som vi nu har. Därigenom skulle regeringen visat sig synnerligen handlingskraftig. Men det intressanta är att Lars Hedfors exempel, och många andra exempel på samma tema, finns i slutbetänkandet från utredningen om kapitalvinstbeskattningen. Det betänkandet presenterades så tidigt som i juni 1986. Man kunde för tre år sedan peka på de frågor som Lars Hedfors i dag tog upp. Under tre år har regeringen ansett att det inte funnits skäl att ändra de regler vi faktiskt har. När sedan regeringens förslag ändå kommer – det förslag som Lars Hedfors framhåller som det allra bästa – visar det sig, som även Bo Lundgren sagt, att man tydligen inte har läst vår motion i vilken vi har ett annat förslag.

Jag rekommenderar Lars Hedfors att läsa den här boken av det enkla skälet att det i den finns tre förslag som utredningen diskuterar. De förslag som utredningen kommer fram till är samma förslag som bl.a. folkpartiet och moderaterna har i sin reservation. Utredningen säger t.o.m. att detta är de förslag som man av flera olika skäl bör föredra, dels för att man kommer ifrån inlåsningseffekten, dels för att man behåller symmetrin. Utredningen nämner i betänkandet ytterligare orsaker till att det är angeläget att genomföra de förslag som vi sedan framlagt. Det finns med andra ord ett annat sätt att komma till rätta med de oegentligheter som Lars Hedfors påtalade.

När det sedan gäller frågan om lagrådsremiss menade jag att det är ogeneröst av skatteutskottets socialdemokrater att inte medverka till en

Prot. 1988/89:86
22 mars 1989

*Begränsad avdragsrätt
för vissa reaförluster,
m.m.*

lagrådsremiss. Det må vara hänt att socialdemokraterna exakt anser sig veta hur saker och ting förhåller sig. Men om ett annat parti känner sig osäkert på huruvida det är en dålig lagstiftning som vi är på väg att fatta beslut om, borde man av generositet kunna tänka sig att lagrådet får uttala sig om den lagstiftning som socialdemokraterna är så hundraprocentigt säker på. Man skapar då en bättre känsla för de andra partiernas medverkan i det arbetet, och vi har ett lagråd som är till för att lyssna på när man nu vill ha besked. Jag kan å andra sidan, liksom Bo Lundgren, inte låta bli att fråga mig om lagrådets funktion verkligen är den som vi tänkt oss. Det är ganska intressant att det förra året kom en opinionsundersökning som visade att 73 % av svenskarna anser att vi behöver en författningsdomstol. Den siffran kommer förmodligen att öka under det kommande året.

Anf. 127 MAGGI MIKAELSSON (vpk):

Herr talman! När man hör Lars Hedfors så målande beskriva hur man med olika transaktioner kan undandra samhället skattemedel undrar jag varför man inte har gjort någonting tidigare. Att kapitalister har alla trumf på hand när det gäller att hitta luckor i lagstiftningen är väl ingen nyhet. Ni vet också att ni tämligen oreserverat kan påräkna stöd från vpk när det gäller mer skatt på kapitalet. Risken är tyvärr stor att de positiva effekter som den här föreslagna förändringen skall medföra försvinner på grund av andra omläggningar. Jag tänker främst på slopandet av valutaregleringen och på fria finansrörelser. Detta är ett direkt grundskott mot möjligheten att hålla efter skatteefflaren.

Bara under januari och februari månad i år köpte svenska börsaktörer aktier utomlands för 5,3 miljarder. Det är ganska mycket pengar. Riksskatteverket har gjort en undersökning av sammanlagt 70 aktieförsäljningar. Den sammanlagda nettovinsten uppgick till 905 milj. kr. Efter transaktioner litet hit och dit blev det kvar 15 milj. kr. att beskatta, vilket ledde till en skatt på ca 10 milj. kr. Skatten blev alltså ungefär 1 % av nettovinsten av dessa försäljningar.

Det visar hur nödvändigt det är att man verkligen gör någonting åt detta. Risken är att de åtgärder som regeringen och den socialdemokratiska utskottsmajoriteten vill vidta inte räcker till. Det finns också en risk att åtgärderna kommer för sent och att de inte alls kommer att räcka till för att ta in de pengar som behövs till samhället.

Man kan som ett exempel ta att inkomstbeskattningen gav 240 miljarder till statskassan, medan omsättningsskatten och förmögenhetsbeskattningen gav mycket mindre. Detta har vi bl.a. diskuterat tidigare i kväll, och vi kommer att få anledning att återkomma till detta.

Anf. 128 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Bo Lundgren kritiserar regeringens skattepolitik. Men om verkligheten och kartan inte stämmer, Bo Lundgren, är det realistiskt att satsa på att verkligheten gäller. Det är väl därför socialdemokraterna nu på punkt efter punkt försöker stoppa skatteundandraganden. och det är därför som man erkänner att hela det nuvarande skattesystemet är ruttet. Man

medger att de som tjänat de stora pengarna har kunnat bestämma sin skatt själva.

Även om man inte har heder av att man byggt upp det här systemet, anser jag att man har heder av att man nu drar konsekvensen av att skatteteori och verklighet inte längre stämmer överens. Tänk om man, herr talman, vore lika klok och uppriktig när det gäller kopplingen mellan miljö och ekonomi!

Man säger att god miljö är en god ekonomi. Det innebär att en god miljöpolitik är en god ekonomisk politik, och det innebär att all verksamhet måste rätta sig efter vad naturen tål.

Om jag tidigare har uttryckt mig otydligt vill jag, herr talman, yrka bifall till vår reservation som är fogad till betänkandet och dessutom till vpk:s reservation nr 9 om åtgärder mot skatteundandraganden.

Anf. 129 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Bo Lundgren återkommer med envisheten och regelbundenheten hos ett gökur till frågan om skattetrycket och allt det onda som det höga skattetrycket för med sig. Det hade varit bra om Bo Lundgren någon gång också diskuterat skatteplanering och skatteundandraganden.

Vi har, precis som Bo Lundgren sade, lagt fram 24 olika förslag till åtgärder mot skatteplanering och skatteundandraganden. Moderata samlingspartiet har gått emot samtliga 24 förslag. Nu säger Bo Lundgren att man gjorde det eftersom de inte fungerade. Visst fungerar de. Det finns massor av exempel på att dessa åtgärder har fungerat. Man kan ta förslaget om förskottsrentor eller exempelvis förslaget om kommanditbolag. Men det skall erkännas att en del av förslagen har haft karaktär av provisorier, men även provisorier är ibland nödvändiga. Det gäller speciellt om man väntar på något mer permanent, vilket ju är exakt vad vi just nu gör, nämligen en kraftfull skattereform som skall komma till rätta med hela den här problematiken.

Bo Lundgren frågar varför man inte i stället kan avskaffa tvåårsregeln och fullt ut använda sig av regeln om reduktion av underlaget till 40 %. Jag har redan sagt att vi inte vill ställa upp bakom detta, eftersom det skulle gynna aktieägarna. Särskilt de stora aktieägarna skulle gynnas av detta, och det skulle gynna aktiespekulationen ytterligare. Vi skulle alltså belöna dem som redan i dag skatteplanerar. Det kan vi inte acceptera.

Bo Lundgren för sedan fram ett andrahands yrkande om att reduceringen till 40 % bara skulle tillämpas bara när det är fråga om en vinst, dvs. en inkomst skall tas upp till 40 %.

På den punkten har han inte sina borgerliga kamrater med sig, och det kunde ju vara intressant för Bo Lundgren att ställa frågan till de andra borgerliga partierna. De har förmodligen insett att om förslaget genomfördes skulle det fortfarande vara lönsamt att skaffa sig fiktiva förluster.

Rolf Kenneryd tog exemplet med herr Y, som gäller beskattning av en förlust som kan uppstå. Det är möjligt att det fallet kan inträffa, men det gäller i så fall bara korttidsaktier. Vi vet av erfarenhet att den genomsnittlige aktieägaren inte ägnar sig åt korta affärer, och han kommer alltså inte att drabbas. Vi vet också att de som ägnar sig åt att spekulera i aktier har en viss framförhållning, så jag är övertygad om att de kan klara även detta problem.

Britta Bjelle och Maggi Mikaelsson ställer frågan: Varför har ni inte

tidigare tagit upp det här? Svaret är enkelt. Det finns en i stort sett obegränsad uppfinningsriktighet hos de människor som vill dra sig undan skatt. Det är näst intill omöjligt att förutse allt som de skall göra. Skattemyndigheterna kommer dess värre alltid i efterhand när det gäller den avancerade skatteplaneringen – det var någonting som vi också fick klart för oss vid den utfrågning som skatteutskottet genomförde för några månader sedan. Dessutom har skatteplaneringen med reaförluster accelererat under senare år.

Slutligen några ord om att det inte har skett någon remiss till lagrådet. Vi vet ju att det har kommit massor av förslag från regeringen – inte bara från den socialdemokratiska regeringen utan också från de borgerliga regeringarna – som aldrig gått till lagrådet, därför att lagstiftningen varit av så enkel natur att det inte behövts. Det var ganska lätt att se att det i det nu aktuella förslaget inte fanns någon retroaktivitet, ingenting som stred mot grundlagen, och då underlät man att skicka förslaget till lagrådet. Det är så vi har resonerat i den socialdemokratiska gruppen i riksdagens skatteutskott.

Anf. 130 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Det här blir intressantare och intressantare. Socialdemokraterna bygger upp ett skattesystem, exempelvis när det gäller realisationsvinstbeskattning, och det systemet utnyttjas sedan på ett sätt som kan leda till vad Lars Hedfors tycker är oönskade effekter. Då skyller man på andra, trots att man själv har byggt upp ett sådant system.

Det är samma sak när det gäller andra s.k. skatteplaneringsåtgärder. Socialdemokraterna har byggt upp ett system som har stimulerat människor till att försöka undvika de höga skattesatserna. För varje transaktion som har förbjudits i lagstiftning har nya poppat upp, och så har man legat efter och infört en ny lagstiftning.

Vi har sagt nej till det föreliggande förslaget därför att det tillkommer nya konstruktioner efter hand. Vad som bör göras är att komma till rätta med den verkliga orsaken, nämligen i det här fallet inte bara skattetrycket utan också och framför allt marginalskattesatserna. Det är ju det man har missat.

Men det intressanta för den del av kammarens ledamöter som är här och för dem som möjligen lyssnar är att notera effekterna. Det som Lars Hedfors kritiserar är en följd av det system han själv eller rättare sagt hans parti har byggt upp.

Låt oss titta på det konkreta förslaget. Lars Hedfors kritiserar reservation 1 och säger att ett system där 40 % tas upp till beskattning skulle vara mycket illa. Det skulle gynna spekulanter – det var argumentet för att avvisa det. Nu råkar jag veta och alla andra också att socialdemokraterna för närvarande överväger att man skall beskatta nominella reavinsterna med 30 % skattesats.

40 % av den nuvarande högsta skattesatsen, 72 %, utgör 28,8 %. Jag medger att 30 % innebär 1,2 procentenheters skärpning i förhållande till vårt förslag, men detta hemska gynnande av spekulanter som förordas i reservation 1 – och som Lars Hedfors inte kan tänka sig att gå med på i dag – lägger socialdemokraterna den 19 juni kl. 10 förslag om i inkomstskatteutredningen. Ni får väl ändå försöka ha någon form av samordning mellan olika delar av er rörelse. Det vore bra för er egen skull, tror jag.

När det sedan gäller andrahandsyrkandet frågar Lars Hedfors mig varför inte de andra borgerliga partierna tycker att det är bra. De kanske har gjort den bedömningen att det ändå var kört, eftersom ni är ointresserade på socialdemokratiskt håll. Men det räcker med att ni ställer upp, så klarar vi symmetrin. Vi löser problemet, och vi drabbar inte den lilla herr Y som Rolf Kenneryd talade om.

Lägg märke till att herr Y existerar, och jag vill fråga Lars Hedfors: Tycker Lars Hedfors att det exempel som Rolf Kenneryd redovisade och som finns i reservation 1 är rimligt? Skall man, samtidigt som man vill motverka spekulation, missgynna den lilla spararen, som kanske av likviditetsskäl tvingas göra de transaktioner som Rolf Kenneryd visade?

Jag skulle vilja ha svar från Lars Hedfors på detta: Är det rimligt att man faktiskt tar ut skatt av en människa som har en total förlust, att en person som har tappat pengar ändå skall skatta enligt det förslag som nu föreligger?

Anf. 131 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Varför har vi inte tidigare gjort någonting? var utgångspunkten för Lars Hedfors. Som jag redan tidigare sagt, fanns Lars Hedfors exempel med redan i juni 1986, och det har inte skett några stora förändringar sedan 1986 i fråga om sättet att använda sig av de här reglerna.

Jag kommer tillbaka till kapitalvinstkommitténs slutbetänkande. Det intressanta är ju att det var socialdemokrater som satt i den kommittén, och Lars Hedfors kompisar där kom fram till följande om det förslag som folkpartiet och moderaterna nu står bakom:

”Med avskaffande av tvåårsregeln förenklas regelsystemet och inlåsnings-effekter försvinner. Vidare kommer man till rätta med de systematiska förlustframtagningarna. Kommittén anser dessa fördelar så väsentliga att de klart uppväger intresset av att beskatta spekulationsvinster fullt ut. Enligt vår uppfattning skulle denna lösning inte medföra någon försämring av aktievinstbeskattningsens fördelningspolitiska effekter.”

Sedan kan man läsa vidare och finna att kommittén dessutom pekade på att eftersom vi hade fått omsättningsskatt på aktier hade man redan där gjort det näst intill ogörligt att hålla på med korttidsspekulationer.

Med andra ord: Lars Hedfors företrädare i den här utredningen anser att det Lars Hedfors hävdar här är ganska ointressant, därför att tvåårsregeln ur så många andra aspekter är betydligt bättre än det förslag som regeringen har valt.

Anf. 132 ROLF KENNERYD (c):

Herr talman! Jag noterar ändå med en viss tillfredsställelse att Lars Hedfors dämpade tonläget ganska väsentligt i repliken i förhållande till tonläget i huvudanförandet. Jag noterar också att det är alldeles uppenbart att Lars Hedfors ännu inte blivit informerad om de planer som man i finansdepartementet har om den kommande kapitalbeskattningen. Men det har Bo Lundgren redan utvecklat, så jag skall inte fördjupa mig i det.

Det är möjligt att herr Y finns i verkligheten, säger Lars Hedfors. Det är icke enbart möjligt, utan det är definitivt så att herr Y finns i verkligheten. Lars Hedfors försvarar sig då med att genomsnittsaktiespararen inte

drabbas. Det är ganska typiskt för det sätt varpå socialdemokratin synes betrakta både fördelningsproblem och andra problem inom skattesystemet, att man numera enbart tar hänsyn till genomsnittet. Ytterkanterna i problemställningarna behöver man uppenbarligen inte bry sig om.

Det här påminner om den stackars person som hamnade med det ena benet i 1-gradigt vatten och det andra i 75-gradigt. Till följd av att genomsnittet överensstämde med kroppstemperaturen förväntades denna person må synnerligen väl. Det är alldeles självklart att herr Y, som nu befinner sig med hänge benen i endera av de här olika vattentemperaturerna, inte är hjälpt av att genomsnittsspararen inte drabbas.

Det hade varit möjligt och är fortfarande möjligt att klara både problemen med herr X och de kommande problemen för herr Y genom att ansluta sig till den reservation som står för nr 1 vid det här betänkandet.

Anf. 133 MAGGI MIKAELSSON (vpk):

Herr talman! Den här socialdemokratiska marknadsekonomin är allt en tulipanaros, tycker jag. Man kan inte säga att man är ett arbetarparti och samtidigt förhårliga och företräda marknadsekonomin.

Lars Hedfors säger ju själv att skatteplanerarna ligger före. Vi i vpk har i många år motionerat om skärpta skatter på kapitalet. Om uppfinningsriki- domen hos skatteplanerarna nu är så stor, borde väl ni kunna ge skattemyndigheterna rimliga anslag för deras arbete. Ni borde också kunna biträda den reservation som jag lagt och som innebär en skärpning gentemot utskottets förslag.

Har det aldrig fallit Lars Hedfors in att det kanske är det ekonomiska system ni bekänner er till som det är fel på? Har det aldrig fallit er in i socialdemokratin att det är detta ekonomiska system som gör att ni råkar i sådant bryderi gentemot folkpartiet och moderaterna? Det går inte att både behålla kakan och äta upp den. Man kan inte både skärpa beskattningen för de rika kapitalägarna och samtidigt ge dem lättnader utan att det blir svårt att förklara sig.

Anf. 134 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Bo Lundgren är en konsekvent person. Han tror att han gynnar viktiga värden, när han energiskt verkar för att det skall bli ännu lättare att tjäna pengar på pengar.

Men det finns problem här. De pengar man tjänar och inte vill betala skatt för i klippekonomin tas ju någonstans ifrån. Ofta tas de från herr och fru och fröken Y, från småspararna som man påstår sig ömma för.

Om Bo Lundgren tänkte mera långsiktigt, skulle han kanske märka att det alltmer utbredda skattefusket allvarligt skadar företagandet. Jag tror att för att företagandet, som vi behöver här i Sverige, skall få ett långsiktigt gott rykte och få behålla rörelsefriheten, som på många håll redan är inskränkt, skall man hjälpas åt att få ett hederligt beteende och mota bort skattefus- karna.

Anf. 135 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Självfallet skall vi alla hjälpas åt att bekämpa skattefuskare som bryter mot lagen. Vi skall också se till, att skattesystemet blir så utformat att överdriven skatteplanering motverkas. Vi skall även ha ett skattesystem, som gör att småföretag och andra företag kan växa och fungera, inte minst för att på det viset kunna utveckla tekniker för att rädda miljön.

Anf. 136 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Bo Lundgren tar upp frågan varför vi har fått ett skattesystem med starka incitament till skatteplanering och skattefusk. Det är naturligtvis någonting som har hänt under en lång tid, det är en lång process som har åstadkommit det. Då skall vi inte glömma att vi faktiskt har haft en period på sex år med borgerliga regeringar. De har också ansvar för detta, inte minst därför att de under den tiden lade fram ett mycket stort antal förslag till ändringar av skattelagstiftningen, varibland närmare 100 förslag till olika skattehöjningar. Det borde väl vara ett memento för Bo Lundgren m.fl. Detta har bl.a. gjort att vi har fått ett skattesystem som är ett lapptäcke, ett invecklat skattesystem som ger möjligheter till skatteplanering och skattefusk.

Bo Lundgren återkommer också till de höga marginalskatterna och säger att de är boven i dramat. Det är en sanning med mycket stor modifikation. Jag tror att de allra flesta experter på det här området är överens om att det är asymmetrierna i skattesystemet som är boven i dramat.

Marginalskatterna kanske har en viss roll att spela i det här sammanhanget, men egentligen är det inte höjden på marginalskatterna utan skillnaden mellan beskattningarna av de olika inkomstslagen som är avgörande. Om det ena inkomstslaget beskattas med 85 % som högst och det andra med 70 % är skillnaden 15 %. Om vi har den högsta marginalskatten på 25 % och den lägsta på 10 % är fortfarande skillnaden 15 %. Incitamentet till skatteplanering är precis lika stort.

Sedan kommer Rolf Kenneryd tillbaka till herr Y och frågar varför vi inte kan ställa upp på andrahandsyrkandet, som skulle gynna herr Y. Jag tror inte att herr Y förlorar någonting på det här förslaget. Om nu Rolf Kenneryd inte vill att vi skall tala om den genomsnittlige aktieägaren, kan jag i stället säga att det finns ett mycket stort antal aktieägare som sparar långsiktigt, och de kommer inte på något vis att drabbas av detta skatteförslag. Det kan möjligen drabba dem som spekulerar kortsiktigt i aktier.

Maggi Mikaelsson anklagar oss för att vi låter skatteplanerarna så att säga ligga före, för att det över huvud taget finns en skatteplanering och för att vi inte vidtar åtgärder i tid. Man måste vara både blind och döv om man inte upptäcker det som pågår i samhället just nu, nämligen ett antal skatteutredningar som har till syfte att förändra vårt skattesystem totalt. Det är faktiskt så, att den röda tråden genom hela skatteutredningsarbetet är att komma till rätta med skatteplanering och skatteundandragande av olika slag.

Maggi Mikaelsson frågar också varför vi inte ger skattemyndigheterna ökade anslag så att de kan komma till rätta med detta. De får faktiskt ökade anslag, men frågan är om det räcker att ge dem det. Problemet är ju att vi inte har tillräckligt många människor på de tjänster som redan finns för att utföra

det nödvändiga kontrollarbetet. Det är det stora problemet, men det är också ett problem som vi skall ta itu med och som det säkert finns goda möjligheter att lösa.

Anf. 137 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Det är naturligtvis på det viset att socialdemokraterna till största delen har byggt upp det skattesystem vi har. Under den period då det var borgerlig majoritet i kammaren lyckades vi börja dra ner det statliga skattetrycket och minska marginalskatterna. Det är notabelt att diskussionen kring skatteplanering och skatteundandragande har intensifierats efter hand sedan 1982, när socialdemokraterna vann valet.

Anf. 138 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Lars Hedfors åberopar den genomsnittlige aktieägaren och menar att det inte har skett några försämringar. Det är i så fall ganska intressant att vi har fått ett brev från Sveriges Aktiesparares Riksförbund, som ändå får anses i stor utsträckning representera medelaktieägaren. Sveriges Aktiesparares Riksförbund har påvisat de oegentligheter man tycker att detta förslag medför. Dessutom är det ganska intressant att läsa tidningen Aktiespararen, där riksförbundets ordförande skriver: "Under de senaste sex åren har den socialdemokratiska regeringen konsekvent infört försämringar i sparvillkoren. Genom att ständigt införa nya överraskande pålagor på landets aktiesparare omöjliggör regeringen ett långsiktigt och samhällsnyttigt sparande i aktier." Han säger också att "svenska aktiesparare har den högsta aktiebeskattningen i Västeuropa".

Det lär väl knappast råda något tvivel om att detta är ett dåligt förslag även för den genomsnittlige aktiespararen.

Anf. 139 ROLF KENNERYD (c):

Herr talman! Nu tycker jag att det är Lars Hedfors som påminner om ett gökur. Han återkommer med ett gökurs envishet till att den som sparar i aktier på lång sikt inte drabbas. Jag bestrider icke detta. Men det är icke heller denna typ av sparare jag har talat om när jag har tagit exemplen med herr Y. Jag har talat om den som av olika skäl, t.ex. likviditetsskäl, tvingas sälja med en sammantagen förlust och ändå tvingas ta upp ett belopp till beskattning. Denne herr Y må ha långsiktiga ambitioner. Sannolikt har han också haft det. Men olika omständigheter har alltså gjort att han har tvingats att göra denna transaktion, som leder honom in i denna belägenhet. De effekterna hade vi kunnat undvika om herr Hedfors hade varit mera eftertänksam.

Anf. 140 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Sedan 1972 har jag i olika former arbetat för att främja småföretagande och dess verksamhetsförutsättningar. Det är tråkigt att konstatera att många småföretag får allt sämre förutsättningar, just därför att de girigaste inte kan hålla sig till spelreglerna utan hela tiden trampar över. Sedan skärps olika regler, vilket gör att vi har en djungel. Det är därför bra

att man nu tar nya tag. Jag hoppas att vi nästa vår tillsammans skall kunna få ett bättre skatteklimat ett tag framåt.

Jag tycker också att det är roligt att Bo Lundgren är villig att vara med i detta arbete. Jag fäste mig dock vid ett ord i hans inlägg: "överdrivet skatteundandragande". Vi skiljer oss åt där, Bo Lundgren och jag. Jag är emot skatteundandragande, och Bo Lundgren är emot överdrivet skatteundandragande.

Jag vill säga några ord om hur jag tycker att klimatet har försämrats på ett håll, där i alla fall jag tycker att man borde visa större ansvar. Det finns ju den gamla visan om vad man gör på banken efter klockan tre. Senast på nyårsafton, tror jag, att finansministern talade om detta, när han delade ut sin lilla överraskningsgåva till svenska folket. Han sade just att valet av tidpunkt hade gjorts för att man inte skulle behöva jobba över på banken den kvällen, som man har sett sig tvungen att göra andra kvällar, för att rädda rika klienter som har valt en form för skatteundandragande och plötsligt måste byta fot.

Anf. 141 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Som kommer att framgå av protokollet sade jag "överdriven skatteplanering".

Anf. 142 MAGGI MIKAELSSON (vpk):

Herr talman! Ja, Lars Hedfors, jag känner mycket väl till att det finns flera olika skatteutredningar på gång. Men för mig är det mycket inkonsekvent att man tillsätter utredningar för att komma till rätta med skattefifflet och samtidigt slopar valutaregleringen.

Anf. 143 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Mycket kort: Bo Lundgren undandrar sig allt ansvar för att vi har ett skattesystem som ger incitament till skatteplanering, trots att vi har haft borgerliga regeringar i sex år och trots att vi vet att det under den tiden gjordes hundratals ändringar i skattelagstiftningen. Man höjde närmare hundra skatter. Det säger sig självt att det bidrog till att göra skattesystemet till det lapptäcke det faktiskt är.

Nu skall vi hålla de borgerliga regeringarna räkning för – åtminstone den sista, eller den senaste – att de gjorde ett försök att komma till rätta med problemet. Det resulterade dock, som alla vet, i att regeringen i fråga sprack. Man lyckades inte. Det finns alltså anledning att tänka sig för innan man ger de borgerliga chansen igen.

Jag tror inte att vi kommer så mycket längre i denna diskussion. Vi socialdemokrater vill försöka lösa problemet med skatteplanering och reaförluster genom att dra åt skruvarna. Ni borgerliga vill göra det genom att belöna skatteplanering.

Anf. 144 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Det senaste var väl ändå för grovt. Får jag bara kort karakterisera de båda förslag som har lagts fram. Regeringsförslaget innebär att människor som säljer aktier och gör förluster och inte några vinster får

Prot. 1988/89:86
22 mars 1989

*Begränsad avdragsrätt
för vissa reaförluster,
m.m.*

betala skatt i vissa fall. Det förslag vi har lagt fram, som framgår av reservationen, innebär att den som vill vara så fiffig som Lars Hedfors var i det här exemplet, får för det första betala courtage och för det andra betala omsättningsskatt på den affär han gör. För det tredje har han använt tid alldeles i onödan till detta. Skatten blir nämligen exakt densamma som om han inte hade gjort denna affär. Jag tror att en sammanfattning av detta slag kan vara av värde för denna debatt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i ärendet.

Mom. 1 (skattelättnader, avdragsbegränsningar eller andra skatteskärpningar)

Först biträdades reservation 2 av Maggi Mikaelsson i motsvarande del med 22 röster mot 21 för reservation 3 av Birger Schlaug. 265 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 1 av Bo Lundgren m.fl. i motsvarande del med 131 röster mot 20 för reservation 2 av Maggi Mikaelsson i motsvarande del. 158 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 179 röster mot 126 för reservation 1 av Bo Lundgren m.fl. i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (begränsningsreglernas utformning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Bo Lundgren m.fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (övergångsreglerna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Bo Lundgren m.fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (stöd för ett spritt aktieäggande m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (uttalanden om en symmetrisk behandling av vinster och förluster)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (skattereglerna för konvertibler)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (åtgärder mot skatteundandraganden)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 38 för reservation 9 av Maggi Mikaelsson.

Andre vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

14 § Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkande

1988/89:SfU12 Föräldraförsäkringen (prop. 1988/89:69 och 1988/89:100 delvis).

Föräldraförsäkringen

Anf. 145 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Detta ärende berör föräldraförsäkringen. Det är ett ärende som till synes enbart handlar om kronor och ören, men så är det inte. Detta är en mycket djupgående ideologisk fråga.

Det nu liggande förslaget om föräldraförsäkring står mot de borgerliga partiernas förslag om beskattat vårdbidrag. Var ligger då den grundläggande skillnaden i förslagen? På vad sätt skiljer de sig åt – djupast sett – i den grundläggande synen på familjen och familjens självständighet?

Sverige har en på ett vis särpräglad socialism. Det är inte företagen, producenterna eller de som i socialistisk doktrin kallas kapitalisterna som i första hand socialiserats i vårt land. Det är i stället familjernas, medborgarnas inkomster. Ett internationellt extremt högt skattetryck på fysiska personers inkomster leder till en fördelningskarusell, som Gösta Bohman brukade kalla rundgång och som kräver det ena intrikata fördelningsinstrumentet efter det andra. Detta får inte enbart ekonomiska konsekvenser utan i högsta grad djupgående kulturella. Föräldraförsäkringen med den utformning den har fått stärker än mer statens, det offentliga, grepp över människorna. I grunden står här två livssyner mot varandra: självständighet som egenvärde mot lydnad och i viss mån underkastelse. Familjen är grundstenen för mig, i alla fall i det västerländska samhället. Barnen är föräldrarnas ansvar. Det är föräldrarna som skall ge barnen grundläggande värderingar och normer, lära dem att ta ansvar, visa tolerans, hjälpsamhet, hänsyn – ja, också flit, sparsamhet och respekt och längtan efter att söka kunskaper.

Naturligtvis lägger vi alla olika tyngdpunkt på olika värderingar. Vi är uppvuxna i olika traditioner och under olika förhållanden. Detta fordrar respekt för familjens integritet, och det måste vara basen för vår familjepolitik. Detta är i varje fall basen för moderata samlingspartiets familjepolitik.

Vårt förslag om beskattat vårdnadsbidrag på 15 000 kr. per barn och år mellan ett och sju års ålder, avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader upp till 15 000 kr. per år och barn samt rätt att räkna ATP-år för vård av eget barn upp till dess att barnet har fyllt sju år ger valfrihet för familjerna under hela småbarnstiden. Till detta kommer vårt förslag på skattesidan som innebär grundavdrag med 15 000 kr. per hemmavarande barn upp till 18 års ålder samt "negativ skatt" för dem som inte kan utnyttja avdragen fullt ut.

Vårt förslag återför resurser till barnfamiljerna som de själva får utnyttja på bästa sätt. Heltidsomsorg eller egen vård av småbarnen, deltidsoomsorg och deltidarbete, familjedaghem, kommunal omsorg eller privat, släkt eller anställda, pappa eller mamma hemma – detta skall inte vi i riksdagen bestämma. Det skall familjerna få göra.

Hur ser då den socialdemokratiska familjepolitiken ut? Familjen skall styras. Jag vet inte om Alva Myrdals något elitistiska tankar öppet eller mera dolt styrt socialdemokratisk barnomsorgspolitik. Hennes åsikt var emellertid att föräldrar inte kunde ge en professionell uppfostran åt sina barn. Därför behövdes "storbarnkamrar", som i våra dagar praktiskt blivit kommunal barnomsorg. Föräldraförsäkringen skall ge föräldrarna möjlighet att i princip vara hemma de första ett och ett halvt åren – viss uppdelning av uttaget av försäkringen får dock göras. Sedan skall alla barn beredas plats inom den kommunala barnomsorgen. I praktiken är det så att kommunerna inte har platser för de allra yngsta och för övrigt heller inte åt de något äldre. Barnomsorgsmålet håller inte och kommer inte att hålla. Det är fortfarande inte i första hand fråga om pengar. Så stora samhällsbyggen som socialdemokraterna satsar på leder dess värre till haverier. Det är därför vi håller fast vid vårt mera flexibla system med vårdnadsbidrag parat med ett bättre skattesystem. Det skapar nämligen många möjligheter. Det skapar anpassningsbarhet för den enskilde och stärker familjen. De informella nätverken stärks, och det är viktigt när svårigheter kommer. En stark stat skapar dess värre ofta ett svagt samhälle. I dag ser vi detta i föräldrars förtvivlan inför barnomsorgsköer. Vi ser det också i de växande äldreomsorgsköerna. Varför blir det så? Formella, enhetliga lösningar leder till dålig anpassningsförmåga. Så enkelt är det.

Jag yrkar bifall till reservation 1 och avslag på propositionen i denna del.

Men leder inte våra förslag till sämre ekonomisk kompensation till barnfamiljerna? Nej, ser vi till hela småbarnstiden är vår modell även med ett statiskt betraktelsesätt överlägsen. För föräldrar med höga inkomster och hög sjukpenning är det socialdemokratiska alternativet förhållandevis fördelaktigt. Inkomstbortfallsprincipen borgar för detta. Men detta kan väl knappast inträngas under rubriken "Social fördelningpolitik".

Att föräldrarna enligt våra förslag kommer att få betala högre barnomsorgskostnader, som är avdragsgilla, är en regel som skall ge större jämställdhet mellan dem som får barnomsorgsplatser och dem som inte får det eller inte vill utnyttja en sådan. Våra skatteförslag skapar en rättvisare, en mera välvägd beskattning, som för övrigt kommer att skapa dynamik och växande välstånd. Att vi föreslår att ersättningsnivån inom föräldraförsäkringen skall vara 80 % skall ses i detta totala sammanhang. Vår politik skapar på sikt en högre standard. Jag yrkar bifall till reservation 5.

Garantinivån i föräldraförsäkringen släpar efter. Højningen nu senast har inte nämnvärt ändrat detta förhållande. Denna eftersläpning drabbar de ekonomiskt sämst ställda familjerna. Därför föreslår vi att garantinivån automatiskt följer förändringarna i penningvärdet och att garantinivån fr.o.m. 1990 bestäms till en trehundra- och sextiofemtedel av basbeloppet. Jag yrkar bifall till reservation 6.

Vi har familjer som drabbats svårt. Deras barn är sjuka eller handikappa-

de. Att underlätta för dessa familjer är oerhört behjärtansvärt. Det förslag som återfinns i reservation 12 ber jag att få yrka bifall till.

Kontaktdagar är bestämda till visst antal per år. Varför dessa pekpinnar? Bestäm en ram för det totala antalet dagar och låt föräldrarna själva avgöra vad som är viktigt för dem och deras barn. Jag yrkar bifall till reservation 16.

Diskriminering bör om möjligt undvikas. Det är vi säkerligen alla överens om. Men varför då diskriminera föräldrar som hellre väljer privat barnomsorg? De bespar faktiskt det offentliga betydande kostnader. Jag förstår inte att majoriteten kan tycka att det är tolerant, rätt, riktigt och rättvist att vägra rätt till kontaktdagar för privat barnomsorg. Jag yrkar bifall till reservation 18. Samtidigt yrkar jag bifall till reservation 21. Jag låter motiveringen i reservationstexten tala för sig själv.

Anf. 146 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottets betänkande 12 behandlar föräldraförsäkringen, och till detta betänkande har fogats 23 reservationer och två särskilda yttranden. Jag avser att kommentera några av folkpartiets reservationer.

Föräldraförsäkringen är en viktig del av familjepolitiken. Föräldrar har olika behov och önskemål. Därför är det viktigt att familjepolitiken utformas så, att den främjar valfrihet och jämställdhet mellan kvinnor och män.

I proposition 1988/89:69 föreslår regeringen en utbyggnad av föräldraförsäkringen. Den skall ske i tre etapper och vara helt genomförd den 1 juli 1991. Regeringens förslag innebär att föräldrar skall kunna vara hemma med ersättning enligt inkomstbortfallsprincipen i 18 månader. Vi anser att vårt förslag om vårdnadsbidrag ger bättre valfrihet för småbarnsföräldrar. Socialdemokraternas förslag innebär att man måste avstå från förvärvsarbete för att få föräldrapenning. Det tycker vi inte är någon valfrihet, och Margit Gennser har ju här tidigare redogjort för vårt gemensamma förslag.

Folkpartiet har under en rad år motionerat om förbättringar för föräldrar med sjuka och handikappade barn. Vi tycker bl.a. att taket på 90 dagar för tillfällig föräldrapenning borde tas bort för det fåtal familjer som på grund av mycket svåra omständigheter tvingas utnyttja den tillfälliga föräldrapenningen under lång tid. När man utökade från 60 till 90 dagar var ett av argumenten omsorgen om cancersjuka barn. Det finns naturligtvis flera andra sjukdomstillstånd som kan vara aktuella. Men vad händer om barnet inte tillfrisknat när de 90 dagarna gått? Skall man då vara tvungen att lämna bort sitt sjuka barn? Hur har ni socialdemokrater egentligen tänkt? Vi anser att denna begränsning bör tas bort för de berörda familjerna.

När en person drabbas av en funktionsnedsättning får detta konsekvenser även för människor i den handikappades omgivning. Hela familjen och andra nära anförvanter berörs. Dessa problem måste uppmärksammas i högre grad än vad som hittills skett. Det kan finnas tillfällen då den anhörige bör delta i rehabilitering och lära sig lyft- och bärteknik, medverka i sjukgymnastik för att kunna vara till hjälp vid träning i hemmiljö. Dessutom ges tillfälle till kontakt med andra människor i liknande situation. Behovet av föräldramedverkan gäller även vid habiliteringsinsatser för barn med handikapp. Föräldrar skall självfallet ges möjlighet att med ersättning från föräldraförsäkringen få den

ledighet som erfordras för deltagande i habilitering, rehabilitering och utbildning för föräldrar med barn med handikapp. I dag är det inte alltid så, beroende på skillnader i tillämpningen av lagen.

Regeringen bör därför ge förslag till åtgärder för att råda bot på dessa skillnader. Vi i folkpartiet anser dessutom att denna rätt bör tillkomma båda föräldrarna samtidigt. I dag ger endast vissa sjukdomstillstånd, t.ex. diabetes, den möjligheten. Föräldrarna kan faktiskt behöva stödja varandra i dessa ibland krisartade stunder.

Vård av hemmaboende vuxet handikappat barn är ett återkommande krav från oss folkpartister. Vårdbidrag och tillfällig föräldrapenning utgår till dess barnet fyller 16 år. Därefter får barnet förtidspension. Om detta barn blir sjukt har föräldrarna inte rätt till ledighet och får därmed inte heller någon ersättning. Vi anser att man skall ha rätt till ledighet. Ersättning bör utgå i de fall föräldrar måste avstå från förvärsarbete – åtminstone så länge barnet bor hemma och så länge ett normalt barn är hemmaboende.

I vissa fall kan det vara svårt för föräldrarna att ta ledigt när ett barn är sjukt och i stället lättare att engagera någon annan närstående, t.ex. mormor, morfar, farmor eller farfar. Vi folkpartister menar att det skulle gagna barnfamiljernas valfrihet om också sådana anförvanter i förekommande fall kunde erhålla tillfällig föräldrapenning. Ersättningen skulle då självfallet utgå efter den sjukpenningklass som den anlitade släktingen befinner sig i. Detta kan i det enskilda fallet bli dyrare eller billigare, än om föräldern själv stannade hemma, men genomsnittligt sett bör en sådan reform knappast innebära ökade kostnader för den allmänna försäkringen.

För närvarande pågår ett utredningsarbete för att kartlägga ensamstående och ensamboende föräldrars behov av att överlåta tillfällig föräldrapenning och de konsekvenser detta skulle medföra. Arbetet skall redovisas under april och juni. Enligt folkpartiets mening bör denna möjlighet att få tillfällig föräldrapenning öppnas för alla föräldrar. Det pågående utredningsarbetet bör därför kompletteras så, att det omfattar alla föräldrar och inte enbart ensamstående.

Inte heller kan tillfällig föräldrapenning utgå när daghem stänger på grund av sjukdom hos personalen eller om dagbarnvårdarens barn är sjukt. Utskottsmajoriteten befarar att kommunerna skulle minska sin barnvårdarverksamhet om tillfällig föräldrapenning skulle utgå i dessa fall. Vi tycker naturligtvis inte att daghem skall stängas av denna anledning, och därför är detta en lösning endast i undantagsfall. Men har man ingenstans att lämna sitt barn måste man stanna hemma, och i så fall utan ersättning. Föräldrarna är alltså inte hjälpta av att ni socialdemokrater anser att kommunerna skall ta sitt ansvar. Vi delar den uppfattningen, men för oss är det viktigt att föräldrarna ges möjlighet att vara hemma när de behöver.

Jämställdhetsdebatten har hittills – och på goda grunder – huvudsakligen handlat om kvinnornas ställning. Men att bryta diskriminering av kvinnor och förändra den traditionella kvinnorollen räcker inte. Jämställdhet kan inte vara att kvinnorna i praktiken är dubbelarbetande, dvs. sköter både hem och förvärsarbete, medan männen stannar kvar i sin traditionella könsroll.

Det är ännu långt kvar till dess ansvar för förvärsarbete och hemarbete delas efter lust och fallenhet och inte efter kön. Men det är ändå viktigt att

konstatera att mans- och papparollen har utvecklats en hel del under de senaste decennierna. Man kan nog utan att överdriva slå fast att dagens pappor har ett helt annat ansvar för och delaktighet i hem, familj och hushåll än vad som var fallet för inte så länge sedan.

Folkpartiet arbetar för att stegvis bygga ut mäns fristående rätt till ersättning i samband med barns födelse till 20 dagar. I ett första steg föreslår vi att ledigheten byggs ut från 10 till 13 dagar. Vi vill på detta sätt uppmuntra ett positivt beteende och bygga vidare på en lyckad jämställdhetsreform. Förhoppningsvis är det också en väg att locka fler män att ta en större del också av föräldraledigheten.

Herr talman! Till sist vill jag kommentera Daniel Tarschys och Charlotte Brantings motion om rätt till ledighet till dess barnet fyllt tre år.

Enligt lagen om rätt till ledighet för vård av barn har arbetstagar rätt till hel ledighet utan lön till dess barnet uppnått 18 månaders ålder. Folkpartiet tycker att denna rätt bör utsträckas till tre års ålder. Många föräldrar anser att barn som är ett och ett halvt eller två år gamla bör vårdas i hemmet. Vi är medvetna om att en förlängd rätt till ledighet kan innebära vissa problem för arbetsgivarna, men vi tror inte att dessa problem är så allvarliga att de vållar betydande svårigheter. I allmänhet är det den plötsligt påkomna frånvaron som ställer till störst besvär för företagets och myndigheternas personalplanering. En ledighet som kan förutses lång tid i förväg vållar inte lika stora bekymmer.

I arbetsmarknadsutskottets yttrande över den här motionen framhåller man dels att utskottet avvisar tanken på förlängd obetald ledighet, dels att riksdagen inte har någon anledning att frångå tidigare ställningstaganden.

Först vill jag påstå att det väl ändå måste vara så, att det är föräldrarna själva som skall avgöra om de vill ta ledigt utan lön för att få vara med sina barn. De tycker kanske att tid med barnen är viktigare än pengar.

För det andra har det ju faktiskt hänt tidigare här i riksdagen – och tur är väl det – att man har ändrat sig när man funnit att beslutet kanske inte var så bra. Jag har märkt att socialdemokraterna har svårt att svälja att andra partier kan komma med bra förslag.

Ofta tar man förslagen till sig och låter dem komma som egna i kommande propositioner. Det här är ett sådant förslag som vi tror kommer, när man svalt förtreten över att man inte själv lagt fram förslaget. Det viktigaste är ju trots allt att det i slutändan blir bättre för de berörda – vem som lagt fram förslaget är, enligt min uppfattning av underordnad betydelse.

Till sist, herr talman, några ord om det särskilda yttrandet angående utlandstjänstgöring.

Det har under många år påtalats att personer som arbetat utomlands i vissa fall har ett bristfälligt socialförsäkringsskydd, och det gäller inte minst föräldraförsäkringen. Med hänsyn till att en utredning för närvarande pågår avstår vi dock från att nu reservera oss.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till alla reservationer som undertecknats av folkpartisterna i utskottet.

Anf. 147 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Barnfamiljernas situation borde vara god i vårt land, som har ett försäkringssystem som till synes skyddar i alla situationer. Men så är inte fallet. Många barnfamiljer lever ytterst ansträngt, och ekonomin inte tillåter dem att vara just barnfamiljer. Behovet av att kunna vara tillsammans med barnen under de första betydelsefulla åren har inte kunnat tillfredsställas. Samtidigt med detta har inte barnomsorgen kunnat täcka efterfrågan.

Genom ett enigt förslag från centern, moderaterna och folkpartiet rörande vårdnadsbidrag har vi visat på helt andra vägar att ge alla barnfamiljer ett ekonomiskt stöd. Vårt förslag möjliggör ett betydligt friare utnyttjande av ett ekonomiskt stöd och räcker fram till skolåldern. Även för den hemarbetande innebär det en ersättning för det arbete som utförs med vård av de egna barnen. Med en utbyggd föräldraförsäkring ges inte alla samma stöd. Den som får ersättning enligt inkomstbortfallsprincipen för vårdinsatserna får ojämlig ersättning. Högsta ersättning är i dag ca 500 kr., lägsta ersättning 60 kr.

Vinnare i den socialdemokratiska familjepolitiken är den barnfamilj som har höga inkomster, där båda har arbete och där man har ordnad barnomsorg. Förloraren är den familj som valt att själv vårda barnen och därför har en förälder som är hemarbetande. För båda familjerna är vårdnadsbidraget det bästa alternativet. Men regeringen vill inte ge låginkomstfamiljen en bättre situation. Tydligt skall arbete med egna barn inte värderas alls, om man inte avstår från ett annat arbete.

Regionalt innebär vårdnadsbidraget en omfördelning av medel till förmån för kommuner med få kvinnor ute i arbetslivet och med barnomsorg baserad på familjedaghem. Även denna brist på rättvis fördelning av de drygt 2 miljarder som nu anslås till förlängd föräldraförsäkring visar på att nuvarande regering inte slåss för de svaga, varken för den ekonomiskt svaga familjen eller för den skattesvaga kommunen. Men detta var egentligen inte någon överraskning – centern har i många sammanhang fått stå för en fördelningspolitik som saknas hos socialdemokraterna. Det är inte längre fördelningen av befintliga resurser som styr regeringens förslag, utan det är i stället de redan gynnade som skall gynnas ännu mera. Detta går igenom i många andra förslag och beslut.

Centern slår i sin motion fast att ett vårdnadsbidrag är den ersättningsform som bäst gagnar barnen. Det är först genom en bättre fördelning av de 2 miljarder som förlängningen av föräldraförsäkringen kostar som vi kan ge barnfamiljerna en bättre situation. Därför säger vi nej till regeringens förslag och reserverar oss till förmån för vårt förslag, som ger valfrihet och bättre fördelning av så stora summor pengar. Det måste vara ett väl grundat krav att alla barn skall få del av de samhällsförbättringar som vi beslutar. I det fallet tillgodoser inte föräldraförsäkringens förlängning vår grundsyn.

Jag yrkar bifall till vår reservation nr 1 och avslag på propositionen.

Vissa föräldrar bildar föräldraledda daghem, som kostar kommunen mindre än de kommunala daghemmen. Barnen mår bra av att de får träffa sina föräldrar oftare, eftersom dessa aktivt deltar i arbetet. Nu har det visat sig att försäkringskassan tolkar ersättning via den tillfälliga föräldraförsäk-

ringen till nackdel för de föräldrar som sänker sin daghemsavgift genom medverkan i daghemmets verksamhet.

Detta är antagligen en korrekt tolkning av de regler som styr denna ersättning. Men för barnomsorgen är det olyckligt att det inte skall vara möjligt att utnyttja den särskilda föräldrapenningen för detta ändamål. Vi från centern anser att detta snarast bör läggas till rätta – det får inte vara reglers otymplighet som förhindrar föräldramedverkan.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till reservation 8.

Jag är väl medveten om de stora svårigheter som kan föreligga när det gäller tolkning av lagbestämmelserna om tillfällig föräldrapenning. Vad vi i centerpartiet har pekat på denna gång är vad som sker när ett barn har vårdbidrag och blir försämrat eller kräver särskild tillsyn. I det fallet utgår ej någon ersättning från den tillfälliga föräldrapenningen, vilket då drabbar föräldrarna och familjens inkomst. Vi anser att regeringen bör utforma och lägga fram förslag till en sådan förändring av lagen att detta blir möjligt.

Jag yrkar bifall till reservation nr 13.

I Stockholm och våra andra stora städer liksom även på andra orter i landet innebär inte det förhållandet att man har en daghemplats också att man kan utnyttja den. Allt oftare möts föräldrarna av beskedet att personal saknas, så att föräldrarna får ta ledigt från sitt arbete och ta hand om barnens vård. Detta är inte alltid möjligt. I de fall där familjedagmammornas barn insjuknar erhåller den förälder som då inte kan placera sitt barn där, inte någon särskild föräldrapenning. Om däremot dagmaman insjuknar kan man utnyttja föräldraförsäkringen.

Denna brist på logik är mycket svår att förklara. På något sätt måste föräldrarnas situation skyddas. Det är inte rimligt att föräldrarnas ekonomi skall drabbas av att kommunerna inte klarar personalsituationen. Det är inte bara så att det kostar familjerna pengar – det är också synnerligen otryggt för barn och föräldrar att ständigt drabbas av detta besked. I slutänden drabbas barnen – de känner att de är till besvär och att ingen bryr sig om hur de mår. Bristen på alternativ i barnomsorgshänseende visar sig även i dessa förhållanden.

Tyvärr vill inte majoriteten i utskottet stödja vårt förslag till utredning för att komma till rätta med problemen. Jag kan inte förstå varför detta skulle vara så känsligt att utreda. Barnomsorgens svagaste punkt, bristen på personal, borde inte förhindra att detta lyfts fram. För barnfamiljernas skull måste detta lösas.

Jag yrkar bifall till reservation 15.

Om barn inte får rum i den kommunala barnomsorgen utan föräldrarna får ordna barnomsorgen på egen hand och ofta till betydligt större kostnad, drabbas familjen också av andra bestraffningar. Kontaktdagar för barn kan bara användas om barnen är inskrivna i den kommunala barnomsorgen och bara högst två dagar per år. Vi från centern ser det som en form av överförmynderi från samhällets sida att så inskränka föräldrarnas rätt att själva bestämma över hur dagarna skall utnyttjas.

Jag yrkar bifall till reservationerna nr 16 och 18, där vi utvecklar vår syn på dessa frågor.

I en motion i riksdagen begär Stina Gustavsson och Kersti Johansson en

komplettering av föräldraförsäkringen. Den skulle innebära att gruppen gravida lantbrukarkvinnor kunde utnyttja avbytarservice. Denna grupp av kvinnor har ofta mycket tunga och påfrestande arbetsuppgifter, som är svåra att utföra. Föräldrapenningen, som ofta är mycket låg, räcker inte till för att betala vad servicen kostar. Kostnaden uppgår till 340 kr. per dag för abonnenter och 400 kr. per dag för övriga. I våra grannländer finns denna möjlighet.

Det finns många skäl till att också denna grupp av kvinnor bör ha råd att utnyttja föräldraförsäkringen utan att familjen drabbas av stora inkomstförluster. Tyvärr instämmer inte utskottet i förslaget. Vi från centern anser frågan så viktig att vi vill ge regeringen i uppdrag att lägga fram förslag. Jag yrkar därför bifall till reservation nr 20.

En strävan att underlätta alla regelsystem har det ofta talats och beslutats om i riksdagen. Ändå är regeringen snabbt framme med förslag som krånglar till det både för myndigheter och för enskilda människor. Om en arbetstagare inte är överens med arbetsgivaren, föreslår regeringen att detta skall delges inte bara arbetstagaren utan även den fackliga organisation som arbetstagaren tillhör. Detta är ett tveksamt sätt att hantera denna fråga på. Vi säger nej till regeringens förslag och yrkar bifall till reservation nr 21.

För att få mera tid med sina barn medger vissa arbetsgivare småbarnsföräldrar rätt till tjänstledighet fram till dess att barnet fyller tre år. För de föräldrar som så önskar är det möjligt att utnyttja denna rätt till ledighet. I dessa fall ges föräldrarna en större valfrihet, en valfrihet som gynnar hela familjen. Tyvärr är inte denna rätt självklar. Vi i centern anser att det skulle vara en viktig reform om alla småbarnsföräldrar hade denna rättighet. Samtidigt borde den förkortade arbetstid som man har rätt till förlängas till dess att barnet fyller tolv år. I dag utnyttjas den möjligheten av alla som har barn upp till sju års ålder. De reformer som vi nu föreslår efterfrågas ofta av föräldrar som dels har svårt att få bra barnomsorg, dels önskar få mera tid med barnen.

Med detta yrkar jag bifall till vår reservation nr 22.

Anf. 148 MARGÓ INGWARDSSON (vpk):

Herr talman! Förslaget om en utbyggd föräldraförsäkring skulle, om det förverkligades, vara en nödvändig och efterlängtd reform. Vi i vpk ser en utbyggd föräldraförsäkring som en viktig grund för en bra familjepolitik. Detta och andra förslag som vpk har lagt fram om lagstadgad barnomsorg och sex timmars arbetsdag skulle medverka till att män och kvinnor i praktiken får tid både för förvärvsarbete och för att vara tillsammans med sina barn. Vi är alltså helt överens när det gäller förslaget till en utbyggd föräldraförsäkring. Det är bara på en punkt som vi har en annan uppfattning än regeringen. Det gäller pappornas möjligheter att utnyttja föräldraförsäkringen.

Om vi inte reserverar en viss tid för papporna, kan den utbyggda föräldraförsäkringen få precis samma effekt som det borgerliga vårdnadsbidraget. Vi anklagar ju de borgerliga för att medverka till att det återigen blir kvinnorna som kommer att stanna hemma den största delen av ledigheten – ja, i de flesta fall hela tiden. Vi kan inte instämma i det som statsrådet säger i propositionen, nämligen att papporna nu använder sig av föräldraförsäkring-

en i relativt stor omfattning. Det tycker vi alltså inte alls. Vi tycker i stället att papporna utnyttjar föräldraförsäkringen i alldeles för liten utsträckning. Vidare är det inte riktigt, som det står i propositionen, att 29 % av fäderna utnyttjade föräldraförsäkringen 1987. Riksförsäkringsverket har bara statistik fram till 1985. Det året tog 30 % av fäderna ut i genomsnitt en och en halv månad under barnets första två år. Under det första året är det fortfarande fyra av fem pappor som låter bli att ta ut den ledighet som föräldraförsäkringen ger rätt till, och det är inte acceptabelt.

Alla undersökningar visar att det är det första året som är så oerhört viktigt för den nya familjen. Det är under det första året efter det att ett barn har fötts som man grundlägger arbetsfördelningen i hemmet. Om det då är kvinnan som är hemma, blir det på något sätt naturligt att hon tar huvudansvaret för hem och barn. Därför måste vi på alla sätt uppmana papporna att vara hemma under det första året. Jag kan inte se annat än att man måste reservera en viss tid för pappornas räkning.

Den främsta orsaken till att män inte utnyttjar föräldraförsäkringen är att män och kvinnor inte har samma ställning på arbetsmarknaden, i samhället eller i hemmet. Givetvis arbetar vi alla på att åstadkomma samhällsförändringar som innebär att män och kvinnor får samma ställning. Men det kommer att dröja åtskilliga år innan vi når dit. För den skull kan vi dock inte bara sitta och vänta och hänvisa till förändringar som kommer kanske först långt in på 2000-talet. Vi måste således göra någonting nu för att papporna skall få möjlighet att vara hemma hos sina barn.

Om man studerar mäns attityd till föräldraförsäkringen och vården av barn – sådana undersökningar har gjorts – ser man att flertalet män i princip tycker att män och kvinnor skall dela på vårdnaden av de små barnen och på föräldraledigheten. De flesta män i vårt land säger att det är riktigt att göra så. Men männen säger också: I vårt fall är det mycket bättre att det är kvinnan som är hemma. Detta motiverar männen med tusen olika saker. Så är det faktiskt.

Om man studerar de förändringar som har skett när det gäller männens uttag av ledighet i enlighet med föräldraförsäkringen under de år som denna här funnits, kan man se att männen påverkas positivt när det gäller att ta ut ledighet av de ekonomiska förbättringar i föräldraförsäkringen som har åstadkommit för män. Dessa förbättringar är alltså någonting positivt och de stimulerar männen att utnyttja föräldraförsäkringen. Däremot synes inte en förlängning av föräldraledigheten påverka männen på samma sätt. Att döma av de undersökningar som riksförsäkringsverket har gjort på detta område kan man generellt säga att ju längre den föräldraledighet är som tas ut vid ett barns födelse är, desto mindre är andelen män som är föräldralediga. Största andelen föräldralediga pappor finner man i familjer som tar en kortare föräldraledighet direkt efter ett barns födelse. Om vi studerar utbyggnaden av föräldraförsäkringen – alltså att föräldrapenning kan utges i upp till 18 månader – och ser till förhållandena på barnomsorgsområdet, kan vi nog utgå från att många småbarnsföräldrar, i enlighet med föräldraförsäkringen, väljer att vara hemma under ganska lång tid i anslutning till ett barns födelse.

Om det som hittills har gällt under alla år gäller även i fortsättningen, kommer papporna inte att öka sitt uttag av ledighet enligt föräldraförsäkring-

en. I stället kommer det även i fortsättningen att vara fyra pappor av fem som låter bli att vara lediga. Det har alltså inte skett några stora förändringar när det gäller andelen pappor som under 1980-talet är föräldralediga under de första åren efter ett barns födelse. Riksförsäkringsverket har, som sagt, bara statistik fram till 1985. Men trots det kan man inte se någonting som talar för att det har skett några avgörande förändringar sedan dess. Vi anser således att det bör ske en kvotering när det gäller föräldraförsäkringen. Om vi inte gör det utan i stället väljer att bygga ut föräldraförsäkringen, blir det nästan ogörligt att komma tillbaka om några år och säga: Ja, vi misslyckades. Det hjälpte inte med alla informationsinsatser. Papporna väljer fortfarande att inte utnyttja föräldraförsäkringen. Nu får vi kvotera.

Det hela blir då så oerhört mycket svårare. Kvinnorna kommer att uppleva situationen så, att man tar tid från deras ledighet och ger denna till männen. Men om vi kvoterar nu när vi bygger ut, får både män och kvinnor en längre tid med sina barn. Därför anser vi att det är nödvändigt.

Även antalet kontaktdagar skall utökas enligt propositionen. Det är inte fråga om någon stor ökning, utan man skall utsträcka rätten att ta ut kontaktdagarna under hela det kalenderår som barnet fyller tolv år. De regler som har gällt tidigare har fått mycket knepiga konsekvenser för en del föräldrar. Det är givetvis bra att man gör denna utvidgning. Vi har emellertid mycket svårt att förstå varför man har en tidsgräns på mellan fyra och tolv år för kontaktdagarna. Många barn är ju inskrivna i barnomsorgen redan från 1-1,5 års ålder. När man skolar in barnen på dagis och redan har tagit ut hela föräldraledigheten, behöver man ju också någon form av ledighet för att kunna vara med barnet vid inskolningen. Vi tycker också att när barnen går på högstadiet behövs dessa kontaktdagar för att föräldrarna skall kunna komma och hålla kontakt med skolan. Många gånger är det kanske nästan viktigare att föräldrarna har den möjligheten till kontakt på högstadiet. Det är ofta där som problemen börjar. Det blir t.ex. problem med kontakterna mellan familjen och skolan.

Vi föreslår att regeringen skall göra upp en plan för hur man skall kunna bygga ut kontaktdagarna. Vi kräver inte pengar omedelbart i denna omgång. När man lägger nästa etapp på föräldraförsäkringens utbyggnad eller kanske t.o.m. den tredje – vi kan vänta så länge – vill vi ha en plan för hur kontaktdagarna skall byggas ut. Vi tycker att kontaktdagar är bra, men de är otillräckliga. De behöver utökas.

Vi har även väckt motioner om föräldrar till handikappade barn och deras möjlighet att delta i barnens rehabilitering. När barnen går hos sjukgymnast, logoped eller på något annat rehabiliteringsställe kan det vara bra om båda föräldrarna får vara med samtidigt. Det är alltså inte möjligt i dag. Bara den ena föräldern kan få tillfällig föräldrapenning vid dessa besök. Det är emellertid av stort värde om båda föräldrarna samtidigt kan få samma undervisning och insyn i barnens rehabilitering, behandling och behov. Om båda föräldrarna har varit med samtidigt kan de sedan när de kommer hem mycket lättare utföra behandlingen efter instruktionerna. De kan då kontrollera med varandra att de har uppfattat saker och ting rätt och att det stämmer. De kan också, vilket är oerhört viktigt, stödja varandra i den svåra och tunga situation som det innebär att ha ett handikappat barn, som man

kanske dagligen måste hjälpa och utföra vissa behandlingar på.

Jag yrkar således bifall till reservationerna 3, 12 och 17 i detta betänkande.

Jag skulle också gärna vilja kommentera folkpartiets reservation nr 10. Reservationen tar upp rätten för föräldrar med handikappade barn att med tillfällig föräldrapenning besöka rehabiliteringsinstitutioner och liknande, precis på samma sätt som föräldrar med friska barn får göra i samhällets förebyggande barnhälsovård, som det heter i lagtexten. Detta är ett gammalt krav som vi från vpk har haft i många år. I detta betänkande anser vi emellertid att vårt krav är tillgodosett. Vi har därför inte reserverat oss. Man anger klart i betänkandet att riksförsäkringsverket nu har formulerat allmänna råd, där man just rekommenderar försäkringskassorna att betala tillfällig föräldrapenning vid de besök som föräldrar till handikappade barn gör vid institutioner som deras barn behöver, på samma sätt som gäller för föräldrar med friska barn i samhällets förebyggande hälsovård. Jag kan inte förstå annat än att reservation nr 10 är ett missförstånd från folkpartiets sida. Det är anledningen till att vi inte har stött den reservationen.

Anf. 149 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Det är faktiskt en stor reform som är på gång när det gäller barnfamiljerna. Under den tid som miljöpartiet de gröna har funnits har vi planerat för en utbyggd föräldraförsäkring. Från början hade vi t. o. m. planer på tre år, men vi har nu sänkt det till två år. Vi tycker emellertid att det är en reform som egentligen borde ha tagits upp tidigare på dagen, eftersom det är en av de större reformerna inom det sociala området på många år.

Varför har vi då valt två år? Jo, det är en utvecklingsperiod för barnen. Barnen skall kunna få vara hemma om föräldern väljer att ta ut försäkringen under så lång tid. Varje enskild förälder väljer naturligtvis ändå på sitt sätt.

Vi vill bygga ut föräldraförsäkringen så att den skall omfatta 24 månader, med ersättning som motsvarar föräldrarnas sjukpenning. Det skall ske i etapper, precis som socialförsäkringsutskottet lägger fram förslag om. Den första etappen som genomförs från den 1 juli i år innebär att försäkringen skall byggas ut med fem månaders ersättning på sjukpenningnivå och sju månader på garantinivån, dvs. totalt fjorton månader på sjukpenningnivå och tio månader på garantinivå. Under den andra och tredje etappen, 1 juli 1990 resp. 1991, byts vardera fem månader på garantinivå ut mot fem månader på sjukpenningnivå. Ersättning skall kunna tas ut i form av hel, halv eller fjärdedels föräldrapenning under en längre tid.

Det kan tyckas att det blir dyrt med en utbyggnad av föräldraförsäkringen till 24 månader. De dynamiska effekterna är emellertid svåra att beräkna. Det är därför mycket möjligt att det inte alls kostar de summor som man har beräknat för själva utbyggnaden, eftersom daghemsplatsernas utbyggnad är en dryg kostnad i statens budget.

Vi vill också att man skall kunna vara dagbarnvårdare åt eget barn. Man skall kunna ha fyra barn, t. ex. två egna och två övriga, och få full lön. Vårdar man enbart sina två egna barn skall man få 50 % av dagbarnvårdarlönen. Man skall således ha de förmåner som det innebär att ha en anställning – semesterersättning, ATP-poäng, sjukpenninggrundande inkomst och alla de andra förmåner som finns. Detta är ett arbete, och det är också en arbetslivserfarenhet.

Det anser vi vara ett rättvisetänkande när det gäller att vårda barn. Kvinnor har under många decennier och århundraden varit hemma och vårdat barn. Det inverkar menligt på pensionerna. Det här skulle då vara en möjlighet för dessa kvinnor att kunna få ATP-poäng. Det är ofta kvinnor som är hemma. Det kommer naturligtvis också att bli män. Detta kan emellertid medföra en förbättring av deras pensioner.

Liksom Margó Ingvardsson vill vi kvotera för männen. Det tycker vi är viktigt, eftersom det inte verkar hända så mycket på detta område. Männen är visserligen hemma och vårdat tillfälligt sjuka barn. De tar emellertid sällan ut något på föräldraförsäkringen. Vi vill ha en kvotering som skall utnyttjas av alla pappor. Annars skall man inte få de här extra månaderna, såvida det inte är fråga om en ensamförälder. Fr.o.m. den 1 juli 1989 skall minst två månader av den del av försäkringen som ersätts på sjukpenningnivå tas ut av vardera föräldern. Fr.o.m. 1 juli 1990 skall det vara minst fyra månader och fr.o.m. 1 juli 1991 minst sex månader.

Miljöpartiet har också velat införa kvotering i andra sammanhang. Det beror på att vi är litet ofåliga. Vi vill att det skall hända något på dessa områden. Vi tror inte att man annars får de effekter man önskar. Männen har ofta de högsta inkomsterna, och kvinnorna har de lägsta. Familjerna väljer då ofta att kvinnan skall vara hemma. Under den första tiden med amning och sådant blir det naturligtvis så. Men vi anser att det skall vara en kvotering här.

Med detta yrkar jag bifall till reservation 2, som gäller mom. 1, och till reservation 4, som gäller mom. 2.

Detta är också en jämlikhetsfråga. Diskrimineringen av männen skall inte fortsätta längre, utan de skall också ha möjlighet att delta – litet grand skall de nästan tvingas in i detta. Det är ju en förlust för den förälder som inte får vårda det lilla barnet.

I reservation 7 vill vi i miljöpartiet att garantinivån inom föräldraförsäkringen skall höjas, därför att den länge har varit så låg. Vi har inte nämnt någon summa.

För vård av vuxet, handikappat barn är det viktigt att föräldrarna får hjälp. Ett handikappat barn är ibland som ett spädbarn långt upp i åren, och när situationen förändras, när barnet blir sjukt, skall en förälder få vara hemma och vårda barnet. Tillsynsbehovet upphör inte på samma sätt som hos vanliga barn. Därför yrkar jag bifall till reservation 11.

Det här hänt många gånger, speciellt under influensacpidemin i år, att daghem har fått stängas. Också många privata dagmammor och kommunala dagbarnvårdare har stängt sina institutioner. Då har föräldrarna inte fått någon ersättning för förlorad arbetsinkomst. Jag vill därför också yrka bifall till reservation 15, som gäller mom. 12, där det föreslås att förälder skall kunna få ersättning när daghemmet är stängt.

Miljöpartiet vill stödja reservation 23 om arbetstid mellan heltid och tre fjärdedelstid, därför att det är viktigt att man också kan vara sjukskriven på det sättet.

Sedan kommer detta med kvotering, förlängd föräldraförsäkring och sex timmars arbetsdag att medföra en stor förändring i familjepolitiken. Jag yrkar bifall till de reservationer som jag har nämnt.

Anf. 150 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Jag tycker också att det är synd att vi skall diskutera den största familjepolitiska reformen på 1980-talet vid denna sena timma. Det är mycket värdefullt att vi kan ta upp principerna i den reformen, som kommer att betyda så oerhört mycket för så många människor i vårt land.

Det är litet vulgärt att säga att denna reform är uttryck för en socialistisk grundsyn och ställa denna mot en konservativ. Jag är helt övertygad om att både kvinnor och män, oberoende av vilket parti de lägger sina röster på, hälsar denna reform som en utomordentligt bra familjepolitisk reform som kommer att gynna hela familjerna.

Jag skall inte ägna mig åt alla de reservationer som är fogade till utskottets betänkande, inte på något sätt därför att jag undervärderar dem, utan enbart därför att vi vid andra tillfällen har tagit ställning till likalydande reservationer. Bakom många av dem står ett parti, och bakom en del står tre partier, men för utskottets betänkande i sin helhet står dock majoriteten.

Jag skall bara ta upp två saker, och det är för det första en sak som är i grunden fel. Det är när det sägs att föräldrarna till en handikappad person för vilken det utgår vårdbidrag inte kan få föräldrapenning för vård och tillsynsbehov om det inträffar dels en försämring av det handikapp för vilket vårdbidraget utgår, dels en akut sjukdom. Sådan ersättning utgår, och det står i riksförsäkringsverkets allmänna regler. Detta var bara ett litet tillrättaläggande.

Jag vill för det andra ta upp en sak som utskottet har behandlat i sitt betänkande och som Margó Ingvardsson och Ragnhild Pohanka talade om, nämligen rätten till kvotering. Utskottet har konstaterat att pappornas intresse av att utnyttja föräldraförsäkringen successivt ökat men att vi inte är nöjda. Därför har föredragande statsrådet föreslagit att 2,5 milj.kr. ur anslaget till försäkringen får disponeras för informationsinsatser i samband med genomförandet av de nya reglerna inom föräldraförsäkringen.

Vi menar nämligen att det, i stället för att kvotering införs, i första hand bör göras ytterligare informationsansträngningar för att få till stånd de attitydförändringar som behövs för att öka pappornas insatser i vården av sina barn. Därför yrkar jag avslag på reservationerna i denna fråga.

Jag kanske skall tillfoga att vi säger: "Utskottet är därför inte berett att nu förorda en kvotering, eftersom en sådan skulle begränsa föräldrarnas möjligheter att själva fördela föräldraledigheten på det i deras situation mest ändamålsenliga sättet." Vi skall vänta och se vad denna information kan ge när det gäller att fäderna ökar sin insats för att ta del av föräldraförsäkringen.

Det är viktigt att vi här i kammaren tar upp vad denna reform egentligen innehåller. Jag är övertygad om att många kommer att vara intresserade av att i riksdagens protokoll ta del av vilken rätt de har och läsa om de tre etapper som försäkringen kommer att byggas ut i.

I propositionen framhålls att den ökade förvärvsfrekvensen bland kvinnorna och det påvisade intresset hos föräldrar att förena förvärsarbete med vård och ansvar för barn bör leda till att samhället underlättar för föräldrarna att förena föräldraskapet med en insats på arbetsmarknaden. En utökad och därmed förbättrad föräldraförsäkring är det bästa sättet att förverkliga

föräldrarnas ambitioner i det här avseendet. Det är också mycket viktigt att båda föräldrarna får möjlighet att ta ansvar för barnets vård och utveckling. Föräldrarna måste därför ges ekonomiska möjligheter att ta detta ansvar. Ersättning från föräldraförsäkringen på föräldrarnas sjukpenningnivå ger sådana möjligheter. Med en föräldraförsäkring som täcker inkomstbortfallet under ett och ett halvt år och en rätt till barnomsorgsplats från det barnet är ett och ett halvt år ökas den ekonomiska och sociala tryggheten påtagligt för barnfamiljerna.

Mot denna bakgrund föreslås att föräldraförsäkringen byggs ut till att omfatta föräldrapenning under 18 månader med en ersättning som motsvarar föräldrarnas sjukpenning. Utbyggnaden bör ske i etapper och vara helt genomförd den 1 juni 1991. I den första etappen, som föreslås bli genomförd den 1 juli 1989, byggs försäkringen ut med tre månaders ersättning på sjukpenningnivå. I den andra etappen, som föreslås bli genomförd den 1 juli 1990, byts de 90 dagarna med ersättning på garantinivå ut mot en ersättning under samma tid på sjukpenningnivå. I den sista etappen förlängs försäkringen den 1 juli 1991 med ytterligare tre månaders ersättning på sjukpenningnivå. De särskilda ersättningsdagarna vid flerbarnsbörd skall dock vara oförändrade till antal och belopp.

I propositionen föreslås också övergångsregler. De i etapp ett tillkommande 90 föräldrapenningdagarna med ersättning på sjukpenningnivån föreslås gälla barn födda under oktober 1988 eller senare. För barn födda i september 1988 utökas antalet dagar med 60, och för barn födda i augusti 1988 utökas antalet dagar med 30. Övergångsregler vid utbyggnaden av etapp två och tre bör utformas på motsvarande sätt. När de 90 dagarna med föräldrapenning på garantinivå under den andra etappen övergår till dagar med föräldrapenning på sjukpenningnivå får därför föräldrar med barn födda under oktober 1989 eller senare samtliga kvarstående garantidagar utbyta mot dagar på sjukpenningnivå. För barn födda i september 1989 får högst 60 dagar bytas ut och för barn födda i augusti 1989 får utbytet avse högst 30 dagar. Den ytterligare ökningen av föräldraförsäkringen med 90 dagars ersättning på sjukpenningnivå, som skall ske i den tredje etappen, gäller barn födda under oktober 1990 eller senare. För barn födda i september 1990 utökas antalet med 60 dagar och för barn födda i augusti 1990 utökas antalet dagar med 30.

Det i propositionen framlagda förslaget omfattar endast den första etappen av utbyggnaden. För den fortsatta utbyggnaden begärs riksdagens godkännande av de riktlinjer som förordas i propositionen. Utbyggnaden av etapp ett kommer enligt propositionen att kosta 2 300 milj. kr., etapp två 1 950 milj. kr. och etapp tre 2 480 milj. kr. I propositionen föreslås vidare att föräldrapenningen får tas ut längst till dess barnet har fyllt åtta år, eller den senare tidpunkt då barnet har avslutat första skolåret. Detta skall gälla för alla föräldrar som vid ikraftträdandet den 1 juli 1989 har dagar med föräldrapenning kvar för barn födda den 1 juli 1985 eller senare, dvs. barn som inte har uppnått nuvarande åldersgräns om fyra år när den nya regeln träder i kraft.

Enligt utskottets mening är det angeläget att stödet till småbarnsföräldrar-na förstärks. Stödet skall göra det möjligt för föräldrarna att själva vårda barnet under den första tiden och därefter kombinera förvärvsarbete med

vård av barnet. Av betydelse härför är såväl storleken på det ekonomiska stödet som utbyggnaden av samhällets barnomsorg. Utskottet anser att det ekonomiska stödet i första hand bör vara konstruerat så att det kan täcka föräldrarnas inkomstbortfall medan barnet är litet. Därigenom får även den förälder som har högst inkomst möjlighet att ta ansvar för vården av barnet. Utskottet välkomnar därför regeringens förslag att föräldraförsäkringen skall byggas ut till 18 månader. Av kostnadsskäl bör dock utbyggnaden ske i de redovisade etapperna, och utskottet anser att förslaget i denna del är väl avvägt.

Det samma gäller de föreslagna övergångsreglerna. Utskottet anser det således inte möjligt att för närvarande bygga ut försäkringen snabbare eller längre än vad som föreslås i propositionen. Utskottet vill samtidigt understryka vikten av att planerna för utbyggnaden av samhällets barnomsorg fullföljs. Såsom anförts i propositionen innebär planerna för utbyggnaden av barnomsorgen att kommunerna inte skall minska omfattningen av den barnomsorg som gäller barn under ett och ett halvt år. Enligt utskottets mening måste detta gälla även vid en utbyggnad av föräldraförsäkringen i enlighet med föreliggande förslag. Utskottet tillstyrker således lagförslaget i denna del, ävensom riktlinjerna för den fortsatta utbyggnaden.

Jag skulle, herr talman, bara vilja ta upp ytterligare en sak. Här har så många gånger från denna talarstol talats om att föräldrar som har höga inkomster premieras i relation till föräldrar med låga inkomster. Man framhåller att föräldraförsäkringen skulle utgöra en ersättning för utfört vårdarbete och pekar på sådana orättvisor som att en del får 500 kr. och andra kan få 60 kr. om dagen. Men vad det handlar om är, att om vi menar allvar med att det är viktigt att alla föräldrar ges möjlighet att stanna hemma, så får det inte stupa på inkomsterna. Det vi vill bereda alla föräldrar möjlighet till är att kunna få ersättning för förlorad arbetsinkomst. Det handlar inte om betalning för utfört arbete.

Jag brukar, när jag från talarstolen går tillbaka något till vad som hänt tidigare i riksdagen, anklagas för att jag blir så historisk. Men jag tror att det är bättre att känna litet av historien än att bli anklagad för att vara historielös.

Jag erinrar mig när jag, inte i denna talarstol, utan i en talarstol i ett annat riksdagshus, uttalade min glädje när regeringen Ullsten, med en socialminister som hette Gabriel Romanus, tog det djärva greppet att höja upp den tredje månaden av den särskilda föräldrapenningen till att utgöra ersättning enligt inkomstbortfallsprincipen. Det var ett djärvt grepp, eftersom han tidigare hade ingått i en trepartiregering där man diskuterade ett vårdnadsbidrag som skulle utlösas enligt trestegsraketprincipen. I den debatten, som jag nu har roat mig med att läsa, framkom det att detta var första steget, men den ekonomiska verkligheten innebar att man då inte kunde gå längre. Året var 1979. I folkpartiets partiprogram fanns inskrivet att man skulle gå vidare och att man var beredd när resurserna så tillät, att gå vidare till tolv månader. Det kändes bra, det kändes riktigt. Nu har det varit ett mellanspel på ganska många år, då man också har talat om vårdnadsbidrag. Det har även folkpartiets talesman gjort, och det finns en gemensam borgerlig reservation på det området. Men i folkpartiets motion står att man, när denna reform väl

är genomförd, icke kommer att arbeta för att den skall rivas upp, och jag ser det som något som i tankevärlden går tillbaka till 1979.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i alla dess delar och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 151 MARGIT GENNSER (m) replik:

Herr talman! Jag blev något förvånad över fru ordförandens i socialförsäkringsutskottet ordval. Jag hade uttryckt mig vulgärt, för jag försökte visa att det finns en betydande skillnad mellan en socialistisk livssyn och en borgerlig livssyn, även vad gäller familjepolitiken. Jag trodde aldrig att ordet socialism var vulgärt. Jag trodde att det var ett positivt laddat ord för socialdemokrater. Men har jag tagit fel, ber jag så mycket om ursäkt.

Jag tycker ändå att vi skall se på den här skillnaden. Det är helt enkelt fråga om styrning. Jag anser att det är föräldrarna som skall ges största möjliga valfrihet i något som jag tror är bland det viktigaste i våra liv, att uppfostra den kommande generationen. Men vi är alla olika. Jag tror att vi måste visa mycket stor tolerans och därför hjälpa familjerna i det moderna samhället så att de kan utforma sin uppfostran av sina barn med så stor valfrihet som möjligt. Därför har jag, faktiskt efter mycket tänkande, kommit fram till att vårdbidrag är bättre parat med de skatteförändringar som vi föreslår från moderat håll. Med det förslaget skulle vi verkligen genomföra den av Knut Wixell en gång stadfästa skatteförmågeprincipen. Jag tycker att det är viktigt att se skillnader. Sedan kan vi ha olika värderingar, för vi är olika.

Eftersom vi talar om barn, skall jag be att få hänvisa till en barnbok. Jag är mycket förtjust i Mumintrollen. Där skildras många olika personligheter. De är olika. Vi har den litet småslarviga Muminfamiljen, som nog är som vi moderater. De vill välja själva och leva efter sitt eget huvud. Vi har hemuler som vill ha rak rättning på svansen och vill att allting skall se ganska ordentligt och planerat ut. Jag tycker att man skall tolerera dessa olikheter, men när vi utformar förslag här i riksdagen skall vi göra det på ett sådant sätt att människorna själva kan få välja.

Anf. 152 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Det är förvisso en stor reform som vi skall fatta beslut om i kväll, och för den skull tycker jag att det är fel att, som fru Håvik här gör, helt nonchalera de krav som finns i våra reservationer. Jag återkommer till det.

Det handlar i dag om fördelningen av mycket pengar, i förlängningen 6,6 miljarder kronor, och med det sätt på vilket regeringen brukar räkna vet vi inte vad sluträkningen kan bli. Den kan bli på betydligt större belopp än 6,6 miljarder, som nämns i propositionen. Det handlar alltså om oerhört stora summor pengar, samtidigt som man säger nej till många viktiga inslag, som skulle ge förbättringar och stöd också till många barnfamiljer.

Vi i centern anser att det är fel att inte ge de gravida lanbrukarkvinnorna möjlighet att få en lugn graviditet och möjlighet till avbytare.

Vi tycker att det är fel att inte ge stöd när daghemmen stängs på grund av bl.a. dålig kommunal planering. Vi tycker att det är fel att inte ge kontaktdagar till alla barnomsorgsformer. Varför denna njugghet på den ena sidan, när man på den andra sidan strör pengar vitt och brett omkring sig?

Vi tycker också att det är orättvist när vissa får 60 kr. och andra närmare 500 kr. för det arbete som de utför vid vård av egna barn. Vi ser värd av egna barn som ett arbete man utför, och vi har lagt fram förslag efter vårt synsätt. Vi tycker att lika arbete skall värderas lika. På det sätt som vi fördelar pengar i vårt förslag till vårdnadsbidrag skulle alla barn upp till sjuårsåldern kunna få del av pengarna. Alla regioner skulle behandlas på samma vis, och man skulle på ett bättre sätt fördela pengarna och ge familjerna en större valfrihet. Det är ett förslag som vi vill arbeta för även i fortsättningen. Vi har olika syn på hur grundtryggheten ser ut och på hur fördelningen av stora summor pengar skall ske.

Om vi skall gå tillbaka till det som ansågs oviktigt, det som handlar om föräldrapenningen när man har vårdnadsbidrag, vill jag säga att det står i texten att man inte ger ut föräldrapenning i de fall då det är grundsjukdomen som ligger till grund för försämringen och det kan vara förenat med svårigheter att tolka vad som är orsak till att ett barn med vårdnadsbidrag plötsligt får en försämring. Vi tycker att det är en njugethet, särskilt i skenet av de miljarder som man i dag strör ut till barnfamiljerna. Vi tycker att man skulle kunna fördela de pengarna på ett mer rättvist sätt.

Anf. 153 MARGÓ INGWARDSSON (vpk) replik:

Herr talman! Doris Håvik hänvisade till utskottsskrivningen, där man avstyrker förslaget om kvotering. Denna utskottsskrivning lyder så här: "Utskottet är därför inte berett att nu förorda en kvotering, eftersom en sådan skulle begränsa föräldrarnas möjligheter att själva fördela föräldraledigheten på det i deras situation mest ändamålsenliga sättet."

Hur skall man tolka detta? Ja, det går inte att tolka på annat sätt än att en kvotering försvårar för föräldrarna att fördela föräldraledigheten på ett bra sätt. I dag har vi inte någon kvotering, och då måste ju utskottet anse att i dag fördelar föräldrarna föräldraledigheten på ett ändamålsenligt sätt. Det går inte att tolka uttalandet på något annat sätt. Utskottet och Doris Håvik tycker alltså att det är ändamålsenligt att fyra av fem pappor låter bli att ta ut sin föräldraledighet. I stället säger utskottet och Doris Håvik – det sägs naturligtvis också i propositionen – att man skall satsa 2,5 miljoner på informationsinsatser för att förmå papporna att använda föräldraförsäkringen.

I sex år har jag drivit den här frågan om kvotering av föräldraledigheten. I sex år har jag fått precis samma svar – man anvisar pengar till informationsinsatser. Men jag kan ju konstatera att på dessa sex år har det faktiskt inte hänt någonting i föräldrarnas uttag av föräldraledigheten. Det ser likadant ut nu som det gjorde för sex år sedan.

Varför har ni inte lyckats med den här informationen? Tala om för mig vad ni har gjort för fel i era informationsinsatser! Tala också om vad det är för någonting ni har kommit på nu som skall göra att denna information har verkan!

Tyvärr måste jag säga att jag inte tror att detta kan informeras bort. Det här är någonting som ligger inbyggt i vårt samhällssystem och sammanhänger med kvinnans ställning i samhället och ställningen på arbetsmarknaden. Det är det som är orsaken till att föräldraledigheten delas upp på det här sättet.

Männen har en annan ställning på arbetsmarknaden, och de anser att de har så viktiga arbeten att just de, trots att de anser att pappor skall vara hemma hos sina barn, inte kan vara hemma. Men det är en oerhörd tur att alla dessa kvinnor inte har några viktiga arbeten, utan att de kan vara hemma och föda barn och t.o.m. vara hemma ett helt år efteråt. Det är tur det!

Anf. 154 BARBRO SANDBERG (fp) replik:

Herr talman! Doris Håvik sade att utbyggnaden av föräldraförsäkringen ger möjlighet att förena föräldraskapet med förvärvsarbete. Det är just den möjligheten som vi menar att vårt förslag till vårdnadsbidrag ger föräldrarna. De får 15 000 kr. i handen att kunna disponera på det sätt som de själva väljer. Det ger dem verklig valfrihet. Vi vill också ge dem rätt till avdrag för styrkta barnomsorgskostnader. Som Doris Håvik sade gynnar socialdemokraternas dem som har höga inkomster – de får mer. De kan utnyttja föräldraförsäkringen ett och ett halvt år, men därefter får de inte någon ersättning.

Vi tror inte heller, som Margó Ingvardsson sade, att dagens unga välutbildade kvinnor kommer att stanna hemma. De vill också ut på arbetsmarknaden. Även om det går långsamt med föräldraledighet för pappor, har vi trots allt sett att dagens pappor är mer intresserade av att ta del i sina barns uppväxt. Vi har också sett att ungdomar i dag i större utsträckning än tidigare faktiskt delar på hemarbetet.

Sedan sades det om reservation 10 att föräldrar i dag har rätt att vara hemma. Denna reservation bygger faktiskt på information från föräldrar som har drabbats av att försäkringskassorna tolkar den här lagparagrafen på olika sätt. Vad vi har velat med vår motion är att man skall förtydliga lagen, så att alla försäkringskassor skall veta att föräldrar har denna rättighet.

Doris Håvik sade vidare att folkpartiet i sin motion hade skrivit att man inte skulle riva upp föräldraförsäkringen. Vi har, som Doris Håvik också påpekade, tidigare varit med om att förbättra den föräldraförsäkring som vi har haft, och vi kommer givetvis att se till att vi får en så bra föräldraförsäkring som möjligt. Jag vill bara beklaga att Doris Håvik inte hade något att säga om de familjer som har det allra svårast i dag. Det är familjer med handikappade barn, och där har vi haft vissa yrkanden.

Anf. 155 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Herr talman! Jag tycker också att det är viktigt med kvotering. När jag fick mitt första barn fick jag fyra månaders ledighet. Det är 32 år sedan. Det var naturligtvis inte mycket att dela på. Och så finns det någonting som heter amning, och då tyckte jag att det var lämpligt att modern var hemma. Men när det är fråga om så lång tid som ett år, ett och ett halvt år och enligt vårt förslag två år, tycker jag att det är självklart att föräldraförsäkringen skall kvoteras. Under min livstid har det inte hänt mycket på jämställdhetens område – det har det faktiskt inte. När jag var ung var flickorna minst lika framåt som de är i dag. Det har inte hänt så mycket som man skulle önska, och därför kanske man måste skynda på detta.

Det är en förmån för papporna att få vara hemma med sina barn. Det är någonting man skall erbjuda dem. Man skall säga: Ta nu ut det här! Du får

inte presenten om du inte tar ut den! Det är så man måste se på den saken.

Det är alltså fråga om en kvotering. Vi har föreslagit sex månader, men det spelar mindre roll. Man får alltså enligt vårt förslag arton månaders föräldraledighet, och sedan får pappan eller mamman, vilken av dem det nu är, en ytterligare present: Ytterligare sex månader – var så god! Vill ni inte ha det får ni inte den presenten.

Vårdbidrag kan inte rädda den här situationen, tycker jag. Vårdbidrag kan inte åstadkomma en ny familjesituation. Vårt förslag gäller att man kan vårda eget barn. I Uppsala har man genomfört det litet grand bakvägen. Man erbjuder dagbarnvårdare att få anställning, och deras barn får förtur i kön och placeras efter närhetsprincipen. Om man har fyra barn får man full lön. I dag kan man vara tvungen att ha sina egna två eller tre barn plus fyra barn, och det är inte bra.

Detta skulle innebära en möjlighet för barn som är infektionskänsliga eller på annat sätt känsliga att inte vistas i så stora barngrupper. Det är inte dyrare, så det är inte svårt att genomföra detta.

Sex timmars arbetsdag ger också föräldrarna möjlighet att umgås mer med sina barn när de växer upp och när de blivit litet större.

Anf. 156 DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Jag delar Ragnhild Pohankas uppfattning att det är en fördel för fäderna att kunna stanna hemma och vara med sina barn. Men jag tror att även männen är möjliga att påverka. Jag ger inte upp efter sex år, utan jag tror att informationsinsatser kan ge dem en ökad chans att inse detta. Sedan är jag på det klara med att tiden också arbetar för oss.

Jag vill säga till Barbro Sandberg att jag inte talade om reservation nr 13. I den situation som där behandlas gäller att ersättning utgår för barn som har blivit försämrade – det må vara genom det handikapp för vilket det utgår vårdbidrag eller genom en akut sjukdom som gör att barnet behöver mer tillsyn. Det står i Allmänna råd, utgivna av riksförsäkringsverket.

Skulle kassor tillämpa detta olika är det att beklaga, men vi brukar hänvisa till de allmänna råden, som de har att ta del av. På riksförsäkringsverket är man – det har jag erfarit vid mina kontakter – mycket förvånad över uppgiften att ersättning här inte skulle utgå; tillämpningsföreskrifterna är på den punkten helt klara. Men det är självklart att det kan hända att man måste styrka denna försämring med någon form av läkarintyg, som man får göra i andra sammanhang, så att det kan göras en prövning på det området.

När det gäller lantbrukarhustrus möjligheter till ersättning till avbytare vill jag säga att försäkringen inte är uppbyggd enligt den principen. Övriga partier har ju också känt sig främmande för det kravet, avstyrkt yrkandet och ställt sig helt på den sida där utskottsmajoriteten återfinns.

Anf. 157 BARBRO SANDBERG (fp) replik:

Herr talman! Jag vill säga till Doris Håvik att jag svarade på Margó Ingvardssons kommentar till reservation 10. Det var på den punkten jag ville ha ett förtydligande.

När det gäller reservation 13 vill jag säga att det faktiskt har hänt att föräldrar har blivit nekade. De har också varit i kontakt med riksförsäkrings-

verket. Jag hoppas nu att de allmänna råden – där är det litet luddigt uttryckt, men det står trots allt där – skall nå ut till försäkringskassorna, så att de verkligen rättar sig efter dem.

Självfallet skall man styrka försämringen med läkarintyg. De här föräldrarna står ju i ständig kontakt med läkare, så det är alltså inga problem för deras del.

Anf. 158 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Det var intressant att Doris Håvik nu också kommenterade några av reservationerna till betänkandet; de är ju rätt många till antalet.

Det är ganska typiskt att vi, när vi för fram krav, får höra att försäkringen inte är uppbyggd för just den typen av krav och för just den gruppen av människor. Den är uppbyggd för andra människor, i andra situationer.

Det är kanske alldeles riktigt att detta kan vara fel forum att vända sig till för de gravida lantbrukarkvinnorna i föräldraförsäkringssammanhang. Men någonstans måste man ju börja när problem uppstår. Utskottet avstyrker helt förslaget att dessa kvinnor skall ha möjlighet att vända sig till försäkrings-systemet för att få den här orättvisan ändrad.

På grund av en tidningsartikel i dag vet jag att Avbyttjänst har gått in och finansierar den ledigheten för de gravida kvinnorna, men kravet kvarstår naturligtvis att man också från samhällets sida skall gå in och göra någonting för denna lilla grupp, som är mycket utsatt.

Anf. 159 MARGÓ INGWARDSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag måste, trots att timmen är sen, få återkomma till kvoteringen – den är så oerhört viktig. Det är verkligen sorgligt att utskottsmajoriteten försitter den gratischans som vi här har att ordentligt påverka jämställdheten mellan män och kvinnor i hemmen. Det är någonting av det svåraste att påverka, och här har vi en enorm möjlighet, eftersom allting pekar på att arbetsfördelningen i hemmet grundläggs under barnets första år.

Om vi vid utbyggnaden av föräldraförsäkringen i första etappen reserverar en månad för pappan, är det inte något stort ingrepp i familjernas bestämmanderätt, men det skulle ha oerhört positiva effekter, främst för papporna men också för hela familjen. Därför är det så fruktansvärt olyckligt att man försitter den här chansen.

När vi väl har byggt ut föräldraförsäkringen och inte infört kvotering, kan vi inte i efterhand reservera delar för pappan, eftersom det då kommer att uppfattas så att vi tar tid från kvinnan. Det är olyckligt att man försitter den här möjligheten och i stället hänvisar till informationsinsatser. Och ändå kan inte Doris Håvik ge ett enda exempel på vad det är man skall informera om. Det finns inte en pappa i vårt land som inte vet att han har rätt att ta ut föräldraledigheten. Det är väldigt få män som säger att kvinnor och män inte skall dela på vårdnaden av de små barnen. Det är en försumbar del av männen som anser det. Vad är det då man skall informera om?

Anf. 160 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Herr talman! Bollen går tydligen runt här mellan kvinnokämparna. När hushållspengarna fördelas här i kväll – det rör sig om miljarder – är det bara kvinnor som talar. Vi kanske skulle ha haft kvotering på talarlistan också! Det här är en angelägenhet för männen och inte bara för kvinnorna. Jag väntar på att en man skall yttra sig. Jag såg att det var en man framme hos talmannen, men jag hade tänkt säga det här innan jag såg honom.

Jag tycker att man skall se längre fram än till det första året. Det är ju många pappor som mister sina barn på det viset att makarna skiljs åt och går olika vägar. Har pappan inte fått kontakt med sitt lilla barn är det då mycket svårt att ta upp den sedan. Det här blir naturligtvis först och främst en positiv sak för hela familjen, men det kan också betyda att skilsmässobarn får behålla båda sina föräldrar. Så viktigt anser jag att det här är. Det sker ju många skilsmässor. Det är oerhört viktigt för barnens framtida utveckling att de har kontakt med båda föräldrarna. Det här kan vara en möjlighet. Kanske skilsmässan av denna orsak inte ens behöver genomföras – men det är kanske att gå för långt. Men det viktiga är att barnen i händelse av skilsmässa behåller kontakten med båda föräldrarna. Har båda föräldrarna skött om barnen när de var små, blir föräldrarna starkare bundna till barnen – det är helt klart.

Anf. 161 DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Jag vill peka på vad man kan förändra. Margó Ingvardsson verkar ha givit upp för länge sedan. Sker det inte nu, kommer det aldrig att kunna ske. Vad man skall göra nu är, enligt statsrådet, att i stället för att i första hand kvotera göra ytterligare ansträngningar för att informera för att få till stånd de attitydförändringar som behövs. Jag är medveten om att det tar tid att förändra attityder.

Jag blir en aning förvånad när Margó Ingvardsson säger att hon är helt klar över att kvinnorna vill ha denna kvotering. Inför man inte den nu kommer kvinnorna senare att anse att man tar ifrån dem en förmån. Jag frågar mig egentligen hur det är med önskemålen från parterna om denna kvotering skall ske. Skulle parterna anse att man tog något från dem som de så gärna vill dela med sig av?

Jag hoppas att denna attitydförändring kan komma till stånd. Där har vi inga delade meningar, men jag hoppas att det skall kunna ske utan en sträng kvotering. Den är inte alltid den lyckigaste vägen.

Anf. 162 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Det är riktigt att denna fråga inte är en kvinnofråga utan en familjefråga. I familjer finns som bekant både män och kvinnor.

Det beslut som vi skall fatta i dag är en viktig milstolpe i vår samlade familjepolitik. Föräldrarna skall få praktiska – jag understryker praktiska – möjligheter att stanna hemma hos barnen när de är små. Tillräcklig ersättning skall betalas ut så att föräldrarna har ekonomiska möjligheter att utnyttja denna ledighet. Det är väsentligt i denna fråga. Vårdnadsbidragets svaghet är att man inte betalar tillräckligt så att föräldrarna har möjlighet att utnyttja ledigheten.

Det är alltså ett historiskt viktigt beslut som riksdagen kommer att fatta inom några minuter – om vi nu hinner med det i kväll. Hade de borgerliga vunnit valet hade vi i stället fått ett otillräckligt vårdnadsbidrag. Nu blev det inte så, och det kan barnfamiljerna vara glada för.

Vi är några socialdemokrater som i en motion har föreslagit att riksdagen vid nästa steg i föräldraförsäkringens utbyggnad, dvs. nästa etapp, skall höja garantinivån. Utskottets majoritet ställer sig bakom dessa krav. Kraven återkommer också i reservationer. Utskottet skriver att utskottet utgår från "att en förnyad prövning av möjligheterna att höja garantinivån sker i samband med att lägförslag utarbetas för nästa utbyggnadsetapp av försäkringen". Det är alltså viktigt att stryka under vad utskottet här har sagt som ett svar på vår motion.

Nästa etapp skall enligt planerna omvandla garantibidraget för de tre månaderna till föräldrapenning på sjukpenningnivå. Vi tycker då att det är lämpligt att höja grundnivån, dvs. det belopp i försäkringen som alltid skall utgå oavsett inkomst. Nivån är, som vi vet, 60 kr. Det har sagts tidigare i debatten. Vi har inte i vår motion angett något belopp vid en höjning, men vi har resonerat om att ett lämpligt belopp borde vara 100 kr. per dag. Det finns faktiskt de föräldrar som inte har hunnit skaffa sig förvärvsinkomster, dvs. den förvärvsinkomst som grundlägger rätten till föräldrapenning enligt sjukförsäkringsmodellen. Det gäller framför allt unga föräldrar, och det gäller föräldrar i glesbygden där inte båda har arbete – kanske också i andra fall. Också dessa människor bör ha en rimlig ersättning, om inte föräldraförsäkringen skall anses vara orättvis.

Vi motionärer ställer oss, som jag har sagt tidigare, givetvis bakom inkomstbortfallsprincipen. Det är det enda realistiska. Men vi vill å andra sidan också ge de kategorier som inte har något förvärvsarbete en rimlig ersättning att falla tillbaka på. Vi motionärer är alltså tillfreds med vad utskottsmajoriteten har skrivit som svar på vår motion. Det betyder att vi inte yrkar bifall till den reservation som Ragnhild Pohanka har fogat till utskottsbetänkandet. Det skulle, enligt vår mening, inte föra frågan närmare sin lösning. Utskottsmajoritetens skrivning väger i detta fall, och det känner vi alla till här i kammaren, tyngre än en enskild reservation. I utskottets skrivning talar man om en höjning vid nästa etapp, och det är för övrigt en bättre precisering än vad som framgår av reservationen.

Jag yrkar bifall till utskottsmajoritetens förslag i det här avseendet.

Anf. 163 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! "Om en kvinna är trött av ständiga barnsångar och till slut dör i en, så är det inget att göra åt. Låt henne dö. Hon är i världen för att föda barn."

Citatet är av Martin Luther. *Dess bättre* är detta citat över 400 år gammalt. *Dess värre* lever dessa tankar kvar, visserligen i det tysta och visserligen hos en minoritet. Men bara det faktum att 400 års utveckling inte klart och kraftfullt kunnat undanröja denna myt är betänkligt.

Kvinnor och män har *samma* rätt till ett utvecklande liv. Kvinnor och män har *samma* rätt men också *samma* skyldighet till ett liv med ansvar för sina barn.

Detta har varit ett centralt mål för det socialdemokratiska kvinnoförbundet. Vi har drivit det aktivt sedan 1972. På vår kongress antog vi då programmet "Familjen i framtiden, ett socialistiskt familjeprogram." Där lade vi bl.a. fast målet "att kunna förena föräldraskap och förvärvsarbete."

Egen försörjning är den avgörande grunden för jämställdhet. Men för att kunna möjliggöra den egna försörjningen för både kvinnor och män, för mammor och pappor, måste villkoren för barnfamiljer förbättras. Detta gäller naturligtvis också för barnens skull. Barnen har dels behov av jämställda föräldrar, dels behov av mer tid tillsammans med både mamma och pappa. För oss i det socialdemokratiska kvinnoförbundet spelar föräldraförsäkringen en mycket betydelsefull roll i en aktiv och utvecklande familjepolitik. Därför känns det särskilt bra i dag när vi ser att vårt opinionsarbete krönts med framgång.

Varför föräldraförsäkring?

- Den ger barn och föräldrar mer tid tillsammans.
- Den underlättar på grund av sin konstruktion för pappor att ta sin del av föräldraansvaret.
- Den möjliggör även för ensamstående, för övrigt en växande grupp i samhället, och lågavlönade att stanna hemma när det föds ett nytt barn.
- Den är flexibel, den kan tas ut på en mängd olika sätt.
- Den bygger på redan befintliga rutiner och är därmed administrativt enkel.
- Den är omtyckt av människorna i det här landet.

Till detta senare skulle jag vilja tillägga: En utbyggd föräldraförsäkring var, som bekant, ett av våra vallöften i fjolårets valrörelse.

Jag kan försäkra att det var många kvinnor som ringde till våra partixpeditioner runt om i landet och ville veta mera om detta. De frågade om *hur* och *när* vi skulle genomföra detta. Somliga bytte t.o.m. parti. De kom till oss, eftersom vi var klara och entydiga, och vi stod till skillnad från de borgerliga partierna för en jämställd politik. Med det beslut som vi nu är på väg att fatta, inleder vi genomförandet av detta vårt vallöfte.

Jag vill också med några ord kommentera den tidigare debatten. Barbro Sandberg sade bl.a. så här: Det är långt kvar till dess kvinnor och män delar på hemarbetet. Javisst, det är så sant. Men vilken slutsats drar hon av det? Jo, hon och folkpartiet stödjer ett förslag till vårdnadsbidrag som vi vet nästan uteslutande vänder sig till kvinnor. Det är en ojämsälld och ologisk konsekvens av ett riktigt konstaterande.

Både Karin Israelsson och Barbro Sandberg hävdar att föräldraförsäkringen är orättvis, att den ger mest till dem som redan har. Jag tycker att ni här på något vis blandar äpplen och päron, när ni nu ömkar för dem som har låg eller ingen inkomst. Ni har rätt så till vida att compensationen för lönebortfallet följer lönens storlek. Det ligger i själva konstruktionen. Lågavlönade, deltidsarbetande och arbetslösa får därför mindre ersättning än högavlönade och heltidsarbetande. Men detta är en annan frågeställning, och det leder mig till att fråga:

När stod ni i frontlinjen för en minskad lönespridning?

När kämpade ni för den solidariska lönepolitiken?

När drev ni opinion för färre deltidsarbeten, eller för en utbyggd offentlig sektor – kvinnornas arbetsmarknad?

Det är lönespridningen, deltidsarbetet och arbetslösheten som utgör grunden för er kritik.

Svaret på frågorna är att ni aldrig har gjort detta. Nu försöker ni knipa billiga poäng, såsom jag ser det, på en situation som ni aldrig i grunden försökt, eller kanske inte ens velat, förändra. Men, herr talman, dess bättre är människor kloka. De går inte på era försåtliga förenklingar av verkligheten. De tänker litet längre än här och nu. De förstår vad som är bra för människor – kvinnor, män och barn – i ett modernt samhälle i utveckling. Det fick vi, herr talman, belägg för i 1988 års val.

I detta anförande instämde Maj Britt Theorin, Ingegerd Sahlström, Karin Wegestål, Lahja Exner och Maj-Inger Klingvall (alla s).

Anf. 164 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Om de tre borgerliga partierna inte kommit med sina förslag till vårdnadsersättning och vårdnadsbidrag i valrörelsen 1988 är jag helt övertygad om att detta förslag aldrig legat på riksdagens bord i dag. Ni såg detta som ett stort hot mot er politik när ni fann hur många barnfamiljer som skulle få en möjlighet att få en ekonomisk ersättning för vårdnaden av barn. Det var därför som ni drev på frågan.

Under valrörelsen var era besked om vad den reform ni aviserade egentligen skulle gå ut på mycket oklara. Det är först senare som ni har givit dessa riktlinjer. Men vad är det för rättvisa i att fortsätta med ett orättvist system? Om vi nu ser att familjepolitiken kräver andra inslag än de som kan åstadkommas med föräldraförsäkringen, tycker jag att det är alldeles riktigt att man nu tar nya tag och ändrar på de principer som ger den här mycket sneda fördelningen av penningssummor dels mellan barnfamiljer, dels mellan regioner. Det är det som vi gjort i det icke-socialistiska förslaget till vårdnadsbidrag.

Det är ett mycket märkligt sätt att resonera när Margareta Winberg påstår att förslaget är rättvist eftersom man följer en princip. Det är ingen rättvisa att en person erhåller 500 kr. och annan person 60 kr. Hur kan man påstå något sådant när det är fråga om samma arbetsuppgifter som skall utföras?

Vi har en annan ideologi bakom vårt förslag, och den gynnar samtliga barnfamiljer oavsett var i landet man bor, och oavsett vilka inkomster man har. Förslaget ger alla familjer samma möjligheter, och det styr inte pengarna till vissa höginkomstgrupper. Det handlar om väldigt mycket pengar när det gäller den fördelning som man i dag fattar beslut om. Det är åtskilliga miljarder kronor som skulle kunna användas på ett betydligt bättre sätt över hela Sverige till alla barnfamiljers bästa.

Vi kvinnor i de icke-socialistiska partierna driver också kvinnoaksfrågor. Det är inte på något sätt bara socialdemokratiska kvinnor som gör det. Jag tycker att Margareta Winberg verkligen har missat debatten. Det är ett synnerligen orättvist betyg hon ger de andra kvinnoorganisationerna.

Jag tillhör den största kvinnoorganisationen i det här landet, centerns kvinnoförbund. Jag hälsar Margareta Winberg välkommen att läsa vår

historia och se allt det vi har gjort för att främja kvinnors situation. Det är ingenting som vi på något sätt skäms för, utan vi framhåller detta arbete som synnerligen viktigt. Det är inte så att socialdemokraterna är bäst. Det är bara för att de själva vill "peppa upp sig" som de påstår detta. Historien visar faktiskt något annat.

Anf. 165 BARBRO SANDBERG (fp) replik:

Herr talman! Till det som Karin Israelsson sade kan man också tillägga att vårdnadsbidraget skall utgå efter det att föräldraförsäkringen löpt ut.

Margareta Winberg sade att jag sagt att det var långt kvar till jämställdhet mellan kvinnor och män. Det är så sant. Men hon påstod att folkpartiet inte har gjort någonting. Jag vill snarare vända på det hela och säga att folkpartiet är det parti som kanske mest gått i bräschen för att förbättra jämställdheten. Vi voterade t.ex. häromdagen i kammaren för bättre resurser till Jämo, men det sade socialdemokraterna nej till. Vi har också avgett en reservation om att förlänga pappaledigheten. Det säger socialdemokraterna också nej till. Vi vill även förbättra ledighetslagarna så, att man skall kunna få vara ledig den tid man själv anser att man vill vara ledig från sitt arbete.

Anf. 166 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Herr talman! Det här med kvinnosaksfrågor är intressant. Miljöpartiet har drivit kvinnosaksfrågor allt sedan vi startade partiet. Vi gjorde så att vi började med oss själva, och det är ett mycket bra försök. Dels driver vi förslaget om reform av barnomsorgen, dels är vi alltid – så nära som det går – hälften kvinnor i beslutande församlingar och i våra egna styrelser och nämnder. Vi har tyvärr ett sjukdomsfall i vår riksdagsgrupp, annars skulle vi levt upp till detta även här i dag. Varannan talare på listorna är en kvinna.

Även om jag här inte har blivit angripen när det gäller kvinnosaksfrågor eller jämställdhetsfrågor, vill jag säga att vi driver dessa mycket hårt i vårt parti.

Anf. 167 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Jag vill först säga att jag aldrig har tagit ordet kvinnosaksfrågor i min mun. Jag talar om en jämställd familjepolitik. Jag tycker att detta uttryck är mer relevant än det andra ordet.

Alla de borgerliga partierna talar här om valfrihet. Jag har ofta undrat hur er bild av familjen ser ut. Vilken valfrihet ger ert vårdnadsbidrag de ensamstående, en grupp som faktiskt blir allt större i Sverige i dag? Vad säger ni till dem? Ni vet väl att det finns familjer som består av en vuxen person och barn? Vilken valfrihet ger ert förslag till lågavlönade familjer som redan i dag lever på marginalen? Hur skall de kunna avstå från lönekomensation och leva på ert vårdnadsbidrag?

Folkpartiet talar om att man har varit föregångare vad gäller jämställdheten. Ja, det var så under en tid. Men i dag är det inte så.

Ert förslag till vårdnadsersättning leder inte mot jämställdhet utan från jämställdhet. Det leder till att barnens kontakter med papporna försvåras. Det leder till att kvinnorna faktiskt hålls tillbaka, att småbarnspapporna måste arbeta över ännu mer än vad de gör i dag, och det befrämjar en traditionell och delvis reaktionär kvinnosyn.

Jag tycker att det är dags att inse att kvinnorna har kommit ut på arbetsmarknaden för att stanna och att det andra steget nu är att kvinnor skall erövra samma villkor i arbetslivet som männen. Det målet når man inte med ett vårdnadsbidrag och de förslag som ni förespråkar i dag, utan det gör man med en god personalpolitik, med en aktiv arbetsmarknadspolitik och en framåtsyftande familjepolitik. I dag tar vi ytterligare ett steg på väg mot det sistnämnda.

Anf. 168 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Margareta Winberg undrar om vi vet någonting om hur en familj ser ut. Jag vill påstå att det gör vi i allra högsta grad. Vi vet vilka problem familjerna har med det system som i dag gäller i fråga om familjepolitiken, föräldraförsäkringen osv. De har det synnerligen bekymmersamt.

Om vårt förslag om vårdnadsbidrag genomfördes skulle deras situation förbättras. De skulle ha råd att förkorta sin arbetstid, vilket de i dag inte har.

Margareta Winberg säger att vårt system inte gynnar lågavlönade. Men med bästa vilja i världen kan man väl inte påstå att föräldraförsäkringen plötsligt gör lågavlönade till högavlönade. Felet med det systemet är ju att man är kvar på den nivå där man är. Man har ingen chans till en förändring.

Kvinnor har alltid arbetat. Det är bara det att socialdemokraterna inte förstår att vårdarbete också är ett arbete som bör ges en ersättning, men det har vi från de borgerliga partierna insett. Även för vårdarbete skall det ges en ekonomisk ersättning.

Anf. 169 BARBRO SANDBERG (fp) replik:

Herr talman! Margareta Winberg frågar som sagt om vi vet någonting om hur familjerna ser ut i dag. Självklart gör vi det. De flesta av oss har egna familjer.

Jag kan inte förstå vad socialdemokraternas föräldraförsäkring egentligen ger familjer med barn upp till 7 år för valfrihet. Vårdnadsbidraget utgår, som jag sade tidigare, efter det att ersättningen från föräldraförsäkringen har upphört, och då ger det föräldrarna möjlighet att själva välja om de vill vara hemma, om de vill arbeta deltid, om de vill betala för barnomsorg.

Anf. 170 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Karin Israelsson börjar nu tala om att förkorta arbetstiden med hjälp av vårdnadsersättningen. Det var ju inte riktigt det debatten handlade om, utan den handlade om hur lågavlönade eller ensamstående skulle kunna vara helt lediga och försörja sig på vårdnadsersättningen. Det är den frågan som jag vill ha svar på: Hur går det till, om man är lågavlönad eller ensamstående, när man skall leva på 15 000 kr. per år?

Karin Israelsson säger vidare att med vårt förslag är man kvar på den nivå där man är. Ja visst, det ligger i själva systemet. Med ert förslag sänker man sin nivå, och det är det vi kritiserar.

Andre vice talmannen anmälde att Karin Israelsson och Barbro Sandberg anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 171 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Jag vill säga några ord till förmån för den förlängda och kvoterade föräldraförsäkringen. Jag håller verkligen med Margó Ingvarsson, när hon uttrycker sin förundran över att männen ofta inte hinner ställa upp hemma när barnen är små och hennes glädje över att kvinnorna faktiskt hade tid. Min far var affärsman, och hade inte mamma haft tid hade jag faktiskt inte stått här.

Det finns många myter och förevändningar att rensa upp bland, hos både män och kvinnor. En sådan här present som Ragnild Pohanka talar om, som männen kan ta emot eller mista, dvs. en kvoterad betald ledighet från arbetet för att kunna utföra ett minst lika ansvarsfullt arbete hemma, skapar åtminstone bättre ekonomiska möjligheter. Därmed är en förevändning för att stanna på jobbet borta.

Kvar är många andra hinder. Två viktiga hinder finns på arbetsplatsen: dels pappans egen inställning till vad som är viktigt här i livet, dels arbetsgivarens inställning. Vad värderar arbetsgivaren? Värderar hon eller han en mänskligt mogen medarbetare, som fyller också papparollen med fullt ansvar och innehåll och som får ovärderliga erfarenheter som säkert går att tillämpa när pappan kommer tillbaka till sitt arbete? Eller värderar man mera ensidiga karriärister?

I ett samhälle där helheten och allsidig utveckling värderas är valet lätt både för pappan och för arbetsgivaren. Men vi är inte där ännu, herr talman. Ändå måste vi ha inriktningen klar och hålla oss i ständig rörelse åt rätt håll. Det gör vi i det här fallet genom att i kväll rösta för en förlängd och kvoterad föräldraförsäkring.

Jag vädjar till de kvinnliga riksdagsledamöterna att ge männen den här lilla knuffen och till de manliga riksdagsledamöterna att ge sina medbröder den här chansen.

Till sist, herr talman, för våra barns och barnbarns skull: Låt oss avveckla kärnkraften i Sverige omgående!

Anf. 172 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Det är ingen tvekan om att en utbyggd föräldraförsäkring till 18 månader innebär en avsevärd förbättring för de barn som är mellan ett och ett och ett halvt år och för deras föräldrar. Det innebär större frihet för de föräldrarna, det är ingen tvekan om den saken.

Men det är heller ingen tvekan om att den här reformen samtidigt lägger beslag på resurser som skulle kunna användas för att förbättra villkoren för *alla* småbarnsföräldrar, alla föräldrar med barn upp till sju år.

De glömda barnen i den här debatten är barnen mellan 18 månader och sju år. Vad vi har velat åstadkomma genom vårt förslag om vårdnadsbidrag är att förbättra villkoren för alla småbarnsföräldrar. Vi har spritt förmånerna på hela denna stora grupp, medan socialdemokraterna har koncentrerat förmånerna på en mycket mycket mindre grupp.

Självfallet får man med det socialdemokratiska förslaget en bättre reform för den lilla gruppen på vilken man koncentrerar alla förmåner, men man lämnar alla de andra i sticket. Det är det som är felet med den reform som vi nu kommer att fatta beslut om.

Margareta Winberg låtsas här som om vi hade påstått att någon människa kunde leva på 15 000 kronor om året. I valrörelsen hörde vi oavbrutet detta påstående. Men ingen har någonsin gjort gällande att vårdnadsbidraget är så stort att man kan leva på det. Det är just ett *bidrag*, som gör det lättare för föräldrarna att välja mellan olika former av barnomsorg, mellan olika grader av förvärvsarbete, som gör det möjligt att förkorta arbetstiden.

Socialdemokratiska kvinnoförbundet, som har kämpat för sex timmars arbetsdag, går nu emot en reform som skulle underlätta för föräldrar att välja just sex timmars arbetsdag under hela den tid då barnen är i förskoleåldern.

Den ökade valfriheten är poängen med vårdnadsbidraget, och det är en reform som gäller hela den stora gruppen småbarnsföräldrar. Ni socialdemokrater genomför en värdefull reform för föräldrar med barn upp till 18 månader, det är ingen tvekan om den saken, men ni lämnar alla de andra barnen och deras föräldrar i sticket, därför att ni vågrar att gå med på en reform som kan innebära ökad valfrihet för alla småbarnsföräldrar.

Överläggningen var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i ärendet.

Mom. 1 (utbyggd föräldraförsäkring och kontaktdagar t.o.m. tolfte året)

Först biträdades reservation 1 av Gullan Lindblad m.fl. med 123 röster mot 22 för reservation 2 av Ragnhild Pohanka. 156 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 175 röster mot 124 för reservation 1 av Gullan Lindblad m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (kvoterad föräldraledighet)

Först biträdades reservation 3 av Margó Ingvardsson – som ställdes mot reservation 4 av Ragnhild Pohanka – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 247 röster mot 37 för reservation 3 av Margó Ingvardsson. 17 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (sänkt kompensationsnivå inom föräldraförsäkringen)

Utskottets hemställan bifölls med 247 röster mot 54 för reservation 5 av Gullan Lindblad m.fl.

Mom. 4 (garantinivån inom föräldraförsäkringen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 6 av Gullan Lindblad m.fl., *dels* reservation 7 av Ragnhild Pohanka – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (föräldrakooperativt daghem)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Karin Israelsson och Rune Backlund – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (antalet ersättningsdagar med tillfällig föräldrapenning)

Utskottets hemställan bifölls med 265 röster mot 36 för reservation 9 av Sigge Godin och Barbro Sandberg.

Mom. 7 (institutionsbesök)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Sigge Godin och Barbro Sandberg – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (vård av vuxet, handikappat barn)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Sigge Godin m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (ersättning till båda föräldrarna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (tillfällig föräldrapenning samtidigt med vårdbidrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Sigge Godin m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (tillfällig föräldrapenning till annan närstående än förälder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Sigge Godin och Barbro Sandberg – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (tillfällig föräldrapenning vid stängning av daghem m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservatoin 15 av Sigge Godin m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (flexibelt uttag av kontaktdagar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (ökat antal kontaktdagar m.m)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Margó Ingvardsson – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (rätt till kontaktdagar vid privat barnomsorg)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (förlängd pappaledighet)

Utskottets hemställan bifölls med 260 röster mot 38 för reservation 19 av Sigge Godin och Barbro Sandberg.

Mom. 19 (avbytare för gravida lantbrukarkvinnor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Karin Israelsson och Rune Backlund – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (underrättelse till arbetstagarorganisation)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (ledighetsrätten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Sigge Godin m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (arbetstid mellan heltid och tre fjärdedelstid)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Sigge Godin och Barbro Sandberg – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

15 § Kammaren beslöt att ärendebehandlingen skulle fortsättas vid arbetsplenum onsdagen den 5 april.

16 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1988/89:86 med förslag till utlänningslag m.m.

17 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1988/89:98 om ändring i lagen (1957:262) om allmän energiskatt

1988/89:Sk42 av Bo Lundgren m.fl. (m)

1988/89:Sk43 av Lars Werner m.fl. (vpk)

1988/89:Sk44 av Birger Schlaug m.fl. (mp)

med anledning av prop. 1988/89:107 om ändring i lagen (1978:69) om försäljningsskatt på motorfordon, m.m.

1988/89:Sk45 av Birger Schlaug och Åsa Domeij (båda mp)

med anledning av prop. 1988/89:108 om säkerhetspolisens inriktning och organisation m.m.

1988/89:Ju3 av Stina Eliasson (c)

1988/89:Ju4 av Hans Göran Franck m.fl. (s)

1988/89:Ju5 av Lars Werner m.fl. (vpk)

1988/89:Ju6 av Daniel Tarschys (fp)

1988/89:Ju7 av Göran Ericsson (m)

1988/89:Ju8 av Rolf Dahlberg m.fl. (m)

1988/89:Ju9 av Martin Segerstedt och Jan Fransson (båda s)

1988/89:Ju10 av Claes Roxbergh m.fl. (mp)

med anledning av prop. 1988/89:110 om handläggningen av ärenden om tillstånd till vapenfri tjänst, m.m.

1988/89:Fö17 av Kerstin Ekman m.fl. (fp)

1988/89:Fö18 av Karin Söder (c)

1988/89:Fö19 av Paul Cizuk m.fl. (mp)

med anledning av riksdagens revisorers förs. 1988/89:18 angående Aktiebo-
laget Tipstjänsts stöd till idrotten
1988/89:Fi43 av Karin Israelsson (c)
1988/89:Fi44 av Anne Wibble m.fl. (fp)
1988/89:Fi45 av Bo Lundgren m.fl. (m)
1988/89:Fi46 av Göran Ericsson (m)
1988/89:Fi47 av Inger Schörling m.fl. (mp)
1988/89:Fi48 av Gunnar Björk m.fl. (c)

Prot. 1988/89:86
22 mars 1989

Meddelande om fråga

18 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 21 mars

1988/89:552 av *Lars Norberg* (mp) till industriministern om principerna vid försäljning av statliga företag:

Genom nyhetssändningar den 20 mars har det kungjorts att Procordia genom sitt dotterföretag Kalmar Industries beslutat att sälja Kalmar Verkstad till det multinationella företaget Asea Brown Boveri. I den särskilda debatten om börsintroduktion av statliga företag den 21 februari riktade jag två gånger frågan om statens planer beträffande Kalmar Verkstad till Ivar Nordberg. Jag påpekade det olämpliga i att staten på detta sätt bidrog till att skapa ett monopolföretag för järnvägsmaterial i landet.

Jag fick vid detta tillfälle inget svar av statsrådet. Jag finner det i hög grad anmärkningsvärt att staten, på sätt som Ivar Nordberg beskrev när det gäller SSAB, lägger ned stor möda på att på ett riktigt sätt fördela aktierna, men när det gäller ett annat företag, där staten har det helt dominerande ägaransvaret (81 %), i all tysthet säljer ut företaget till ett multinationellt storföretag. Det finns uppenbarligen starka skäl till en ordentlig genomlysning av frågan om vilka målsättningar som staten skall ha i sin kommersiella verksamhet.

Med anledning av det inträffade vill jag fråga statsrådet Nordberg:

Vilka principer är vägledande för industridepartementet vid försäljning av statliga företag med hänsyn till frågor rörande konkurrensberänsning, de anställdas intressen och lokalbefolkningens intressen?

19 § Kammaren åtskildes kl. 23.30.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Gunborg Apelgren

Förteckning över talare

(Siffrorna avser sida i protokollet)

Onsdagen den 22 mars

Talmannen 3

Förste vice talmannen 123, 125, 126

Bjelle, Britta (fp) 130, 139, 143, 146

Björkquist, Lola (fp) 75

Bäckström, Lars (vpk) 98, 115

Chrisopoulos, Alexander (vpk) 57, 63, 65, 68, 72

Franzén, Elisabet (mp) 17, 31, 33

Frick, Carl (mp) 43, 122, 123

Gennser, Margit (m) 149, 164

Grönvall, Nic (m) 35, 37, 41, 42

Gustavsson, Stina (c) 56, 63, 70, 73

Göransson, Bengt, utbildningsminister 66, 70, 74

Hedfors, Lars (s) 135, 141, 145, 147

Hestvik, Inger (s) 20, 25, 26

Håvik, Doris (s) 161, 167

Ingvardsson, Margó (vpk) 156, 168

Israelsson, Karin (c) 154, 164, 168, 172, 174

Johansson, Anita (s) 110, 116, 119

Johansson, Inga-Britt (s) 38, 41, 43, 77, 78

Johansson, Kjell (fp) 86, 90, 91, 96, 97, 114, 119, 147

Kenneryd, Rolf (c) 133, 138, 143, 146

Kronblad, Bengt (s) 27, 32, 34

Lundgren, Bo (m) 80, 85, 86, 96, 98, 106, 108, 113, 117, 129, 137, 142, 145, 146, 147

Mikaelsson, Maggi (vpk) 120, 133, 140, 144, 147

Möller, Ewy (m) 4, 23, 26, 31, 33, 40

Nilsson, Anders (s) 58, 64, 65

Nilsson, Kaj (mp) 70, 72, 76

Olsson, Martin (c) 12, 23, 30, 33

Orring, Ulla (fp) 6, 24, 26, 30, 32, 36, 37, 40

Persson, Elisabeth (vpk) 14, 25, 29, 34

Pohanka, Ragnhild (mp) 159, 166, 169, 173

Ryttar, Bengt-Ola (s) 124

Sandberg, Barbro (fp) 151, 166, 167, 173

Schlaug, Birger (mp) 85, 86, 90, 91, 102, 107, 109, 113, 118

Skånberg, Krister (mp) 125, 134, 140, 144, 146, 175

Sundberg, Ingrid (m) 50, 62, 65, 69

Svensson, Evert (s) 169

Tarschys, Daniel (fp) 175

Thurdin, Görel (c) 92, 97, 98, 107, 109, 115, 118

Wikström, Jan-Erik (fp) 53, 63, 64, 68, 73, 78

Winberg, Margareta (s) 170, 173, 174